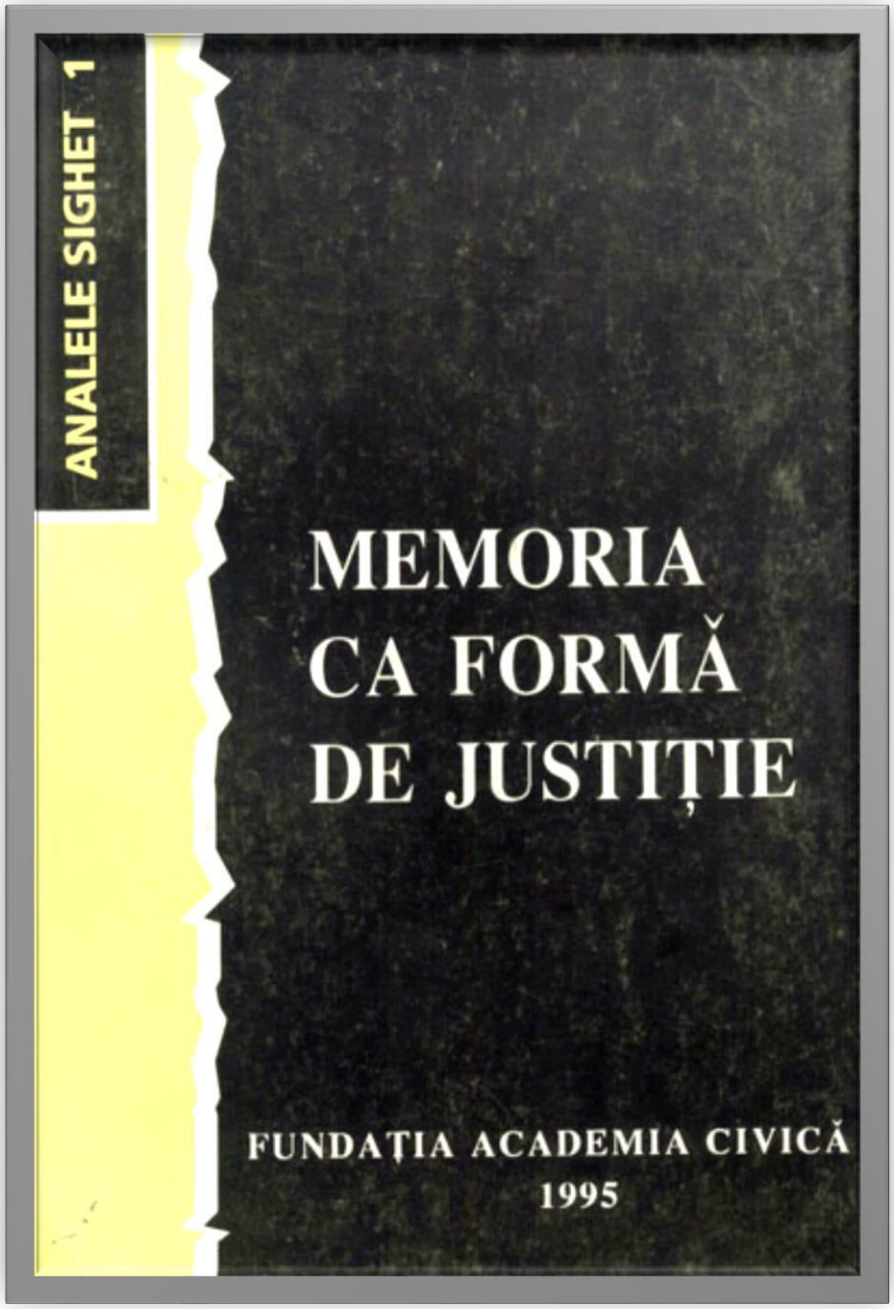
ANALELE SIGHET 1
MEMORIA
CA FORMĂ
DE JUSTIȚIE
FUNDAȚIA ACADEMIA CIVICĂ
1995

Colecția: ANALELE SIGHET

MEMORIA CA FORMĂ DE JUSTIȚIE
Analele Sighet 1

Comunicări prezentate la simpozionul de la Sighetu Marmaţiei
(10 – 12 iunie 1994)

EDITOR: ROMULUS RUSAN

Colaboratori: Georgeta Pop, Mihaela Udrescu, Gheorghe Arvunescu, Nicolae Mandea, Ion Andrei, Departamentul de istorie orală al Alianţei Civice

Coperta: Dominic Cernea

Lucrarea pe hârtie a fost tipărită cu generosul sprijin al ***Centrului de Informaţii şi Documentare al Consiliului Europei*** din Bucureşti şi al ***Fundaţiei „Hanns Seidel".***

Tehnoredactare ebook, format PDF: Ana Damian
Text: *Fundația Academia Civică* © 2016
Toate drepturile rezervate *Fundației Academia Civică*
© 2016 Fundația Academia Civică pentru versiunea.pdf Acrobat Reader

Este permisă descărcarea liberă, cu titlu personal, a volumului în acest format. Distribuirea gratuită a cărţii prin intermediul altor situri, modificarea sau comercializarea acestei versiuni fără acordul prealabil, în scris, al *Fundației Academia Civică* sunt interzise şi se pedepsesc conform legii privind drepturile de autor şi drepturile conexe, în vigoare.

Fundația Academia Civică: www.memorialsighet.ro

Colecţia „Analele Sighet”
(*comunicări la simpozioanele de la Memorialul Sighet*)

Ediții pe hârtie:
Editor Romulus Rusan

Nr.1: „**Memoria ca formă de justiţie**”, 1994, 360 p, ISBN 973-0-00192-8

Nr.2: „**Instaurarea comunismului – între rezistenţă şi represiune**”, 1995, 530 p.
Nr.3: „**Anul 1946 – începutul sfârşitului**”, 1996, 588 p.
Nr.4: "**Anul 1946 – scrisori şi alte texte**", 1997, 292 p.
Nr.5: „**Anul 1947 – căderea cortinei**”, , 1997, 832 p.
Nr.6: „**Anul 1948 – instituţionalizarea comunismului**", 1998, 924 p.
Nr.7: „**1949-1953 – Mecanismele terorii**", 1999, 942 p.
Nr.8: „**1954-1960. Fluxurile şi refluxurile stalinismului**”, 2000, 1006 p.
Nr. 9: „**1961-1972. Ţările Europei de Est între speranţele reformei şi realitatea stagnării**”, 2001, 870 p.
Nr.10: „**Anii 1973-1989 – Cronica unui sfârşit de sistem**”, 1040 pag, 2003

CUPRINS

Cuvânt înainte 11

SECŢIUNEA I-a STUDII 13

Gheorghe Boldur-Lăţescu (Bucureşti) 14

GULAGUL ROMÂNESC ÎN CIFRE 14

Banu Rădulescu (Bucureşti) 18

CINE POARTĂ RĂSPUNDEREA PENALĂ ŞI MORALĂ A GULAGULUI ROMÂNESC 18

Doina Cornea (Cluj-Napoca) 21

MECANISMELE TERORII ÎN VEDEREA DISTRUGERII SISTEMULUI INSTITUŢIONAL DEMOCRAT 21

Livia Dandara (Bucureşti) 24

PARTIDUL COMUNIST DIN ROMÂNIA CA SECŢIUNE A KOMINTERNULUI – Instrument de prelungire a politicii externe a U.R.S.S. 24

Dennis Deletant (Londra) 27

INFLUENŢA SOVIETICĂ ASUPRA SECURITĂŢII ROMÂNE 1944-1953 27

Mircea Dumitrescu (Bucureşti) 35

ASPECTE ECONOMICE ALE GENOCIDULUI COMUNIST 35

Şerban Rădulescu-Zoner (Bucureşti) 39

ROLUL PRESEI COMUNISTE(1944-1948) ÎN PREGĂTIREA GENOCIDULUI 39

Dumitru Şandru (Iaşi) 45

COMISIA ALIATĂ (SOVIETICĂ) DE CONTROL ŞI REGIMUL DE DETENŢIE DIN ROMÂNIA 45

Katia Ceamurliska (Sofia) 62

REPRESIUNEA COMUNISTĂ ÎN BULGARIA 62

Ion Gavrilă-Ogoranu (Sântimbru-Alba) 65
REZISTENŢA ARMATĂ ANTICOMUNISTĂ DIN MUNŢII ROMÂNIEI 65
Victor Babiuc (Bucureşti) 71
UN PROCES ABANDONAT – O REPARAŢIE REFUZATĂ 71
Constantin Ticu Dumitrescu (Bucureşti) 75
SIMILITUDINI ŞI DEOSEBIRI ÎN ACTIVITATEA SECURITĂŢII DIN ROMÂNIA ŞI ALTE ŢĂRI DIN CENTRUL ŞI ESTUL EUROPEI 75
SECŢIUNEA a II-aSTUDII DE CAZ 83
Ioan Ţiplea (Baia Mare) 84
IEUDUL SAU OBŞTEA ŢĂRĂNEASCĂ MARTIRIZATĂ 84
Petre Guran (Bucureşti) 87
COLECTIVIZAREA, PUNCTUL NEVRALGIC AL COMUNISMULUI 87
Eugen Şahan (Bucureşti) 89
„TRANSPORTURILE MORŢII" ÎN CONTEXTUL REZISTENŢEI NAŢIONALE (Unele aspecte ale crimei politice în comunism, 1945 – 1964) 89
Cicerone Ioniţoiu (Paris) 106
AM FOST PRINTRE MARTORII ÎNSCENĂRII DE LA TĂMĂDĂU (14 IULIE 1947) 106
Petre Chivu (Bucureşti) 118
DEPORTĂRILE DIN ANUL 1949 118
Maria Ioniţă (Bucureşti) 121
ÎNCHISOAREA POLITICĂ – MIJLOC STRATEGIC ESENŢIAL AL REGIMULUI COMUNIST PENTRU LICHIDAREA SOCIETĂŢII CIVILE 121
Georgeta Pop (Bucureşti) 125
DEŢINUŢII FĂRĂ CONDAMNARE, O CATEGORIE A VICTIMELOR PUTERII COMUNISTE 125

Dorana Coşoveanu (Bucureşti) 127
ÎNCHISOAREA DIN AFARA ZIDURILOR 127
Petre Diaconu (Bucureşti) 129
DESPRE ADEVĂR ŞI MEMORIA ADEVĂRULUI 129
Constantin Voicescu (Bucureşti) 133
VIAŢA RELIGIOASĂ ÎN ÎNCHISOAREA TÂRG OCNA (1950-1954) 133
Liliana-Maria Bocu şi Ioan Cupşa (Cluj-Napoca) 138
FABRICA ÎNCHISORII DIN AIUD - EXPERIMENT ŞI STRATAGEMĂ 138
Ioan Cupșa 142
MEMORII 142
Ioana-Raluca Voicu (Bucureşti) 162
18 IULIE 1959 162
Ileana Samoilă (Bucureşti) 168
AM NĂSCUT ÎN ÎNCHISOAREA VĂCĂREŞTI 168
Ioan Ghiurco şi Cornel Grad (Zalău) 171
O SCRISOARE DESPRE IOAN OSSIAN 171
Gheorghe Poenaru (Oradea) 173
O ORGANIZAŢIE DE REZISTENŢĂ ANTICOMUNISTĂ DIN JUDEŢUL ARAD, ÎN PERIOADA 1948-1956 173
Gheorghe Raţă (Iaşi) 177
„PE CINE NU LAŞI SĂ MOARĂ, NU TE LASĂ SĂ TRĂIEŞTI” 177
Petre Mihai Băcanu (Bucureşti) 181

RAHOVA 37-39 ... 181
Florea Ionicioaia (Iaşi) ... 184
O REVOLTĂ EŞUATĂ: IAŞI, 14 DECEMBRIE 1989 ... 184
SECŢIUNEA a III-a MĂRTURII, IMPRESII, DESTINE ... 197
Pascal Bentoiu (Bucureşti) ... 198
MEMORIA VICTIMELOR ... 198
Eugen Popa (Cluj-Napoca) ... 199
GÂNDURI DESPRE SUFERINŢĂ ŞI IERTARE ... 199
Henri Wilhelm (Versailles) ... 202
UN TESTAMENT SPIRITUAL ... 202
Horia Cosmovici (Bucureşti) ... 203
RUGAŢI-VĂ PENTRU TORŢIONARI ... 203
Nuţu Roşca (Sighetu Marmaţiei) ... 205
CUM PUTEM SĂ-I CINSTIM PE EROI ... 205
Măriuca Vulcănescu (Bucureşti) ... 208
UN GÂND DE ADÂNCĂ SOLIDARITATE ... 208
Lia Lazăr-Gherasim (Cluj-Napoca) ... 209
SUFERINŢA DIN TRECUT, CARE UNEŞTE ŞI ÎNALŢĂ ... 209
Sorina Ion (Constanţa) ... 212
MARTORII N-AU DREPTUL SĂ TACĂ ... 212
Gheorghe Ciugureanu (Bucureşti) ... 216

UN MORMÂNT – SIMBOL ... 216
Grigore-Anton Teodorescu (Bucureşti) ... 217
O FIGURĂ MAI PUŢIN CUNOSCUTĂ ... 217
Emil Marinescu (Bucureşti) ... 221
GEOGRAFIA NĂDEJDII – POETUL ŞI DIPLOMATUL ŞTEFAN NENIŢESCU ... 221
Victor Clonaru (Bucureşti) ... 226
FEMEIA ÎN REZISTENŢA ANTICOMUNISTĂ ... 226
Constandina Brezu (Bucureşti) ... 228
ALICE VOINESCU, LA CAPĂT DE DRUM – FILE DINTR-UN JURNAL EPISTOLAR ... 228
Alicja Wancerz-Gluza şi Piotr Jakubovski (Varşovia) ... 232
O CRONOLOGIE A KARTEI POLONEZE ... 232
Marius Oprea (Bucureşti) ... 234
DOCUMENTE EDIFICATOARE ... 234
Emil Constantinescu (Bucureşti) ... 236
O CATEDRALĂ A SUFERINŢELOR POPORULUI ROMÂN ... 236
Moțiunea adoptată la simpozion ... 237

Motto:

Atunci când justiţia nu reuşeşte să fie
o formă de memorie, memoria singură
poate fi o formă de justiţie.

Ana Blandiana

.

Cuvânt înainte

La Sighetu Marmaţiei s-a desfăşurat între 10 şi 12 iulie 1994 a doua ediţie a simpozionului anual „De la adevărul istoric la judecata istoriei" (prima ediţie a avut loc între 21 şi 22 mai 1993). Simpozionul apare ca o etapă de acumulare, el fiind acum integrat proiectului de anvergură al creării „Memorialului de la Sighet".

Rolul de organizator principal a revenit *Alianţei Civice,* iniţiatoare a proiectului prezentat în ianuarie 1993, de către doamna Ana Blandiana, Consiliului Europei. Organizatorii locali au fost Primăria şi Consiliul Local Sighet – în frunte cu primarul Gheorghe Filipciuc –, Muzeul Maramureşan – director Mihai Dăncuş – şi Inspectoratul pentru Cultură – consilier Gheorghe Mihai Bârlea. A fost un exemplu de colaborare între societatea civilă şi reprezentanţii puterii locale.

Simpozionul a fost sponsorizat în proporţie de 80% de Fundaţia „Hans Seidel", la solicitarea Alianţei Civice.

Au fost prezente peste 150 de persoane sosite din toată ţara, precum şi din Franţa, Anglia, Germania, Polonia, Bulgaria, Ungaria: cercetători din departamentul de istorie orală al Alianţei Civice, membri ai grupului de studii din cadrul Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici din România, sociologi, politologi, ziarişti. Marele număr de lucrări – peste 70 – a obligat pe organizatori să le programeze simultan în două săli separate.

Cele patru teme oferite discuţiei:

1. „Memoria ca formă de justiţie"
2. „Formele şi mecanismele totalitarismului"
3. „Ţăranul român, victimă a represiunii comuniste"
4. „Istoria orală, o şansă de salvare a adevărului"

au fost acoperite, prin comunicări şi mărturii complementare, atât de profesionişti ai istoriei, cât şi de cei care au trăit-o ca luptători sau ca victime. Dinamica faptului trăit s-a întâlnit în numeroase cazuri cu rigoarea sintezei arhivistice şi istoriografice.

Mărturia sobră a comandantului de partizani (Ion Gavrilă), a fiicei unui partizan, născută în munţi (Ioana Raluca Voicu), a mamei care a născut şi şi-a crescut fiica în închisoare (Ileana Samoilă), a urmaşilor şi rudelor unor personalităţi care au trecut prin închisori ori au murit acolo (Măriuca Vulcănescu, Lia Lazăr-Gherasim, Liliana Bocu, Dorana Coşoveanu, Sanada Stolojan, Pascal Bentoiu, Gheorghe Ciugureanu, Grigore-Anton Teodorescu), a supravieţuitorilor închisorilor şi lagărelor (Ion Gherasim, Aurel Vişovan, preoţii Eugen Popa, Horia Cosmovici, Constantin Voicescu), sau a foştilor opozanţi ai regimului ceauşist (Doina Cornea şi Mihai Petre Băcanu), s-a întâlnit cu studiile de sinteză sau de caz ale cercetătorilor – Dennis Deletant (Londra), Cicerone Ioniţoiu (Paris), Katia Ceamurliska (Sofia), Eugen Şahan, Mircea Dumitrescu, Victor Babiuc, Livia Dandara, Dumitru Şandru, Mihai Dorin, Petre Guran, Marius Oprea, Emil Marinescu, Ion Ţiplea, Petre Dunca, Vasile Căpâlneanu –, ale cercetătorilor de istorie orală (Georgeta Pop, Sorina

Ion, Maria Movilă, Steliana Breazu, Petre Chivu, Romulus Rusan).

Constantin Ticu Dumitrescu a prezentat raportul, expus deja la Senat, asupra activităţii Securităţii în fostele ţări comuniste, iar cercetătorii de la „Osrodek Karta" din Varşovia (Alicjia Wancerz-Gluza şi Piotr Jakubovski) au vorbit despre activitatea acestei organizaţii care a început în condiţii clandestine, în 1987, recenzarea deportaţilor şi deţinuţilor polonezi, pentru ca acum să posede, în computer, inventarul a 170.000 de cazuri, fiind solicitată pentru lămurirea unor situaţii chiar de Crucea Roşie şi de Procuratură.

De altfel, simpozionul a fost onorat cu prezenţa ambasadoruluiPoloniei la Bucureşti, Bohumil Luft, şi a primului consilier, Roman Wiborski, ca şi de prezenta profesorului Emil Constantinescu, preşedintele Convenţiei Democratice, care, în cuvântul lor, s-au declarat impresionaţi de îmbinarea de patos şi ţinută ştiinţifică a simpozionului.

În încheiere, au fost urmărite două mesaje înregistrate pe video-casete: al Elisabetei Rizea, ţăranca luptătoare din Nucşoara, şi al ziaristului nonagenar Nicolae Carandino, unul din puţinii supravieţuitori ai închisorii de la Sighet.

Primarul Sighetului, Gheorghe Filipciuc, organizatorii simpozionului – Ana Blandiana, Romulus Rusan, Gheorghe Bârlea, Mihai Dăncuş – au făcut, într-o conferinţă de presă, bilanţul manifestărilor simpozionului, în cadrul proiectului „Memorialul de la Sighet". În paralel cu acumularea băncii de date şi cu cercetarea de sinteză, se va interveni de urgenţă – o urgenţă care depinde de obţinerea fondurilor necesare – pentru repararea acoperişului şi consolidarea fundaţiei fostei închisori. Este aşteptată echipa de experţi financiari ai Consiliului Europei care va verifica proiectul şi, printr-o operaţie de inginerie financiară, va căuta noi sponsori pentru acoperirea diferitelor capitole ale investiţiei: amenajarea interioară, dotarea muzeografică şi tehnică, organizarea atelierelor de lucru.

SECŢIUNEA I–a

STUDII

Gheorghe Boldur-Lăţescu (Bucureşti)

GULAGUL ROMÂNESC ÎN CIFRE

Despre tragedia fenomenului concentraţionar din România anilor regimului comunist s-ar putea scrie la fel de mult cât a scris Alexandr Soljeniţîn în monumentala lucrare „Arhipelagul Gulag", consacrată ororilor din închisorile şi lagărele de exterminare din Uniunea Sovietică.

În cele ce urmează, ne vom limita, deocamdată, la examinarea unor probleme care ni se par esenţiale pentru cunoaşterea adevărului despre tragedia genocidului comunist din România, şi anume:

1. Câţi deţinuţi politici au fost în ţara noastră după 23 august 1944?
2. Câţi dintre deţinuţii politici au murit în condiţii de detenţie sau din cauza detenţiei?

În ceea ce priveşte numărul deţinuţilor politici, se poate considera că în perioada 1944-1989 aproape n-a existat familie ai cărei membri să nu fi suferit privaţiuni de libertate sau să fi fost victima terorii politice. Şocul contactului cu organele comuniste de represiune era de obicei extrem de dur, lăsând urme adânci, uneori ireparabile, în sufletul şi trupul victimelor, fie că privaţiunea de libertate reprezenta o anchetă de numai câteva zile, fie că însemna ani grei de temniţă. În această perspectivă, se poate aprecia că numărul deţinuţilor politici din România guvernată de comunişti a fost de ordinul multor milioane de oameni. Datorită imposibilităţii de a face estimări asupra unor eşantioane reprezentative la nivelul întregii populaţii pe o perioadă de 45 de ani, în cele ce urmează vom circumscrie calculele noastre numai la cei care au fost privaţi de libertate din motive politice pentru o perioadă de minimum două luni, fiind închişi în penitenciare, aresturi ale Securităţii, locuinţe conspirative, lagăre de muncă, zone de deportare sau spitale psihiatrice. Calitatea de deţinut politic nu trebuie atribuită numai celor care au fost judecaţi şi condamnaţi conform unui articol din codul penal care desemnează un delict politic. Au existat, după cum se ştie, mulţi cetăţeni care au fost care au fost închişi din motive politice timp de mai multe luni sau chiar ani de zile fără a fi fost judecaţi niciodată, iar în anii dictaturii lui Ceauşescu era un lucru obişnuit să se ascundă motivul real al detenţiei prin învinuiri având caracter de drept comun sau să se declare arestaţii drept bolnavi psihic. Trebuie să avem în vedere şi pe deportaţii, tot din motive politice, în zone „speciale" din interiorul ţării sau în U.R.S.S., precum şi pe ostaşii şi civilii, cetăţeni români, ridicaţi de trupele sovietice după încheierea armistiţiului la 23 august 1944.

Nu există evidenţe ale categoriilor enumerate mai sus sau, dacă există, ele sunt bine ascunse pentru ca opinia publică să nu cunoască amploarea gulagului românesc şi să nu se poată stabili responsabilităţi. Va trebui deci să reconstituim numărul deţinuţilor politici prin estimări şi deducţii ştiinţifice, pornind de la puţinele date corecte pe care le cunoaştem. Făcând aceste

estimări şi deducţii, avem sentimentul comiterii unei impietăţi: vom opera cu numere sub răceala cărora se ascund suferinţă omenească şi moarte, curaj, demnitate, credinţă în Dumnezeu, patriotism şi sete de libertate. Să fim iertaţi pentru această ingrată formă de restabilire a adevărului despre ce a însemnat gulagul românesc, ea este însă imperios necesară, mai ales acum când foştii asasini şi complicii lor contestă pur şi simplu existenţa deţinuţilor politici în perioada guvernării comuniste.

O sursă, pentru stimarea ordinului de mărime al numărului de deţinuţi politici şi al celor decedaţi, poate fi cifra publicată în ziarele din vara anului 1964, privind graţierea a peste 35.000 de deţinuţi politici, în urma unor tratative purtate între guvernul comunist şi U Thant – Secretarul General al Naţiunilor Unite din acea vreme (se pare că autorităţile române au fost reprezentate de Alexandru Bârlădeanu).

Cifrele oficiale publicate de guvernanţii comunişti erau grosolan falsificate, de aceea, luând în considerare şi estimările a numeroşi deţinuţi politici care aubeneficiat de decretul din 1964, vom considera că numărul real al celor eliberaţi a fost de cel puţin 50 de mii.

O cifră de plecare în estimarea numărului total al deţinuţilor politici, precum şi al celor decedaţi în închisori, va fi numărul supravieţuitorilor la 1 ianuarie 1990. Cu o eroare posibilă de ±3%, acest număr este de 20 de mii, cuprinzând peste 13 mii de membri actuali ai Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici (A.F.D.P.R.) şi încă 7 mii de foşti deţinuţi politici în viaţă care nu sunt membri ai A.F.D.P.R., unii în ţară, alţii în emigraţie.

La elementele de mai sus trebuie adăugate următoarele estimări:

– Perioada în care numărul deţinuţilor politici a fost foarte mare se întinde pe 16 ani, din primăvara anului 1948 pânăîn vara anului 1964; şi înainte de 1948, precum şi după 1964, au existat deţinuţi politici, dar numărul lor a fost mult mai mic şi îl vom estima separat;

– Numărul închisorilor şi al altor locuri de detenţie pentru deţinuţi politici a fost de peste 120, după cum rezultă din „harta gulagului românesc" publicată în revista „Rezistenţa" nr.2. Întrucât au existat închisori sau lagăre de muncă cu mai mult de 5 mii de deţinuţi, în anumite perioade (Gherla, Aiud, Poarta Albă etc), numărul celor cu 2-3 mii de deţinuţia fost destul de mare (Jilava, Piteşti, Galaţi, Peninsula – Valea Neagră, Suceava, Capul Midia şi multe altele), dar au existat şi penitenciare sau lagăre cu 400-500 de deţinuţi sau chiar mai puţin, putem estima capacitatea totală a gulagului din ţara noastră la 120 x 8.000= 96.000 de locuri: dacă admitem că ele n-au fost în permanenţă „pline", vom considera că numărul mediu de deţinuţi politici din perioada „de vârf" (1948-1964) a fost de aproximativ 75 de mii.

Durata medie de detenţie politică trebuie estimată ţinând seama că, pe de o parte, mulţi din cei condamnaţi primeau pedepse mari (3-8 ani) sau foarte mari (9-25 ani), dar că, pe de altă parte, foarte mulţi erau cei reţinuţi pentru anchetă sau închişi administrativ, câteva luni sau 1-2 ani; din cunoaşterea a sute de cazuri concrete, am putut estima durata medie de detenţie politică, în perioada 1948-1964, la 2 ani.

Din cele de mai sus, printr-un calcul simplu, se poate face o primă estimare, deocamdată parţială, a numărului deţinuţilor politici din perioada amintită: 16/2 x 7.500 = 600.000.

La numărul de mai sus vor trebui adăugaţi:

- „prizonierii" militari şi civili ridicaţi şi deportaţi de sovietici imediat după încetarea ostilităţilor la 23 august 1944, al căror număr, din informaţiile provenind de la Comisia Română de Armistiţiu, a fost de aproximativ 100 de mii. (Tatăl meu, colonelul Ioan Boldur Lăţescu, veteran al celor două războaie mondiale, a lucrat la Comisia Română de Armistiţiu în anii 1944-1945. Mult după aceea, mi-a dezvăluit tragica cifră a „prizonierilor" făcuţi de ruşi după 23 august 1944, deci după încetarea ostilităţilor, pe frontul de la Iaşi precum şi în alte locuri din ţară, în primele luni de ocupaţie.);

- etnici germani deportaţi tot de sovietici în anii 1944-1946: aproximativ 150 de mii (aceeaşi sursă ca mai sus);

- deportaţi în Bărăgan şi Dobrogea în perioada 1949-1960, în timpul colectivizării şi al războiului ideologic cu Iugoslavia lui Tito: alţi 200 de mii.

În ceea ce priveşte deţinuţii politici din intervalele 1945-1948 şi 1965-1989, deci într-un interval de 27 de ani, considerăm că trebuie estimat un număr mediu de 3 mii de deţinuţi cu o durată de detenţie de un an. Vom avea, deci, pentru cei 27 de ani: 27/1 x 3.000 = 81.000 de deţinuţi politici.

Aşadar, pe baza unor estimări prudente, rezultă totalul deţinuţilor politici din perioada 1945-1989: 600.000+100.000+150.000+200.000+81.000= 1.131.000 de oameni!

Estimarea numărului celor care au decedat în condiţii de detenţie politică este foarte dificilă. Dacă luăm în considerare numărul celor în viaţă în anul 1964, precum şi cel al supravieţuitorilor în 1990, observăm că în intervalul 1964-1990 au decedat 520[1]-20 = 500 de mii de foşti deţinuţi politici, ceea ce înseamnă că rata medie anuală de deces după eliberare a fost: 1/26 x 500/50 x 1.000 = 39,5%.

Această rată, în condiţii normale pentru populaţia din ţara noastră, corespunde grupei de vârstă de peste 95 de ani.

Pe de altă parte, se poate estima că vârsta medie a celor eliberaţi în 1964 nu depăşea 50 de ani, în timp ce vârsta medie a supravieţuitorilor la 1 ianuarie 1990 depăşea 70 de ani. Rata medie a mortalităţii calculată mai sus (39,5%) se apropie deci de normal numai în ultimii câţiva ani înainte de 1990, în timp ce, pentru mai bine de 20 de ani după 1964 ea este mult mai mare decât cea normală (de 15 ori mai mare în primii ani imediat după

[1] Numărul de 520 de mii consideraţi în viaţă în anul 1964 este format din cei eliberaţi în acel an, la care am adăugat pe supravieţuitorii celor închişi şi eliberaţi în perioada 1948-1964.

1964). Rezultă că starea sănătăţii celor eliberaţi din detenţie în 1964 era atât de deteriorată încât în primii ani mortalitatea în rândurile lor era de 15 ori mai mare decât normalul! De aici putem deduce că în timpul detenţiei rata mortalităţii era desigur cu mult mai mare, probabil de 20-30 de ori mai mare decât cea normală.

Ce înseamnă o rată medie a mortalităţii să zicem de 20 de ori mai mare decât cea normală, pentru o populaţie de deţinuţi între 20 şi 70 de ani?

Foarte greu de estimat dar, dacă din tabelele de mortalitate considerăm ca medie reprezentativă pentru perioada 1948-1964 grupa de vârstă 40-44 de ani, pentru care rata normală a mortalităţii în ţara noastră este de aproximativ 3 la mie, deducem că în condiţiile de detenţie politică rata mortalităţii a fost de 3 x 20 = 60 la mie. Operând cu acest procent asupra numărului de 520.000 de supravieţuitori din perioada 1948-1964, găsim 520.000 x 0,060 x 16 ani = 500 de mii de oameni morţi în închisoare[1].

Dacă adăugăm pe cei care au decedat în închisori în anii 1944-1947 şi 1964-1989, precum şi pe cei care au murit după eliberarea din închisoare ca urmare a bolilor contractate în timpul detenţiei, cu siguranţă că numărul cetăţenilor români asasinaţi în închisorile comuniste depăşeşte această cifră.

În calculele noastre nu am ţinut seama de deţinuţii politici executaţi cu sau fără judecată. Că au existat astfel de asasinate politice, o atestă sinistrele gropi comune găsite în diferite locuri din ţară.

Bilanţul tragic al suferinţelor din gulagul românesc ar trebui apoi completat cu numărul, fără îndoială foarte mare, al celor rămaşi invalizi sau bolnavi incurabil ca urmare a regimului de exterminare din închisori şi lagăre. De asemenea, cu vieţile distruse, carierele ratate, familiile dezmembrate.

[1] În estimarea acestei cifre trebuie să ţinem seama de mortalitatea înspăimântătoare din închisorile cu regim de exterminare (Aiud, Gherla, Sighet, Râmnicu Sărat etc.) precum şi din lagărele de muncă silnică de la Canal, din Balta Brăilei şi din Deltă.

Banu Rădulescu (Bucureşti)

CINE POARTĂ RĂSPUNDEREA PENALĂ ŞI MORALĂ A GULAGULUI ROMÂNESC

Aşadar, *cine* poartă răspunderea gulagului românesc?

Când întrebi cine, te aştepţi la nominalizare, adică persoane, lista lor fiind enormă. Mai simplu deci, mai la obiect, ar fi gruparea lor pe categorii, ceea ce implică o definire a factorilor care, ostili nouă, i-au germinat pe toţi aceşti „*cine*", responsabili penal şi moral. Să vedem, deci, ce factori au determinat gulagul românesc, şi apoi *cine.*

1. Vecinătatea cu poporul rus care, organizat într-un mare imperiu – Rusia ţaristă – s-a arătat întotdeauna faţă de noi de o mare agresivitate. Nu e cazul să analizăm aici tendinţele expansioniste ale imperialismului rusesc; să amintim doar că, în secolul trecut, pământurile româneşti au suferit vreo 12 invazii ruseşti, care mai de care mai pustiitoare. Jafuri, violuri, omoruri care au rămas în memoria poporului român. Acesta e un adevăr istoric de necontestat. Din păcate, îl contestă unii străini, istorici sau nu, rău intenţionaţi. Oricum, răpirea Basarabiei în 1812 e un adevăr istoric cert, cum tot certă e politica ţaristă dusă acolo pentru totala ei rusificare, fiind lovite nu numai instituţiile de bază ale poporului român – şcoala, biserica, sistemul administrativ ş. a. – ci şi elementul primordial al oricărei culturi naţionale, adică limba.

2. dar iată că vechea Rusie devine U.R.S.S., primul stat comunist din lume. Vecinii noştri şi-au schimbat părul, nu însă şi năravul, căci ideologia comunistă marxist-leninistă, feroce în esenţa ei, dar ademenitoare în aparenţă, le-a uşurat sarcina de acaparare. În efortul de a cuprinde întreaga planetă, comunismul sovietic nu putea începe decât prin a se întinde spre ţările limitrofe, şi situaţia României s-a agravat. Europa statelor rezultate după primul război mondial – care abia deprindeau regula democratică de a se menaja intre ele, de a se tolera şi înţelege – murea. În locul ei aapărut o altă Europă, sfârtecată de ideologii care mai de care mai aberante. Pentru români, de care nu s-a prins nici fascismul, nici rasismul hitlerist, cea mai funestă –a dovedit ideologia comunistă.

La 23 august s-a abătut peste noi cea mai pustiitoare invazie din toate timpurile, invazia comunistă, legiferată la 6 martie 1945, odată cu primul guvern comunist al lui Petru Groza şi consolidată pe parcurs, timp de decenii, până în zilele noastre. Culmea insolenţei, *invadatorii au numit-o eliberare*! Dezastrul produs de regimul comunist poporului român este greu de evaluat, atât de uriaşe sunt pagubele pe multiple planuri. Crimele, sub aspect penal sau moral, n-au cunoscut limite. E suficient să punem că tot ce servea comunismul era socotit justiţiar şi moral, iar tot ce i se opunea, devenea *culpă penală* sau *morală.*

La factorii de mai sus, mai trebuie adăugat unul: abandonare a ţării noastre de către marile democraţii occidentale. Democraţiile occidentale, pe care contam, au privit cu nepăsare cum ni se răpesc Basarabia, Bucovina

şi ţinutul Herţa, au privit cu ochi critici războiul nostru din Est, care, pentru noi, a fost un război legitim, până în momentul când ne-am luat înapoi partea de pământ răpită, după cum, tot cu indiferenţă, au privit zbaterea noastă de a ne rupe de alianţa cu Hitler. Ele ne-au refuzat cobeligeranţa la războiul care i-a dus pe aliaţi la victorie, după cum au refuzat orice ajutor când comunismul a început să strivească pe pământul nostru orice urma de democraţie, şi n-au întârziat să recunoască drept legitim acest regim, să-i facă loc în forurile internaţionale, să facă afaceri si schimburi de vizite etc, etc.

Iată, pe scurt, factorii care au stat la baza gulagului românesc. Analizându-i, vom da şi peste cei care, servindu-şi propriile interese, au edificat acest teribil gulag. Şi nu mă gândesc numai la canal, Piteşti, Sighet sau Aiud, ci şi la apartamentele-coteţ construite de comunişti, devenite mici şi teribile puşcării, unde se murea de foame şi frig, se năşteau copii handicapaţi şi totul era supravegheat de Securitate.

Cine au fost cei interesaţi ca un asemenea iad să apară şi să dăinuiască?

I. Mai întâi sovieticii, începând cu conducătorii lor din Kremlin şi până la ultimul politruc trimis în România pe cel dintâi tanc comunist.

II. Partidul Comunist Român, mai exact *din* România, căci românesc n-a fost niciodată.

Acestea au fost cele două grupări de lucru efectiv care au clădit gulagul nostru. Dar cine au fost totuşi oamenii care au făcut jocul comuniştilor?

- agenţii N.K.V.D., trimişii Moscovei, instruiţi în mod special in acest scop;
- cetăţenii sovietici, naturalizaţi ca cetăţeni români, în ideea de a induce îneroare şi care şi-au servit patronul sovietic;

1. cetăţenii români doar cu numele, pentru care România n-a însemnat niciodată o patrie, ci doar un loc de vieţuire;
2. români care, în idealismul lor necontrolat, au crezut la un moment dat că ideile comuniste sunt benefice şi pentru ţara lor, cum a fost cazul lui Pătrăşcanu:
3. români care, dibuind că pălăvrăgeala comunistă e o mare escrocherie, n-au ezitat să intre în joc, cu gândul de a-şi lua şi ei partea;
4. mare categorie de români, iniţial inocenţi, străini de jocul politic, care, atraşi de balivernele guvernului, au mizat pe bunul cuvânt al acestuia şi, căzând în capcana propagandei comuniste, n-au mai putut ieşi din ea;
5. şi ar mai fi de adăugat grupul celor care, lipsiţi de orice urmă de coloană vertebrală, s-au închinat mereu, slugarnici, celui mai tare.

Din rândul celor de mai sus s-au recrutat oamenii nomenclaturii, ai Securităţii, Justiţiei (care numai Justiţie nu era!), Miliţiei, militari trădători de ţară, preoţi delatori etc. Toţi aceştia ştiau că partidul le pretinde devotament

necondiţionat. Orice crimă servind partidul era binevenită şi scuzată. Sub această hlamidă ei îşi satisfăceau de fapt propriile interese, egoismele atingând paroxismul, duse uneori până la ferocitate.

Aceştia sunt „făcătorii de gulag" care au acţionat direct, în ţară. Dar nu-i putem omite pe cei care au acţionat în afara graniţelor. Căci şi diaspora românească şi-a avut impurităţile ei, cum e cazul celor trimişi în Occident ca unelte ale tiranilor din ţară, sau alţii, neutri la început, care au încăput ulterior pe mâna P.C.R., servindu-i interesele şi pe sine, rolul lor fiind să macine diaspora noastră.

La categoriile de mai sus, să-i zicem „marfă indigenă", trebuie adăugaţi unii oameni din exterior, neromâni, dar extrem de importanţi pentru destinul ţării noastre, căci ei se aflau acolo de unde se dirija politica lumii întregi şi care au avut un cuvânt hotărâtor în momentele de răscruce ale istoriei noastre contemporane, cum au fost Roosevelt sau Churchill. Mari personalităţi pentru propriile popoare, pentru noi ei au fost personalităţi catastrofale, dar tot atât de catastrofale şi pentru restul lumii, inclusiv popoarele lor, fiindcă, acordând credit moral şi de alt ordin lui Stalin, n-au făcut decât să complice viaţa Occidentului, antrenându-l într-o cursă disperată a înarmărilor care a măcinat forţe care ar fi putut fi benefice întregii omeniri.

La aceşti conducători orbi, să adăugăm o parte din intelectualitatea Occidentului care, ani şi ani – în timp ce pe meleagurile noastre sporeau victimele comunismului – teoretiza despre binefacerile marxismului, marxism-leninismului şi, mai recent, ale socialismului; aceşti falşi apostoli au existat ieri, dar acţionează şi azi, asasinând spiritul multora. Şi nu trebuie să-i omitem nici pe oamenii de afaceri occidentali care, robi ai banului, nici nu-şi pun problema dacă fac târgul cu un partener criminal.

Iată, doamnelor şi domnilor, unde trebuie să-i căutăm pe cei responsabili – penal sau moral – de gulagul românesc. Şi se pare că i-am găsit. Dar la ce foloseşte?! Căci atunci când spui „penal" te aştepţi să baţi la uşa tribunalului, unde să-i chemi în judecată. Or, un asemenea tribunal nu există!

A existat un tribunal, cel de la Nürnberg, care a înfierat nazismul şi care ne-ar putea servi *ca model* pentru un alt tribunal internaţional, care să judece comunismul.

Noi, care am trăit în regimul comunist şi am suportat „binefacerile" sinistrului gulag, simţim necesitatea unui asemenea tribunal. Nu în ideea răzbunării, care nu mai poate aduce vreo reparaţie, ci în ideea dreptăţii, cu gândul la copiii noştri, care trebuie feriţi de ororile îndurate de noi.

Asta, sub aspect penal. Există aşadar culpele, există şi vinovaţii – vii sau morţi –, cum există şi victimele – vii sau morţi –, dar nu există tribunal în faţa căruia să compară. Posibil ca, în lumea în care trăim astăzi, el nici să nu apară. În faţa lui Dumnezeu însă, el s-a şi constituit. Şi dacă mulţi pot ocoli, prin diverse subterfugii, imperfecta noastră justiţie umană, n-o pot evita pe cea divină, care e iminentă.

Şi acum să privim aspectul moral. Aici lucrurile apar şi mai complicate. Nu numai pentru că sfera noţiunii de „moral" e mult mai largă decât sfera conceptului „penal", ci şi pentru că, în materie de morală, lumea contemporană a încetat să mai aibă vreun cod. I-a reuşit

comunismului şi această criminală performanţă, de a postula drept supremă normă morală nu iubirea, ci ura.

Dar să ne punem întrebarea: cu ce am putea începe?

Credem că primul pas ar fi ieşirea din indiferenţă. Atâta timp cât, undeva pe faţa pământului, un om este ucis *pentru gândirea lui* iar eu stau indiferent, mulţumindu-mă să iau act de asta, trebuie să fiu socotit complicele ucigaşului, dacă nu chiar coautor la crimă. De instituirea unei asemenea norme, *morală dar şi penală*, duce lipsă societatea noastră. Credem că merită efortul de a lupta ca măcar această elementară normă să pătrundă în conştiinţa fiecărui om. Din ea, în continuare, ar putea decurge şi alte norme benefice pentru întreaga omenire.

Doina Cornea (Cluj-Napoca)

MECANISMELE TERORII ÎN VEDEREA DISTRUGERII SISTEMULUI INSTITUŢIONAL DEMOCRAT

Aceste mecanisme au fost organizate conform directivelor venite din partea Moscovei, prin oameni desemnaţi de N.K.V.D., pentru fiecare ţară din Est. Citind în revista *Memoria* diferitele mărturii ale unor oameni care au avut funcţii importante în România înainte şi după ce a fost ocupată de hoardele sovietice (după 23 august '44) şi care s-au opus comunizării, am înţeles mai bine cum a fost posibilă sovietizarea ţării în numai câţiva ani, cu ajutorul doar al unui pumn de trădători autohtoni.

Mai întâi a fost pregătit terenul prin stoparea informaţiei corecte. Controlul asupra mediilor de informare era inclus chiar într-una din clauzele tratatului de armistiţiu. Ziarele libere, ca *Universul*, dispar. Din acel moment calomnii împotriva persoanelor indezirabile, false interpretări, zvonuri diversioniste, provocatoare, erau lansate fără drept de apel. Scopul era răsturnarea guvernului democratic Rădescu, discreditarea personalităţilor care s-ar fi opus, comunizarea instituţiilor fundamentale în vederea falsificării alegerilor în perspectivă.

Concomitent, comandamentele sovietice au patronat formarea, înarmarea, instruirea unor reţele de comunişti, intitulate unităţi de „Apărare Patriotică", în timp ce ordonau dezarmarea unităţilor militare şi de jandarmi din ţară, în timp ce grosul armatei se afla pe

frontul de Vest. Aceste unităţi civile înarmate organizau raiduri asupra *administraţiei publice* (prefecturi, primării) şi asupra *guvernului*. Subsecretari de sta comunişti şi arivişti plătiţi au pus la cale o adevărată rebeliune împotriva guvernului Rădescu. Acesta se vede nevoit să demisioneze din cauza presiunilor lui Vîşinski care, în final, impune Regelui guvernul Petru Groza, majoritar comunist. În semn de protest, Regele declară „greva regală".

Siluirea instituţiilor fundamentale va figura, de acum, pe ordinea de zi, mai ales în condiţiile absenţei armatei. Prima vizată va fi *Justiţia* prin instituirea celei mai monstruoase instanţe, numită *Tribunalul Poporului*. Ea va judeca, condamna şi trimite la moarte elita ţării. De acum totul devenea posibil. Urmează *Armata*. Războiul nu se terminase când cei mai destoinici generali au fost rechemaţi de pe frontul de Vest, supuşi judecăţii acestui abject tribunal, condamnaţi la ani lungi de temniţă grea, exterminaţi prin închisori. Majoritatea se distinseseră ca tineri ofiţeri deja în Primul Război Mondial, în luptele de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz (Macici, Avramescu), pentru întregirea ţarii. Paralel, se produce *purificarea Universităţilor*, urmată de desfiinţarea ziarelor libere. Decani, rectori, şefi de catedre, profesori celebri cad victime calomniilor lansate de presa comunistă. Nume mari ale învăţământului românesc din Bucureşti, Iaşi şi Cluj (Gh. Brătianu, P. P. Panaitescu, C. Rădulescu-Motru, D. Caracostea, Sextil Puşcariu, C. C. Giurescu, Lucian Blaga, Iuliu şi Emil Haţieganu etc.) sunt trataţi ca hitlerişti, bandiţi, trădători, vânduţi. Urmează distrugerea *elitei politice*, falsificarea alegerilor, suprimarea pluralismului politic, înscenări josnice, arestări, condamnări pe viaţă. *Distrugerea Bisericii*, în general, este un alt obiectiv programat. Ierarhilor ortodocşi rezistenţi ateismului şi comunizării ţării, li se înscenează procese politice. Biserica greco-catolică, cea mai lovită, este desfiinţată şi toţi episcopii ei sunt târâţi în închisori. Rezistenţa acestei Biserici a fost exemplară. În sfârşit, desfiinţarea samavolnică a ultimei instituţii legate de tradiţia noastră democratică: *Monarhia constituţională*. Surghiunirea Regelui din ţară a însemnat căderea ultimei speranţe.

După 30 decembrie 1947, nu mai exista nici o stavilă în faţa aberantelor măsuri de organizare a societăţii comuniste care va introduce teroarea în locul democraţiei şi cea mai cumplită exploatare a „omului de către om", sub pavăza statului şi în numele unei ipocrite ideologii egalitariste.

Au fost suprimate principiile de bază ale unei societăţi deschise: proprietatea privată, separarea puterilor, pluralismul politic, libera exprimare. Desfiinţarea proprietăţii private şi etatizările vor distruge sistemul bancar, financiar, economic al ţării. Odată cu aceste sisteme, şi elita – bancară, industrială, meşteşugărească, agrară – va fi distrusă. Teroarea va pulveriza treptat societatea şi, cu timpul, va distruge valorile ei morale şi culturale – care sunt fibra vitală a unui neam.

În continuare voi prezenta o dovadă grăitoare a ceea ce s-a petrecut cu noi, trăgând nişte concluzii pentru prezent şi viitor. Dacă teroarea anilor '50 a fost ineluctabilă, în chip paradoxal putem constata că şi rezistenţa cea mai mare din partea societăţii româneşti

s-a manifestat tot în aceşti ani. A fost *rezistenţa armată în munţi*; *rezistenţa în închisori* a generalilor, a universitarilor, a clerului (a episcopilor greco-catolici în mod special), a oamenilor politici şi de cultură, rezistenţa unor nume de mai mică rezonanţă dar mari la suflet (după cum relatează Ion Ioanid, Ioan Ploscariu, Ion Pantazi în memoriile lor); mulţi au acceptat tortura, moartea pentru un crez, o idee; a fost rezistenţa ţărănimii în aproape toate regiunile agricole ale ţării; au fost protestele studenţeşti. Explicaţia e simplă: *toţi aceşti oameni aparţineau unei spiritualităţi încă nevătămate*.

După anii '70, la capătul unei perioade de relativă destindere, o rezistenţă mai organizată şi mai amplă ar fi fost, cu siguranţă, posibilă dacă poporul român ar fi rămas nealterat în conştiinţa sa, urmând exemplaritatea modelelor sale spirituale din anii '45-'50. Dar poporul român *nu mai avea curaj*. Pentru a măsura această pierdere pustiitoare, cu toate consecinţele ei prezente, răsfrânte până şi asupra fizionomiei noastre, se impune o analiză mai atentă a stării de curaj. Ca manifestare psihologică, curajul – vorbesc de curajul înţeles ca virtute, pe care l-aş numi ascendent – este *efortul de a depăşi o barieră interioară în numele unei valori*. El este deci o cucerire, o contopire înnoitoare cu acea valoare, dar, în acelaşi timp, este şi un sacrificiu, o pierdere, o smulgere dureroasă dintr-o habitudine interioară, este o moarte pentru ceva. Atunci când are loc, actul de curaj se defineşte în primul rând şi indiferent de rezultatele exterioare, ca o victorie asupra noastră înşine. Este o victorie nu numai asupra fricii sau a laşităţii mele, ci uneori asupra orgoliului meu, a vanităţii mele, asupra egoismului, a dragostei de confort, de tihnă, de îmbelşugare, asupra indiferenţei, a inerţiei, a relei credinţe, a ipocriziei şi asupra multor alte interese meschine. Aceste mici acte de curaj cotidian, deloc spectaculare, dar foarte importante, reprezintă indicii de sănătate a unei naţiuni.

În anii '70, '80, am devenit o societate bolnavă, paralizată, fără reacţii, tocmai pentru că am refuzat asumarea laturii sacrificiale a curajului. Alta ar fi fost istoria noastră, chiar a acestor ultimi cinci ani, dacă în jurul unor nume ca Paul Goma, Vasile Paraschiv, Dorin Tudoran, Radu Filipescu, pentru a nu aminti decât câteva, am fi creat structuri de rezistenţă, am fi avut curajul, disponibilitatea să le creăm. În scrisorile mele din anii '80 încercam să explic că nu puteam ieşi din istorie. *Istoria noastră* suntem *noi*, cu toate atitudinile noastre spirituale: implicare, neimplicare, laşităţi.

Azi, deşi mult mai uşoară ca înainte, situaţia politică rămâne încă îngrijorătoare. Un proces de restauraţie cripto-comunistă are loc sub ochii noştri după tipicul vechilor tactici de inspiraţie N.K.V.D.-istă pe care le-am analizat. Ele vizează principalele medii de informare (TV, radio), instituţiile fundamentale ale ţării (justiţie, armată, administraţie), principiile statului de drept (garantarea proprietăţii, a pluralismului, a separării puterilor), organizează violenţa (raiduri minereşti), minciuna, dezinformarea, calomnia.

Pentru demontarea acestor mecanisme comuniste de exercitare a puterii şi pentru a clădi o societate civilizată şi prosperă, aşa cum o visau tinerii în '89, avem

nevoie de acel curaj pe care l-au avut înaintaşii noştri, gata să-şi sacrifice bunăstarea, libertatea, chiar şi viaţa pentru realizarea unor proiecte, idei şi valori. Cu alte cuvinte, avem nevoie de *curajul de a deveni alţi oameni*... redevenind, de fapt, ceea ce fuseserăm odinioară, înainte ca tăvălugul comunist să fi trecut peste noi. Nu cred că România îşi va regăsi liniştea, dacă nu vom avea curajul să ne smulgem din rutina mediocrităţii în care ne-am lăsat târâţi.

De la cea mai neînsemnată acţiune, ca de pildă abonarea la un ziar pentru a nu-l lăsa să moară, de la contribuţii băneşti sau de la înscrierea într-un partid democratic sau într-o organizaţie pentru a putea participa ca observatori la supravegherea alegerilor, până la efortul de a ne învinge inerţia, oboseala, lehamitea, vanitatea, totul e important. Şi toate aceste mici acţiuni cer un sacrificiu, o renunţare la ceva, un act de umilinţă... Dar cel puţin vom avea sentimentul că nu vom fi trăit degeaba, că vom fi încercat să ducem mai departe această grea zestre dintotdeauna, pe care ne-a dat-o Dumnezeu şi care este România, fără să ne lepădăm de ea.

În al doilea rând, nu cred că România îşi va putea regăsi liniştea atâta timp cât nu-l vom recunoaşte pe cel ce reprezintă identitatea noastră istorică şi instituţia pe care o reprezintă: monarhia, fiind garantul regăsirii noastre şi al dăinuirii noastre în lume.

Livia Dandara (Bucureşti)

PARTIDUL COMUNIST DIN ROMÂNIA CA SECŢIUNE A KOMINTERNULUI – Instrument de prelungire a politicii externe a U.R.S.S.

1. De la înfiinţarea Internaţionalei Comuniste (a III-a) în 1979 si până în prezent, o copleşitoare istoriografie (documente şi interpretare) dovedeşte afirmaţia din titlul comunicării, nu numai în ce priveşte Partidul Comunist din România, ci toate partidele comuniste aflate sub conducerea şi controlul bolşevismului leninist, apoi cel stalinist ş. a. din U.R.S.S. Dacă pentru majoritatea partidelor comuniste din Europa şi din alte continente, această aservire a cunoscut fluctuaţiiîn ce priveşte gradul şi nocivitatea acţiunilor comuniste în detrimentul respectivelor state, o situaţie cu totul agravată o reprezintă activitatea lor în statele limitrofe U.R.S.S., state asupra cărora Rusia Sovietică ridica pretenţii teritoriale. În Europa, în acest grup de ţări, alături de Polonia, ţările baltice şi Finlanda, s-a aflat şi România, căreia i se contesta dreptul asupra Basarabiei şi celorlalte provincii româneşti unite cu ţara în 1918. Perseverentă, Rusia Sovietică îşi va îndeplini Rapturile imperialiste prin parafarea pactului „Hitler-Stalin" în 1939 şi aplicarea sa, chiar cu extindere (în cazul nordului Bucovinei şi Ţinutului Herţei) în 1940, iar după încheierea celui de-al doilea război mondial şi le va păstra prin Tratatul de Pace de la Paris (1947).

2. Prin afilierea şi acceptarea necondiţionată a celor 21 de puncte impuse de Lenin la crearea Kominternului (1919), debutând în viaţa internă a României Întregite ca un partid internaţionalist antinaţional, partidul Comunist din România şi-a asumat şi desfăşurat acţiunea ilegală, ocultă, conspirativă, distructivă, aservită Kremlinului, pe toată perioada interbelică, fiind răsplătit după 1944 cu impunerea la putere (în condiţiile şi cu metodele totalitare cunoscute) şi transformarea României în satelit al U.R.S.S.

3. Cine studiază documentele congreselor (I-V) ale Plenarelor, ale Conferinţelor, organele de presă „Scânteia" şi „Lupta de clasă", sau manifestele lansate cu diverse prilejuri de Partidul Comunist din românia în perioada 1921-1944 va constatao deplină identitate între evoluţiile politicii externe a U.R.S.S. şi susţinerea lor de către secţiunea sa din România:

- negarea legitimităţii desăvârşirii unităţii naţionale de stat din 1918, considerând provinciile româneşti ca „anexate" de România „Imperialistă";

-nerecunoaşterea tratatelor de Pace care consfinţiseră pe plan internaţional actele Unirii Mari;

- lansarea teoriilor revizioniste, în varianta falsă a sovieticilor, privind dreptul la autodeterminare, pană la despărţirea de statul român, a „popoarelor asuprite" (în care figurau moldovenii şi bucovinenii);

- sprijinirea propagandistică a tuturor demersurilor diplomatice ale Uniunii Sovietice, considerate drept autentice şi unice căi de salvare a păcii, a dreptăţii, a „eliberării" de sub diverse „juguri";

- aprobarea, proslăvirea şi justificarea pactului de „neagresiune" germano-sovietic în 1939; atacării şi suprimării statului polonez; anexării Lituaniei, Letoniei, Estoniei şi... ca un corolar al trădării naţionale, legitimitatea anexării Basarabiei, nordului Bucovinei şi ţinutului Herţa, în 1940.

Este uşor de relevat această acţiune patricidă dacă se întreprinde studierea comparativă a istoriei diplomaţiei U.R.S.S. şi acelei a Partidului Comunist din România. „Linia justă" susţinută de el era prezentată fie cu argumente direct inspirate direct din spusele lui Lenin, Stalin, Molotov, Voroşilov, Jdanov, Rakovski, Manuilski, Dimitrov etc., fie „explicate" şi „aplicate" la condiţiile României de către activiştii comunişti kominternişti, cu sarcini speciale.

4. Un singur exemplu îmi îngădui să dau. Documente cu acelaşi conţinut sunt de ordinul miilor.

Citez din „directivele" Kominternului transmise Partidului Comunist din România la 8 mai 1940: „În faţa Partidului Comunist, a clasei muncitoare şi a popoarelor din România stă sarcina de a atrage România în război. Să nu se admită transformarea României într-un cap de pod al imperialiştilor englezi şi francezi împotriva U.R.S.S. (...) *Rezolvarea pe cale paşnică a chestiunii Basarabiei* şi a *problemelor litigioase cu ţările balcanice vecine* pe baza *autonomiei teritoriale* pentru *toate regiunile ocupate* (erau considerate „ocupate" Basarabia, Bucovina, Transilvania şi Cadrilaterul) şi recunoaşterea *dreptului la autodeterminare* până *la despărţirea de stat a naţionalităţilor asuprite,* constituie o *condiţie* necesară pentru apropierea de U.R.S.S. şi de ţările balcanice, în

vederea unei lupte comune împotriva atragerii în război, pentru preîntâmpinarea unui război, pentru pace." Această condiţie era argumentată cu citate din cuvântările lui Molotov privind relaţiile româno-sovietice din 1918 până în 1940.

Aceste directive au fost transmise şi lui Ştefan Foriş şi Teohari Georgescu (secretari ai C.C. ai P.C.R.) în cadrul discuţiilor avute la Moscova în luna mai-iunie cu Boris Stefanov (secretarul P.C. Bulgar), Wilhelm Pieck, Gheorghi Dimitrov, Palmiro Togliati şi Manuilski. Cei doi se vor întoarce în România la sfârşitul anului '40. calendaristic a urmat însă ultimatumul şi anexarea Basarabiei de către U.R.S.S. în iunie 1940. Iată cum era surprinsă tragedia în „Raportul" secretariatului C.C. al P.C.R., întocmit de Iosif Chişinevski la sfârşitul anului 1940: „Marşul triumfal al eroicei Armate Roşii în Basarabia şi Bucovina de Nord, eliberarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord de sub jugul capitaliştilor şi moşierilor români, întâmpinarea cu un adevărat delir de către popoarele Basarabieişi Bucovinei de nord a Armatei Roşii glorioase, manifestarea iubirii lor adânci faţă de poporul sovietic, partidul bolşevic, faţa de conducătorul şi eliberatorul popoarelor, tovarăşul Stalin,au avut un răsunet şi o influenţă deosebit de mare în masele de la oraşe şi sate din România. În ziua când guvernul ţării socialismului a anunţat guvernului dictaturii regale să evacueze Basarabia şi Bucovina de Nord, muncitorii C.F.R.-işti din Bucureşti şi Iaşi şi din alte întreprinderi scăpau (pierdeau) literalmente sculele din mână. Eliberarea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord sporise foarte mult dorinţa de luptă a maselor, de eliberare. În Moldova, Ardeal, Dobrogea, Galaţi, a apărut material de partid, Popularizând importanţa eliberării Basarabiei şi a Bucovinei de Nord pentru proletariatul şi ţărănimea română. *Partidul a chemat* proletariatul şi ţărănimea la luptă pentru *dreptul naţionalităţilor asuprite* la autodeterminare până la despărţirea de stat, la amiciţie strânsă (...) cu marea şi puternica ţară a socialismului, amiciţie ce a devenit mult mai posibilă după repararea marii nedreptăţi de după războiul mondial, când armatele burgheziei şi în primul rând naţionalităţile asuprire regretă tocmai de ce n-au mers şi mai încoace ruşii? Scriem aceasta cu toată răspunderea, în urma unei serioase analize şi cercetări (...). Vizita tov. Molotov la Berlin (dec. '40), a creat mari speranţe în popor (...), se manifestă intens dorinţa ca U.R.S.S. să ia sub ocrotirea ei poporul Moldovei şi pe cel român..."

5. Dacă numai atât ar fi făcut şi susţinut Partidul Comunist din România, era suficient pentru a fi considerat vinovat de trădare de ţară.

Dennis Deletant (Londra)

INFLUENŢA SOVIETICĂ ASUPRA SECURITĂŢII ROMÂNE 1944-1953

România, ca şi toate regimurile comuniste din Europa de est, s-a bazat în totalitate pe teroare ca instrument al puterii politice. Această teroare s-a manifestat în două etape: prima, în care s-a făcut eliminarea oponenţilor în scopul de a-şi consolida puterea, şi a doua, în care şi-a asigurat obedienţa, după ce a avut loc revoluţia comunistă. În cazul României, prima etapă, în linii mari, a avut loc între 1945 şi 1964, anul în care majoritatea deţinuţilor politici au fost amnistiaţi, iar a doua etapă între 1964 şi 1989. A fost o schimbare evidentă în gradul de represiune exercitată de regim după 1964. Până în ultimul an al regimului Dej, teroarea cuprinsese întreaga societate românească în căutarea unor oponenţi veritabili sau potenţiali ai totalitarismului, creând senzaţia multor cetăţeni că sunt vânaţi de Securitate. După 1964, românii au fost mai degrabă marcaţi de teama regimului Ceauşescu decât de teroare, din cauza îngrozitoarelor încălcări ale demnităţii umane şi a totalei lipse de respect pentru drepturile omului. Nu s-a mai repetat niciodată tactica arestărilor în masă şi a domiciliului forţat din vremea lui Dej.

Menţinerea regimului comunist de tip sovietic depindea de prezenţa armatei sovietice şi de acapararea forţelor de ordine internă şi anume: armata, poliţia şi aparatul judiciar. Deci Ministerul de Interne, Ministerul Apărării şi Ministerul Justiţiei au devenit primele obiective ale Partidului Comunist. Din guvernul generalului Sănătescu instaurat la 23 august 1944, comuniştii reuşiseră să pună mâna numai pe Ministerul Justiţiei prin persoana lui Lucreţiu Pătrăşcanu. Din cadrul Serviciului Special de Informaţii (S.S.I.) au fost înlăturaţi majoritatea ofiţerilor mai în vârstă. S-au făcut schimbări, mai puţin semnificative, şi în cadrul Ministerului de Interne şi al Siguranţei, în vreme ce poliţia şi mai ales armata au fost drastic epurate. În aceste condiţii au apărut Gărzile de Apărare Patriotică, organizaţii paramilitare de stânga supervizate de N.K.G.B. Gărzile, înfiinţate în septembrie 1944 şi conduse de agentul sovietic Emil Bodnăraş, au servit ca o acoperire ideală pentru instruirea în secret a noilor agenţi ce urmau să fie infiltraţi în poliţie şi Siguranţă în momentul preluării puterii de către comunişti.

Bodnăraş[1], de origine ucraineano-germană, s-a născut la Colomeea (Rusia – azi Ucraina). Se crede că sovieticii l-au recrutat la sfârşitul anilor douăzeci, pe când era cadet la Şcoala de Artilerie din Timişoara. Transferul său la cazarma Sadagura, aflată la 30 de kilometri de râul Nistru, graniţa cu U.R.S.S., a constituit pentru Bodnăraş aproape o invitaţie. După cele publicate până acum, Bodnăraş a lipsit din ţară între anii 1932 şi 1934. El vorbea în mod fluent limba germană, ceea ce l-a recomandat pentru misiuni de spionaj în Polonia şi

[1] Detalii comunicate de Claudiu Secaşiu, căruia îi exprim mulţumirile mele.

ţările baltice. În 1934 a fost trimis în Bulgaria dar, fiind recunoscut în Gara de Nord, a fost arestat şi condamnat în anul următor la 10 ani de închisoare corecţională pentru dezertare şi delict contra apărării ţării. A stat în închisoare până în noiembrie 1942. Se crede că Mareşalul Antonescu l-a folosit pentru a-i facilita unele contacte militare cu sovieticii după înfrângerea de la Stalingrad. La 23 august 1944, „inginerul Ceauşu", numele conspirativ al lui Bodnăraş, i-a preluat de la Palat pe Antonescu şi colaboratorii săi, ţinându-i închişi până la 31 august când i-a predat ruşilor.

După demisia lui Sănătescu, ruşii au sprijinit înlocuirea acestuia cu generalul Rădescu, în speranţa că vor obţine comuniştii Ministerul de Interne. Acest lucru nu s-a întâmplat. Totuşi, ei au primit postul de subsecretar de stat la Interne, unde a fost numit Teohari Georgescu. Numirea acestuia a însemnat pentru Bodnăraş şi colaboratorii săi din N.K.G.B. ocazia pe care o aşteptau. Cu autoritatea lui Georgescu, ei au reuşit să infiltreze în Siguranţă şi în Serviciul Special de Informaţii numeroşi agenţi pregătiţi în gărzile patriotice. În teritoriu, Georgescu a instalat prefecţi anume pregătiţi pentru a asculta ordinele lui directe, ignorând autoritatea guvernului. După instalarea guvernului Groza, controlul asupra securităţii din România a trecut în mâna N.K.V.D.-ului sovietic, chiar dacă majoritatea personalului era în continuare român. Noul guvern era dominat de Frontul Naţional Democrat (14 cabinete din 18). Georgescu a fost promovat ministru de Interne, iar tovarăşul lui de activităţi subversive, Bodnăraş, a fost promovat în funcţia de secretar general al primului ministru. La data de 27 aprilie, Groza semnează ordinul de punere a Serviciului Special de Informaţii sub controlul secretarului general Bodnăraş. Conform ordinului, S.S.I. fusese constituit din personal civil propriu şi personal militar detaşat de la Ministerul de Război... cu avizul secretarului general al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri. Director al S.S.I., aflat sub ordinele lui Bodnăraş, a fost numit în decembrie 1946 un alt agent sovietic, Serghei Nikonov.

Cariera lui Nikonov ilustrează foarte bine tactica utilizată de N.K.V.D. pentru infiltrarea agenţilor proprii în România. Nikonov s-a născut în Basarabia, din părinţi ruşi. A fost dat afară de la Universitatea din Iaşi, unde studia chimia, pentru că participase la întrunirile comuniştilor. Pentru „continuarea studiilor" a fost trimis la Bruxelles, de unde a fost mutat la Marsilia, unde a fost cooptat în organizaţia locală a Partidului Comunist Francez. După un timp, a primit misiunea de a intra în reţeaua de spionaj din România, dar a fost arestat. Închis iniţial la Doftana, a fost mutat după distrugerea închisorii în urma cutremurului din noiembrie 1940, la Caransebeş. Aici i-a întâlnit pe Bodnăraş şi Pantelimon (Pintilie) Bodnarenko. Eliberat în urma loviturii de la 23 august 1944, Direcţia Informaţiilor Externe (I.N.U.) a N.K.V.D.-ului i-a dat o altă misiune, instituţionalizată prin numirea în fruntea S.S.I. În vara 1954, Nikonov a fost mutat cu gradul de general-locotenent ca şef al Direcţiei Informaţii din Marele Stat Major[1].

[1] E. Mezincescu, „Ecouri la cazul Pătrăşcanu", *Magazin Istoric*, 7 (iulie 1992), p.37.

S.S.I. era organizat în patru secţii, denumite ulterior direcţii, şi un secretariat. Prima secţie avea rolul de „a culege din străinătate informaţiuni cu caracter politic, economic, social şi militar" şi „a controla toate oficiile diplomatice din străinătate". Alte secţii se ocupau de culegerea informaţiilor interne şi de activităţile de contraspionaj, civile şi militare. La conducerea secţiei de contraspionaj a fost numit un alt basarabean de origine rusă, Piotr Goncearuc, născut la Chişinău în 1911. Intrat în mişcarea tineretului comunist din Basarabia, Goncearuc a fost trimis la Moscova în 1932 pentru a fi pregătit în spionaj militar. Trei ani mai târziu, el s-a întors în România, dar a fost repede descoperit în zona Nistrului, arestat şi condamnat la zece ani de închisoare. După ce a fost eliberat din închisoarea Caransebeş în august 1944, îl găsim într-un post în secţia politico-administrativă a partidului comunist până în aprilie 1945, după care a urmat funcţia din S.S.I.[1].

Trasul cu urechea şi urmărirea ţintei intrau în atribuţiile secţiei a patra a S.S.I.-ului, care colabora cu un departament paralel din Siguranţă. Serviciile secrete militare au rămas o sarcină a Biroului Doi al Marelui Stat Major, subordonat în acelaşi timp şi stăpânului sovietic G.R.U. Subordonarea securităţii şi a serviciilor secrete române de către interesele U.R.S.S. a fost completată prin numirea la conducerea secţiei politico-administrative a P.C.R. a lui Pantelimon Bodnarenko, agent N.K.V.D. ucrainean. Această secţie a partidului se ocupa de contraspionaj printre membrii partidului comunist.

Bodnarenko, cunoscut şi sub numele de Pantiuşa, a locuit în Bucureşti din 1924. A fost arestat pentru activităţi de spionaj în 1936 şi trimis la Doftana, unde l-a întâlnit pe Dej. Bodnarenko şi-a luat un nume românesc, Gheorghe Pintilie, aşa cum a făcut Serghei Nikonov de la S.S.I. (Sergiu Nicolau) şi mulţi alţi agenţi pregătiţi de sovietici, printre care şi Boris Grunberg (Alexandru Nicolski) care apoi a penetrat în vârful ierarhiei Siguranţei.

După instalarea guvernului Groza, ministerele comuniste au acţionat ca nişte marionete dirijate de la Moscova. În domeniul securităţii şi al informaţiilor, Dimitrie Georgievici Fedicikin, principalul reprezentant la Bucureşti de la 1944 până la 1947 al Diviziei Informaţiilor Externe (I.N.U.) al N.K.G.B.-ului, dădea instrucţiuni lui Bodnăraş şi Pintilie. La nivelul amestecului politic direct, personajul cu cea mai mare influenţă a fost Andrei Vîşinski, subcomisar al afacerilor externe al U.R.S.S. Primul pas îl făcuseră Georgescu, Bodnăraş şi Pintilie, curăţind, la ordinele lui Vîşinski, instituţiile pe care le conduceau. Astfel, la 2 aprilie 1945 „Scânteia" anunţa că au fost arestaţi câteva sute de ofiţeri de poliţie şi contraspionaj care se făceau vinovaţi de „dezastrul ţării".

Dar, ca şi în toate ţările-satelit, autorităţile comuniste aveau mare nevoie în România de personal bine antrenat şi oameni cu experienţă pentru serviciile secrete. Eugen Cristescu, şeful S.S.I.-ului în timpul

[1] *Ibidem*, p.34.

războiului, era tocmai o astfel de persoană. El a fost dus în U.R.S.S. la 12 octombrie 1944 şi reţinut acolo până în primăvara lui 1946[1]. La 17 aprilie 1945, Cristescu a fost judecat în absenţă şi condamnat la trei ani închisoare pentru „abuz de putere". La 6 mai 1946, a început la Bucureşti „Procesul Marii Trădări Naţionale", în care Mareşalul Antonescu şi colaboratorii săi, inclusiv Cristescu, au fost acuzaţi de „crime de război". Toţi au fost găsiţi vinovaţi şi condamnaţi la moarte. În cazul lui Cristescu şi al altora, sentinţa a fost comutată în muncă silnică pe viaţă. După toate probabilităţile, Cristescu a fost graţiat pentru că reprezenta o valoare pentru N.K.V.D. O notă întocmită de un agent român la 1 aprilie 1946 scria că:

„Serviciul de informaţii din misiunea americană a dat dispoziţiuni agenţilor săi să caute în jurul bulevardului Carol unul din sediile N.K.V.D.-ului. Se arăta că la acest sediu se afla fostul şef al S.S.I., Eugen Cristescu. Acesta a acceptat să lucreze pentru N.K.V.D. Actualmente el lucrează la sediul numitului comandament cu colonelul Borisov şi lt. col. Leontiev[2]. Eugen Cristescu coordonează acţiunea N.K.V.D.-ului din România. Împreună cu colonelul Borisov s-a deplasat la Moscova şi în urmă la Paris. Eugen Cristescu a acceptat să lucreze pentru a-şi salva viaţa. El este prizonier, nu poate vedea pe nimeni şi nu iese decât însoţit de cei doi şefi ai N.K.V.D.-ului. Agenţii americani au dispoziţii de a raporta despre posibilităţile de a lua contact cu Eugen Cristescu"[3].

În orice caz, Cristescu a colaborat cu autorităţile comuniste ca prizonier, deoarece condamnarea sa pe viaţă nu a fost niciodată suspendată. Ba chiar, în aprilie 1949, el a fost subiectul unor alte anchete făcute de către noua securitate, Direcţia generala a Securităţii poporului. Un an mai târziu, Cristescu moare în închisoarea Văcăreşti de atac de cord, dacă este să ne luăm după certificatul de deces, întocmit la 13 iunie 1950[4].

În februarie 1948, Gheorghe Pintilie a fost promovat în C.C al P.M.R. În acelaşi timp, soţia sa, Ana Toma, ea însăşi agent I.N.U., ocupa un post important în Ministerul de Externe ca secretara Anei Pauker.

Practic, serviciile secrete sovietice acaparaseră întregul partid comunist român. Cariera Anei Toma (Grossman) ilustrează rolul desemnat de N.K.V.D./I.N.U. femeilor-agent, poreclite „amazoane" în cercurile comuniste. Infiltrată în partid în anii '30, Toma a avut de-a lungul activităţii un bine determinat rol de custode al partenerului de viaţă, oricare ar fi fost acesta. Astfel, ea a fost căsătorită cu Sorin Toma, vechi comunist, de care a divorţat după ultimul exil în U.R.S.S. În 1942 s-a căsătorit cu Constantin Pârvulescu pe care l-a lăsat, patru ani mai târziu, pentru a se mărita cu Pintilie, beţiv notoriu care

[1] C. Troncotă, „Eugen Cristescu despre Eugen Cristescu (IV)", *Magazin Istoric*, 9 (septembrie 1992), p.58.

[2] Borisov este printre coloneii trecuţi în august 1945 ca membri ai Misiunii Militare Sovietice din România. Ceilelţi erau Malasciuk, Erenin, Listrov, Hajkin, Turov, Blan, Timofeiev, Muhin, Prstailo, şi Erbakov (*România liberă,* 23 august 1945, p.9).

[3] C. Troncotă, *op. Cit*., p. 58.

[4] *Ibidem.*

trebuia supravegheat încontinuu. Şi controlul sovietic a mers mai departe. Nina Nikonovna, soţia şefului S.S.I. Serghei Nikonov, a intrat în anturajul intim al lui Dej în 1948, când a devenit secretara particulară a acestuia. Şeful de cabinet al lui Dej era un alt agent N.K.V.D./N.K.G.B., Mihail Gavrilovici, iar şeful gărzilor de corp Valerian Bucicov.

În vara anului 1948, Pintilie a fost transferat la secţia politico-administrativă a C.C al P.M.R. pentru a conduce Direcţia Generală a Securităţii Poporului, noul aparat de Securitate care a înlocuit Siguranţa. Noul nume sugerează noua misiune, definită în decretul de înfiinţare (221/30 august 1948), ca „apărarea cuceririlor democratice şi asigurarea securităţii R.P.R. împotriva comploturilor duşmanilor externi şi interni”[1]. Cu două săptămâni mai devreme, la 15 august, generalul-locotenent Gheorghe Pintilie a fost numit directorul Securităţii. El avea doi adjuncţi cu gradul de general-maior, numiţi la 1 septembrie: Alexandru Nicolski, evreu basarabean de limbă rusă, şi Vladimir Mazuru, ucrainean din Bucovina de nord. Toţi trei erau agenţi N.K.G.B. (Comisariatul Poporului pentru Securitatea Statului), devenit în 1946 M.G.B. (Minister al Securităţii Statului)[2].

Noul aparat de securitate din România a fost structurat după modelul sovietic şi activitatea lui a fost supravegheată de un corp de consilieri sovietici ai M.G.B.-ului. Consilierii sovietici au ocupat toate posturile importante din direcţiile centrale şi regionale, lucrând la toate nivelurile, inclusiv în birourile de Securitate din oraşele mici. Nu se cunoaşte încă numărul lor total. Ruşii din Basarabia au fost preferaţi pentru aceste posturi. Deşi erau ruşi, au fost înregistraţi ca ofiţeri ai Securităţii române; într-un caz, un ofiţer ceh cu şcoală N.K.V.D. a fost numit ca şef al Direcţiei regionale de Securitate din Braşov. Consilierul-şef al M.G.B.-ului cu baza la Bucureşti între 1949 şi 1953 a fost Alexandru Mihailovici Saharovski care, în 1956, a devenit şeful primei direcţii a K.G.B.-ului.

După toate probabilităţile, Beria a fost cel care a supravegheat înfiinţarea Securităţii în statele-satelit. Stalin încercase să-i limiteze puterea, care crescuse enorm ca rezultat al expansiunii reţelei sovietice de securitate în timpul războiului. L-a înlocuit pe Beria din funcţia de şef al N.K.V.D.-ului în 1946 şi, totuşi, Beria a rămas puternic atât prin poziţia pe care o ocupa ca vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri, cât şi datorită linguşirii manifestată de noul şef al Ministerului Securităţii, Viktor Semionovici Abakumov. Stilul de conducere al lui Abakumov era la fel de brutal ca al lui Beria[3]. Această brutalitate i-a caracterizat pe şefii Securităţii române aleşi de N.K.V.D. şi de M.G.B. Purtarea lui Pintilie şi Nicolski vorbeşte de la sine.

[1] *Organizarea şi funcţionarea organelor Ministerului de Internede la înfiinţare până în prezent*, p. 106.

[2] În acelaşi timp N.K.V.D.-ul (Comisariatul pentru Afaceri Interne) a devenit M.V.D. (Ministerul Sovietic de Interne).

[3] C. Andrew şi O. Gordievski, *KGB. The Inside Story of its Foreing Operations from Lenin to Gorbachev*, Londra, 1991, p.349.

Primul a executat în 1946 sentinţa de condamnare la moarte a fostului secretar general al P.C.R., Ştefan Foriş. Pintilie l-a luat pe Foriş cu maşina de la casa conspirativă în care fusese deţinut de la arestarea lui în aprilie 1944, şi pe o stradă pustie a Bucureştiului, împreună cu şoferul rus, l-a bătut cu o rangă de fier până când l-a omorât. Apoi Pintilie a ordonat ca mama lui Foriş să fie omorâtă. A fost aruncată în râul Criş din Transilvania cu o piatră de moară legată de gât. Atât Foriş cât şi mama lui au fost executaţi, se crede, la ordinul conducerii de partid.

Pe numele adevărat Boris Grunberg, Alexandru Nicolski s-a născut la Chişinău la 2 iunie 1915. În 1932 el a intrat în Uniunea Tineretului Comunist. În acelaşi an a fost arestat timp de două săptămâni de către Siguranţă. Nicolski a lucrat un timp la centrala telefonică din Chişinău. În decembrie 1940, la şase luni după anexarea Basarabiei de către U.R.S.S., a fost recrutat de N.K.V.D. şi pregătit la Cernăuţi ca agent al I.N.U. La prima misiune pe teritoriul României (26 mai 1941) a fost arestat după două ore. Trebuia să circule de-a lungul frontierei sub numele de Vasile Ştefănescu, pentru a culege informaţii despre mişcările de trupe ale armatei române. Procesul-verbal al interogatoriului ce a urmat anchetării arăta că individul ce purta nume românesc o rupea foarte prost pe româneşte, motiv pentru care a şi fost luat la întrebări de grăniceri[1]. Acuzat de spionaj, a fost condamnat în iulie 1941 la muncă silnică pe viaţă. Iniţial a fost închis la Ploieşti. Mutat apoi la Aiud, i-a întâlnit pe alţi spioni sovietici, între care Vladimir Gribici, Simion Zeigner şi Atanasie Sisman. Toţi au rămas în România după eliberarea lor în august 1944.

Nicolski a intrat în Direcţia Generală a Poliţiei în octombrie 1944, fiind numit un an mai târziu şef al Corpului Detectivilor. La 17 aprilie 1947 devine Inspector General al Poliţiei de Siguranţă, iar la înfiinţarea Securităţii, adjunct al lui Pintilie[2]. În ciuda anonimatului caracteristic personalului Securităţii, brutalitatea lui Nicolski i-a adus o notorietate aşa de mare încât a fost primul ofiţer al Securităţii române al cărui nume a depăşit graniţele ţării. Într-o declaraţie făcută la Paris în ianuarie 1949, Adriana Georgescu Cosmovici, fosta secretară a premierului Rădescu, arestată la Bucureşti în iulie 1945, reconstituia felul în care era bătută de anchetatorii comunişti:

„Mă băteau cu un furtun de cauciuc umplut cu nisip şi mă loveau cu capul de pereţi. M-au pocnit în plină figură de rămăsesem numai cu şase dinţi în gură."

Ea i-a numit pe cei trei anchetatori care aveau pistoale: Stroescu, Bulz şi Nicolski[3]. Documentele publicate după moartea lui Nicolski, survenită la 16 aprilie 1992, arată că acesta a ordonat în iulie 1949 uciderea a şapte lideri ai mişcării de rezistenţă anticomunistă în timp ce erau transportaţi de la Gherla[4].

[1] V. Tismăneanu, „The Tragicomedy of Romanian Communism", *East European Politics and Societies*, vol.3, nr.2 (Spring 1989), p.350, nota 47.
[2] *Cuvântul*, numerele 112-115 (martie-aprilie 1992).
[3] *Suppression of Human Rights in Romania*, Washington DC, 1949, p.65.
[4] *Cuvântul*, nr. 119 (mai 1992), p.6.

Este greu de stabilit numărul de ofiţeri ai Securităţii, deoarece o bună parte din arhive a fost luată de autorităţile sovietice când consilierii lor au fost retraşi la începutul anilor şaizeci (ultimul consilier a părăsit Ministerul de Interne în 1964). Ceea ce a mai rămas din arhivele referitoare la numărul angajaţilor Securităţii arăta că numărul ofiţerilor din cele zece Direcţii centrale şi cele treisprezece regionale, la puţin timp după constituirea lor în 1948, era de 3.973, din care cam două treimi erau pe posturi de secretari şi de personal auxiliar. Toţi aveau un grad militar, ca sergent-major, chiar dacă erau dactilografe, chelneri sau instalatori. Această cifră poate să pară anormal de mică dată fiind concepţia generală despre Securitate ca un instrument atotputernic de represiune. Cifra nu include reţeaua de informatori care se ridica la 42.187 în 1951, cifră care a dat Securităţii posibilitatea să funcţioneze atât de eficient[1].

Consilierii sovietici au fost numiţi pe lângă toate direcţiile naţionale că să supravegheze antrenarea personalului român. Se comunica prin interpreţi, aceştia fiind în mare parte ruşi din Basarabia. În ochii sovieticilor, majoritatea românilor cu studii superioare erau compromişi din cauza alianţei româno-germane şi nu ofereau o sursă de încredere pentru recrutare în rândurile Securităţii. În plus, foarte puţini români manifestaseră entuziasm faţă de comunişti înainte de propulsarea lor la putere, spre deosebire de membrii unor minorităţi naţionale. De aceea, nu ar trebui să ne mire faptul că multe persoane recrutate pentru poziţiile de conducere din Securitate erau din două categorii: evrei şi unguri, şi muncitori români necalificaţi.

Pentru a ascunde faptul că U.R.S.S. stătea în spatele serviciilor secrete din România, numele câtorva ofiţeri ai Securităţii au fost românizate, începând de la Pintilie şi Nicolski. Dintr-un total de 60 de ofiţeri, de la gradul de maior în sus, 38 erau români, 15 evrei (inclusiv Nicolski), 3 maghiari, 2 ucraineni (Pintilie şi Mazuru), un ceh şi un armean. Este interesantă şi structura personalului tehnic şi de secretariat. Proveniența unui număr de 25 de ofiţeri superiori era următoarea: doi electricieni, doi tâmplari, un fierar, un lăcătuş, un strungar, un maistru, un croitor, un farmacist, un învăţător, un medic, un avocat, un contabil, o persoană fără studii superioare, cinci cu o licenţă şi cinci cărora nu li se cunoştea pregătirea.

Alte două organe de securitate internă în România au fost înfiinţate în 1949. la 23 ianuarie a fost creată Direcţia Generală a Miliţiei, înlocuind Poliţia şi Jandarmeria, iar la data de 7 februarie au fost create Trupele de Securitate, ambele sub autoritatea Ministerului de Interne. Comandant al miliţiei a fost numit un rus, Pavel Cristescu. Ofiţeri sovietici au fost numiţi pe lângă câteva secţii cheie din cadrul Miliţiei şi al trupelor de Securitate, cu precădere în sectoarele transmisiuni, transporturi şi armament.

[1] *Cuvântul*, (18-24 august 1992). Chiar şi aşa, aceste cifre sunt mici în comparaţie cu numărul forţelor de Securitate în Polonia în 1953 (33.200) şi cu o reţea de informatori de 75.000.

În timpul primei perioade de existenţă a Securităţii, consilierii sovietici au jucat un rol fundamental ca organizatori şi ca instructori, deşi semnificaţia lor a depăşit nivelul administrativ. Un material aparţinând arhivei Ministerului de Interne din România, publicat recent, arată că Pătrăşcanu, Pauker şi Luca au fost arestaţi la ordinul Moscovei şi că acest ordin a fost transmis prin consilierii sovietici de la Bucureşti. Interogatoriul la care a fost supus Pătrăşcanu între februarie 1951 şi noiembrie 1952 a fost supravegheat de colonelul Mişu Dulgheru, evreu român, şef al Direcţiei G pentru anchete penale din Securitate, care primise ordine de la Saharovski şi de la Pavel Tiganov, consilierul sovietic al acestei direcţii. Dulgheru însuşi a căzut victimă. Nereuşind să stabilească vina lui Pătrăşcanu ca trădător, a fost arestat, după cum a declarat mai târziu, la ordinele lui Saharovski.

Interogatoriile la care a fost supus Pătrăşcanu între 1948 şi 1952 confirmă în mod clar rolul secundar impus lui Dej şi conducătorilor partidului comunist de stăpânii lor sovietici, în treburile interne ale României. Interogatoriul lui Pătrăşcanu şi al asociaţilor lui era clar în mâinile lui Saharovski până în 1953, iar diversele acuzaţii aduse lui Pătrăşcanu urmăreau un scenariu stabilit la Moscova, probabil de Beria şi Vîşinski. Comportarea lui Dej şi a conducerii de partid în timpul interogatoriilor arată că erau îngrijoraţi pe bună dreptate şi voiau să se protejeze de capriciile lui Stalin şi să acţioneze ca atare. Aceasta explică îngrijorarea lui Dej în cazul Pătrăşcanu şi faptul că atât el cât şi Pauker voiau să fie ţinuţi la curent cu evoluţia interogatoriilor. Ambii puteau fi implicaţi ca duşmani imaginari în absurdul joc de ruletă care se juca în mintea lui Stalin.

După moartea lui Stalin şi a lui Beria, perioada de teroare arbitrară s-a terminat şi Dej a fost, încetul cu încetul, capabil să afirme întâietatea P.C.R.-ului în probleme de securitate. Ca dovadă, admiterea în decembrie 1955 în Biroul Politic a lui Alexandru Drăghici, ministru de Interne din mai 1952. O schimbare în relaţia stăpân-slugă între Moscova şi Bucureşti a fost marcată de răspunsul lui Malenkov la cererea lui Dej de a i se aproba de către Kremlin aducerea lui Pătrăşcanu în faţa instanţei. În ianuarie 1954, în timpul unei vizite la Moscova a unei delegaţii condusă de Dej şi compusă din Miron Constantinescu, Alexandru Bârlădeanu şi Dumitru Petrescu, Constantinescu a prezentat lui Malenkov dosarul lui Pătrăşcanu şi i-a cerut părerea. Se afirmă că Malenkov i-ar fi răspuns lui Constantinescu că aceasta este o problemă internă a României[1]. Probabil că Dej a interpretat acest răspuns ca un semn că frâiele de la Kremlin începuseră să se destindă, lăsându-i lui însuşi o oarecare libertate de acţiune. Cu toate că semnalele de la Moscova erau privite în continuare cu atenţie, atât cele transmise în mod public cât şi personal, securitatea internă devenise acum un domeniu în care Dej începuse

[1] Interviu cu E. Mezincescu, 30 decembrie 1992. După declaraţia făcută de Dumitru Petrescu la 2 noiembrie 1967 în faţa Comisiei de Anchetă a Partidului, Constantinescu i-a arătat lui Petrescu dosarul în timpul vizitei lor la Moscova şi i-a spus că urma să-l arate lui Malenkov. La întoarcerea sa de la şedinţa cu Malenkov, Constantinescu i-ar fi spus lui Petrescu că „s-a rezolvat" problema Pătrăşcanu. Petrescu a înţeles prin aceasta că Malenkov îşi dăduse asentimentul la aducerea lui Pătrăşcanu în faţa instanţei (C. Popişteanu, „Un epilog neaşteptat: Malenkov aproba lichidarea lui Lucreţiu Pătrăşcanu", *Magazin Istoric*, 3, martie 1992, p.39).

să simtă că poate acţiona cu încredere. Problemele securităţii erau discutate în comisia de securitate a partidului în care Dej, Bodnăraş şi Drăghici erau membri, iar deciziile erau puse în aplicare de Drăghici. Un consilier sovietic continua să supravegheze acţiunile lui Drăghici, dar rolul lui se schimbase dintr-un rol de decizie într-unul consultativ.

Mircea Dumitrescu (Bucureşti)

ASPECTE ECONOMICE ALE GENOCIDULUI COMUNIST

Drama neamului românesc a fost caracterizată de Cronicar cu filosofica cugetare „nu sunt vremile sub om, ci bietul om sub vremuri".

Un şir lung de încercări, veacuri de efort de supravieţuire, fragmente de clipe de lumină, perioade adânci de întuneric. În toată această cumplită existenţă, o singură forţă – sprijin şi călăuză – Dumnezeu.

Când au venit anii „raţionalismului materialist", clasa superpusă a pierdut contactul cu Creatorul. Devenită formă fără fond, lipsa aceasta ne-a găsit nepregătiţi peste vremurile grele ce ni le destinaseră mai marii lumii.

Anul 1944 a reprezentat un şoc imens asupra societăţii româneşti.

Comunismul, adus prin grija şi interesul U.R.S.S., trebuia să creeze o masă (P.C.R. nu avea nici o mie de membri şi aceştia erau nesemnificativi din punct de vedere al influenţei în populaţia românească).

Aceastăburghezie creată din „voluntari" iniţiali în U.R.S.S. şi veniţi în ţarăcu diviziile de panduri, din transfugii diferitelor partide şi din vechi şi cunoscuţi gazetari versatili, a constituit prima garnitură de slujbaşi ai bolşevizării, de altfel simpli tovarăşi de drum. Cine n-a întâlnit în închisoare pe un Anton Alexandrescu? Cine nu a auzit răspunsul la întrebarea Regelui „Ce putem face?", răspuns dat de Gheorghe Tătărescu: „Am trăit

ciclul francez, cel german, acum îl trăim pe cel sovietic!" Şi cum ciclurile istorice se socotesc în decenii, bietul om sub „vremi" trebuia să se supună. Oare gândirea aceastase cuvenea să o avem toţi? Oare neamurile trăiesc prin cei ce se supun fără crâcnire vicisitudinilor istoriei? Dacă ar fi aşa, noi astăzi nu avem ce căuta aici.

Am venit însă pentru a cinsti demnitatea celor ce, reprezentanţi ai neamului, au urmat învăţătura lui Hristos: Îndrăzniţi, eu am biruit lumea.

S Suportul de masă a fost conceput prin atragerea ţărănimii împroprietărite (1.000.000 ha pentru 500.000 de familii) şi prin crearea Confederaţiei Generalea Muncii, care oferea unele avantaje muncitorilor. Economatele create în epocă aduceau o serie de îmbunătăţirivieţii muncitorilor (îmbunătăţiri faţă de august 1944, când prezenţa sovietică ce devasta gospodăriile personale, pentru asigurarea subzistenţei din teritoriu, nu mai permitea normala aprovizionare a populaţiei). Atât împroprietărirea, cât şi înfiinţarea sindicatelor au urmărit scopuri propagandistice, aparenţe de transformare a unei societăţi care se află în criză. Încercările de opoziţie ale unor partide nu au avut nici un efect. Presa aservită făcea tot ce putea pentru a denigra, a răstălmăci, a acuza. Lumea românească a fost declarată fascistă de către o mână de străini şi simbriaşi ai răului.

Că rezultatul acestor acţiuni a fost minim în societatea românească au dovedit-o alegerile din 1946: peste 80% din populaţia românească respingea experimentul comunizant. Cotele obligatorii au deschis ochii ţărănimii asupra scopului urmărit de comunişti.

Şi totuşi efectele economice, perseverenţa în urmărire scopurilor ascunse au dat roade:

1. Tezaurul depozitat în peştera de la Tismana (40 de vagoane aur) este luat de sovietici.

2. Încercarea de apune la îndemâna populaţiei aurul rămas, prin baterea unor monezi jubiliare, a generat în perioada 1948-1949 procesele aşa-zişilor „aurişti", cunoscute în toată ţara.

3. Populaţia de saşi şi şvabi deportată în U.R.S.S. reprezintă, după armata din Moldova, lăsată prizonieră după 23 august 1944, primul atentat la biologicul ţării.

4. Structurile administrative sunt dezorganizate, preluarea funcţiilor de prefect şi primar făcându-se în total dispreţ al voinţei sociale.

5. Despăgubirile de război au fost achitate de multe ori peste sarcinile acceptate iniţial.

6. Stabilizarea monetară este începutul jefuirii generale a populaţiei.

7. Procesele politice atât împotriva rezistenţei armate cât şi a Partidului Naţional-Ţărănesc declanşează teroare: morţi, schingiuiţi, dispăruţi. Aceasta este imaginea anului 1947.

8. Regele este forţat să abdice. Drumul este deschis pentru realizarea societăţii comuniste.

Acestea s-au realizat în două etape. Prima durează până în 1964 şi constă în demolarea ultimelor resturi de libertăţi politice şi economice. Astfel:

a. Naţionalizarea loveşte tot ce este viaţă economică.

b. Prin colectivizare începe o adevărată perioadă sclavagistă. Fuga de la sate a celor mai energici, mai neînfricaţi dintre ţărani goleşte comunele de tineret. Răscoalele ţărăneşti se ţin lanţ în Moldova, Muntenia, Ardeal. Retragerea în munţi şi păduri, luptele cu Securitatea, miile de arestări, faptele de eroism creează o atmosferă de legendă, dar şi de teamă. Deportările din zonele fierbinţi depopulează satele.

c. Introducerea mecanizării, în sine o binefacere, se soldează cu rezultatenesemnificative în creşterea cantitativă a producţiei.Animalele de muncă (în special caii), declarate inamic al prosperităţii, sunt ucise. Lucrările simple devin din ce în ce mai costisitoare.

d. Satele rămân domenii exclusive de exploatare ale nomenclaturii mici: primari, directori de I.A.S., preşedinţi de C.A.P., şefi de loturi (şi sunt sute de mii) fură pentru ei, pentru şefii de la judeţe şi pentru cei de la ministere. Ţăranii rămaşi în sat învaţă şi ei lecţia supravieţuirii: fură cum şi cât pot. Respectul faţă de muncă nu mai există. Populaţia devine din ce în ce mai amorfă, idealurile se transformă în dorinţă de a supravieţui zilei, de a rezista biologic.

Şi totuşi, biologicul este iremediabil afectat. Populaţia slab hrănită, tineretul subalimentat, lipsa elanului creator diminuează capacitatea de efort a întregii naţiuni. Testele fizice din 1970 arată o reducere cu 15% a capacităţii de efort a tineretului, raportată la 1945.

Armata din Moldova, pierderile din Răsărit ca şi cele din Apus, au creat un gol de o generaţie în populaţia României.

e. Sovromurile, societăţi mixte româno-sovietice, organizează exploatarea bogăţiilor şi muncii româneşti: petrolul, gazele, uraniul, cerealele, lemnul etc. iau drumul U.R.S.S. în proporţie teoretică de 50%, realitatea fiind mult mai gravă.

f. Hotărârile de guvern se iau cu avizul şi în prezenţa consilierilor sovietici. Pantiuşa şi alţii ca el sunt oamenii forte ai R.P.R.

g. Programele analitice ale învăţământului de toate gradele sunt modelate după sovietici. Orice deschidere către Apus este zăvorâtă. Vom putea estima vreodată aspectul economic al întârzierii ştiinţifice şi culturale?

h. Închisorile gem. Peste 2.000.000 de oameni sunt îngropaţi de vii, 500.000 dispăruţi, nici o familie fără victime.

O nouă etapă în transformarea României în rezervor economic al lagărului socialist şi al desăvârşirii cuceririi comuniste a lumii începe în aceşti ani. Suspiciunea instalată la nivelul întregii ţări, teama de represiune, sutele de mii de informatori lasă o ţară întreagă fără capacitate de răspuns la acţiunile generate de P.C.R.

În această etapă superficialitatea este nota generală a activităţii, superficialitate însoţită de o slugărnicie de tip asiatic; satrapul a hotărât, satrapul să trăiască! Puţini sunt cei ce, în special tehnicienii, îşi pot face profesiunea aşa cum se cuvine.

Abia ieşiţi din închisoare constatăm cu uimire că, departe de găsi un suport moral în societatea românească, noi, foştii deţinuţi, suntem cei ce gândim şi avem curajul opiniilor noastre. Evident, nu putem schimba mai nimic în mentalitatea oamenilor. Dar cultura începe să îşi spună cuvântul. Se multiplică texte necenzurate, apar mici cenacluri, oameni de valoare îşi reafirmă prezenţa (Noica, Ţuţea etc.). Munca începe să aibă astfel un suport spiritual. Se pare că ne îndreptăm către o viaţă mai liberă. Şi totuşi, lipsa de fundamentare economică în investiţii, arbitrarul în decizii duc la cheltuieli nejustificate şi sărăcirea naţiunii continuă. Nu uzinele sau construcţiile mamut reprezintă averea omului sau a comunităţii, ci capacitatea acestora de a produce valori. La acest capitol bruma de avânt naţional produsă de scuturarea aparentă a dominaţiei sovietice se topeşte încet-încet. Noi şi grave deteriorări apar în viaţa socială şi economică.

Sistemul ecologic (apariţie nouă în vocabularul economic) este grav afectat: pământ scos inutil din circuitul agricol, ape afectate de poluare (din 13.000 cm cursuri de apă, doar 2.500-3.000 cm mai erau apte de a oferi mediu de viaţă plantelor şi animalelor în 1970); păduri care mor datorită poluării atmosferice ce afectează şi sănătatea naţională, zone întregi (Copşa, Baia Mare, Bacău, Bucureşti etc.), oriunde industrializarea lipsită de înţelepciune şi-a făcut simţită prezenţa, sunt în pericol de a deveni spaţii moarte. Economia interdependenţei nu ne-a învăţat nimic. Vecinii au aceleaşi probleme ca şi noi, trăiesc aceeaşi „frăţească aberaţie", exportă moarte nucleară, generatoare de cancer. Relaţiile economice nu produc salturi de la economia subzistenţei la bunăstare: continuăm s-o ducem din ce în ce mai greu, în raport invers cu laudele şi ditirambii adresaţi „celei mai umane dintre orânduiri". Scăderea gravă a populaţiei determină P.C.R. să ia măsuri drastice în vederea creşterii numerice a forţei de muncă. Ce fel de măsuri? Ameninţări, arestări, femei lăsate să moară în spitale fără asistenţă medicală, frig, foame, în timp ce nomenclaturiştii de diferite grade supraveghează societatea ajunsă la capătul răbdării. Şi cercul răului s-a închis.

O nouă societate îşi face pentru un scurt timp apariţia: 22 Decembrie 1989. Peste ea se aşterne o nouă noapte. Dar până când? Noi credem într-o lume mai bună şi o vom realiza.

Şerban Rădulescu-Zoner (Bucureşti)

ROLUL PRESEI COMUNISTE(1944-1948) ÎN PREGĂTIREA GENOCIDULUI

În ziua următoare instalării de către sovietici a guvernului Petru Groza (6 martie 1945), deci la 7 martie 1945, avea loc la Bucureşti o întâlnire secretă între o delegaţie a P.C. din România, condusă de Ana Pauker, şi una a P.C. al U.R.S.S., având în frunte pe Evgheni Suhalov. Tema discuţiei: comunizarea României, conform unui olan pe trei ani, pregătit de Gheorghi Dimitrov, la ordinul lui Stalin, plan ce avea să fie urmat de alte două cincinale privind crearea şi apoi consolidarea structurilor economice şi politice comuniste în România. Ce cuprindea primul plan, cel pentru următorii trei ani, adică pentru perioada 1945-1948? Menţionez doar acele puncte din program care se referă la tematica acestui colocviu şi la conţinutul prezentei mele comunicări: „Desfiinţarea armatei în forma ei actuală şi crearea unei armate noi din diviziile «Tudor Vladimirescu» şi «Avram Iancu»[1]"; „Abdicarea regelui şi exilul familiei regale"; „Suprimarea partidelor istorice, prin arestarea, uciderea şi răpirea membrilor lor"; „Crearea unei organizaţii de poliţie, întemeiată pe o «miliţie populară» de tipul N.K.V.D."; Spolierea micilor gospodării ţărăneşti de utilaj agricol şi vite, încât să fie astfel deschisă „calea spre absorbirea lor în sistemul colectivist". La această consfătuire secretă au participat, în afară de Ana Pauker, C. Pârvulescu (în acel moment prim-secretar al P.C. din România) şi C. Doncea, iar din partea P.C. al U.R.S.S. g-ral Fedov Zurkov, de la Statul Major al mareşalului Malinovski, Ilia Zurkov, de la secţia de propagandă a Kominternului, Nicolai Afacev, ataşat special pe lângă Ana Pauker, şi S. Brezinski, trimis personal al lui Stalin, în calitate de observator. Planul a fost aplicat şi îndeplinit punct cu punct de către comuniştii din România, cu sprijinul ocupanţilor sovietici. Evenimentele din lunile şi anii următori stau mărturie.

Dar, din cercetarea puţinelor documente de arhivă, ce sunt accesibile studiului, cât şi din presa vremii, rezultă că şi în perioada premergătoare amintitei consfătuiri secrete comuniştii din România au acţionat în vederea distrugerii opoziţiei şi a preluării puterii, conform unor directive de la Moscova, bine gândite şi puse la punct. De altfel, acelaşi scenariu a fost pus în aplicare, cu unele nuanţe schimbate, în toate ţările europene ajunse sub ocupaţie sovietică, chiar dacă unele dintre acestea nu au luptat împotriva U.R.S.S. (cazul Cehoslovaciei, Poloniei, Bulgariei şi Iugoslaviei). Dar să revenim la situaţia din România.

[1] Planul a fost transmis de la Bucureşti de un agent de informaţii american Oficiului de Servicii Strategice. De aici provine confuzia, fiind vorba în realitate de divizia „Horia, Cloşca şi Crişan".

Prin Convenţia de Armistiţiu, impusă la 12 septembrie 1944, guvernul s-a angajat să dizolve nu numai eventualele formaţiuni de tip fascist, dar şi „orice organizaţii care duc propagandă ostilă Naţiunilor Unite, în special Uniunii Sovietice" şi „să colaboreze cu Înaltul Comandament Aliat (sovietic) la arestarea şi judecarea persoanelor acuzate de crime de război". Totodată era prevăzută epurarea aparatului de stat de elementele fasciste.

În acest context, Partidul Comunist, într-o primă etapă, mai precis din septembrie 1944 şi până în preajma semnării tratatului de pace dintre România şi Naţiunile Unite, a dus o violenta campanie de presă, prin „Scânteia" şi „România liberă", împotriva opoziţiei anticomuniste, etichetând pe toţi adversarii politici, într-un limbaj de-a dreptul suburban şi incitator la violenţă, drept fascişti sau susţinători ai fascismului. Campania a fost pornită mai întâi împotriva acelei părţi a elitei intelectuale care, în trecut, se pronunţase deschis împotriva bolşevismului şi a Uniunii Sovietice. „Sunt încă liberi?", se întreba „Scânteia", în primul număr, referindu-se la dr. N. Lupu, „convins propagandist antisovietic", şi la Ion Mihalache, acuzat „de a se fi înrolat în armata română participând activ la un război dus împotriva idealului naţional". Două zile mai târziu, acelaşi ziar a început campania contra celui mai ilustru istoric pe care România îl avea în acea perioadă: profesorul Gh. Brătianu, membru al Academiei Române şi fruntaş al P.N.L. „Când, prin repetate declaraţii, d. Molotov şi Comandamentul Sovietic au arătat că U.R.S.S. nu urmăreşte nici o cucerire teritorială, când mersul războiului a dovedit prin fapte de arme unice în istoria lumii că Armata Roşie vine ca armată eliberatoare şi aliată a popoarelor subjugate de Hitler şi imperialismul german, când armistiţiul cu România şi Finlanda a arătat generozitatea rară a Uniunii Sovietice, d. Gheorghe Brătianu îşi permite să calomnieze şi să provoace pe aliatul şi eliberatorul nostru. Şi aceasta sub masca democraţiei. Jos masca, domnulehitlerist, Gheorghe Brătianu! Şi trage consecinţele!". Pentru faptul de a nu fi abandonat crezul său, marele istoric a tras consecinţele, aici la Sighet, în temniţa de tristă amintire, batjocorit, bătut şi ucis.

Curând după apariţia sa, având ca redactor-şef pe Grigore Preoteasa (Casa Studenţilor din Bucureşti îi mai poartă şi azi numele şi nimeni nu a luat până în prezent atitudine), ziarul „România liberă" conţinea la intervale destul de scurte rubrica *Figuri de trădători*. Cine au fost aceşti aşa-zişi trădători? Filozoful Ion Petrovici, o altă figură ilustră a elitei noastre intelectuale care avea să fie întemniţată aici la Sighet, scriitorul Al. Brătescu-Voineşti, Mihail Manoilescu, etichetat drept „canalie" şi „vagabond politic", dirijorul George Georgescu, „vulgar agent nazist", Ion Marin Sadoveanu, „nazist în frac", C. Rădulescu-Motru, care „va forma un capitol pitoresc în istoria lichelismului nostru naţional". În acelaşi timp „Scânteia" îi califica pe Al. Brătescu-Voineşti, Tzigara-Samurcaş, Mircea Vulcănescu şi Radu Tudoran drept „nişte moaşte de care s-au slujit tâlharii fascişti". Aceste „demascări" aveau uneori şi o parte anecdotică. Astfel, tot în coloanele „României libere", profesorul Alexandru Graur, viitorul academician, îl califica pe Hemingway nici

mai mult, nici mai puţin, drept „un lup în piele de oaie, adică un hitlerist camuflat în apărător al democraţiei”.

Pe măsura punerii în aplicare a planului comuniştilor de acaparare a puterii prin violenţă şi a eforturilor partidelor democratice de a se opune, campania presei comuniste s-a extins şi asupra liderilor şi membrilor acestora, inclusiv asupra unor personalităţi de prim rang care au participat în mod nemijlocit la înfăptuirea actului de la 23 august 1944. Deoarece, în calitatea sa de ministru de Interne, a încercat să se opună instalării prin forţă a unor primari comunişti în unele localităţi (Galaţi, Constanţa, ş.a.), deşi aceştia trebuiau să fie numiţi de la centru până la organizarea de alegeri locale, generalul Aurel Aldea, în trecut adversar al legionarilor şi apoi al dictaturii mareşalului Antonescu, a ajuns să fie „denunţat” în presa comunistă drept „hitlerist”, „fascist”, „duşman al poporului”, „Scânteia” şi „România liberă” cerând imediata sa arestare. Şi a fost. Nu imediat, ci în luna mai 1946, odată cu înscenarea unor procese împotriva membrilor aşa-ziselor organizaţii teroriste: „Sumanele Negre”, „Graiul sângelui”, „Haiducii lui Avram Iancu”. Au fost atunci arestaţi sau puşi sub urmărire 75 de opozanţi ai regimului, printre care generalii C. Eftimiu şi Gh. Moşoiu, amiralul Horia Macelariu, Ilie Lazăr, Vintilă Brătianu, Mihai Fărcăşanu, preşedintele tineretului liberal şi director al ziarului „Viitorul”. Sentinţele au fost pronunţate în ziua de 18 noiembrie 1946. Generalii Aldea şi Eftimiu au fost condamnaţi la muncă silnică pe viaţă. Tot la muncă silnică pe viaţă au fost condamnaţi, în contumacie, Mihai Fărcăşanu, amiralul Macelariu, Vintilă Brătianu, Horaţiu Comaniciu. Alţi inculpaţi au primit pedepse ce au variat între 20 de ani muncă silnică şi 1 an de închisoare.

Procesul „Sumanelor Negre” nu a fost primul proces politic, el a constituit începutul sutelor, dacă nu al miilor de procese înscenate de comunişti pentru a anihila orice opoziţie politică, pentru a distruge acea parte a elitei intelectuale care a înţeles să nu facă compromisuri cu Puterea instalată prin violenţă şi cu sprijinul Sovietelor, sau pentru a frânge rezistenţa ţăranilor de a se înscrie în colhozuri. În afara proceselor aşa-zişilor criminali de război sau vinovaţi de dezastrul ţării (folosesc în mod voit sintagma aşa-zişi, deoarece mulţi dintre cei condamnaţi nu se făcuseră vinovaţi nici de crime de război şi nici de a fi dus ţara la dezastru), procesul „Sumanelor Negre” a fost precedat, în septembrie 1945, de cel intentat celor 33 de tineri liberali şi naţional-ţărănişti, printre care Remus Ţeţu, Mircea Ştefanovici şi Adriana Georgescu (fostă şefă de cabinet a generalului Rădescu), acuzaţi de a se fi constituit în organizaţii teroriste, sub denumirile „T” şi „Tinerimea Liberă”.

Aceste procese au constituit prologul marii înscenări din toamna anului 1947, soldată cu aruncarea în temniţă a fruntaşilor P.N.Ţ. şi cu lichidarea principalelor partide de opoziţie din România. Totul a fost pregătit din timp, printre altele şi de o campanie a presei comuniste, menită să creeze în unele segmente ale societăţii, ura şi crima. Căci, după cum sublinia ziarul „Liberalul” la 12 februarie 1947, citând pasaje dintr-un discurs al lui Vasile Luca, comuniştii nu cunosc noţiunea de adversari, ci numai pe aceea de duşmani care „trebuie distruşi, lichidaţi, suprimaţi”.

Campania de presă împotriva lui Iuliu Maniu, Ion Mihalache şi a altor fruntaşi ai P.N.Ţ., dar şi contra lui Dinu Brătianu, preşedintele P.N.L., şi a principalilor săi colaboratori, o campanie în care minciuna se împletea cu defăimarea în cele mai abjecte forme, a început de altfel încă din septembrie 1944.

Cum Iuliu Maniu, mai ales, dar şi Dinu Bratianu, fuseseră, pe lângă Regele Mihai, principalii protagonişti ai actului de la 23 august 1944, presa comunistă s-a ferit iniţial să-i acuze de a fi fost fascişti, ci doar stâlpi ai „reacţiunii" care au strâns în jurul lor cele mai retrograde forţe, inclusiv pe fascişti, sau de a colaborat în trecut cu fascismul. „Iuliu Maniu nu mai este astăzi în politica ţării decât o încăpăţânată încercare de rezistenţă în faţa valului forţelor progresiste în plină desfăşurare... Prezenţa acestui strigoi în politica românească nu-şi mai are nici un rost", scria Silviu Brucan la 2 decembrie 1944 în „Scânteia". În acelaşi ziar, Miron Constantinescu, întrebând retoric „care este tactica domnului Maniu astăzi?", dădea următorul răspuns: „Este cea de coalizare a tot ce este reacţionar, duşman progresului, fascist, de adunare a criminalilor de război antonescieni, a bătrânului şi hidosului Vaida, a nemţilor hitlerişti din Ardeal şi Banat, este realizarea unei noi monstruoase coaliţii, asemănătoare oarecum aceleia care s-a opus în 1864 democratizării României şi reformei agrare". Tot „Scânteia" îi califica pe Iuliu Maniu şi Dinu Brătianu, după grandioasa manifestaţie pentru Regele Mihai din 8 noiembrie 1945, drept „mârşavi susţinători şi promotori ai huliganismului moşieresc, ucigaşi ai muncitorimii şi duşmani neîmpăcaţi ai libertăţilor şi drepturilor poporului".

În campania de injurii şi defăimare a liderilor partidelor democratice, minciuna a mers până într-acolo încât Iuliu Maniu a fost acuzat în „Scânteia" (28 noiembrie 1945), de un oarecare Tudor Savin, drept „complice cu Imperiul Habsburgic" şi cu „Hitler şi Antonescu", având „intenţia de vânzare a Ardealului", iar Zaharia Stancu, în „România liberă", scria că familia Brătianu şi liberalii în general au guvernat ţara doar în propriul lor interes, pe când pentru popor întreaga istorie a guvernărilor liberale „a fost într-adevăr un timp pierdut zadarnic". În fine, Miron Constantinescu îi califica pe Titel Petrescu şi pe cei rămaşi credincioşi social-democraţiei autentice drept „o agentură manistă pusă în slujba reacţiunii dinlăuntru şi din străinătate" („Scânteia", 30 martie 1946).

După semnarea tratatului de pace dintre România şi Naţiunile Unite, ce a însemnat implicit şi retragerea misiunilor britanică şi americană din cadrul Comisiei Aliate de Control pentru aplicarea armistiţiului, şi odată cu prefigurarea războiului rece dintre U.R.S.S. şi marile puteri occidentale, arsenalul comuniştilor – de defăimare a partidelor democratice – s-a îmbogăţit. Acestea au ajuns, în presa comunistă, agenturi ale cercurilor imperialiste, iar liderii opoziţiei au început să fie acuzaţi de trădare a intereselor naţionale şi spionaj în folosul Marii Britanii şi Statelor Unite. În sfârşit, „Scânteia", prin Silviu Brucan, Miron Constantinescu, Iosif Ardeleanu, şi „România liberă", mai ales prin Grigore Preoteasa, au început să ceară pe faţă „lichidarea", întemniţarea celor ce se opuneau tăvălugului totalitar comunist. Era astfel

pregătită opinia publică pentru procesul înscenat în vara anului 1947 Partidului Naţional Ţărănesc şi pentru toate celelalte procese politice ce i-au urmat, cu consecinţa exterminării în închisori şi lagăre de muncă a clasei politice, a elitei intelectuale, a burgheziei române, a celor mai valoroase cadre ale armatei şi, ulterior, a unei părţi a ţărănimii, refractară colectivizării. Dacă poporul – scria Silviu Brucan în „Scânteia" la 30 mai 1947 – „priveşte cu dispreţ la agitaţiile sterile ale bătrânilor politicieni «istorici» şi la întrevederile cu lacheul lor de casă Titel Petrescu", el nu rămâne „impasibil la acţiunea lor subterană de înfometare şi provocare îndreptată împotriva liniştii din ţară", fiind hotărât să lovească opoziţia „până la desfiinţare". „Poporul român – scria tot Silviu Brucan o lună mai târziu – nu poate îngădui la infinit acţiunile criminale ale unui pumn de politicieni reacţionari, nărăviţi în rele", care sunt gata să înfometeze populaţia şi se gândesc „la acţiuni criminale îndreptate împotriva ţării, independenţei şi suveranităţii ei".

La zece zile de la publicarea în „Scânteia" a acestui articol, aveau loc evenimentele de la Tămădău. În fine, când ziarul „Dreptatea" a cerut oficiosului Partidului Comunist să-şi precizeze atitudinea faţă de unele pasaje din discursul lui Gheorghe Apostol, la 1 mai 1947, în care ceruse demascarea aşa-numiţilor „reacţionari" şi internarea lor în „tabere de muncă unde să înveţe să muncească", răspunsul „Scânteii" a fost: „Ei bine, răspunsul nostru – şi al întregului popor – este Da".

Odată cu arestarea fruntaşilor P.N.Ţ. la Tămădău (14 iulie 1947) şi ulterior a lui Iuliu Maniu şi a celorlalţi ce aveau să fie inculpaţi în celebrul proces din 28 octombrie – 13 noiembrie 1947, campania presei comuniste de lichidare a opoziţiei în România a devenit tot mai violentă, tot mai deşănţată, tot mai criminală. Astfel, la 18 iulie Silviu Brucan cerea în „Scânteia" ca Iuliu Maniu, Mihalache şi ceilalţi fruntaşi ţărănişti arestaţi să fie pedepsiţi „fără cruţare" căci „focul indignării aprins în sufletul maselor populare nu se va stinge până când duşmanii refacerii economice, ai libertăţilor populare şi independenţei naţionale nu vor fi nimiciţi". În aceeaşi zi, Eduard Mezincescu citea în Adunarea Deputaţilor o moţiune în care figura şi următorul pasaj: „Ne luăm angajamentul să luptăm cu toate forţele până la *nimicirea definitivă* a clicilor reacţionare a lui Maniu, Brătianu şi Titel Petrescu". Cu mult înainte de începerea procesului, ca atare fără să se fi administrat nici măcar o probă din partea acuzării (abstracţie făcând că acestea aveau să fie mincinoase), Adunarea Deputaţilor aprobă, în aceeaşi zi de 18 iulie 1947, proiectul de lege al guvernului prezentat de Teohari Georgescu privind dizolvarea P.N.Ţ. Ca şi în cazul procesului mareşalului Antonescu şi al celorlalţi principali colaboratori ai acestuia, în întreprinderi şi instituţii au loc întruniri organizate de comunişti, sunt aprobate moţiuni prin aclamaţii, în care se cerea „osânda maximă" pentru trădători, aceştia numărându-se de fapt tocmai printre personalităţile care au avut un rol de maximă importanţă în realizarea actului de la 23 august 1944: Maniu, Niculescu-Buzeşti, Vişoianu, Mocioni-Stârcea ş a. „Războiul antisovietic a fost pregătit de Iuliu Maniu, ideologul agresiunii antisovietice... Poporul cere ca Maniu şi conducerea P.N.Ţ. să răspundă pentru moartea a sute

de mii de români în criminalul război hitlerist" – scria Tudor Olaru în „Scânteia".

Conform celor menţionate mai sus, presa comunistă a devenit tot mai violentă, folosind argumente pe cât de false, pe atât de abjecte, pentru a crea un curent de opinie de ură şi crimă. Această campanie de presă se accentuează pe măsura deteriorării relaţiilor dintre U.R.S.S. şi marile puteri din Occident. Un exemplu edificator din multe altele: Sorin Toma califica politica P.N.Ţ. drept „un apendice al activităţii de trădare şi spionaj şi o mască a crimei", membrii menţionatului partid fiind „vânduţi cu trup şi suflet serviciilor de spionaj ale S.U.A. şi Angliei" care „comit asasinate, stârnesc vărsări de sânge, războaie civile pentru a da putinţa imperialismului străin să ocupe şi să subjuge ţara". În acelaşi număr al „Scânteii" din noiembrie 1947, Nestor Ignat scria că săptămâna prieteniei româno-sovietice „trebuie să fie şi va fi cea mai entuziastă manifestaţie de recunoştinţă şi dragoste pe care a adresat-o vreodată poporul român popoarelor sovietice şi genialului lor conducător, generalisimul Stalin".

Sentinţele pronunţate în acest odios proces sunt cunoscute. Unii dintre cei condamnaţi au fost trimişi în închisoarea de la Sighet. Iuliu Maniu nu a putut face faţă regimului de exterminare şi a murit, ca şi preşedintele P.N.L. Dinu Brătianu, arestat ulterior şi nici măcar judecat, ca şi academicianul istoric Gheorghe Brătianu, menţionat la începutul acestei comunicări, ca şi alţi reprezentanţi de frunte ai elitei noastre intelectuale, ca şi episcopul greco-catolic Ioan Suciu şi alţi ierarhi, ca şi unii generali ai armatei regale române.

Sighetul nu a fost decât una din numeroasele temniţe de exterminare, după cum procesul intentat conducerii Partidului Naţional Ţărănesc a constituit doar începutul marilor înscenări judiciare puse la cale de comunişti cu scopul frângerii oricărei rezistenţe în faţa tăvălugului totalitar de sorginte moscovită.

Adevăratul genocid avea să înceapă de abia după înlăturarea ultimului obstacol în calea instaurării dictaturii comuniste, după lovitura de stat din 30 decembrie 1947, deci după abdicarea forţată a Regelui Mihai.

Dar pregătirea genocidului, cultivarea urii, modelarea unei mentalităţi asasine, pe de o parte, cultivarea laşităţii şi oportunismului, pe de altă parte, toate acestea sunt întâlnite încă din anii premergători lui 30 decembrie 1947. Iar cei care prin viu grai şi prin scris au contribuit la crearea unei asemenea mentalităţi sunt la fel de răspunzători în faţa istoriei ca şi torţionarii din beciurile Ministerului de Interne, apoi ale Securităţii, sau din temniţele de la Sighet, Jilava, Aiud, Galaţi, Gherla etc., etc.

Astăzi, după aproape cinci ani de la revoluţia anticomunistă din decembrie 1989, nu putem să nu constatăm că jargonul presei comuniste din anii 1944-1948, chiar dacă nu se mai aduc osanale lui Stalin, a reapărut în presa şi discursul politic al partidelor extremiste. Din nou se cultivă ura, din nou se vorbeşte de comploturi imaginare, din nou se încearcă izolarea României de Europa civilizată şi este datoria noastră de a

împiedica răspândirea acestui flagel. De aceea ororile totalitarismului comunist trebuie făcute cunoscute, încât ceea ce a fost să nu se mai întâmple niciodată.

Dumitru Şandru (Iaşi)

COMISIA ALIATĂ (SOVIETICĂ) DE CONTROL ŞI REGIMUL DE DETENŢIE DIN ROMÂNIA

Convenţia de armistiţiu, din 12 septembrie 1944, obliga autorităţile naţionale să adopte măsuri cu caracter administrativ şi poliţienesc îndreptate împotriva colaboratorilor regimului înlăturat de la putere la 23 august 1944 şi ai Germaniei. Înscrierea în textul ei a stipulaţiilor de asemenea natură oferit Comisiei Aliate (Sovietice) de Control din România prilejul de a dicta guvernului de la Bucureşti întreprinderea unor acţiuni represive împotriva anumitor categorii de persoane apreciate de ea drept inamici prezumtivi ai regimului comunist şi ai Uniunii Sovietice. Dintre articolele care stabileau măsuri punitive, numai unul statua în mod clar obligaţia României de a proceda la internări, art. 2, care viza pe ostaşii armatelor germane şi ungare şi pe supuşii acestor două state cu rezidenţa în România. Art. 14 impunea colaborarea Înaltului Comandament Român cu Înaltul Comandament Aliat (Sovietic) la arestarea şi pedepsirea persoanelor acuzate de crime de război[1]. Astfel formulat, el lăsa, cel puţin teoretic,celor ce ar fi fost arestaţi pe motiv că intrau sub incidenţa lui, posibilitatea de a fui eliberaţi în urma pronunţării unei hotărâri de către instanţe juridice, dacă ar fi constatat nevinovăţia împricinaţilor.

[1] „Monitorul oficial”, nr. 219 din 22 IX 1994.

Numai că, imediat după înfiinţare, Comisia Aliată (Sovietică) de Control din România, care avea sarcina de a supraveghea şi de a controla execuţia Convenţiei de armistiţiu, şi-a arogat asemenea funcţii care au transformat-o în factor unic cu putere de a emite decizii asupra problemelor interne. Întreaga administraţie a României a devenit executanta ordinelor transmise guvernului de la Bucureşti de către Comisia Aliată, din care cele mai multe nu îşi găseau o acoperire în nici un articol sau paragraf din textul Convenţiei din 12 septembrie 1944. Arestarea şi internarea supuşilor români de origine germană, a legionarilor, deportarea nemţilor în 1945 în U.R.S.S., obligarea lor de a presta muncă forţată în detaşamente organizate de Ministerul Afacerilor Interne, epurările din rândul funcţionarilor administraţiei civile, din armată şi a altor categorii de funcţionari, toate acestea au fost ordonate de Moscova şi puse în practică de autorităţile autohtone, câteodată cu implicarea nemijlocită a reprezentanţilor politici din România[1]. Marea majoritate a măsurilor dictate de ruşi au fost sprijinite efectiv, în scopul aplicării lor într-o manieră cât mai ortodox posibilă, de către comuniştii din ţară[2], care erau conştienţi că prin intermediul lor se diminua considerabil capacitatea de reacţie a opoziţiei şi li se netezea drumul către putere.

Arestări de persoane relativ numeroase au avut loc în România înainte de a fi fost semnată Convenţia de armistiţiu. Ele au fost declanşate cu începere din data de 25 august 1944, vizând în principal pe conducătorii Grupului Etnic German şi pe şovinişti maghiari, care, în noua turnură ce o luase războiul, puteau reprezenta un pericol real pentru siguranţa statului[3]. Ordinul Ministerului Afacerilor Interne nr. 12500 din 25 august 1944 – a cerut să se cerceteze de către legiunile de jandarmi şi de chesturile de politie situaţia tuturor supuşilor străini civili şi a cetăţenilor români din Grupul Etnic German şi să interneze în lagăre pe cei periculoşi[4]. Până la semnarea Convenţiei de Armistiţiu, el a fost urmat de alte câteva ordine similare, care au avut în vedere în special pe ungurii cu cetăţenie română[5].

După 12 septembrie 1944, sub presiunile exercitate de autorităţile sovietice de pe teritoriul României, procesul a fost extins într-o asemenea măsură încât arestările au căpătat proporţii de masă. La început, vreme de o lună de zile, ele au vizat numai supuşii statelor inamice domiciliaţi pe teritoriul României, pe

[1] Pentru detalii vezi Arh. St. Bucureşti, fondul Inspectoratul General a Jandarmeriei, Centrala, dosarele 11/1994, vol. I, f. 219-220; vol. III, f. 241-242; 17/1944-1945, f. 104-106;70-1944, f. 5-6; idem, fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Teritoriu, dosar223/1945, f. 169; Arh. St. Timişoara, fond Prefectura Judeţului Timiş-Torontal, dosar 60/1945-1946, f. 17-18.

[2] Arh. St. Bucureşti, fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Centrala, dosarele 13/1943-1945, f.348; 72/1944, f.3; Arh. St. Iaşi, fond Inspectoratul de Jandarmi Iaşi, dosarele 147/1944, f.1; 148/1944, f.9-10, 13-20.

[3] Vezi Arh. St. Bucureşti, fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri, Cabinetul Militar Sănătescu-Rădescu, dosar 1 402/1944-1945, f.13-14 şi 39.; idem, fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Centrala, dosar 90/1944, f.1; Arh. St. Oradea, fond Inspectoratul de Jandarmi Oradea, dosar 40/1944, f.20-21.

[4] Arh. St. Bucureşti, fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Centrala, dosar 90/1944, f.1.

[5] Idem, dosar 17/1944-1945, f.17; Arh. St. Oradea, fond Inspectoratul de Jandarmi Oradea, dosar 40/1944, f.21-22.

membrii marcanţi ai Grupului Etnic German şi pe şovinişti maghiari. Art. 2 din Convenţia de Armistiţiu prevedea dezarmarea şi internarea forţelor armate ale Germaniei şi Ungariei aflate în România şi internarea cetăţenilor celor două state cu reşedinţa în această ţară. Anexa articolului 2 excepta de la măsura internării numai pe supuşii germani din România de origine evreiască. Dacă arestarea militarilor din armatele germană şi maghiară luaţi prizonieri s-a făcut potrivit regulilor războiului, în schimb internarea cetăţenilor germani şi unguri domiciliaţi aici a ridicat o serie probleme. O parte din supuşii străini fuseseră aduşi în România ca specialişti la unele întreprinderi industriale, iar arestarea lor putea produce perturbaţii în activitatea economiei naţionale. Existau apoi persoane în vârstă, bolnave, femei gravide sau cu copii mici şi alte asemenea grupuri, pe care autorităţile româneşti au încercat să le scoată din cauză[1]. Demersurile făcute de ele la Comisia Aliată (Sovietică) de Control pentru aprobarea anumitor excepţii de la regula internării nu au fost luate în consideraţie de aceasta, astfel că organele poliţieneşti şi ale jandarmeriei au admis scutiri fără încuviinţarea sovieticilor[2].

Ruşii, care au acuzat în permanenţă oficialitatea românească de neîndeplinirea sarcinilor asumate prin Convenţia de armistiţiu, au reacţionat faţă de excepţiile stabilite de Ministerul Afacerilor Interne prinmemorandumul trimis de locţiitorul Comisiei Aliate de Control din România, generalul-lt. Vinogradov, la 31 octombrie 1944, prim-ministrului Constantin Sănătescu, document redactat în termeni duri, care denaturează în mod grosolan şi datele problemei. Deşi trecuse un termen lung de la data semnării armistiţiului, un număr de 4.146 de supuşi germani şi unguri din România rămăseseră neinternaţi, iar guvernul din România nu lua măsuri pentru a îndeplini punctul 2 din acordul de armistiţiu. Î n această chestiune – aprecia Vinogradov – materialul depus de preşedintele Comisiei române pentru aplicarea armistiţiului, ministrul Ion Christu, şi de Ministerul Afacerilor Interne Comisiei Aliate de Control era departe de adevăr. De aceea, Comisia Aliată solicita ca:

1) Toţi supuşii germani şi unguri să fie internaţi în lagăre speciale până cel târziu la 5 noiembrie 1944;

2) Toate persoanele din aparatul de stat şi prefecţii care sabotau îndeplinirea punctului 2 din acordul de armistiţiu trebuiau traduşi în faţa justiţiei, publicându-se totodată numele lor în presa capitalei. Până cel târziu la 10 noiembrie, Comisiei Aliate de Control trebuiau să-i fie trimise, redactate în limba rusă, tabele cu situaţia lor, cu datele solicitate de Vinogradov[3].

În urma cererii ultimative a locţiitorului Comisiei Aliate, în decurs de numai câteva zile, până la 3 noiembrie 1944, organele poliţieneşti au arestat 1.233

[1] Vezi Arh. St. Bucureşti, fond Inspectoratul general al jandarmeriei, Centrala, dosar 90/1944, f. 6-7,18,20-22.

[2] Idem, f. 16, 18, 20-22 şi 30. Arh. St. Oradea, fond Inspectoratul de jandarmi Oradea, dosar 40/1944, f.4, 6, 8-10.

[3] Arh. St. Bucureşti, fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri, cabinetul Militar Sănătescu-Rădescu, dosar 1394/1944-1945, f. 15-16; idem, fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Centrala, dosar 90/1944, f. 37 (Adresa nr. 75 din 31. X. 1944 a Comisiei Aliate de Control).

cetăţeni germani şi maghiari din rândurile categoriilor cerute a fi exceptate. Au continuat să fie lăsaţi în libertate evreii, care erau exceptaţi de drept, cehii şi românii cu paşapoarte germane sau maghiare, bolnavii internaţi în spitale şi netransportabili şi 15 germani, aceştia din urmă la cererea Comandamentului militar sovietic, deoarece lucrau pentru el. Între timp, guvernul român a revenit la Comisia Aliată (Sovietică) de Control solicitându-i să se dea un răspuns privitor la categoriile propuse de el pentru exceptare. La 3 noiembrie, Comisia română pentru aplicarea armistiţiului a intrat în posesia lui. Întrucât asupra unor categorii erau date indicaţii care se pretau la interpretări diverse, preşedintele Comisiei române, Ion Christu, a revenit în ziua următoare pentru clarificarea excepţiilor pe baze precise. Răspunsul Comisiei Aliate (Sovietice) de Control în legătură cu cele nouă propuneri de excepţii de la regula internării a supuşilor germani şi maghiari a fost comunicat de către ministrul Christu Ministerului Afacerilor Interne, cu adresa nr. 4036 din 9 noiembrie 1944. comisia Aliată (Sovietică) de Control a decis următoarele:

- supuşii germani şi unguri de origine cehă, polonă, iugoslavă nu trebuiau internaţi;

- personalul tehnic şi lucrătorii calificaţi rămâneau neinternaţi, urmând a se face intervenţii la Comisia Aliată de Control, care va hotărî de la caz la caz;

- femeile de origine română căsătorite cu germani sau unguri, care obţinuseră prin căsătorie cetăţenia soţului, trebuiau internate;

- austriecii cu paşapoarte germane trebuiau internaţi;

- bolnavii grav, bătrânii peste 60 de ani, femeile însărcinate după luna a cincea şi mamele cu copii sub un an rămâneau, în principiu, neinternaţi;

- germanii şi ungurii ce dobândiseră cetăţenia română după 21 iunie 1941 trebuiau internaţi;

- prelaţii, preoţii, călugăriţele şi călugării germani şi unguri urmau a fi internaţi, afară de cazul când intrau în vreuna din categoriile de mai sus[1].

Apoi, separat, în completarea excepţiei de la punctul 1, Vinogradov şi-a dat acordul pentru exceptarea de la internare a supuşilor germani cu paşapoarte germane care aveau pe ele indicaţia „Protectoratul Boemiei şi Moraviei". Persoanele respective, fiind cehoslovaci de origine, nu intrau în prevederile art. 2 din Convenţia de armistiţiu, dar cehii şi slovacii care avuseseră în ultimii ani o atitudine progermană sau antialiată trebuiau arestaţi[2].

Pe de altă parte, concesiile de dovedeau minimale, iar pentru unele categorii dispoziţiile erau neclare. Subsecretarul de Stat al Poliţiei comunica, la 11 noiembrie 1944, cu adresa nr. 20444, Comisiei române pentru aplicarea armistiţiului că luase măsuri pentru a executa

[1] Idem, fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri, Cabinetul Militar Sănătescu-Rădescu, dosar 1394/1944-1945, f.33-35; idem, fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Centrala, dosarele 20/1944, f.7; 90/1944, f.48-52.

[2] Idem, fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Centrala, dosar 90/1944, f.45.

hotărârile Comisiei Aliate, care îi fuseseră transmise prin adresa din 9 noiembrie 1944 în legătură cu cele nouă categorii de excepţii de la regula internării supuşilor germani şi maghiari, dar că se confruntase cu unele dificultăţi. Aşa de pildă, la punctul 7 din adresa 4036 se prevedea, la al. 1, că toţi germanii şi ungurii care au dobândit cetăţenia română după 21 iunie1941 trebuiau internaţi. La al. 2 se spunea că cei internaţi de la al. 1rămâneau internaţi, iar cei neinternaţi rămâneau liberi. Apăreau, de fapt, două dispoziţii care se excludeau: dispoziţia de internare era obligatorie, cealaltă păstra *statu-quo*-ul, adică cei internaţi rămâneau întemniţaţi, iar cei neîntemniţaţi rămâneau liberi[1]. Stipulaţia referitoare la bolnavi, bătrâni, femei însărcinate şi cu copii sub un an, prin introducerea cuvintelor „în principiu", căpăta caracter facultativ, putând conduce şi la arestări din rândurile persoanelor încadrate în categoriile de mai sus. Apoi, dispoziţia de internarea nemţilor şi ungurilor ce dobândiseră cetăţenia romană după 21 iunie 1941 nesocotea nu numai legislaţia românească, ci şi art.2 din Convenţia de armistiţiu, care se referea in mod expres la supuşii statelor inamice.

Cu toate că, după somaţia generalului Vinogradov, din 31 octombrie 1944, organele ordinii publice din România au procedat la arestarea cetăţenilor germani şi maghiari aflaţi în ţară, în măsura în care i-a putut descoperi, administraţia sovietică a continuat să acuze, direct sau indirect, guvernul de la Bucureşti pe motiv că nu executa clauzele Convenţiei de armistiţiu. Potrivit comentariului făcut de Postul de Radio Londra, la 21 noiembrie 1944, într-un articol apărut în revista sovietică „Războiul şi clasa muncitoare", România era învinuită că nu îndeplinea satisfăcător condiţiile armistiţiului, că guvernul ei nu menţinea ordinea în ţară, că supuşii inamici nu erau internaţi în lagăre, că cetăţenii sovietici nu erau repatriaţi – referirea fiind făcută la românii refugiaţi din Basarabia şi din nordul Bucovinei după ocuparea teritoriilor respective de către Uniunea Sovietică – şi că despăgubirile nu erau în mod conştiincios livrate[2].

Acuzaţia privitoare la neinternarea supuşilor străini din România se fonda în principal pe faptul, real de altfel, că un mare număr de germani şi unguri erau daţi dispăruţi de către autorităţile româneşti[3], cu toate că organele de ordine publică iniţiaseră încă din 21 octombrie 1944 o serie de măsuri în vederea şi internării tuturor cetăţenilor statelor inamice cu domiciliul în România[4]. După primirea cererii ultimative a generalului Vinogradov, acţiunile poliţiei şi jandarmeriei s-au înmulţit, însă rezultatele n-au satisfăcut pe ruşi, ai căror împuterniciţi cu supravegherea modului de execuţie a armistiţiului au suspectat în permanenţă de incorectitudine autorităţile româneşti însărcinate cu aplicarea dispoziţiilor Convenţiei din 12 septembrie 1944.

[1] Idem, fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri, Cabinetul Militar Sănătescu-Rădescu, dosar 1394/1944-1945, f.25-26.

[2] Idem, fond Ministerul Propagandei Naţionale, dosar 256, Buletin din 21.XI.1944.

[3] În legătură cu dispariţia lor vezi idem, fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Centrala, dosarele 13/1944-1945, f.400; 90-1944, f.118; 91/1944, f.32-33.

[4] Idem, fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Teritoriu, dosar 131/1944, f.19-23.

În discuţiile ce s-au purtat în ziua de 22 noiembrie 1944 la sediul Comisiei Aliate (Sovietice) de Control, reprezentanţii ei au obiectat delegaţilor români că cifra de 6.454 a supuşilor germani şi maghiari existenţi la 23 august 1944 pe teritoriul României transmisă de Ministerul de Interne, nu putea fi adevărată şi că ea trebuia să fi fost mai mare. Delegatul Comisiei române pentru aplicarea armistiţiului nu a contestat afirmaţia, explicând că majoritatea supuşilor germani veneau în ţară ca funcţionari la diferite societăţi sau întreprinderi şi că unii dintre ei scăpau controlului organelor poliţieneşti datorită presiunilor politice ce se exercitau de către forurile conducătoare din Bucureşti. Tot acum ruşii au apreciat că cifra dispăruţilor, de 2.145, ar fi fost prea mare, acuzând totodată Poliţia şi Jandarmeria că lăsaseră un număr apreciabil de germani şi de maghiari în libertate. Se oferea drept probă faptul că N.K.V.D.-ul trimisese Ministerului Afacerilor Interne o notă prin care îi semnala că 12 supuşi ai statelor inamice circulau în stare de libertate prin capitală. Cele semnalate s-au dovedit exacte, iar opt dintre ei au fost imediat arestaţi. Comisia Aliată a cerut părţii române să facă eforturi pentru ca numărul dispăruţilor să scadă, prin sporirea numărului celor prinşi. Se preconiza executarea de razii generale, controale la domiciliu şi alte metode pentru prinderea celor dispăruţi[1]. Ca urmare, a doua zi, la 23 noiembrie, Ministerul Afacerilor Interne a cerut organelor poliţieneşti, prin ordinul nr. 19470, să organizeze razii, cu concursul armatei române şi sovietice, şi să folosească diverse alte măsuri pentru a prinde pe cei dispăruţi[2].

Într-o sinteză intitulată *Ordin genera referitor la clauzele Convenţiei de armistiţiu, modul cum s-a executat până în prezent şi cum se va executa*, întocmită de Subsecretariatul de Stat al Poliţiei şi trimisă de ministrul subsecretar de stat, generalul Virgil Stănescu, cu nr. 22331 la 29 noiembrie 1944,prefecturilor, Prefecturii Poliţiei Capitalei, Inspectoratului General al Jandarmeriei, Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, Cabinetului Ministerului Afacerilor Interne, Comisiei române pentru aplicarea armistiţiului, inspectoratelor de jandarmi şi inspectoratelor de poliţie, era reiterată opinia împuterniciţilor sovietici potrivit căreia cifra supuşilor germani şi maghiari arestaţi ar fi fost prea mică în raport cu numărul celor daţi dispăruţi şi necesitatea diminuării ei[3]. Subsecretarul de stat al Poliţiei arăta că, potrivit constatărilor făcute de organele sovietice din teritoriu, unele persoane fuseseră scutite de internare fără o motivaţie justă, fiind eliberate din lagăre pe baza excepţiilor admise, ceea ce crease complicaţii în raporturile cu Comisia Aliată şi suspiciuni din partea membrilor ei. În cursul lunii septembrie şi la începutul lui octombrie 1944, când au fost arestaţi şi unii cetăţeni români de origine germană şi maghiară, operaţia nu s-a desfăşurat după criterii obiective. Organele poliţieneşti „au arestat persoane nevinovate şi au lăsat în stare de

[1] Idem, fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Centrala, dosar 90/1944, f.66.
[2] Ibidem, f.70-72.
[3] Idem, dosar 24/1944, f.4.

libertate persoane vinovate, punându-le apoi în stare de libertate în schimbul unor avantaje materiale". Şeful Poliţiei preciza că chiar ministrul de Interne, Nicolae Penescu, îi comunicase că deţinea informaţii că la Sibiu traficări de asemenea natură se practicaseră prin intermediul unui chelner[1].

Or, ruşii interveneau ori de câte ori descopereau asemenea fapte. La 9 decembrie 1944, Ministerul Afacerilor Interne făcea cunoscut instituţiilor regionale şi judeţene, prin ordinul nr. 22279, că supusul român de origine germană Paulini Heinrich, conducătorul Grupului Etnic German din Târgovişte, internat la 6 septembrie 1944 în lagărul de la Târgu Jiu, fusese eliberat la 5 octombrie 1944 în urma unui aviz favorabil al poliţiei locale, dar că ulterior comandantul sovietic din Ploieşti a ordonat reinternarea lui. Eliberarea s-a făcut pe motiv că la Târgovişte activitatea Grupului Etnic German se limitase la strângerea cotizaţiei de la membri. De aceea se cerea a nu se mai da avize favorabile de eliberare, care puneau autorităţile româneşti într-o poziţie defavorabilă faţă de comandamentul sovietic[2].

Comisia Aliată (Sovietică) de Control nu a considerat definitive excepţiile admise la începutul lui noiembrie 1944. La scurtă vreme după încetarea deportării germanilor în U.R.S.S., Comisia română pentru aplicarea armistiţiului făcea cunoscut Secretariatului general pentru aplicarea armistiţiului din Ministerul Afacerilor Interne, cu adresa nr. 10589 din 11 februarie 1945, iar Secretariatul General a comunicat organelor de conducere ale Poliţiei şi Jandarmeriei, cu ordinul F. URGENT nr. 25558 din 19 februarie, conţinutul discuţiilor care avuseseră loc la sediul Comisiei Aliate (Sovietice) de Control, unde s-au dezbătut, punct cu punct, excepţiile de la internarea în lagăr a supuşilor germani şi maghiari prevăzute în adresa Comisiei române pentru aplicarea armistiţiului nr. 4036/1944 şi comunicate Inspectoratului General al Jandarmeriei cu ordinul nr. 20444 din 11 noiembrie 1944 al Subsecretariatului de Stat al Poliţiei. La conferinţă s-a stabilit să se întocmească o serie de lucrări, în completarea celor ce fuseseră înaintate până atunci, pentru a se hotărî definitiv asupra situaţiei supuşilor germani ori maghiari propuşi pentru exceptarea de la internare în lagăre: 1) Cu privire la supuşii germani ori maghiari de origine cehă, polonă şi iugoslavă, Comisia Aliată solicita tabele nominale, potrivit modului indicat, după cum urma: a) Tabel nominal de supuşi germani sau maghiari de origine cehă internaţi în lagăr; b) Idem pentru cei neinternaţi în lagăr; c) Idem pentru supuşii germani de origine polonă internaţi în lagăre; d) Idem pentru cei neinternaţi; e) Idem pentru cei de origine iugoslavă internaţi; f) Idem pentru supuşii germani şi maghiari de origine iugoslavă neinternaţi; 2) Legat de personalul tehnic şi de lucrătorii calificaţi, Comisia Aliată de Control cerea pentru toţi cei consideraţi indispensabili întreprinderilor, după ce ar fi fost internaţi în lagăre în totalitatea lor, să i se înainteze,

[1] Arh. St. Oradea, fond Inspectoratul de Jandarmi Oradea, dosar 44/1944, f.200-204.

[2] Idem, dosar 38/1944, f.215.

prin Comisia română pentru aplicarea armistiţiului, tabele nominale, potrivit Anexei 2, spre a se decide de la caz la caz. Ca urmare, se dispunea internarea în lagăre a tuturor supuşilor germani şi maghiari consideraţi tehnicieni indispensabili întreprinderilor, adică şi a acelora ce fuseseră exceptaţi până atunci de la internare. Rămâneau în întreprinderi numai cei ce obţinuseră aprobări speciale de la Comisia Aliată de Control, direct sau prin intermediul Comisiei române pentru aplicarea armistiţiului. Pentru această categorie se solicitau tabele speciale; 3) Privitor la supuşii germani şi maghiari aflaţi în serviciul legaţiilor, Comisia Aliată cerea tabele nominale pentru cei internaţi în lagăre şi pentru cei neinternaţi, potrivit Anexei 3; 4) Cu privire la bătrânii de peste 60 de ani, bolnavii grav şi femeile gravide peste luna a cincea, Comisia Aliată solicita următoarele tabele: a) Cu cei peste 60 de ani; b) Cu cei grav bolnavi, având anexate certificate medicale eliberate de medici oficiali; c) Cu gravidele peste luna a cincea, tot cu certificate medicale anexate; 5) Pentru supuşii germani şi maghiari ce dobândiseră cetăţenia română după21 iunie1941, Comisia Aliată solicita tabele speciale, cu detalii asupra persoanelor respective (Anexa6);)Apatrizii proveniţi din foşti supuşi germani şi maghiari trebuiau înscrişi în două tabele: unul cu cei internaţi în lagăre , celălalt cu cei lăsaţi în libertate (Anexa 8)[1].

La începutul lunii mai 1945 a avut loc la Ministerul Afacerilor Interne o conferinţă cu participarea personalului din acest departament, a conducerii Prefecturii Poliţiei Capitalei, a Direcţiunii Generale a Poliţiei şi a Inspectoratului General al Jandarmeriei, în sarcinile cărora reveneau obligaţiile executării art. 2 din Convenţia de armistiţiu, cu care ocazie Reprezentantul Comisiei Aliate (Sovietice) de Control, colonelul Leontiev, a expus observaţiile personale asupra modului cum a decurs operaţia de internare a supuşilor germani şi maghiari şi a cetăţenilor români de după 21 iunie 1941 proveniţi din foşti supuşi germani şi unguri, precumşi asupra întocmirii lucrărilor cu evidenţa acestora. Observaţiile colonelului au fost comunicate inspectoratelor şi legiunilor de jandarmi, cu ordinul circular nr. 33318, din 12 mai 1945, de către Inspectoratul General al Jandarmeriei. Leontiev acuza autorităţile româneşti că nu stabiliseră cu exactitatenumărul supuşilor germani şi maghiari existenţi pe teritoriul ţării la 23 august 1944, găsindu-se înscrise si persoane ce părăsiseră ţara cu mult înainte de această dată, precum şi altele care nu erau cuprinse în evidenţa organelor judeţene, deşi locuiseră efectiv pe raza poliţiei respective.În privinţă celor internaţi, Leontiev a constatat că fuseseră închişi în lagăre şi indivizi care nu intrau în aplicarea articolului 2 din Convenţia de armistiţiu, fiind supuşi ai altui stat sau apatrizi de origine germană şi maghiară, fără să fi avut vreodată cetăţenia acelor ţări. Unele din persoanele înscrise în tabelele de

[1] Lucrările prevăzute la punctele 1-4 trebuiau înaintate Comisiei Aliate de Control până la 15 martie 1945, iar cele de la punctele 5-6 până la 10 martie 1945 (Arh. St. Bucureşti, fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Centrala, dosar 14/1945, f. 1-6).

internaţide către organele poliţiei nu au fost găsite, la controlul efectuau în centrul de detenţie şi nici în centrul de evidenţă al lagărului, de unde rezultă că nu ajunseseră la destinaţie.. Pentru cei aflaţi în lagăr nu exista nici un act oficial care să consemneze datele de stare civilă şi motivele internării, fapt ce a dat loc la reclamaţii din partea celor internaţi, care susţineau cănu se încadrau în prevederile art. 2 din Convenţia de armistiţiu şi că măsura luată contra lor era abuzivă. 3/11/2016in tabelele celor internaţi s-au scăzut în mod greşit cei decedaţi în lagăr, cei trimişi din lagăr în spitale sau cei ridicaţi din locurile de detenţie şi transportaţi pentru muncă în U.R.S.S.Or, în categoria deţinuţilor trebuiau incluşi şi cei care, nefiind internaţi, au fost ridicaţi şi trimişi la lucru în Uniunea Sovietică, precum şi cei aflaţi în închisori.

Pentru cei neinternaţi, Comisia Aliată (Sovietică) de Control nu admitea decât excepţiile transmise prin adresa nr. 4036, din 9 noiembrie 1944. La aceste excepţii se mai adăuga consimţământul verbal al colonelului Leontiev pentru copiii sub vârsta de 15 ani care nu aveau de cine să fie îngrijiţi în lagăr. Pentru cei exceptaţi ca fiind de origine cehă, polonă ori iugoslavă, Comisia Aliată nu recunoştea decât actele oficiale emise de autorităţile statului respectiv, nicidecum certificatele eliberate de autorităţile româneşti sau de comitetele cehe, poloneze ori iugoslave din România, existând suspiciunea că aceste acte se dădeau cu uşurinţă prin intervenţii băneşti. Bolnavii aflaţi în sanatorii sau spitale nu erau consideraţi netransportabili decât atunci când nu puteau părăsi patul. „Prin domiciliu obligatoriu, dl. colonel Leontiev înţelege restricţia impusă celui internat de a nu părăsi domiciliul, împrejmuirea lui sau întreprinderea unde lucrează, având libertatea de a parcurge numai drumul de la întreprindere şi înapoi acasă. În această situaţie cad toţi cei internaţi, necesari întreprinderilor, bătrânii peste 60 de ani, mame cu copii sub vârsta de un an, femei gravide peste luna a 5-a şi bolnavi". Leontiev şi-a exprimat nemulţumirea pentru faptul că mulţi din cei internabili conform art. 2 erau dispăruţi, acuzând autorităţile române că nu manifestau bunăvoinţă pentru a-i urmări. El a cerut ca evidenţa deţinuţilor să fie întocmită potrivit indicaţiilor date şi înaintată Comisiei Aliate (Sovietice) de Control pe 25 mai, dată după care comisia urma să trimită delegaţi pe teren pentru a verifica exactitatea situaţiei raportate[1].

Observaţiile lui Leontiev, ca şi ale altor împuterniciţi de către Moscova în România, în legătură cu neclarităţile din evidenţa persoanelor internate sunt întemeiate, nu însă şi acuzaţiile privitoare la caracterul abuziv al unora dintre arestări, dirijate în permanenţă de către ruşi, prin obligarea organelor româneşti de ordine publică să interneze categorii de persoane care din punct de vedere juridic trebuiau lăsate în libertate. Avem în vedere aici pe cetăţenii români proveniţi din rândurile supuşilor germani şi maghiari, pe apatrizi şi pe nemţii refugiaţi în Germania, cărora ruşii le-au negat cetăţenia română ori, în cazul apatrizilor, lipsa cetăţeniei. Mobilul refuzului trebuie corelat cu dispoziţiile art. 8 din

[1] Idem, dosar 3/1945, f.2-3.

Convenţia de armistiţiu, care stipula, între altele, că bunurile cetăţenilor statelor inamice de pe teritoriul României reveneau de drept Uniunii Sovietice[1]. Or, prin nesocotirea legislaţiei naţionale şi a situaţiei juridice a multor cetăţeni români de origine germană, ea a putut intra în stăpânirea proprietăţilor acestora.

Abia la 11 septembrie 1945, deci la un an de la semnarea Convenţiei de armistiţiu, Comisia Aliată (Sovietică) de Control a revenit asupra dispoziţiilor anterioare privitoare la supuşenie, comunicând Comisiei române pentru aplicarea armistiţiului, cu ordinul nr. A/1628, că persoanele de origine germană şi maghiară care renunţaseră la cetăţenia acestor state între 2 iunie şi 12 septembrie 1944, dobândind-o pe cea română, trebuiau eliberate[2]. Această dispoziţie va fi reconfirmată printr-o altă adresă a Comisiei Aliate, nr. A/65, din 16 ianuarie 1946, privitoare la regimul supuşilor germani şi unguri care dobândiseră cetăţenia română după 12 septembrie 1944. Convenţia de armistiţiu obliga statul român să interneze pe toţi supuşii germani şi maghiari ce locuiau pe teritoriul României. În virtutea acestui articol, guvernul de la Bucureşti era obligat să păstreze starea juridică şi de fapt a tuturor persoanelor ce cădeau sub aplicarea art. 2 din Convenţia din 12 septembrie 1944[3] – conchidea adresa sovieticilor. Or, tocmai ruşii fuseseră cei care negaseră nemţilor şi ungurilor cetăţenia română legal dobândită.

Sub presiunile Comisiei Aliate (Sovietice) de Control, în octombrie 1944 a început internarea fruntaşilor mişcării legionare. În conformitate cu dispoziţiile Ministerului Afacerilor Interne, în dimineaţa de 12 octombrie 1944 organele Jandarmeriei şi Poliţiei au trecut la arestări în rândurile legionarilor, care au vizat următoarele categorii: foşti conducători de marcă, condamnaţi la pedepse grele, şi legionarii capabili de acte de violenţă şi de teroare. Operaţia trebuia încheiată la 16 octombrie prin arestarea a circa o mie de persoane, ce urmau a fi internate provizoriu în lagăre organizate ad-hoc în fiecare judeţ, acolo unde existau posibilităţi de siguranţă, de cazare şi de aprovizionare cu alimente. Ulterior, ei urmau să fie transferaţi într-un lagăr organizat de Ministerul Afacerilor Interne[4].

În a doua decadă a lunii noiembrie 1944 a avut loc un al doilea val de arestări în rândurile foştilor activişti ai mişcării legionare şi a participanţilor la rebeliunea din ianuarie 1941, fiind exceptaţi de la internare numai complet netransportabili constataţi de medici oficiali[5], urmând ca în fiecare judeţ să se instituie comisii de triere a acestora. Până la 30 noiembrie 1944, de la sate fuseseră arestaţi 8.293 legionari, 7.416 dintre aceştia fiind triaţi şi lăsaţi în detenţie doar 788, restul de 6.628 eliberaţi. Faptul că majoritatea legionarilor ridicaţi au fost puşi în libertate a dat naştere la comentarii defavorabile în anumite cercuri publice şi în presă, iar în unele judeţe

[1] Vezi „Monitorul Oficial”, nr. 219 din 22.IX.1944.
[2] Arh. St. Iaşi, fond Legiunea de Jandarmi Iaşi, dosar 97/1946, f.50.
[3] Ibidem.
[4] Arh. St. Bucureşti, fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Centrala, dosar 85/1944, f.40.
[5] Idem, fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Teritoriu, dosar 132/1944-1945, f.6.

comandanţii sovietici şi-au exprimat nemulţumirea faţă de numărul redus al arestaţilor[1].

Mai rău decât atât, într-o serie de localităţi împuterniciţii Comisiei Aliate (Sovietice) de Control au recurs la represalii împotriva celor investiţi cu sarcina reţinerii legionarilor, pe considerente izvorâte din modul în care aplicaseră dispoziţiile ministeriale. La 15 noiembrie 1944, ora 23, de exemplu, comandamentul sovietic din comuna Bereşti, judeţul Covurlui, a arestat pe toţi cei 14 şefi ai instituţiilor locale, în frunte cu judecătorul, pe care i-a reţinut la Secţia de jandarmi a acelei plăşi. Tot atunci, comandamentul sovietic a ordonat jandarmilor să aresteze pe marii proprietari locali, dintre care unul a şi fost imediat reţinut. Ofiţerul sovietic din Bereşti a explicat că acţiunea fusese determinată de faptul că în perioada arestării legionarilor administraţia locală nu procedase corect, internând doar pe cei săraci şi lăsând în libertate pe legionarii bogaţi[2]. La 2 decembrie 1944, subsecretarul de stat pentru Poliţie şi Siguranţă, generalul Virgil Stănescu, relata, în ordinul nr. 21729, trimis prefecţilor, că Subsecretariatul fusese informat că în unele judeţe delegaţiile armatei sovietice îşi manifestaseră nemulţumirea faţă de numărul redus de legionari propuşi pentru internare şi faţă de regimul ce li se aplică arestaţilor. „În asemenea cazuri, domnii prefecţi sunt datori să explice reprezentanţilor armatei sovietice că arestarea legionarilor şi a cetăţenilor de origine germană şi maghiară se făcea de guvernul român prin interpretarea cea mai zeloasă şi loială a art. 15 din Convenţia de armistiţiu, care deşi prevede numai dizolvarea organizaţiilor de acest fel, totuşi, tocmai în vederea executării radicale a dizolvării se face internarea, ca o garanţie în plus pentru clauzele Convenţiei de armistiţiu şi spre a dovedi că dizolvarea este reală şi că activitatea acestor organizaţiuni este complet stârpită.

La nemulţumirile arătate de delegaţii armatei sovietice, să fie rugaţi a arăta cazuri concrete şi să-i supună pe cei indicaţi unei noi revizuiri, la care să fie invitat să ia parte şi un delegat sovietic, pentru a se convinge că autorităţile române n-au nimic de ascuns în această operaţiune şi nici nu se pretează la camuflarea elementelor periculoase”[3].

În condiţiile din toamna lui 1944, când armata română era angajată în operaţiunile militare pentru eliberarea Transilvaniei de nord, arestările întreprinse în rândurile legionarilor au urmărit să prevină refacerea mişcării şi mai cu seamă posibilitatea ei de a acţiona pe teritoriul României în vederea sprijinirii trupelor germane. Încă din septembrie 1944 organele de ordine publică au intrat în posesia unor informaţii, o parte reale, altele dovedite a fi false, potrivit cărora fruntaşii mişcării legionare încercau să-şi coreleze programul cu

[1] Idem, fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Centrala, dosar 73/1944, f.6. Vezi şi componenţa comisiilor de triere în Arh. St. Galaţi, fond Prefectura judeţului Covurlui, dosarele 99/1944, f.3-15; 151/1945, f.17.

[2] Comandantul Inspectoratului de Jandarmi Galaţi şi cel al legiunii Covurlui, împreună cu şefii instituţiilor administrative tutelare din capitala judeţului s-au prezentat la comandamentul militar sovietic din Galaţi pentru a face demersurile necesare punerii în libertate a celor 14 persoane, reuşind să le elibereze la 16 noiembrie, ora 15.35 (Arh. St. Bucureşti, fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Centrala, dosar 25/1944, f.334-35.

[3] Arh. St. Galaţi, fond Prefectura judeţului Covurlui, dosar 210/1944, f.30.

extremiştii de origine germană din România sau chiar cu armatele hitleriste[1], iar asemenea zvonuri au circulat şi în cursul lunilor octombrie şi noiembrie 1944 cu detalii dintre cele mai diverse[2].

Dar arestările operate în rândurile legionarilor nu s-au limitat, după cum prevedeau, de altfel, instrucţiunile Ministerului Afacerilor Interne, numai la activiştii mişcării şi la cei capabili de acte de violenţă şi de teroare, ci ele au fost extinse de fapt asupra masei de membri, aşa că autorităţile sovietice aveau cu atât mai puţin temei pentru a protesta. Arestarea membrilor fostei mişcări legionare a avut drept consecinţă o reţinere din partea unei mari proporţii a populaţiei faţă de evenimentele politice ale perioadei. Legiunea de jandarmi Braşov consemna în nota informativă din 17 octombrie 1944 că „în general, pătura rurală, exceptând masele muncitoreşti, păstra o evidentă rezervăfaţă de manifestările ideilor politice şi o continuă neîncredere în această direcţie, neîncredere la care a contribuit în mare măsură schimbarea în mod repetat a regimului politic din ţara noastră... Ultimul fapt care a contribuit în largă măsură la crearea acestei stări de spirit a fost şi internarea legionarilor şi mai ales a acelor legionari care în anii ce au urmat după rebeliune nu numai că nu au activat sub nici o formă pentru legionarism, dar s-au desolidarizat complet chiar de acţiunea acestor organizaţii politice”[3].

O altă categorie de întemniţaţi care a sta în atenţia Comisiei Aliate (Sovietice) de Control a fost aceea a persoanelor acuzate de crime de război. Faptul că art. 14 din Convenţia din 12 septembrie 1944 obliga autorităţile româneşti să colaboreze cu cele sovietice la arestarea şi pedepsirea lor, a făcut ca Moscova să aibă un rol hotărâtor asupra modului de soluţionare a problemei. Este adevărat că judecarea şi condamnarea „criminalilor de război” şi a unei categorii de împricinaţi neprevăzută în textul Convenţiei de armistiţiu, dar care a fost supusă aceluiaşi regim ca şi cea dintâi, aceea a vinovaţilor de dezastrul ţării, s-a făcut de către instanţele româneşti potrivit legislaţiei adoptate de guvernul de la Bucureşti, însă arestarea şi traducerea persoanelor respective în faţa Tribunalului poporului s-a făcut pe baza listelor întocmite în capitala Uniunii Sovietice.

Disputele în legătură cu stabilirea celor vinovaţi de declanşarea războiului şi de colaborarea cu Reichul au reliefat două tendinţe. Conducerea partidului comunist insista să fie consideraţi criminali de război „toţi cei ce au pregătit politiceşte România pe făgaşul politicii alături de Germania”. Concomitent cu autorii materiali ai războiului şi ai politicii de subjugare a ţării de către Reich, trebuiau pedepsiţi şi autorii morali: ziarişti şi magistraţi, care – aşa cum scria la 12 noiembrie 1944 „Scânteia” – „prin cuvântul şi prin sfatul lor, au constituit un suport moral al regimurilor dictaturilor trecute”[4].

[1] Arh. St. Bucureşti, fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Teritoriu, dosar 491/1944, f.1.
[2] Idem, dosarele 146/1944-1945, f.14; 148/1944-1948, f.11.
[3] Idem, dosar 52/1943-1944, vol.II, f.118. Vezi şi dosar 131/44, f.16.
[4] „Scânteia”, 12.XI.1944.

Partidul Comunist din România s-a dovedit a fi, de altfel, purtător de cuvânt fidel al Moscovei în această problemă. A doua zi după ce guvernul Petru Groza a fost impus la conducerea statului, oficiosul partidului, ziarul „Scânteia", reproducea articolul apărut în „Pravda" la 5 martie, sub titlul *Problema pedepsirii criminalilor de război*. Autorul, după ce expune şi comentează pedepsele administrate criminalilor de război din alte ţări, referindu-se la România scrie, sfidând faptele reale, că Antoneştii şi alte persoane din anturajul lor ar fi fost arestate de către Înaltul Comandament Sovietic. Paralel, Consiliul de Miniştri şi guvernul Nicolae Rădescu era acuzat că publicase , la 29 ianuarie 1945, o listă cu numai 65 de criminali de război şi vinovaţi de dezastrul ţării şi că nu luase măsuri concrete pentru internarea lor, deoarece politicienii români vroiau „să îi scape"[1]. „Scânteia" îşi însuşea afirmaţiile ziarului „Pravda", nefăcând nici un comentariu asupra lor, în pofida faptului că arestările operate în rândul „criminalilor de război" încă din octombrie 1944 fuseseră ordonate de Moscova şi aduse la cunoştinţa opiniei publice prin intermediul presei.

Partidele Naţional-Liberal (Brătianu) şi Naţional-Ţărănesc (Maniu) au fost de acord cu epurarea din administraţia statului a celor care favorizaseră instaurarea dictaturii, a colaboraţionişţilor, a criminalilor de război şi a trădătorilor de ţară, dar revendicau stabilirea unor norme de drept în această privinţă şi examinarea atentă şi fără părtinire a celor acuzaţi. Manifestul-program al Partidului Naţional-Ţărănesc din 16 octombrie 1944, de pildă, accepta sancţiuni severe împotriva acelora care contribuiseră la dizolvarea Parlamentului ales în 1937 şi, până la 23 august 1944, fuseseră factorii principali ai înlăturării regimului democratic şi instaurării dictaturilor şi care contribuiseră la declanşarea războiului. „Se va proceda la confiscarea totală a averilor vinovaţilor pentru acest război şi afectarea lor la plata despăgubirilor de război. Un regim special se va institui asupra averilor marilor profitori ai regimurilor de dictatură"[2]. Dar, Partidul Naţional-Ţărănesc – obiectau autorii unei lucrări publicate în 1982 – „dădea dovadă de exces de legalism sau legalitate în sancţionarea acestora"[3].

În timp ce partidele politice din România se străduiau să-şi impună punctele de vedere asupra învinuirilor ce puteau determina privarea de libertate a colaboraţioniştilor şi a criminalilor de război, mulţi dintre cei bănuiţi a se fi încadrat în asemenea categorii se găseau deja întemniţaţi. În lipsa unei definiţii precise date de guvern noţiunilor de criminal de război şi de colaboraţionist, a devenit posibilă arestarea abuzivă a numeroase persoane a căror vinovăţie era greu de dovedit.

Primele arestări în rândurile celor două categorii de învinuiţi s-au produs cu începere din a doua decadă a lui octombrie 1944. Lista persoanelor a fost furnizată

[1] Idem, 7.III.1945.

[2] Partidul Naţional-Ţărănesc, *Manifestul-Program. Octombrie 1944*, Bucureşti, p.8.

[3] Cf. *6 martie 1945*, Bucureşti, 1982, p.74-77.

guvernului român de către Înaltul Comandament Aliat (Sovietic) şi ea includea o serie de acuzaţi pe care nici un tribunal din lume nu i-ar fi putut condamna. Aşa de pildă, la 21 octombrie 1944, Antonin Ciolan a fost arestat, potrivit art. 14 din Convenţia de armistiţiu, aflându-se la începutul lui noiembrie încă în detenţie, el fiind considerat criminal de război pentru faptul că fusese director al Operei din Odessa[1]. În noiembrie 1944, profesorul Mihail Manoilescu se afla reţinut la arestul Prefecturii Poliţiei Capitalei, din 12 octombrie 1944, fără nici o formă legală care să fi justificat arestarea, deşi fostul demnitar român era bolnav[2].

La 11 octombrie 1944, când s-a luat cunoştinţă de lista persoanelor care urmau a fi arestate la cererea Comandamentului militar sovietic, învinuite a fi criminali de război, printre ele figurau mai mulţi generali, inclusiv generalul de divizie Gheorghe Potopeanu, care deţinea la acea dată funcţia de ministru al Economiei Naţionale şi Finanţelor în guvernul României. Ca urmare, în ziua următoare el a demisionat[3]. La 1 decembrie 1944, premierul Constantin Sănătescu a intervenit în scris la locţiitorul preşedintelui Comisiei Aliate de Control din România, general lt. Vinogradov, solicitând radierea de pe listă a trei dintre generalii nominalizaţi: generalii de divizie Gheorghe Potopeanu şi Atanase Trincu şi generalul de brigadă Alexandru Nasta[4].

Întrucât primului ministru nu i se dăduse răspuns la memoriul din 1 decembrie 1944, în ziua de 16 ianuarie 1945 a intervenit din nou la locţiitorul Comisiei Aliate (Sovietice) de Control, de data aceasta în calitate de şef al Marelui Stat Major, în favoarea celor trei generali. El argumenta că activitatea lor nu se putea încadra în nici o categorie care ar fi justificat măsuri penale. Potopeanu fusese ministru al Economiei Naţionale între 27 ianuarie şi 27 mai 1941, într-un guvern de generali. Apărase interesele româneşti şi se opusese încercărilor naziste de a acapara întreprinderile evreieşti din România, a îndepărtat pe legionari din întreprinderi comerciale şi financiare, demisionând când nu s-a admis să-şi continue programul. În februarie 1944, după demiterea lui Gheorghe Alexianu, el a refuzat postul de guvernator al Transnistriei. Potopeanu a fost unul dintre factorii implicaţi în actul de la 23 august 1944, dovada fiind oferită de faptul că în guvernul constituit atunci i s-a încredinţat postul de ministru al Economiei Naţionale şi al Finanţelor. Generalul Atanase Trincu fusese sechestrat de legionari în 1941 la Brăila şi atacat cu focuri de armă, aflându-se astfel în conflict deschis cu ei. Pe front a stat foarte puţin, din motive de sănătate. La Odessa a avut sub comandă Divizia 21 Infanterie. Imediat după 23 august 1944 a condus operaţiunea de dezarmare a trupelor germane din jurul Sloboziei. Generalul Alexandru Nasta a comandat o divizie de pază în nordul Basarabiei, care nu

[1] Arh. St. Bucureşti, fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Centrala, dosar 17/1944-1945, f.12.

[2] Idem, fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri, Cabinetul Militar Sănătescu-Rădescu, dosar 1402/1944-1945, f.13-14.

[3] Idem, fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Centrala, dosar 72/1946, f.31.

[4] Ibidem, f.5.

a avut nici un amestec cu măsurile de poliţie, ce reveneau Comandamentului Jandarmeriei[1].

La 21 ianuarie 1945 au fost promulgate legea nr. 50, pentru urmărirea şi pedepsirea criminalilor de război, şi legea nr. 51, pentru urmărirea şi sancţionarea celor vinovaţi de dezastrul ţării[2]. Guvernul Rădescu le-a apreciat drept „un uriaş pas spre completarea aplicării Convenţiei de armistiţiu, spre democratizarea ţării”[3], dezvăluirea fiind o recunoaştere tacită că iniţierea acestor măsuri s-a datorat factorului extern. Art. 7 al legii nr. 50 a dat împuternicire Consiliului de Miniştri să îi scoată din cauză pe cei pe care îi considera nevinovaţi. La 29 ianuarie 1945, când s-au întocmit jurnalele Consiliului de Miniştri asupra criminalilor de război şi a vinovaţilor de dezastrul ţării, s-au luat în discuţie atât propunerile sovietice, cât şi cele româneşti. Dintre generalii ce figuraseră pe listele anterioare, opt nu fuseseră trecuţi în jurnalele de acuzare ale Consiliului de Miniştri, ceea ce însemna că guvernul nu îi considera vinovaţi. Consiliul nu a emis însă şi un jurnal care să îi scoată din cauză, ci s-a mulţumit doar să îi elibereze din închisoare şi să-i pună sub domiciliu forţat. Dintre cei opt generali, numai pentru trei (Potopeanu, Trincu şi Nasta) preşedintele Consiliului de Miniştri şi apoi şeful Marelui Stat Major intervenise la 1 decembrie 1944 şi la 16 ianuarie 1945 la comandamentul sovietic, cerându-se punerea lor în libertate. Numai pentru ei intervenise la Moscova mareşalul Malinovschi în ziua de 16 ianuarie 1945. Or, înainte de a se fi adresat Moscovei, autorităţile sovietice din România le-au cercetat trecutul[4].

La 11 noiembrie 1944, asociaţia „Frontul generaţiei de foc”, a ofiţerilor participanţi la război, a redactat o moţiune care a fost trimisă primului ministru, Nicolae Rădescu, la 6 decembrie, de către generalul în rezervă Petre I. Vasilescu. Autorii ei arătau că o serie de ofiţeri, printre ei mulţi generali, fuseseră arestaţi sub diferite prezumţii de vinovăţie şi depuşi în închisori. Toţi aceştia erau calificaţi cu o denumire generală „criminali de război”, deşi vina nu li se stabilise încă cu precizie şi în mod definitiv, iar tratamentul acelor deţinuţi era dezonorant. Or, mai întâi trebuia definită de către specialişti, fără părtinire, noţiunea de „criminal de război”, iar cei nevinovaţi trebuiau puşi în libertate[5]. La 29 noiembrie 1944, subsecretarul de stat al Poliţiei, generalul Virgil Stănescu, recunoştea, în acelaşi sens, în Ordinul general referitor la clauzele Convenţiei de armistiţiu, că pentru a se fi putut întreprinde atunci măsuri concrete împotriva criminalilor de război ar fi fost necesar a se oferi de către Consiliul de Miniştri o definiţie clară a termenului şi a se fixa printr-un jurnal emis de acesta persoanele, în mod nominal, ale căror fapte duceau la acuzare de crime de război, potrivit definiţiei[6].

[1] Ibidem, f.2-4; idem, fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Teritoriu, dosar 589/1944, f.63.
[2] „Monitorul Oficial”, nr. 17 din 21.I.1945.
[3] Arh. St. Bucureşti, fond Ministerul Propagandei Naţionale, dosar 945, Informaţii, f.188.
[4] Idem, fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Centrala, dosar 72/1946, f.11.
[5] Idem, fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri, Cabinetul Militar Sănătescu-Rădescu, dosar 1402/1944-1945, f.39-40.
[6] Idem, fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Centrala, dosar 24/1944, f.7-10.

Comisia Aliată (Sovietică) de Control nu şi-a limitat de fapt intervenţiile şi actele de imixtiune în atributele organelor româneşti de ordine publică la supravegherea internării sau eliberării categoriilor de deţinuţi ce intrau sub incidenţa Convenţiei de armistiţiu. Nu numai că multe din arestările efectuate din ordinele împuterniciţilor Moscovei la Bucureşti au fost lipsite total de temei legal, dar adesea ruşii au fost cei ce au operat reţineri de persoane, câteodată fără a explica măcar mobilul măsurii. La 30 august 1944, pe la ora 13,30, înainte de a fi fost deci semnată Convenţia de armistiţiu, trei soldaţi sovietici au reţinut un agent de poliţie din oraşul Galaţi, care tocmai se înapoia din refugiu, şi l-au dus la comandamentul militar pe motiv că îndeplinise funcţia de agent al Siguranţei române la Odessa. Pe stradă, în timpul deplasării, era arătat trecătorilor, spunându-li-se că îl vor împuşca. La sediul comandamentului sovietic toţi ofiţerii s-au năpustit asupra lui, exprimându-şi satisfacţia pentru că „au pus mâna pe un duşman al lor" şi propunând să fie împuşcat, fiecare solicitând să îi fie predat pentru a-l ucide. Comandantul s-a opus însă, anunţându-i că îl va trimite la Serviciul secret (N.K.V.D.) pentru a fi cercetat. Ca urmare, agentul a fost transferat de la comandament la Serviciul secret. Ajuns aici la ora 2 noaptea, el a fost supus unui interogatoriu, la început de către un colonel, apoi de către un căpitan. Acesta din urmă l-a anchetat amănunţit, în special în cursul nopţilor, cerându-i informaţii asupra organizării poliţiei române. I s-a cerut să comunice numele tuturor persoanelor din poliţia de siguranţă, mai ales ale celor care lucraseră la Odessa, şi să ofere informaţii privitoare la aparatul poliţienesc din România, la organizarea şi atribuţiile fiecărui sector al poliţiei şi să comunice numele şefilor de servicii. După patru zile de cercetări, la 3 septembrie, ora 13, agentul a fost pus în libertate[1].

Într-un raport informativ al prefecturii Prahova asupra stărilor de lucruri de pe teritoriul judeţului în cursul lunii octombrie 1944, se preciza că „S-a constatat în mai multe rânduri că Comandamentele sovietice şi chiar reprezentanţii lor, grade inferioare de la reşedinţa plăşilor de judeţ, deţin persoane române la sediile acestor comandamente, sub diferite pretexte şi fără nici un drept, astfel: la Vălenii de Munte au fost reţinuţi o noapte întreagă 3 magistraţi cu soţiile, sub învinuirea că au circulat la ora 9,30 - 10 seara pe stradă. Comandamentele sovietice, ca şi ofiţeri sau trupă izolată, fac astfel continue imixtiuni în administraţia românească. Cazuri concrete sunt numeroase şi s-au raportat la timp Ministerului Facerilor Interne"[2].

La 14 noiembrie 1944, Inspectoratul General al Jandarmeriei comunica Marelui Stat Major şi Comisiei române pentru aplicarea armistiţiului că patru dintre jandarmii vărsaţi cu forme legale de legiunea Câmpulung celei a judeţului Baia, în trecere prin oraşul Gura Humorului, au fost reţinuţi şi internaţi în lagărul din această localitate de mai mulţi ostaşi sovietici ce făceau

[1] Arh. St. Galaţi, fond Inspectoratul General de Poliţie Galaţi (Biroul administrativ), dosar 98/1944, f.9.

[2] Arh. St. Bucureşti, fond Inspectoratul General Administrativ Bucureşti, dosar 120/1944, f.14.

paza lui, ei fiind închişi în locul altor soldaţi români care evadaseră cu câteva zile mai înainte[1]. În decembrie 1944, legiunea Odorhei semnala că gărzile trenurilor ruseşti care transportau prizonieri, atunci când constatau lipsa unora dintre ei, ridicau populaţia din gări pentru a completa numărul, citând faptele petrecute în staţiile de cale ferată Bod şi Feldioara[2]. În decembrie 1944 şi în ianuarie 1945, comandamentul militar sovietic din Cluj a reţinut cinci subofiţeri de jandarmi, fără ca autorităţile româneşti să fi fost ulterior informate asupra situaţiei lor. Inspectoratul General al Jandarmeriei a intervenit la Comisia Aliată (Sovietică) de Control la 3 aprilie 1946, la 4 septembrie 1946 şi la 19 februarie 1947, prin Ministerul de Război, rugându-l să se intereseze de soarta lor, dar acesta nu a reuşit să obţină nici o informaţie de la ruşi[3]. În ziua de 7 iunie 1947, organele sovietice au ridicat de la domiciliul lor din Chitila-Bucureşti pe cetăţenii români de naţionalitate turcă Mail Enus şi Iuliu M. Enus, fără ca autorităţile româneşti să fi putut afla motivul. În urma acestor arestări, în rândurile turcilor şi armenilor de pe teritoriul legiunii Bucureşti a început să circule zvonul că vor fi ridicaţi şi trimişi în Siberia toţi turcii, pentru că în curând legăturile de prietenie dintre Moscova şi Ankara vor fi rupte[4].

Acolo unde au funcţionat centre de internare, adesea localnicilor le-au fost impuse asemenea restricţii care le anulau de fapt libertăţile personale. Până la 23 august 1944, lagărul Budeşti, judeţul Ilfov, fusese destinat întemniţării prizonierilor sovietici. După această dată, el a fost transformat în lagăr pentru prizonierii germani, aici fiind internaţi ofiţeri, membri ai Misiunii militare germane din România şi personal al corpului diplomatic al Germaniei la Bucureşti şi al consulatelor din diferitele oraşe ale ţării[5], trecând ulterior sub directa administraţie a Comandamentului militar sovietic. La începutul lunii iulie 1947, pretura plăşii Budeşti a primit un ordin de la Ministerul de Război, însoţit de o schiţă în care erau trasate două zone în jurul lagărului, una *de siguranţă*, de 50 de metri, şi o altă, denumită *interzisă*, de 200 de metri. Prima trebuia închisă cu un gard de sârmă, iar a doua trasată cu placarde. Proiectul şi măsurătorile fuseseră făcute de către autorităţile administrative, de comun acord cu delegatulComisiei Aliate (Sovietice) de Control. În *zona de siguranţă* nu putea să circule nimeni, nici măcar pentru efectuarea muncilor agricole, decât dacă avea aprobarea Comisiei Aliate. Recolta mai înaltă de un metru trebuia distrusă, iar pentru anul agricol următor terenurile ce cădeau în această zonă nu mai puteau fi însămânţate. Ordinul a prevăzut ca toţi copacii să fie tăiaţi de la pământ, iar casele din zonă să fie evacuate. La intervenţia jandarmilor şi a autorităţilor locale s-a permis însă ca proprietarii să locuiască mai departe în ele, nu înainte de a se fi luat declaraţii scrise prin care se obligau că noaptea nu vor

[1] Idem, fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Centrala, dosar 46/1944, vol.II, f.291.
[2] Idem, dosar 79/1944, f.195.
[3] Idem, dosar 39/1947, vol.II, f.107-110.
[4] Idem, dosar 81/1946-1947, vol. III, f.112.
[5] Ibidem, vol IV, f. 136; idem, dosar 91/1944, f. 1-5; idem, fond Preşedinţisa Consiliului de Miniştri, cabinetul militar Sănătescu-Rădescu, dosar 1401/1944-1945, f. 112.

mai circula nici măcar prin curte. S-au dat concomitent dispoziţii ca în zona interzisă circulaţia să fie prohibită de la ora şase seara până la şase dimineaţa, cei suspecţi urmând a fi duşi de ostaşii sovietici la postul de jandarmi pentru a fi identificaţi şi a se lua măsuri împotriva lor. Populaţia – remarca, în nota informativă nr. 453 din 5 iulie 1947, comandantul legiunii – este total nemulţumită, deoarece unii din locatari erau stingheriţi de la muncile agricole, alţii pentru că li se luaseră terenurile, iar alţii pentru că nu le era permis a face ce doreau în curţile şi în gospodăriile lor[1].

Amestecul brutal al reprezentanţilor sovietici în activitatea organelor de ordine publică din România, pe considerentul necesităţii îndeplinirii sarcinilor asumate de guvernul de la Bucureşti prin Convenţia de armistiţiu, a avut consecinţe complexe asupra societăţii româneşti de după 1944, pe această cale facilitându-se nu numai ascensiunea comuniştilor la conducerea statului, ci şi modelarea instituţiilor lui după tiparele din Uniunea Sovietică. În acelaşi timp, prin masivele internări în lagăre care au avut loc chiar cu începere din toamna lui 1944, s-a urmărit, şi parţial s-a reuşit, să se anihileze rezistenţa unei anumite proporţii din populaţia ţării faţă de ofensiva comuniştilor.

[1] Idem, fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Centrala, dosar 81/1946-1947, vol.III, f.335.

Katia Ceamurliska (Sofia)

REPRESIUNEA COMUNISTĂ ÎN BULGARIA

Represiunea comunistă a început în Bulgaria a doua zi după intrarea trupelor sovietice la data de 9 septembrie 1944, zi care a devenit apoi zi naţională a Bulgariei. După această dată, partizanii (cei care în timpul dictaturii fasciste anterioare au luptat împotriva nemţilor) îşi iau revanşa executând după o judecată sumară zeci de mii de persoane. Printre acestea existau, e adevărat, fascişti activi şi reali, dar şi membri ai vechilor partide politice şi, de asemenea, mulţi alţii care de fapt aparţineau inteligheţiei non-comuniste sau erau cunoscuţi ca oameni cu o condiţie materială mai bună, sau pur şi simplu displăceau unuia au altuia.

Masacrele au fost încurajate direct de şefii partidului comunist, mai ales de *Gheorghi Dimitrov* (celebrul personaj al procesului incendierii Reichstagului din 1933) care, printr-o telegramă trimisă de la Moscova la o săptămână după intrarea Armatei Roşii în Bulgaria, cerea să fie arsă cu fierul roşu orice urmă de şovinism, naţionalism sau anticomunism.

La 20 septembrie 1944 Comitetul Central chema, printr-o circulară, la lichidarea totală a tuturor cuiburilor de rezistenţă fascistă şi cerea exterminarea tuturor contrarevoluţionarilor.

În octombrie 1944 este instaurată o jurisdicţie de excepţie numită „Tribunal Popular" şi pusă în serviciul epurărilor. Pedeapsa cu moartea este cerută de 12.000 de ori. Ceva mai mult de 2.700 de persoane sunt executate. Cu titlu de comparaţie, în perioada rezistenţei comuniste împotriva fascismului au fost executate doar 357 de persoane.

Represiunea politică şi socială îşi găseşte baza juridică în legile date în primele luni ale anului 1945. Un decret autorizează crearea „Căminelor de educaţie prin muncă", titlu oficial pentru lagărele de concentrare. „Frontul Patriei" este o coaliţie în care comuniştii sunt o forţă printre altele, deţinând însă Ministerul de Interne şi Ministerul Justiţiei şi aducând apoi treptat celelalte partide la supunere totală. Toate partidele din „Frontul Patriei" aprobă decizia căreia îi vor fi în cele din urmă victime. Calificările celor vizaţi a fi trimişi în „Căminele de educaţie prin muncă" erau: cântăreţi, cerşetori, paraziţi, dar şi „persoane care reprezintă un pericol politic pentru ordinea şi securitatea statului".

Aplicarea acestui decret revine Poliţiei, Ministerului de Interne şi, mai ales, omnipotentei Securităţi a Statului, dar nu Ministerului Justiţiei. Diverse decrete şi legi care au urmat în timp confirmă şi precizează puterile poliţiei. Etapele principale ale vieţii „contrarevoluţionare" în Bulgaria par a fi următoarele:

În prima etapă (1945 – 1949) se aplică munca forţată pe numeroase şantiere dispersate în toată ţara. Lagărele sunt stabilite alături de baraje în construcţie, în zona minelor de cărbune sau în regiuni agricole în care este nevoie de forţă de muncă.

Printre cele mai cunoscute lagăre sunt *Bobno-Dol*, *Bogdanov-Dol*, *Ruşiţa*, *Coţian*, *Botna*, *Mujarev*, *Cernevo*.

În a doua etapă (între 1949 – 1953) deţinuţii politici sunt regrupaţi în lagărele de la *Belene*, situate pe insula *Persina*, pe Dunăre, la graniţa cu România.

În a treia etapă (între 1953 – 1956) deportările sunt oprite, sau cel puţin diminuate. *Belene* continuă însă să funcţioneze.

A patra etapă este între 1956 – 1959. Noi valuri de arestări masive, noi intrări la *Belene*, mai ales după evenimentele din Ungaria (toamna lui 1956) şi câteva crime comise la Sofia (în 1958).

A cincea perioadă este între 1959 – 1962. După o grevă a foamei a deţinuţilor, lagărul de la Belene este închis în 1959. Deţinuţii care mai rămăseseră (după anumite documente, 166), sunt transferaţi într-un lagăr, la *Loveci*, lângă o carieră de piatră. Li se alătură noi arestaţi, mai multe mii. În septembrie 1961 în jur de o sută de femei sunt trimise într-un lagăr din apropiere, la *Skravena*. În noiembrie al aceluiaşi an, regimul de la *Loveci* a suferit o ameliorare notabilă. În martie 1962 o comisie anchetează asupra crimelor de la Loveci, iar în aprilie 1962 lagărul este închis.

Ultima perioadă este din 1962 până la revoluţia din 1989. Represiunea cunoaşte creşteri şi descreşteri. O nouă decizie a Biroului politic, în 1962, prevede până la cinci ani de privaţiune de libertate şi muncă forţată fără nici o judecată, prin măsuri administrative la propunerea

organizaţiilor de masă, precum şi comitetelor de cartier ale „Frontului Patriei", pentru persoanele care nu contribuie la bunul mers al societăţii sau au o conduită morală mai liberă.

În anii 1980, numeroase persoane aparţinând minorităţii turce au fost internate la Belene. După cifrele stabilite de Comisia de anchetare a Partidului Comunist, în 1990, au existat în Bulgaria între 1944-1962, la o populaţie de 8 milioane, în jur de 100 de lagăre de concentrare. Aproximativ 12.000 de persoane au trăit între 1944-1953 în lagăre şi aproximativ 5.000 între 1956-1962. Acum, însă, un martor afirmă că la Belene erau, în 1952, 7.000 de deţinuţi, dar cifrele reale trebuie să fie mai dure. Un alt martor estimează la 186.000 deţinuţii pentru toată perioada, dar este dificil pentru moment să se precizeze cifrele. Alături de internări, pe tot parcursul perioadei se practica măsura administrativă a deportării, schimbarea forţată a domiciliului, întotdeauna în regiuni îndepărtate, de provincie. Se ştie, de exemplu, că între 1948 şi 1953 au fost deportate în jur de 25.000 de persoane.

Este ceea ce am putut să vă spun sumar, rezumând nefericirea şi teroarea din ultimii 45 de ani în Bulgaria.

Înainte de a vă mulţumi pentru invitaţia la această conferinţă, aş vrea să vă citez câteva rânduri din cartea unui bulgar care trăieşte în Franţa, celebrul scriitor şi lingvist structuralist Tzvetan Todorov, de astă dată în ipostaza de eseist şi istoric al gulagului. Cartea se numeşte: „*În numele poporului- mărturii despre lagărele comuniste, prezentate de Tzvetan Todorov*".

Iată o jumătate de pagină care descrie viaţa (şi moartea) deţinuţilor de la Loveci: „*În cursul apelului de dimineaţă, şeful poliţiei, responsabilul Securităţii de Stat în lagăr, îşi alegea victimele. El avea obiceiul să scoată din buzunar o oglindă şi să le-o întindă: «Ia-o şi priveşte-te pentru ultima oară». Condamnaţii primeau după aceea un sac despre care ştiau că seara va folosi ca în el să le fie introdus cadavrul. Ei trebuiau să-şi ducă ei înşişi sacul, aşa cum Hristos îşi ducea crucea pe Golgota. Porneau pe şantier spre cariera de piatră. Erau loviţi, bătuţi de brigadieri până căzeau, până când mureau, după aceea erau puşi în sacul special prevăzut la gură cu o bucată de sârmă. Seara, camarazii aduceau sacii cu trupurile în lagăr, folosind chiar o căruţă atunci când cadavrele erau prea multe. Cadavrele erau stocate în spatele closetelor. Când se adunau 20 de cadavre, venea un camion care lua cadavrele, lăsând sacii pentru a mai fi folosiţi şi altădată*".

Ion Gavrilă-Ogoranu (Sântimbru-Alba)

REZISTENŢA ARMATĂ ANTICOMUNISTĂ DIN MUNŢII ROMÂNIEI

Intrarea trupelor sovietice în România ne-a pus, pentru prima dată în istorie, în faţa unui duşman cu care poporul român nu s-a mai întâlnit niciodată. Toţi cotropitorii noştri – şi au fost destui – ne voiau bunurile, uneori şi cenuşa de pe vatră, ne cereau oşti sau copii pentru ieniceri, dar ne-au lăsat sufletul în pace. Ne lăsau măcar ochii ca să plângem.

Comunismul a ţintit mult mai departe. El a vrut totul şi parcă mai mult: *sufletul*, pe care l-a strivit în calapoade prefabricate, de-am ajuns schilodiţi trupeşte şi sufleteşte, de nu ne mai putem dezmetici şi îndrepta şira spinării, chiar şi după ce „urâciunea pustiirii" a plecat de la noi.

Dresajul ce s-a aplicat în mic în închisoarea Piteşti cu floarea studenţimii noastre, s-a aplicat în mare cu întregul popor român, căci sufletul neamului nostru a fost, poate, cel mai refractar comunismului. Dovadă că înainte de 1944, la noi, partidul comunist a fost cel mai slab dintre toate partidele din ţările din răsăritul Europei. Într-o competiţie democratică, n-ar fi însemnat nimic, niciodată.

Dar acest pitic avea în spate tancurile sovietice. În schimb, trebuie să recunoaştem în sânul poporului nostru o boală cronică: sindromul lui Iuda, sindromul lui Iuda, ce a făcut ca atunci când neamul a vrut să rupă robie şi cătuşe, vânzarea să-i rupă speranţa, legându-l pe Ion Vodă între patru cămile, pe Horea la roată şi pe Tudor în fundul unei fântâni. Au fost atâţia dintre fraţii noştri care au trecut de partea duşmanului, ca să-l ajute, făcându-se cozi de topor ce-au ciopârţit o jumătate de veac codrul României! Dacă nu trebuie să-i uităm pe eroi, nu trebuie uitaţi nici vânzătorii. Isus n-a lăsat să rămână necunoscut numele celui ce L-a vândut.

Dintre multiplele forme de rezistenţă românească mă opresc la acei tineri care în decursul unui deceniu, cu arma in mână, au ales calea codrului, luând în serios versurile de piatră ale poetului pribeag, Aron Cotruş:

„Române, cel tare nu plânge.
Răspunde sângelui cu sânge.
Când ţara-ţi va voi-o cineva
Şi nu vei şti-o apăra,
N-a fost nicicând a ta..."

Aşa glăsuia şi un manifest de-al nostru din 1950. Despre această rezistenţă vreau să vorbesc, pe care cărţile de istorie nu o amintesc sau o prezintă greşit.

În presă şi în literatură s-a creat imaginea „bunului deţinut politic". El nu trebuie să fi făcut nimic împotriva regimului. Dacă a fost animat de „măreţe idei umanist-socialiste", asta e o notă bună în plus. Şi cu toate acestea a fost arestat, bătut, schingiuit la Securitate, condamnat şi chinuit în continuare în închisoare, unde a murit sau de unde a ieşit iertând pe cei care l-au chinuit. Se urmăreşte obţinerea compătimirii, a milei publice. El nu e decât o victimă.

Dacă însă ai ştiut de la început unde ţi-e locul, cine ţi-e duşmanul şi ai pus mâna pe armă şi ai folosit-o, apărându-ţi libertatea ta şi onoarea neamului tău, dacă ştiai pentru ce lupţi, dacă ai mai făcut parte şi dintr-o organizaţie interzisă, îndată în jurul tău se cam face poiană şi „oamenii cuminţi" preferă să tacă sau să nu te mai poţi recunoaşte în scrisul lor. Nu cumva să păţească ceva din alăturarea numelui tău de al lor.

Pentru alţii, rezistenţa armată a fost doar lupta ţăranilor înstăriţi împotriva colectivizării. De altfel însăşi literatura comunistă şi filmele comuniste astfel prezentau situaţia: lupta bogaţilor răi contra săracilor buni. Acum unii vor să inverseze situaţia, prezentând lupta bogaţilor buni contra săracilor răi.

Dar cum am putea fi încadraţi, bunăoară, noi, făgărăşenii, în acest tipar, căci din zecile de studenţi, elevi, ofiţeri, nici unul nu aveam avere personală, iar dintre părinţii noştri, cu mare greutate, abia pe unul singur l-au putut socoti chiabur?

E oare atât de greu să se înţeleagă că „nu pentru pătule şi pogoane sau pentru o rumenă pâine / ci pentru ziua de mâine" s-au ridicat Gheorghii şi Ionii, pentru idealuri mult deasupra măruntelor şi trecătoarelor bunuri materiale? Desigur, Rezistenţa a luptat şi împotriva colectivizării, dar nici atunci când a fost făcută numai de ţărani nu poate fi redusă la o luptă pentru bunuri materiale.

O temă de predilecţie a multora este că, de fapt, noi cei din Rezistenţă, ca şi paraşutiştii din 1953, n-am fost decât nişte victime ale iluziei că vor veni americanii. Un pretins istoric de origine română a venit tocmai din Canada să mă convingă de acest lucru. A rămas năucit când i-am spus că noi nu credeam în venirea americanilor – sau cel mult am luat-o drept o ipoteză foarte puţin probabilă – şi că mai degrabă credeam că ruşii îi vor ataca pe americani. Îi spuneam: „– Dar bine, domnule, ţara asta este a americanilor? Ei trebuie să se lupte pentru ea? Am ajuns în situaţia jalnică de a cerşi americanilor?"

O altă întrebare ce mi se pune des: „– Aţi avut vreo speranţă că veţi învinge?" – Nu, n-am avut această speranţă. „– Atunci de ce aţi mai luptat? De ce aţi vrut să fiţi nişte jertfe zadarnice?"

Era întrebarea pe care ne-o puneam noi atunci şi încă cu mult timp înainte de a ne urca la munte. Şi răspunsul l-am avut bine limpezit încă de când abia înmugurea ideea luptei în munţi.

Există momente în viaţa unui neam când se simte nevoia ca într-un anumit loc sa se moară luptând. E o condiţie ca un neam să merite să trăiască.

Mircea cel Bătrân n-a aşteptat să vină străinii să-l ajute. Nici Ştefan cel Mare aflat la Valea Albă cu numai patru mii de ostaşi, n-a ocolit lupta, ci a intrat în ea ştiind bine că va fi zdrobit de mulţimea păgânilor.

Ce am vrut să fim noi, câteva sute de tineri din toţi munţii României? O luminiţă de speranţă pentru viitor, un picur de demnitate, căci un popor trăieşte nu numai cu pâine şi – cum se spune azi – salam (cu sau fără soia), ci mai ales cu demnitate.

Ce sunt atâtea jertfe de tineri de atunci, decât tot atâtea lacrimi de sânge ce au spălat faţa mamei noastre, România, murdărită de atâtea laşităţi şi trădări?

Când a început lupta de rezistenţă anticomunistă? A început odată cu intrarea armatei roşii la noi. Au fost oameni în această ţară care au ştiut de-atunci că aceasta nu va pleca până când nu ne va bolşeviza şi sataniza.

O bornă importantă în această evoluţie au fost alegerile din 1946, când regimul comunist şi-a lepădat blana de oaie tăind orice drum spre democraţie al ţării. De atunci, în toate mediile româneşti (studenţi, elevi de liceu, muncitori, intelectuali, ţărani, cât şi militari) au început să se organizeze grupuri de rezistenţă, unite între ele sau izolate.

Ceea ce nu se prea ştie e că în 1947 s-a ajuns la unirea grupurilor de rezistenţă din ţară sub un comandament unic. Erau pentru prima dată unite în jurul unui ţel comun toate forţele anticomuniste: partidele istorice, legionarii, armata. Pretutindeni se făceau pregătiri pentru o încleştare cu regimul comunist. Odată realizată această înţelegere, a fost anunţat Consiliul Naţional Român din Franţa. Desigur acesta a înştiinţat guvernele apusene, care au dat în studiu problema serviciilor lor secrete. Din păcate aici se aflau spioni sovietici (ca Philby şi alţii), care informau Moscova de tot ce se petrece. Şi astfel s-a ajuns la arestarea, cu destul de mare aproximaţie, a conducerii Rezistenţei româneşti şi totodată a mii de studenţi, elevi, militari, muncitori şi ţărani, în primăvara anului 1948. Ecoul comandamentului unic a putut fi simţit în procesul mamut din toamna anului 1948, în care au fost implicaţi conducătorii forţelor anticomuniste. O mică parte tot a rămas. Cam a zecea parte. Dar din această mică parte se va înfiripa în anii următori Rezistenţa din munţii României.

O altă prejudecată se caută a fi infiltrată în opinia publică românească: rezistenţa armată a fost un fenomen izolat, local, de mică importanţă şi amploare. E ceea ce a spus şi Nicolski: „câteva mii de legionari". Oare aşa să fie? Într-un articol apărut în „România liberă" în sprijinul doamnei Doina Cornea, am arătat câţi oameni – numai cu numele de Cornea şi numai dintr-un singur sat – au luptat şi au murit în Rezistenţă.

În satul în care locuiesc, numai pe uliţă pe care stau, au fost şapte morţi în legătură cu Rezistenţa din Munţii Apuseni. În satul Poşaga din aceşti munţi, din 140 de oameni implicaţi în Rezistenţă, 40 au murit într-un fel sau altul, iar familiile lor au fost strămutate în Bărăgan, unele din ele neputându-se întoarce nici azi la vetrele lor. Rezistenţa armată anticomunistă n-a fost un fenomen izolat, ci general românesc, o răbufnire a sufletului unui neam, care dovedea că nu se lasă îngenuncheat fără luptă.

Asistăm însă la un dezinteres aproape total al istoricilor sau la o rea credinţă. Pentru mulţi istorici (vezi „Magazinul istoric") e mai important imperiul aztecilor decât evenimentele petrecute în vremurile noastre, în propria noastră ţară. Se invocă necesitatea scurgerii unui timp de 30-40-50 de ani, necesari unei analize obiective, uitând să se spună că timpul acesta e pe cale de a se fi împlinit. Dar până atunci, la Berevoieştii ştiuţi sau neştiuţi

ar putea să dispară orice mărturii scrise ale unor evenimente petrecute în inima munţilor, în beciurile Securităţii sau în adâncurile temniţelor.

Până atunci, martorii patimilor neamului românesc vor muri, iar ca izvoare vor rămâne cele ale regimului sau cele pe care Securitatea va avea interesul să le lase.

Dealtfel, în acest domeniu ne aflăm în plină tradiţie românească. Evenimente importante din viaţa poporului nostru n-au fost consemnate de români, încât acum căutăm doar ecoul lor prin arhivele străine. Iată răscoala lui Horea. După câte ştiu, nici un conaţional n-a consemnat atunci evenimentul. Dacă n-ar fi venit ziarişti şi graficieni de la Viena, şi dacă „securitatea" de atunci ar fi distrus documentele compromiţătoare, n-am fi ştiut mare lucru despre răscoală şi nici ce chip aveau cei trei eroi. Totul ar fi rămas o legendă ceţoasă, ca a lui Pintea.

Şi mai avem noi, românii, un defect: nu preţuim niciodată importanţa unui fapt istoric în momentul în care se produce. A fost înţeleasă de contemporani ridicarea lui Horea sau Tudor? Categoric nu. În 1847, deci cu un an înaintea Revoluţiei, un protopop din Huedin, deci în Munţii Apuseni, scria într-o cronică: La anul cutare a fost ciuma, în anul cutare a fost holera şi în anul cutare a fost Horea. În schimb, pagini întregi sunt închinate pravoslavnicei împărătese Ecaterina a Rusiei, care a trecut prin Ardeal.

Ni se mai spune: „La ce v-a folosit lupta? Doar n-aţi învins comunismul. Aţi fost învinşi voi. V-aţi înhămat la o acţiune sortită eşecului". Privind retrospectiv la istoria lumii din această perioadă istorică, vedem cum au plecat învinşi americanii din Vietnam şi ruşii din Afganistan atunci când au dat peste popoare hotărâte să lupte pentru ţara lor. Oare o mişcare de rezistenţă românească bine organizată, cu o tactică şi o strategie bine puse la punct, cu un comandament unic, n-ar fi putut birui?

Lupta de gherilă are darul să facă posibil ca un pumn de oameni hotărâţi să poată ţine în alertă efective duşmane de mii de ori mai mari. Din 1950 până în 1954, în Munţii Făgăraş unsprezece inşi am purtat după noi divizii de Securitate şi în luptă numai unul dintre noi a căzut rănit mortal. Restul celor morţi sau prinşi au pierit prin vânzare.

Toţi munţii României şi-au avut grupurile lor.

În munţii Banatului au acţionat grupurile lui *Spiru Blănaru*, comandor *Domăşneanu*, colonel *Ion Uţă* şi *Vernichescu*.

Pe Crişuri – grupul studentului *Adrian Mihuţ*.

În Munţii Apuseni – grupul maiorului *Dabija* şi al studenţilor *Ştefan Popa* şi *Nicu Moldovanu*. Tot aici au fost grupurile ofiţerului *C. Diamandi*, al fraţilor *Şuşman* şi al fraţilor *Spaniol*.

În Vrancea – grupurile fraţilor *Ion* şi *Cristea Paragină* şi al ofiţerului *Timaru*.

În Bucovina au luptat grupul *Cenuşă*, mai târziu al lui *Vatamaniuc* şi mai târziu al lui *Vasile Motrescu*.

La Târgu Mureş – numerosul grup *Faliboga*.

În Maramureş – al fraţilor *Dunca*, al lui *Gavrilă Pop* şi mai târziu al căpitanului *Sabin Mare*.

În Oltenia rezistenţa a fost organizată de generalul *Carlaonţ*.

Macedonenii din Dobrogea şi-au avut grupul fraţilor *Fudulea* şi al lui *Gogu Puiu*.

Grupul Arnota cu *Ion Diaconescu*.

Grupul Isverna cu fraţii *Bocârnea*, *Gheorghe Pele* şi cu ofiţerul *Grigore Brâncuşi*.

În Munţii Făgăraş, pe versantul sudic, au acţionat colonelul *Arsenescu* în Muscel, fraţii *Toma* şi *Petru Arnăuţoiu* pe râul Doamnei şi Argeş, *Matei – Moldoveanu* şi *Diaconescu* pe Topolog. Pe versantul nordic au luptat grupul carpatin făgărăşean din care am făcut parte.

În 1953 au fost acei temerari paraşutişti, dintre care *Alexandru Tănase*, *Ion Samoilă* şi *Ion Golea*.

Lista, desigur, nu este completă. Cred că nu a rămas munte sau pădure să nu fi adăpostit un tânăr ce-a aparat cu arma demnitatea României în acei ani.

Fiecare dintre aceste grupuri, în lipsa unui comandament unic, şi-a ales propria lui strategie şi tactică, şi deci propria lui soartă.

În general au fost două tendinţe. Una – adoptată mai ales de grupurile din care făceau parte ofiţeri superiori – era de a se angaja în luptă deschisă, cât mai repede. Alte era de a evita confruntări decisive, ducând o luptă de gherilă de lungă durată. Fără să ne fi înţeles în prealabil cu alte grupe, noi, făgărăşenii, am ales calea a doua, foarte asemănătoare cu a fraţilor Arnăuţoiu.

Faptul că am rezistat aproape opt ani se datorează, cred eu, următorilor factori:

1. Grupul a fost alcătuit din tineri care ne cunoşteam de mici, copilăriserăm, crescuserăm şi ne educaserăm împreună. Între noi era o încredere deplină; mai mult, o dragoste deplină. O infiltrare a Securităţii între noi era exclusă.

2. Aveam la îndemână cel mai compact masiv muntos al ţarii, cel mai inaccesibil, lung de 100 km şi lat de 60 km, cu puţine drumuri de acces în munte. Cunoşteam munţii de mici şi ne simţeam în ei ca acasă.

3. Am avut ca sprijin oameni devotaţi cauzei noastre, care ne iubeau şi pe care îi iubeam la rândul nostru, oameni oricând gata să vină la noi.

4. Ne-am extins aria de rezistenţă pe o suprafaţă cât mai mare, în tot masivul Făgăraş, în munţii Perşani şi pădurile din dreapta Oltului, până spre Racoş, Sighişoara, Mediaş, Copşa, Sibiu, pentru a „subţia" forţele Securităţii trimise asupra noastră.

5. Ne-am împărţit în grupe mici, mobile.

6. Am renunţat la a avea un centru permanent de rezistenţă, aflându-ne într-o continuă mişcare, fiind peste tot şi nicăieri. Iarna ne îngropam în zăpadă, într-un adăpost subteran, aşezat în locuri greu accesibile.

7. Ne-am pus la punct un bun sistem de informare la poalele munţilor, cu oameni devotaţi şi pricepuţi.

În general, Rezistenţa anticomunistă a avut trei caracteristici:

1. Caracter naţional. Alcătuită şi iniţiată de studenţi şi militari, încadraţi sau nu în partide politice (ţărănişti, liberali, legionari), ţelul luptei nu era al unui partid sau al unei mişcări, ci al neamului întreg.

O menţiune specială tot o fac. Multe grupuri de rezistenţă (aşa cum a fost cazul şi în Munţii Făgăraş) au fost iniţiate şi alcătuite de fraţi de cruce. Tot ei au dat cele mai multe jertfe în munţi sau în închisori. Unora nu le place acest lucru. Se poate răspunde: munţii României au fost acolo unde sunt şi astăzi, în mod egal de primitori pentru oricine le-a păşit pragul. Dacă numai unii tineri au ales calea lor, istoria va trebui să ţină seamă de aceştia, aşa cum au fost. Şi nimeni nu va putea spune că n-a meritat să intre în codru. Am avut întotdeauna conştiinţa că noi, cei din Rezistenţă, reprezentam adevăratul stat român, fiind apărătorii lui. Dealtfel, aşa ne şi iscăleam: „Armata naţională română".

2. Al doilea caracter a fost cel creştin. Am fost întotdeauna conştienţi că suntem în acelaşi timp ostaşi ai lui Hristos şi ai neamului nostru. Am căutat să ne încadrăm acţiunile şi faptele noastre în onoarea militară şi în morala creştină.

S-a aruncat atâta murdărie, atâtea minciuni asupra luptei noastre, în ziare, cărţi şi filme, încât tineretul ne vede, în general, într-o lumină falsă. Ca şi în alte rânduri, apelăm la toţi câţi ne-au cunoscut, prieteni sau duşmani, oameni întâlniţi întâmplător sau anume, bărbaţi sau femei, să spună dacă ne-am purtat altfel decât ca luptători creştini şi români.

3. Al treilea caracter a fost cel monarhist. Am crescut şi am fost educaţi în spiritul ordinii şi al valorilor noastre naţionale. Neamul nostru a fost de veacuri condus de voievozi, domni, regi. Monarhia a fost întotdeauna steagul în jurul căruia se adunau oştile la vreme de primejdie, era punctul fix al existenţei noastre ca neam: simbol al dăinuirii noastre pe acest pământ. Când, în 1952, am ajuns la cabana Bâlea, am spus sutelor de turişti: „- Spuneţi celor din ţară că mai există un colţ din Regatul României ce nu şi-a plecat capul înaintea comunismului. Şi va rămâne liber cât timp capetele ce le vedeţi vor sta pe umerii celor ce le poartă".

O ultimă întrebare: de ce trebuie scoasă la lumină istoria Rezistenţei anticomuniste? Cei morţi în lupte sau în temniţe nu mai au nevoie de laude. Nu pentru laude au luptat. Pentru supravieţuitori, tot aşa. Dacă ai putrezit în închisori sau ai trăit 30 de ani condamnat la moarte, măcar atât ai învăţat: să nu te mai încânte deşertăciunile omeneşti, gloria, lauda şi alte mărunţişuri.

De aceste fapte are nevoie faţa României în lume. Toate popoarele răsăritene îşi au revoluţiile lor anticomuniste. Noi? Avem cea mai lungă şi cea mai amplă Rezistenţă armată împotriva comunismului dintre toate ţările răsăritene. Cu jertfele pe care le-am dobândit în munţi şi închisori, putem oricând sta cu fruntea sus în rândul popoarelor lumii. Aceasta este adevărata imagine a României în lume.

De cunoaşterea acestei istorii au nevoie tinerii de azi şi de totdeauna. Ei pot fi mândri că sunt români. Pentru ca exemplul nostru să le fie de învăţătură şi de

îndemn. Pentru ca atunci când Stalinii şi Jirinovskii ar îndrăzni să repete invazia, ei să fie la datorie.

Munţii, dragii noştri munţi ai României, îi vor primi şi pe ei cu drag şi-i vor adăposti, aşa cum ne-au adăpostit şi pe noi.

Victor Babiuc (Bucureşti)

UN PROCES ABANDONAT – O REPARAŢIE REFUZATĂ

În decembrie 1990, într-o declaraţie publică dată în numele guvernului Roman, îmi exprimam îngrijorarea că până la acea dată nu se iniţiase anchetarea şi trimiterea în judecată a celor care au tras în populaţia paşnică în decembrie 1989 şi a celor vinovaţi de dezastrul economic, politic, social, cultural al ţării, provocat de cele circa patru decenii de comunism şi ceream organelor de anchetă să declanşeze procedurile legale necesare. Aşa cum am precizat ulterior în câteva interviuri, nu-i aveam în vedere pe cei circa patru milioane de membri de partid, ci doar vârfurile partidului care, împreună cu o parte din structurile de stat, se făcuseră vinovate de abuzuri, de încălcarea dispoziţiilor legale în vigoare în acea perioadă, şi mă gândeam, printre altele, la falsificarea alegerilor din 1946, la crimele şi abuzurile din timpul colectivizării forţate a ţărănimii, la canalul Dunăre-Marea Neagră cu cortegiul lui de victime, şi alte asemenea cazuri care cădeau sub incidenţa legilor penale.

Nici atunci şi nici după aceea, cei chemaţi de lege să instrumenteze astfel de procese, în primul rând Procuratura, nu a făcut nimic, sau cel puţin nimic cunoscut. Discuţiile mele cu Procurorul General – reamintesc că la acea dată şi în toată perioada în care am fost ministru de Justiţie, Procuratura nu se afla sub autoritatea ministerului de Justiţie, astfel că nu-i puteam da dispoziţii, ci doar sugera colegial ceea ce credeam eu

de cuviinţă – nu au determinat o astfel de iniţiativă. S-au invocat, ca motivaţie a acestui imobilism, celebrele decrete de amnistie sau graţiere adoptate periodic sub vechiul regim şi, mai ales, prescripţia. Dacă de respectivele decrete de amnistie sau graţiere mi se părea normal să se ţină seama, pentru că altfel s-ar fi comis abuzuri, în privinţa prescripţiei, consultându-mă cu specialişti din minister, am considerat că poate fi înlăturată, în temeiul art. 128 Cod Penal, cursul acestuia fiind suspendat pe timpul cât o împrejurare de neînlăturat împiedica punerea în mişcare a acţiunii penale. Or, zicem noi, ce altă împrejurare de neînlăturat putea fi decât regimul comunist care făcea imposibilă trimiterea în judecată a liderilor săi care săvârşiseră fapte penale, sancţionate de înseşi legile în vigoare în acea perioadă. Aduceam în sprijinul acestui punct de vedere şi practica judiciară franceză de după cel de-al Doilea Război Mondial. Nu am convins însă şi, după cum se vede, nu s-a mişcat nimic în această direcţie.

Dimpotrivă, unii dintre cei care trebuiau să dea socoteală pentru fapte penale înfloresc în România post-revoluţionară.

Cei vinovaţi de dezastrul politic, economic, cultural şi social al ţării timp de patru decenii se află la originea sau sunt autorii represiunii din România în perioada 6 martie 1945 – 21 decembrie 1989, cu zecile de mii de procese politice care au dus la condamnarea la moarte şi la pedepse privative de libertate, cu confiscarea totală sau parţială a averii, a unui număr imens de oameni. Normal ar fi fost ca aceşti oameni să beneficieze de o cuvenită reparaţie juridica, morală, patrimonială, pentru pedepsele la care au fost supuşi, pentru suferinţele suportate pe nedrept, care le-au schimbat tragic cursul vieţii, le-au distrus existenţa lor şi a familiilor lor doar pentru vina că s-au opus ciumei roşii, pentru că au dorit ca România să fie o ţară liberă şi democrată. N-aş putea afirma că gândurile bune care m-au animat în această direcţie au avut mai mult succes, pentru că Procurorii Generali cu care am discutat acest subiect, fără a-mi spune un nu definitiv, au găsit motive care făceau inoperantă sau amânau orice iniţiativă concretă. Rezultatul îl ştim: nu s-a făcut nimic pentru marea masă de condamnaţi politici, iniţiindu-se doar câteva recursuri extraordinare pentru unele personalităţi, alese selectiv, după criterii oculte şi într-un ritm care va face imposibilă lichidarea tuturor dosarelor în cauză înainte de finele secolului XXI.

De ce această atitudine, pe care nu pot să o calific altfel decât politică, din partea Procuraturii Generale, devenită Parchetul General, vă las pe dumneavoastră singuri să apreciaţi; de ce au început cu anumite dosare şi nu cu altele, care sunt oamenii care au beneficiat de „bunăvoinţa" Procuraturii, pe ce ecouri se sconta, în ţară şi în străinătate, vă las să apreciaţi singuri. Nu pot însă să nu remarc că procedurile la care se poate recurge sau se recurge în acest moment, raportându-ne la legislaţia penală, sunt inadecvate sau chiar jignitoare. Fac o asemenea afirmaţie pentru că ar putea intra în discuţie amnistia, graţierea sau reabilitarea, ceea ce ar fi un fals atât juridic cât şi moral, respectivii oameni nefiind vreodată infractori, ci demni opozanţi ai comunismului, luptători pentru libertate şi democraţie în România,

oameni care merită recunoştinţă de la naţiune şi patrie, nu o aşa-zisă clemenţă. Cât despre recursul extraordinar sau în anulare, mă întreb de unde îndreptăţirea morală la aceeaşi structură – Parchetul – care a contribuit din plin la condamnarea acestui şir nesfârşit de opozanţi ai comunismului, să le iniţieze, după criterii numai de ea ştiute, în ritmul şi pentru motive pe care doar ea le înţelege şi apreciază? Iar a vorbi astăzi, cum am citit într-un comunicat al Parchetului, despre „inculpatul Coposu", este încă o jignire şi o impietate de care numai o gândire şi o structură totalitară pot fi capabile. Dar cu procesele care doar aparent au fost de drept comun, pentru a masca existenţa opozanţilor regimului comunist, ce se întâmplă?

Pentru a evita asemenea situaţii stânjenitoare, de neacceptat, şi răspunsuri inadecvate la întrebări tulburătoare, de genul celor evocate, şi care nu sunt singurele, am iniţiat, împreună cu colegul Severin, un proiect de lege pentru repunerea în drepturi a persoanelor condamnate, victime ale represiunii politice comuniste, depus în Parlament, dar nediscutat încă. Condamnările pe care le-am avut în vedere priveau:

a) exprimarea protestului, sub orice formă, inclusiv armat, împotriva dictaturii comuniste şi cultului personalităţii, împotriva terorii şi abuzului de putere din partea celor care au deţinut puterea politică, împotriva lipsei de democraţie şi de pluralism;

b) constituirea sau organizarea de asociaţii secrete pentru schimbarea formei de guvernământ, instaurată prin fraudă după 6 martie 1945;

c) desfăşurarea propagandei pentru răsturnarea în orice mod a ordinii sociale existente până la 22 decembrie 1989;

d) desfăşurarea de activitate sionistă, sub orice formă;

e) lupta pentru respectarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului, pentru obţinerea de drepturi civile şi politice, economice, sociale şi culturale, pentru înlăturarea unor măsuri discriminatorii;

f) manifestări pentru obţinerea oricăror alte revendicări democratice;

g) acordarea de sprijin, sub orice formă, celor care au desfăşurat una din activităţile menţionate la lit. *a-f* de mai sus.

Dacă acest proiect de lege ar fi adoptat de Parlament, cei condamnaţi politic ar fi repuşi în drepturi – vă rog să observaţi că este vorba şi de o altă terminologie decât cea obişnuită în legislaţia penală – în temeiul unei legi speciale, iar repunerea în drepturi ar fi deschisă pentru orice persoană condamnată politic în perioada 6 martie 1945 – 22 decembrie 1989. Anularea hotărârii de condamnare NU ar necesita iniţiativa Parchetului şi NU ar fi pronunţată de instanţe militare – adică NU la iniţiativa celor şi prin intervenţia cărora s-au pronunţat aceste hotărâri nedrepte şi antinaţionale –, ci la iniţiativa celor condamnaţi, a familiei, a rudelor sau a

afinilor lor, ori a unor asociaţii neguvernamentale, cum ar fi Asociaţia Foştilor Deţinuţi Politici, şi ar fi pronunţate de tribunale judeţene, adică instanţe civile. Iar în măsura în care condamnarea s-a produs sub aparenţa unor procese de drept comun, care ascundeau în realitate o activitate politică, ar urma să se facă, sub supravegherea instanţei de judecată, cercetările necesare pentru stabilirea adevărului.

Efectul acestor hotărâri de anulare ar fi repunerea în drepturi a celor condamnaţi, inclusiv restituirea averilor confiscate. Hotărârile judecătoreşti ar urma să fie comunicate şi la primăriile de la locul de naştere şi de la domiciliul persoanelor în cauză, pentru a fi afişate pe un panou special, sub titlul „Recunoştinţa naţiunii pentru activitatea democratică a fiilor săi". Se prevede, de asemenea, ca străzi, parcuri, pieţe, unităţi economico-speciale să poarte numele unor oameni care au fost victime ale represiunii comuniste şi ale căror hotărâri de condamnare au fost anulate.

Sigur că tot ce s-a propus prin proiectul de lege poate fi apreciat ca puţin de către cei sau pentru cei care au fost condamnaţi la moarte, sau a căror existenţă, rosturi şi familii au fost distruse. Suferinţa omenească, mai ales când a atins astfel de grade de intensitate şi durată, nu poate fi compensată cu nimic. În acelaşi timp, am credinţa că naţiunea trebuie să dea un semn nu numai că nu-i uită pe cei care şi-au jertfit viaţa, familia şi tot ce au avut mai scump pentru ea, dar că-i şi merită, iar în acest sens o elementară reparaţie juridică, morală şi patrimonială ar fi un semn binevenit. Un semn târziu, e drept, dar pe care Puterea de azi refuză să-l facă, lăsând astfel necicatrizată o rană.

În încheiere, reamintesc un gând al lui Nicolae Iorga: „Cine uită, nu merită".

Constantin Ticu Dumitrescu (Bucureşti)

SIMILITUDINI ŞI DEOSEBIRI ÎN ACTIVITATEA SECURITĂŢII DIN ROMÂNIA ŞI ALTE ŢĂRI DIN CENTRUL ŞI ESTUL EUROPEI

Nimic din tot ce ţine de tragedia actuală nu se va sfârşi până ce nu va fi deconspirată Securitatea cu aparatele şi instrumentele ei de bază, cu ofiţerii acoperiţi şi cu informatorii – care au lucrat în poliţia politică. Şi n-avem dreptul să uităm că în decembrie 1989 la noi au murit de 4 ori mai mulţi oameni decât în toate ţările eliberate de comunism – la un loc –, fără să fie deconspirat până azi măcar un singur asasin. Sau că în România K.G.B-ul a avut şi are cea mai puternică reţea de agenţi informatorişi că în timp ce zilnic aflăm cum sunt descoperiţi în celelalte ţări postcomuniste aceşti agenţi, la noi până acum n-a fost descoperit nici unul. De asemenea, că în vreme ce R.D.G.-ul şi-a deconspirat pe cei 91.000 de membri STASI, Securitatea din România vorbeşte de circa 8.000 de oameni ai săi, şi nu este publicat nici un nume.

Din datele cercetate şi discuţiile pe care le-am purtat la Berlin, în comisia parlamentară Gauck, a reieşit că în R.D.G. au existat puţini opozanţi declaraţi, în schimb refuzul de a coopera cu STASI a fost masiv. La o populaţie de 17 milioane au existat 175.000 de informatori, pe când în România la 20 milioane au fost 450.000. Aşa s-ar explica şi reacţia populaţiei germane împotriva STASI-ului şi asediul împotriva citadelei lui Mielke, deşi crimele securiştilor germani şunt nesemnificative în comparaţie cu genocidul săvârşit de Securitatea noastră.

Dar ceea ce vreau să vă prezint, coroborând datele culese în Germania cu cele ce le deţin din România privind activitatea securiştilor din estul Europei, are şi altă importanţă.Astfel, trebuie ştiut că în afara unor mici orgolii naţionale şi şi frecuşuri obişnuite între serviciile secrete politice, Securităţile au rămas legate prin cordonul lor ombilical de Moscova. Trebuie reţinut că, mai ales în timpul lui Ceauşescu, între Securitatea română şi STASI au existat strânse relaţii.

S-au stabilit măsurile care să asigure manipularea şi controlul de către Securităţi a eventualelor schimbări politice, cum şi măsurile de precauţie şi protecţie pe termen lung. Germanii au avut confirmarea clară a acestor măsuri încă de la asediul clădirilor STASI de către revoluţionari. Astfel, infiltraţi cu ofiţeri STASI în civil şi informatori, revoluţionarii au fost dirijaţi spre imensele depozite cu alimente, cazarmament, papetărie etc. ale STASI, ale căror uşi „întâmplător" erau deschise. S-au pierdut în acest fel săptămâni, timp în care în birourile serviciilor speciale şi la arhivă maşini electrice speciale lucrau zi şi noapte la tocarea fină a unor documente colosal de importante, iar când aceste maşini s-au ars, ofiţerii STASI au trecut la distrugerea arhivei pe cale manuală. Drept mărturie pot fi văzute astăzi miile de saci de polietilenă în care nemţii au adunat resturile documentelor, ca un corp delict pentru istorie.

Mai sunt indicii că în mod premeditat Mielke a dispus distribuirea, cu mult timp înainte, unor ofiţeri speciali, a dosarelor operative de Securitate ale disidenţilor principali, a unor sume mari de bani etc.

Aproape în acelaşi fel s-a procedat la noi în ceea ce priveşte resursele băneşti plasate în conturi de bănci occidentale, a căror parolă a fost încredinţată ofiţerilor de Securitate de mare încredere; la fel în cazul dosarelor.

Cât priveşte distrugerea arhivelor secrete, românii au fost mai prudenţi, pentru că încă din 1970 Bobu a dispus arderea tuturor fişelor şi dosarelor de informatori din rândul membrilor P.C.R. A continuat această distrugere în mod metodic şi din 1989 până astăzi. Vezi probele de la Jieţ, de la Berevoieşti, din fostă clădire a C.C.-ului etc.

A discuta însă despre acest monstruos organism format şi condus de Moscova (după sistemul clasic cekist şi K.G.B.-ist) în toate ţările comunizate, fără a analiza rolul conducător al partidului şi statului, nu este posibil. Aceste Securităţi (de fapt secţii ale K.G.B.-ului) n-au acţionat decât la ordinele partidului.

De asemenea, important de reţinut este faptul că pentru a evalua capacitatea acestui organism de Securitate de a se transforma şi de a reînvia, este absolut obligatoriu şi necesar a dezvălui structura lui organizatorică şi de comandă, mijloacele şi metodele folosite, precum şi complexul de măsuri şi implicaţii politice care rezultă din documente şi mărturii. Aceste cercetări ale anatomiei serviciilor de Securitate, cu tot complexul de implicaţii, ca şi ale activităţilor sale, sunt foarte avansate în Germania.

În România nu numai că n-a început nici o cercetare organizată, dar legile emanate după 1989, inclusiv unele prevederi ale Constituţiei post-decembriste, interzic orice cercetare a arhivelor Securităţii pentru 10 de ani (peste cei 50 de ani care s-au scurs din 1944). Între timp, în linişte şi metodic, se şterg toate urmele.

Această activitate de cercetare iniţiată de subsemnatul a fost şi este îngreunată de continua tăcere a foştilor ofiţeri de Securitate şi a informatorilor, şi de insuficienta nuanţare în eşalonarea gradului de importanţă a documentelor scrise şi a ordinelor pe care le-am cercetat. Cunoaşterea lor este însă esenţială tocmai pentru a identifica nu numai structura – ca o construcţie –, ci şi modul de funcţionare al sistemului şi, prin aceasta, în măsura posibilului, pericolele potenţiale existente pentru viitor, în vederea promovării democratizării societăţii.

O altă greutate în deconspirarea Securităţii constă în modul de lucru al acestui foarte specific organism care, ca urmare a logicii sale interne, a fost conspirativ. Deci, atrag atenţia asupra unui fapt deosebit de important şi grav pentru România. Putem desfiinţa şi reorganiza o instituţie, un minister oarecare. Nu este nici o problemă. Dar cu Securitatea este altceva. Am testat această problemă când eram vicepreşedinte al Comisiei pentru cercetarea abuzurilor privind drepturile omului (februarie – iunie 1990) audiind zeci de ofiţeri de Securitate implicaţi în evenimentele din decembrie 1989; atitudinea şi răspunsurile lor erau identice, stereotipe. Cineva îi

instruia. Cine? Pentru că Securitatea era dizolvată. Cel puţin pe hârtie! Deci, orice acţiune de reorganizare a Securităţii a fost imposibilă.

De altfel, am mai multe dovezi primite de la foşti informatori care mi-au confirmat faptul că fostul ofiţer de Securitate cu care au lucrat aproape 10 ani, le cere din nou informaţii de natură politică. În numele căruia din cele 6 servicii secrete lucrează aceşti securişti? Numai în numele lor? Oare, după cum au evoluat la noi lucrurile, de la terorişti până la tot ce trăim astăzi (când vedem cum un simbol al martirajului anticomunist şi adevărata coloană vertebrală a opoziţiei, Corneliu Coposu, este atacat de forţe din interior, cum se aruncă în presă tot felul de diversiuni de genul „Ticu Dumitrescu – un fals deţinut politic, un fost comisar legionar" etc.) se mai îndoieşte cineva de activitatea şi rolul oamenilor Securităţii?!

Totul decurge fără probleme, dar atunci când ajungem la serviciile de Securitate comuniste care, de la CEKA se tot perfecţionează în ceea ce priveşte, în primul rând, conspirativitatea, totul devine complicat.

Acest exemplu, ca şi cel privind cercetările legate de cei împuşcaţi în decembrie 1989, dovedesc, în mod clar, că activul comunisto-securist n-a fost şi, cu atât mai mult, nu va fi capabil să se elibereze de trecutul său conspirativ şi să-şi facă „mea culpa" pentru răul imens pe care l-a adus acestui popor, adică să se retragă de bună voie din funcţiile politice şi de decizie ale ţării. Ba, dimpotrivă, mai toţi securiştii pe care i-am întâlnit, unii cu grade mari, ca să nu mai vorbim de ofiţerii acoperiţi, toţi afişează acelaşi aer de dominare şi îngâmfare pe care-l aveau şi în trecut. Nu se consideră nici măcar compromişi, d-apoi vinovaţi de ceva! Acest lucru nu se putea întâmpla în Germania, unde sunt excluşi prin lege de la funcţii publice.

Aşa cum spuneam, nu se poate vorbi de Securitate fără a vorbi, mai înainte, de partidul comunist, fie P.C.U.S., fie secţia sa P.C.R.-istă, ori P.S.U.G. etc. De altfel, atât în R.D.G. cât şi la noi sau în oricare din ţările postcomuniste, Securitatea, STASI sau oricare i-a fost denumirea, era cunoscută cel mai mult sub sintagma „scutul şi sabia partidului". Nicăieri mai bine decât în arhivele STASI n-am realizat acest adevăr axiomatic, pentru că prin deconspirarea odiosului aparat de represiune au fost publicate numele, gradul, funcţia politică a foştilor securişti.

Începând cu Mielke şi sfârşind cu Drăghici, Nicolski ori cu generalul de Securitate N. Ceauşescu, ca să dau numai câteva exemple, imediat ce erau făcuţi peste noapte din caporali generali, după exemplul cekist ori T.V.-ist, odată cu funcţiile primite în monstruosul aparat deveneau şi oameni de bază, membri ai C.C. al partidului.

De altfel, nu ştiu cine ar îndrăzni să contrazică aceste adevăruri, nu numai de largă notorietate publică, dar care sunt acum dovedite şi cu documente şi cu osemintele celor ucişi.

Tot din cercetările atent efectuate de germani reiese să majoritatea „inoffiziellen Mitarbeiter"-ilor (IM – cum erau denumiţi de STASI informatorii) au lucrat din convingere. Pentru că, în privinţa recrutării acestora în IM există date care arată că majoritatea lor proveneau din cei convinşi politic. Urma categoria celor care au cooperat

fiind atraşi de recompensele materiale. Ultima şi cea mai redusă categorie era reprezentată de cei constrânşi, şantajaţi prin ameninţări pentru diverse abateri morale, penale etc. Niciodată însă aceşti informatori nu erau aleşi la întâmplare sau în grabă. Viitorii candidaţi erau selecţionaţi cu precădere din rândul persoanelor şovăielnice, din cercul celor eliberaţi din închisori, al repatriaţilor, al poliţiştilor, al studenţilor, al grupurilor periclitate ori decadente.

Atât în Germania cât şi în România şi în alte ţări postcomuniste, pentru evaluarea aptitudinilor candidatului informator trebuiau obţinute mai ales următoarele informaţii despre: biografia şi situaţia sa materială, care ar justifica posibila eficienţă politico-operativă; cercul de cunoştinţe şi prieteni anterior şi prezent; date despre cele mai apropiate rude; comportament, însuşiri, capacitatea de evaluare şi cunoaşterea oamenilor şi în special calitatea de conspirativitate.

Deosebit de importante erau relaţiile candidatului informator cu persoanele duşmănoase.

Pentru evaluarea completă a posibilităţilor de câştigare a candidatului şi a pregătirii sale potenţiale pentru colaborarea conspirativă, trebuiau obţinute mai ales date despre: actualele sale condiţii materiale, felul locuinţei, punctul de vedere al candidatului informator faţă de activitatea Securităţii, interesele şi slăbiciunile individuale.

Conform Directivei 1/79, informatorul era *cea mai importantă armă contra duşmanului de clasă*.

Forme, mijloace şi metode de destrămare (distrugere) folosite de STASI şi Securitatea română:

- sistematica discreditare a reputaţiei, a prestigiului, a renumelui, în baza unor date împletite între ele: pe de o parte unele adevărate parţial verificabile, şi pe de altă parte cele mai multe neadevărate dar credibile, greu contestabile şi cu aceeaşi putere de discreditare;

- sistematica organizare a insucceselor profesionale şi sociale, pentru subminarea în sine a persoanelor vizate de Securitate;

- subminarea constantă a convingerilor în legătură cu anumite idealuri, modele, oameni simbol etc. şi insuflarea îndoielii în propriile perspective;

- producerea, respectiv exploatarea şi accentuarea rivalităţilor în interiorul formaţiunilor, partidelor, grupărilor şi organizaţiilor prin exploatarea dirijată a slăbiciunilor personale ale diferiţilor membri. Punerea în practică a măsurilor de destrămare trebuia încredinţată cu precădere unor informatori de încredere, verificaţi şi potriviţi pentru rezolvarea acestor sarcini;

- utilizarea scrisorilor anonime ori a pseudonimelor, a declaraţiilor în presă, a telegramelor, a apelurilor telefonice ş.a.; fotografii compromiţătoare, de exemplu, cu întâlniri ce au avut loc, ori de cele mai multe ori simulate;

- răspândirea expresă de zvonuri asupra anumitor persoane, a unui grup, a unei grupări sau organizaţii;

– indiscreţia expresă, respectiv simularea unei deconspirări;

– citarea persoanelor în faţa serviciilor de stat ori a organizaţiilor sociale, cu motivaţie credibilă sau necredibilă.

Aceste mijloace şi metode trebuiau aplicate în funcţie de concreteţea acţiunii operative respective, în mod creator şi diferenţiat, trebuiau amplificate şi perfecţionate (Vezi *Directiva 1/79 GVS-SSS 0008*).

Directiva obligatorie trebuia îndeplinită în mod creator, luând în considerare noile cunoştinţe şi experienţele sigure politico-operative, precum şi cerinţele ce rezultau din dezvoltarea situaţiei politico-operative.

S.O.U.D. (Sistemul Datelor Culese Asupra Duşmanului)

Este cel mai rafinat şi mai perfect sistem întocmit de K.G.B., împreună cu secţiile sale securiste din ţările lagărului socialist – din Cuba până în Coreea –, mai precis este, aşa cum spuneam, marea conspiraţie a serviciilor secrete comuniste îndreptate împotriva Occidentului şi a tuturor opozanţilor anticomunişti. Mărturisesc sincer că până la vizita la Berlin n-am auzit nici un cuvânt despre această veritabilă conspiraţie comunistă la scară mondială.

Fiecare Securitate naţională avea un Grup Central – creierul – care conducea o secţie ultrasecretă şi ultraspecială, ce se ocupa cu evaluarea şi trierea datelor ce soseau.

După ce se codificau, erau trimise la Moscova, unde se includeau în sistemul S.O.U.D., care a devenit o bancă uriaşă de date, în care erau cuprinse toate grupările anticomuniste, antisovietice, date despre agenţii occidentali, activitatea personalităţilor anticomuniste din lumea întreagă şi în special din lagărul socialist etc. S-a creat astfel un flux amplu şi complex de informaţii care interesează Moscova, un organism care de fapt atentează în continuare la securitatea lumii occidentale şi cu atât mai mult la a noastră, a tuturor. Din diferite informaţii ar reieşi că S.O.U.D.-ul nu şi-a încetat activitatea.

Deci, în acest sistem erau incluse şi STASI şi Securitatea română.

Concluzii

Comunismul şi comuniştii fanatici preferă memoriei, uitarea, iar în locul adevărului, minciuna şi diversiunea.

Foştii deţinuţi politici anticomunişti, dimpotrivă! Pentru că noi nu avem dreptul să uităm şi nici să îngropăm în tăceri noianul de crime şi fărădelegi care s-au săvârşit în această ţară, sublima noastră calitate fiind aceea că am avut puterea să nu ne răzbunăm nici pentru părinţii şi fraţii noştri ucişi în chinuri, nici pentru zecile de mii de români morţi în umilinţe şi aruncaţi în gropi comune ori în şanţuri, şi nici pentru tinereţea noastră furată. Pentru toate acestea nici un călău n-a plătit nici măcar cu o picătură de sânge, sau cel puţin cu un moment de remuşcare.

Însă noi, împreună cu familiile si cu prietenii noştri, însemnăm în această ţară milioane de oameni, care nu vor admite sub nici o formă ca acest popor să nu cunoască adevărata faţa a comunismului. Pentru că nu va fi linişte fără adevăr! Şi nici împăcare!

M-am întors de la Berlin de-a dreptul uluit de ceea ce au reuşit să facă nemţii şi cu capul plin de informaţii şi date. Sunt mai conştient decât am fost vreodată în viaţă, mai trezit la realităţile crude în care trăim şi mai încărcat de sentimentul culpabilităţii nu atât faţă de alegătorii mei, cât faţă de conştiinţa mea.

Nu am fost şi nu sunt de acord să copiem modele străine, pentru că fiecare ţară îşi are specificul său, dar atunci când este vorba de organisme care se aseamănă ca două picături de apă, având aceeaşi sorginte, instructaje şi scopuri, aceste metode se impun de la sine. Mai ales când ne propunem să schimbăm ceva în această ţară.

Pentru cei mai grijulii şi mai temători dintre noi, ceea ce au făcut germanii poate fi socotitun test complet., peste care au trecut deja câţiva ani buni, rezultatele vorbind de la sine. Fiindcă de fapt problema STASI, cu ofiţerii cu misiune specială (acoperiţi) şi cu informatorii săi, aproape că nu mai există în Germania. Detensionarea a avut loc în mare parte şi continuă fără distorsiuni socio-politice, fără nici un act de violenţă.

Am stat de vorbă – verificând într-un fel ceea ce mi-au afirmat persoanele oficiale – cu doi foşti ofiţeri superiori STASI. Oamenii reuşiseră să iasă din starea şi mentalitatea inchizitorială suspicioasă şi conspirativă în care fuseseră educaţi şi formaţi de o viaţă. Erau acum oameni normali, ca toţi ceilalţi şi nu regretau că au pierdut vechiul statut de securişti permanent în misiune.

Puterea politică din România opune modelului german exact contrariul, poporului român ascunzându-i-se în mod premeditat dreptul de a şti ce a însemnat Securitatea în România, cine şi câţi au fost securiştii, structurile lor organizatorice şi operative, care sunt crimele pe care le-au săvârşit, cum le-au săvârşit şi nu în ultimul rând ce s-a întâmplat cu ofiţerii operativi şi informatorii, ce funcţii mai ocupă ei astăzi.

Dacă analizăm atent legile pe care mai ales colegii din legislatura trecută le-au votat, începând chiar cu anumite prevederi constituţionale, se pare că s-a făcut totul nu numai pentru a şterge orice urme care ne-ar fi condus spre adevărurile înfiorătoare pe care le-a trăit acest popor din 1945 şi până mai ieri, dar chiar pentru a da posibilitatea unor torţionari notorii sau turnători să ajungă până şi în acea sfântă a sfintelor dintr-o democraţie – Parlamentul. Ca să nu mai vorbim de ofiţerii acoperiţi.

Şi asta în timp ce în Germania sau în alte ţări postcomuniste nici un fost ofiţer de securitate şi nici un informator nu au dreptul prin lege să acceadă spre aceste poziţii, deşi acolo democraţia nu a fost plătită cu o revoluţie sângeroasă, ca în România.

Ceea ce am înţeles eu după întoarcerea din Germania *este faptul că nu poţi deconspira informatorii fără a deconspira întregul aparat al Securităţii şi mai cu seamă listele ofiţerilor acoperiţi şi ale celor care au lucrat direct cu informatorii. Nu este nici moral şi nici posibil. Nu este moral pentru că nu poţi condamna pe cel care a*

executat un ordin înaintea celui care l-a dat, şi nu este posibil, nu este practic, pentru că atâta vreme cât în S.R.I. sau în S.I.E. sau oriunde mai există un singur ofiţer de Securitate torţionar, aceştia nu vor accepta în ruptul capului să-şi deconspire colaboratorii.

Am strâns până cum suficiente date în acest sens. Aşa cum am declarat încă din februarie 1990, nu am nimic cu Securitatea luată ca instituţie, dar am totul cu aşa-zişii anchetatori penali de Securitate (adevărate bestii), cu ofiţerii politici de Securitate (Serviciul K), adevăraţii criminali, pentru că ei au condus efectiv, *peste comandanţi*, închisorile şi lagărele de exterminare, unde au fost ucişi zeci de mii de oameni.

Nu am nimic cu ofiţerii de Securitate tehnicieni, economişti, specialişti, care nu au fost, chiar prin natura funcţiei, implicaţi în actele de genocid şi bestialitate, dar le reproşez că nu au avut puterea nici măcar pentru o clipă să se distanţeze de călăi şi să facă măcar încercarea pe care a făcut-o armata prin CADA. Ei au lăsat astfel impresia şi mai ales teama că au rămas unitatea de monolit la partidului – indiferent unde se găsesc acum: în S.R.I., în Parlament, în partide, în afaceri, în guvern sau în justiţie ori organizaţi în asociaţiile paramilitare ale ofiţerilor în retragere. Nu am nimic cu informatorii care au avut curajul să-şi mărturisească păcatul, dar am totul cu cei care continuă această muncă infamă, pozând însă în luptători anticomunişti. Pentru că, înţelegeţi, pentru numele lui Dumnezeu, că puterea Securităţii a depins de aceşti informatori – şi dacă la noi, în ţările postcomuniste, bântuie coşmarul comunist, nu vom putea revigora societatea civilă, nu vom avea o democraţie reală până ce nu vom deconspira Securitatea.

De aceea, proiectului de lege privind informatorii, pe care l-am depus încă de anul trecut, trebuie să-i aduc unele completări. El trebuie să înceapă cu prevederi clare privind trecerea cât mai urgentă a tuturor arhivelor Securităţii şi C.C.-ului sub protecţia şi organizarea unui împuternicit care să fie dependent de Parlament, precum şi prevederea ca fiecare cetăţean să aibă dreptul de a-şi vedea propriul dosar.

Într-o ţară ca a noastră, arhivele Securităţii trebuie să se bucure de un regim de pază şi păstrare special, pentru cel puţin 10 ani de aici înainte. Altfel, ani de zile simplele declaraţii ale foştilor arestaţi politic sau orice alte acte vor fi speculate, oamenii şantajaţi, batjocoriţi, ameninţaţi. Primul document care trebuie cerut S.R.I.-ului, şi cât mai urgent, este lista ofiţerilor acoperiţi.

Ştiu că este greu, pentru că fiecare dintre noi, într-o măsură mai mare sau mai mică, am avut şi mai avem încă clipele noastre de frică şi de laşitate, că fiecare, dar absolut fiecare am plătit un anumit tribut. Dar nu ştiu câţi dintre noi avem pe mâini urmele sângelui fraţilor noştri sau pe conştiinţe greul de plumb al crimei şi trădării.

Culpa colectivă este ultima lor găselniţă, sub care vor să ţină încătuşaţi în umilinţele tăcerii şi neputinţei oameni şi conştiinţe. Iar dacă nici deconspirarea în mod real şi cinstit a Securităţii n-o putem face, cu ofiţerii acoperiţi şi cu informatorii, dacă nu vom aşeza în locul fostei poliţii politice secrete un minister de Interne puternic şi transparent, cu o poliţie de elită profesionistă şi nepolitizată, în care să fie înglobate şi toate „armele”

răzleţe (omoni, S.P.P.-işti etc.); dacă nu vom avea un singur Serviciu de informaţii, pe măsura unei ţări de dimensiunile României şi cu trecutul şi cu experienţa sa, pus efectiv sub controlul unei comisii parlamentare şi în care să nu existe decât cadre tinere sau care nu provin din fosta Securitate; şi mai ales dacă nu vom avea o justiţie puternică, cinstită şi fără foşti securişti (acoperiţi sau nu), ori dintre cei care au rămas poate şi acum tributari mentalităţii justiţiei comuniste de clasă, atunci nu numai că am salvat comunismul, dar îl vom lăsa moştenire şi pentru generaţiile viitoare.

SECŢIUNEA a II-a

STUDII DE CAZ

Ioan Ţiplea (Baia Mare)

IEUDUL SAU OBŞTEA ŢĂRĂNEASCĂ MARTIRIZATĂ

Motto: *„În lupta cu evenimentele politicemajore, omul basculează între eroism şilaşitate”*
Petre Ţuţea

În spaţiul spiritual românesc, Ieudul ocupă un loc aparte. El a dat ţării celebrul „Codice de la Ieud”, considerat de unii specialişti drept prima scriere în limba română. Tot aici regăsim două perle ale arhitecturii ecleziastice româneşti, bisericile de lemn din „Deal”, construită la 1364, şi „Şes”, ridicată în 1717. Biserica din „Deal” este apreciată de specialişti ca fiind cea mai veche biserică din lemn a României.

Dacă în perioada interbelică Ieudul reprezenta *etalonul spiritual al Maramureşului,* fiind comuna cu cei mai mulţi intelectuali din judeţ, (peste 50 după opinia lui Ştefan Balea), în cei 45 de ani de dictatură comunistă el a devenit „oaia neagră” a regimului, fiind considerat de autorităţi „comuna cu probleme”. Într-o posibilă inventariere a obştilor ţărăneşti martirizate, Ieudul ar deţine, credem noi, o poziţie fruntaşă. De aici s-au jertfit pe altarul rezistenţei trei din fiii satului. Tot aici puterea comunistă a „experimentat”, pentru prima dată în Maramureş, colectivizarea. De asemenea, Ieudul a „livrat” sistemului concentraţionar românesc peste 50 de deţinuţi politici. După mărturia lui Dumitru Pop, pentru rezistenţa lor la colectivizare, peste 50% din ieudeni vor trece pragul închisorilor.

Ca descendenţi direcţi ai dacilor liberi, dârzi şi neînfricaţi, având demnitatea şi mândria voievozilor ţărani, membrii acestei comunităţi vor fi printre primii din Maramureş, dacă nu din întreaga ţară, care vor riposta, cu fermitate, împotriva regimului comunist. Debutul rezistenţei anticomuniste din Maramureş s-a declanşat în toamna anului 1944, când Armata Roşie, în cârdăşie cu vânduţii neamului, în fruntea cărora se afla Odoviciuc, a încercat să anexeze Maramureşul istoric la Ucraina Subcarpatică. Singurii care vor opune rezistenţă armată vor fi ieudenii. Conduşi de un primar energic (*Dumitru-Pop Roibu*) şi un preot curajos (*Ioan Dunca-Joldea*), având conştiinţa identităţii naţionale, ei vor da peste cap planurile mârşave ale lui Odoviciuc şi ale acoliţilor săi. În primăvara lui 1945 confruntarea cu autorităţile filosovietice şi „armatele eliberatoare” atinge faza critică. „Gărzile roşii” ale lui Odoviciuc, sprijinit direct de trupele de ocupaţie sovietice, „vor captura rând pe rând satele de pe valea Izei” (*D. Pop*). Ofensiva „gărzilor roşii” va fi stopată la Ieud. În luna martie 1945 conflictul se accentuează. Întreaga suflare a satului este implicată în acest conflict. În 2 martie, la primărie, sătenii împreună cu primarul vor aresta o patrulă a gărzilor lui Odoviciuc. Cei 6 soldaţi, împreună cu un activist de partid, vor fi trimişi, sub escortă, într-un loc izolat. În aceeaşi noapte şi în dimineaţă zilei următoare vor fi arestate încă două patrule de gardişti înarmaţi, 12 soldaţi şi o femeie. Cei 13 sunt închişi in aceeaşi casă izolată, transformată „ad-hoc” în închisoare. Peste câteva zile, când ieudenii urmăreau o

patrulă gardistă, în Rozavlea, se va trage pe la spate asupra lor. În cele din urmă, numărul „prizonierilor" de la „închisoarea" din Ieud creşte, atingând cifra de 25.

La începutul anului 1945 se vor instala autorităţile româneşti. Cu acestprilej s-a dat o amnistie generală. Atunci *„închisoarea" din Ieud s-a desfiinţat din lipsă de „chiriaşi".* Peste puţină vreme, la 45 km depărtare, în Sighet, va apărea una mult mai hidoasă.

Imediat după alegerile generale din noiembrie 1946, unii localnici, intuind urmările nefaste ale instaurării regimului comunist, se vor organiza în nuclee de rezistenţă armată.Artizanii acestor nuclee vor fi preoţiigreco-catolici *Ioan Dunca* şi *Alexandru Chindriş.*

Primii ieudeni care intră în acţiune vor fi tinerii liceeni din Sighet. Alături de alţi liceeni, tinerele vlăstare ale Ieudului vor pune bazele grupului anticomunist intitulat „Tinerii Maramureşului", grup condus de profesorul *Aurel Vişovan*. Din grupul celor 18 liceeni făceau parteşi *Ioan Dunca (Joldea), Vasile Dunca (a Moaşii), Grigore Hotico (Gigălitu), Ioan Dunca (Bărbosu)*şi *Gavril Iusco (Sfâcă).* Implicaţi în numeroase acţiuni, împreună cu colegii lor, cei 5 vor fi arestaţi în vara lui 1948. Sub acuzaţia de „crimă împotriva orânduirii sociale", cei 5 vor fi condamnaţi cu închisoare de la 2 la 8 ani, luând drumul închisorii din Sighet.

În primăvara lui 1949 un alt grup de ieudeni format din *Vasile Deac (Tuidic), Gavril Dăncuş (Vârtic),* fraţii *Grigore* şi *Dumitru Pop (Roibu), Gavril Dunca (Pâţu)* şi fiul său *Ioan* se vor constitui într-un al doilea grup anticomunist. Hăituiţi de trupele de securitate, care au trecut la represalii asupra familiilor, rudelor şi prietenilor, deşi au fost ajutaţi de întreaga obşte, după o rezistenţă de aproape un an, *cei 6 fugari* sunt depistaţi de securitate în casa lui *Vasile Balpa (Flutur)* de pe Valea Vâlcelii. În urma schimbului de focuri, refuzând să se predea, *Grigore Pop* cade răpus de gloanţele securităţii. Este prima jertfă a ieudenilor pe altarul rezistenţei anticomuniste. Ceilalţi 5 sunt arestaţi, apoi judecaţi şi condamnaţi, la închisoare între 8 şi 15 ani. Este al doilea lot de deţinuţi politici ai Ieudului.

În vara lui 1950, alţi 6 ieudeni, tineri soldaţi, fraţii *Vasile* şi *Ştefan Chindriş (Leahu), Ioan* şi *Dumitru Hotico(Ceacu), Ilie* şi *Gavril Dunca (Bobuţu),* cu ajutorul aceloraşi preoţi greco-catolici, intră în grupul de rezistenţă armată ce acţiona în zona munţilor Ţibleş. Fiind conduşi de ofiţeri de carieră, membrii grupului, bine dotaţi, instruiţi şi antrenaţi, s-au angajat in numeroase lupte cu trupele de securitate. Într-un asemenea conflict cade răpus, pe dealul Măgura, şi *Dumitru Hotico.* Este a doua jertfă a ieudenilor. Deşi hăituiţi de trupele de Securitate, ceilalţi vor rezista, cu ajutorul ţăranilor, mai bine de un an, fiind arestaţi în toamna anului 1951. calvarul acestor eroi începe la Sighet, continuă apoi la Baia Mare şi Oradea, unde vor fi judecaţi şi condamnaţi la *pedepse care ar cumula până la 100 de ani pentru o singură persoană*. Calvarul lor va urma apoi la Valea Nistrului, la Cavnic, la Baia Sprie, apoi la Gherla şi Aiud şi, în final, la Canal. Acest al treilea lot de deţinuţi politici ai Ieudului face parte dintre puţinele care au cunoscut întreaga geografie a detenţiei româneşti.

În faţa rezistenţei energice, ferme a ieudenilor, reacţiile puterii totalitare nu s-au lăsat aşteptate. Aceasta a trecut, aici la Ieud, la punerea în aplicare a monstruosului mecanism al terorii. Avem convingerea că *drumul calvarului sub regimul comunist, cel puţin în Maramureş, a început la Ieud*. Începând cu 1948-'49, puterea comunistă trece la represalii asupra obştii, punând în funcţiune întregul arsenal al terorii de care dispunea. Pentru aceasta era nevoie de „chiaburi". Dacă nu existau unii anume, căci ieudenii sunt buni gospodari, au fost inventaţi. După mărturia lui Ştefan Balea, comuniştii *au înregistrat peste 120 de familii de chiaburi*, ceea ce reprezenta ¼ din populaţia obştii. Acest calvar atinge apogeul între 1950-'53. Mărturiile descriu imagini terifiante. În 1950, pentru prima dată în Maramureş, începe în Ieud experimentul colectivizării. De acum cotele se intensifică, devenind insuportabile. *Concomitent cu sporirea cotelor, numărul chiaburilor se extinde la întreaga comunitate*. Sub acuzaţia de „sabotaj economic" (neachitarea cotelor), o mare parte a populaţiei ia drumul închisorii. După mărturia lui Dumitru Pop, *peste jumătate din sufletele obştii au trecut atunci pragul închisorii, majoritatea la Sighet*.

În amintirea întregii suflări a satului, imaginile cele mai terifiante, care provocau adevărate coşmaruri localnicilor, sunt legate de fenomenul cotelor. Ele au fost un adevărat blestem trimis de comunişti peste Ieud, provocând foamete, sărăcie şi groază în sufletele localnicilor. Modul de aplicare a acestor cote era de-a dreptul barbar. Jaful practicat de comunişti îl întrecea în dimensiune şi grozăvie pe cel al turcilor şi tătarilor. *Barbaria umană atingea cote paroxistice*. Pentru a reliefa dimensiunile acestui jaf, după mărturia lui Ştefan Balea, trebuie să reţinem că, în 1952, *ieudenilor le-au fost confiscate 3.000 de oi*. Tot atunci, satrapi comunişti au adus la Ieud *atelaje din 7 sate, adunând totul*, ca barbarii. Atât din vatra satului, cât şi din ţarină. Nu se ţinea seama de nimic. Nici de văduvele, nici de orfanii de război. *Se golea totul*. Casa, grajdul, cămara, hambarele, fânarele, pivniţele. Podul casei era măturat. Să nu rămână nici o boabă, nici o sămânţă reacţionarilor! Se lua totul. Până şi ultimul boţ de mămăligă de pe masă, din faţa copiilor. Se lăsa însă ceva acestor oameni năpăstuiţi. Un ocean de lacrimi şi un univers de blesteme. Le rămăsese ieudenilor doar plânsul, revolta, credinţa şi speranţa. Credinţa în Dumnezeu şi speranţa că într-o bună zi drumul Golgotei se va sfârşi...

Petre Guran (Bucureşti)

COLECTIVIZAREA, PUNCTUL NEVRALGIC AL COMUNISMULUI

Colectivizarea desfăşurată in partea umbrită a societăţii şi statului comunist, acoperită de prim-planul industrializării, prezentată incoerent şi nestatornic de propaganda comunistă, uitată sau tratată marginal de analiştii societăţii totalitare comuniste, este de fapt fenomenul politic cel mai semnificativ şi lămuritor asupra esenţei demersului comunist. Ea a fost lăsată în cutia amănuntelor economico-administrative ale statului comunist, deoarecese petrecea într-un timp secund al instaurării acestuia, după ce socul violenţelor iniţiale îşi făcuse efectul, când cei ce se puteau lămuri recunoscuseră deja în gândirea comunistă logica aberaţiei.

Dar colectivizarea vine deja ca o reluare în final a principalelor teme din partitură. O reluare în sinteză ce concentrează pe un singur punct fiinţa robustă dar naivă a ţăranului, cu un plus de violenţă, obsesiile comunismului.

Sădesluşim. Ce era ţărănimea în ochii teoreticienilor marxişti? Pentru Marx, o clasă contrarevoluţionară, vestigiuamorf şi fără conştiinţă de sine al epocilor istorice revolute, legată instinctiv de pământ şi de tradiţie, crimă fundamentală în gândirea marxistă. Pentru Lenin, obiectul urii sale celei mai profunde, fapt ce reiese din plăcerea sadică cu care anunţa trecerea la rechiziţionările forţate din perioada comunismului de războişi apoi jocul N.E.P.-ului între libertatea de a acumula într-un prim moment şi impunerea cotelor excesive în a doua fază, pentru ale culege hărnicia; ură descrisă magistral de Papini.Pentru Stalin: materialul uman a 15 milioane de deportaţi în perioada colectivizării forţate.

Deci, numai în planul reacţiilor instinctive, marxiştii fac spume de furie când aud numele „ţăran", care în limba română trimite la acela de *pământean*, om al pământului.

Gospodăria agricolă colectivă şi-a făcut imaginea idealizată prin prisma falansterului fourierist, prezentându-se ca formăsuperioară de organizare socială, aducătoare a fericirii şi bunăstării generale. Dar şi din punct de vedere al teoriei, o asemenea viziune este falsă, căci Marx a criticat falansterul lui Fourier că menţine ceea ce trebuie demascat ca sursă a relelor societăţii , proprietatea, schimbând doar proprietarul de la singular la plural. După Marx proprietatea trebuie desfiinţată, ceea ce se face prin exproprierea statului întâi. Dar şi aceasta se desfiinţează apoi, degradându-se în administrator, administraţie, corp administrativ. Astfel acest corp administrativ hipertrofiat va avea de administrat dacă nu „proprietatea tuturor", ceea ce nu vrea Marx, atunci „proprietatea nimănui", un fel de neproprietate, dar în folosul unicei clase existente, care e prin definiţie neproprietară, proletariatul.

Obsedat de a scoate omenirea de sub tirania lui „a avea", nici Marx şi nici ceilalţi nu urmăresc fericirea ţăranului prin colectivizare, ci întâi să distrugă proprietatea în sine, iar apoi să desfiinţeze ţărănimea ca clasă, aceasta nefiind decât o racilă istorică dăunătoare.

Cum? Foarte simplu, proletarizând-o prin omogenizare. Trimiţand ţăranii la oraş să muncească în fabrică, iar muncitorilor pensionari dându-le loturi în folosinţă la ţară. Astfel au apărut oraşele agro-industriale.

Să vedem câte transformări operează astfel comunismul:

1. Satul, un spaţiu centrat pe biserică, unde viaţa comunităţii se desfăşoară pe razele unui cerc, deci unde existenţele personale converg pe măsură ce se apropiede centru, care este Dumnezeu, se transformă în bloc, spaţiu al existenţelor paralele, centrat pe administratorul de bloc;

2. Disparecenzura morală şi intelectuală a preotului şi învăţătorului şi apare cenzura politică a vecinului;

3. Independenţa economică a ţăranului, care hrănea rezistenţa lui morală, a fost eliminată şi se instaurează cronica teamă de penurie şi dependenţa absolută faţă de corpul administrativ oblăduitor (în plan mitic: tătucul care ne hrăneşte şi are grijă de noi);

4. Întinderea, devenită prietenoasă prin convieţuire, a naturii, ce adăpa simţământul libertăţii printr-o legătură de solidaritate, se schimbă in lipsa de orizont, mărginirea absolută dintre blocuri, duşmănoasă şi înşelătoare totodată prin asemănarea ce frizează identicul.

Acestea sunt realizările majore ale colectivizării, iar, dacă în desfăşurarea cronologică a acestui proces descoperim reticenţe, întoarceri din drum şi critici aspre asupra modului de impunere a noi formede organizare agro-economică, acestea sunt pe de o parte pentru a întări ideea de compromis, de jumătate de măsură, de lichelism (turnătorii, membrii organizaţiilor de partid ţărăneşti erau scutiţi sau li se amâna termenul de predare a cotelor, de intrare în G.A.C. şi alte avantaje). Anume că în „ţara tuturor posibilităţilor" totul e posibil, dar numai pe căi josnice, pe de altă parte în numele unui realism economic, proclamat de Lenin şi respins de Stalin (vezi înfometarea Ucrainei), apoi impus micilor dictatori din ţările satelit, care, în măsura în care fermele de stat şi cooperatiste nu făceau faţă necesităţilor interne, apelau la surplusul gospodăriilor ţărăneşti.

Indiferent de procentele ce s-au obţinut în diferitele ţări atinse de colectivizare (100% în U.R.S.S., 90% în România, Bulgaria, R.D.G., 70% sau 50% în Ungaria, Cehoslovacia, Polonia), scopul principal a fost atins: dezrădăcinarea ţăranului, izgonirea lui la oraş, distrugerea satului ca spaţiu comunitar, ca spaţiu spiritual, ba chiar şi caspaţiu arhitectural (întreţinerea cultului muzeelor satului semnifică plasarea în trecut a arhitecturii specifice săteşti) şi înlocuirea lui cu moderna formulă de habitat uman, oraşul agro-industrial, foarte apreciat şi în Occident de altfel, şi în cele din urmă popularea acestei himere cu proprietari agricoli, într-un cuvânt omogenizarea perfectă a societăţii. Căci, dacă problema claselor superioare sau responsabile ale societăţii tradiţionale s-a rezolvat prin eliminarea fizică şi degradare intelectuală (interdicţia de a urma licee şi şcoli superioare), în schimb rezistenţa spaţiuluitradiţional sătesc la omogenizare necesita o intervenţie mult mai rafinată, iar aceasta a fost colectivizarea.

Deci: între marile realizări ale comunismului:industrializare forţată, urbanizare forţată, centralizare şi birocratizare, se înscrie şi omogenizarea socială răspunzând nevoi de eliminare a ultimelor elemente culturale şi politice ale societăţii tradiţionale construită pe paradigma creştină.

În cele din urmă aportul fundamental pe „calea progresului societăţii" al revoluţiei comuniste, care dispare discret de pe scena istoriei cu întregu-i şir de aberaţii teoretice, lăsând în urma-i însă roadele otrăvite, a fost destructurarea societăţilor tradiţionale până la acel grad de haos – numit şi stare naturală – de unde orice modelare poate începe.

Şi ca să ajungem la sfârşitul poveştii, acolo unde totul se reîmpacă şi se reface, să vedem ce modele li se oferă ţărilor eliberate de revoluţia comunistă: lumea occidentală, societate secularizată, economie de piaţă, libertate negativă (după distincţia lui I. Berlin între libertate pozitivă şi libertate negativă), într-un cuvânt soluţia liberală. Şi cine să ia în braţe soluţia liberală? Paradoxal, tocmai elitele comuniste. Nu există o voinţă de schimbare în mase, ba dimpotrivă o rezistenţă aprigă la aceasta, în numele privilegiilor clasei muncitoare, pe care le pierde odată cu noul statut de fiinţă-persoană lucrătoare. Că elitele comuniste conduc ciudatul soi de preschimbare a societăţilor comuniste în societăţi capitaliste este un fapt. De ce fac aceasta? Fiindcă urând pe Dumnezeu, aceste făpturi, decăzute din chipul cele ceresc şi nemuritor al Lui, s-au făcut robii trupului, iar noua cale pe care au apucat-o dă un iz de legalitate năzuinţelor de satisfacere a poftelor trupeşti.

Eugen Şahan (Bucureşti)

„TRANSPORTURILE MORŢII" ÎN CONTEXTUL REZISTENŢEI NAŢIONALE (Unele aspecte ale crimei politice în comunism, 1945 – 1964)

1944 constituie începutul ultimei ocupaţii ruseşti în România. La începutul acestui an, nefast pentru aceste meleaguri, trupele ruseşti pătrund în nord-estul ţării, stârnind fieşti reacţii de împotrivire din partea satelor bucovinene şi, ulterior, din partea maramureşenilor.

Rezistenţa a dăinuit, după cum ştim, decenii întregi. Dar şi represiunea a fost pe măsură.

Ucigaşii au practicat, se pare, trei tipuri de crime:

– crima izolată, asupra indivizilor;

– crima împotriva unor categorii ce se opuneau firesc comunismului;

– crima îndreptată împotriva înseşi structurii Neamului.

Crimele comise de comunişti, indiferent de categoria în care se încadrează, au fost înfăptuite în două moduri, total diferite:

1. – crime „zgomotoase" săvârşite cu intenţia de a fi cunoscute imediat şi de cât mai multă lume, şi

2. – crime „tăcute", nepopularizate, ascunse chiar ani şi ani de zile.

Ne vom ocupa, în primul rând, de crimele mediatizate.

1. Asasinatul, pe lângă efectul practic al desfiinţării fizice a unui „duşman de clasă", avea şi rolul de a înspăimânta pe cei din jur, motiv pentru care victimele erau lăsate vederii pe câmpuri, pe drumurile satului sau străzile oraşului.

Ştirile purtătoare de moarte porneau din serviciile specializate ale Securităţii spre oameni, ca o maree a terorii, conducând la infiltrarea fricii în suflete.

Din această categorie am ales câteva zone în care crima a fost făptuită dincolo de aparenta legalitate a unei sentinţe.

Vom parcurge acest posibil inventar al crimei, urmărind, în mare, amplasarea geografică, evidenţiind în final că aceste fărădelegi nu au constituit accidente izolate, locale, ci o practică perfect coordonată, aplicată întregii ţări.

Redăm foarte succint doar locurile, numele celor ucişi, localizarea în timp a crimei, eliminând elementele conjuncturale.

Ceea ce trebuie subliniat, însă, este faptul că în marea majoritate a cazurilor, principala victimă a fost ţăranul român.

Să păşim în linişte printre morminte în mare parte necunoscute.

1 – Bucovina

Calafindeşti. Locuitorii se opun transportării cerealelor la arie, şi în general colectivizării.

În noaptea de 5 spre 6 august 1949 au fost împuşcaţi de Securitate în Calafindeşti, următorii:

1- Caciuc Vasile a lui Isodor;

2- Diaconescu Anfilohie a lui Pintilie;

3- Alexei Filon a lui Vasile;

4- Irimescu Dumitru a lui Leon.

Au fost aruncaţi într-o groapă comună în cimitirul din Rădăuţi.

Frătăuţii Noi*, tot în judeţul Suceava.*

La 7 august 1949 sunt împuşcaţi în mijlocul satului:

1- Cuciurea Ilarion a lui Ilie;

2- Andrişan Gheorghe a lui Petrea;

3- Isopescu Vasile a lui Samoilă;

4- Davidean Ioan a lui Constantin.

2. Moldova

În Vrancea, în comuna *Vadu-Roşca*, oamenii s-au revoltat împotriva colectivizării la începutul lunii decembrie 1957.

La 4 decembrie 1957 au fost împuşcaţi pe uliţele satului:

1- Arcan Ionaşcu Ion (14 ani);

2- Crăciun v. Toader;

3- Crăciun Stroie;

4- Crăciun Dumitru;

5- Cristea Enuţ;

6- Dimofte Aurel;

7- Radu Dana;

8- Mihai Marin (rănit grav, moare după 15 zile).

3. Dobrogea

În Dobrogea au fost ucişi foarte mulţi oameni, în timpul colectivizării şi în luptele cu Securitatea.

Ucişi în sate:

1- Marin Nicolae (Casimcea, 1949);

2- Arau Gioga (Panduru, 1949);

3- Pulpa Gheorghe (Sarighiolul din Deal, 1949);

4- Zuha Gheorghe (Ceamurlia de Sus, 1949).

Ucişi în lupte:

1- Cuşa Iancu (Beidaud, 1949);

2- Fudulea Dumitru (Camena, 9 martie 1950);

3- Nichita Pavel (Bajbunar, 1949);

4- Ciocica (?) (1949);

5- Adam Ion (1949);

6- Puiu Gogu (Cobadin, 1949).

Ucişi de Securitate la Timişoara, fiind ridicaţi din penitenciare:

1- Grosu Ion (originar din Ceamurlia de Sus, 1950);

2- Negroiu Dumitru (tâmplar, originar din Constanţa, 1950);

3- Scărişoreanu Alexandru (originar din Constanţa, 1950).

A se vedea şi cei menţionaţi în tabelul nr. 1, redat la paginile 150-151.

4. Ialomiţa

În comuna Drăgoeşti, la 7 iulie 1950, în timpul răzmeriţei ţărăneşti, este împuşcat de Securitate:

1- Matei Gheorghe (îngropat, se pare, la Căciulaţi).

5. Teleorman

În raportul Direcţiei Generale a Miliţiei din 8 iulie 1950, semnat de generalul-locotenent Pavel Cristescu, raport adresat ministrului adjunct M. Jianu, se precizează: ... „tulburările au luat naştere în comuna Ciuperceni în noaptea de 5/6 iulie 1950. numărul sătenilor adunaţi s-a ridicat la circa 800”...

„Răzmeriţa se întinde şi în comunele Baciu, Purani, Cosmeşti, Şopârleşi”...

„În total, în urma operaţiunilor făcute, au fost 6 morţi ... şi 7 răniţi”...

1- Mariana Stoian din Siliştea, împuşcată de Securitate

2- Popa Stan din Siliştea, împuşcat de Securitate

3- Ion Antica din Siliştea, împuşcat de Securitate

4- Burcea Ion din Şopârleşti, împuşcat de Securitate

5- Crăciun Aurica din Ciuperceni, împuşcată de Securitate

6- Colibaşu Olimpia din Ciuperceni, împuşcată de Securitate

6. Olt

La 15 ianuarie, în zona Coteana, Izvoarele, Vâlcele, Schitu-Greci sunt împuşcaţi de Securitate:

1- Pavel Răduţ;

2- Ionel Brăileanu;

3- Marin Liciu.

7. Mehedinţi

Lângă localitatea Izverna, în martie 1949 sunt împuşcaţi de Securitate:

1- Bocârnea Eugen, student;

2- Bocârnea Ion, elev;

3- Eftimiu Gheorghe, elev.

8. Vâlcea

În zona comunei Bistriţa acţionează grupul de luptători cunoscut sub numele „Arnota". În februarie 1949 sunt ucişi de Securitate:

1- Diaconescu Ion;

2- Băncescu Mircea;

3- Bănică Ion;

4- Angheluş Nicolae;

5- Huţanu Gheorghe;

6- Starovici Ghiţă;

7- Oniţă Ion;

8- Fufa Ştefan;

9- Dineaţă Ion;

(10)- Costin Ion este arestat şi ucis în torturi la Securitatea Craiova, la 21 mai 1949.

Tot din lotul „Arnota" au mai fost ucişi la Timişoara în 1950 patru tineri (se regăsesc în tabelul nr. 2, prezentat în anexă).

9. Mureş

În judeţul Mureş au fost ucişi de Securitate – numele ucigaşilor fiind cunoscute – următorii:

1- Brustur Remus, com. Lechinţa, este împuşcat la marginea satului la 1 august 1949;

2- Kiss Istvan este împuşcat de Securitate la 20 iulie 1950 între localităţile Vadu şi Mitreşti;

3- Kacso Ştefan din Miercurea Nirajului este împuşcat în noaptea de 9/10 august 1949;

4- Nagy Lászlo este împuşcat în seara zilei de 12 august 1950 la marginea satului Curteni, comuna Sântana de Mureş;

5- Santa Iosif este împuşcat în după-amiaza zilei de 7 august 1949 la marginea localităţii Vătaş;

6- Ţintaru A. Ion, originar din Târnăveni, este ucis de Securitatea Blaj la 21 iunie 1948.

Ultimii trei:

7- Alexandru Grigorescu,

8- Cengher Eugen,

9- Gheorghiu Ion,

sunt ucişi la Răstoliţa, la 29 decembrie 1948.

Într-un raport al Securităţii către D.G.S.P. Bucureşti, semnat de maiorul N. Dumitrescu, se spune:

... „În legătură cu executarea chiaburilor Bihoreanu Viorel din com. Papiu-Ilarian – Turda şi a lui Leluţ Remus din satul Orosia – Turda, în ziua de 2 şi 3 august 1950, cu raportul nr. 10564 din 2 august a.c. şi nr. 11/11228 din 3 august a.c., s-a raportat că sus-numiţii ar fi fost fugari şi, în lupta cu ei, au fost omorâţi" ... „Pe ziua de 2 august (Bihoreanu Viorel, n.n.) ... a fost luat de serviciul de securitate şi cercetat, după care, conform instrucţiunilor primite de la Dir. Reg. de Securitate Cluj, a format (mr. Kovács, n.n.) o echipă de trei organe de securitate, care l-au executat la marginea com. Papiu-Ilarian."

„În ceea ce priveşte pe chiaburul Leluţ Remus, a fost reţinut de serv. de securitate Turda" ... „După terminarea cercetărilor, în ziua de 3 august 1950 a fost executat în apropierea com. Orosia jud. Turda, conform instrucţiunilor primite de la D.R.S. Cluj"...

10. Arad

În ziua de 31 martie 1949 izbucneşte rebeliunea ţăranilor în comunele Sepreuş, Apateu, Berechiu, Somoşcheş.

În raportul D.R.S.P. Timişoara către D.G.S.P. Bucureşti se anunţă, în completarea raportului nr. 11/20853/12.08.1949, că au mai fost împuşcaţi doi inşi (numele celor ucişi sunt redate în continuare la com. Apateu).

În acest raport se invocă ordinul Dir. G-rale nr. 513/91736/02.08.1949, ordin care a impus crimele comise de Securitate în cele 4 comune.

Numele celor ucişi de Securitate sunt următoarele:

Com. Sepreuş (împuşcaţi în noaptea de 3 august 1949)

1- Pârvu Teodor;

2- Iancicău Mihai;

3- Stana Ioan;

4- Pârvu Ioan.

Com. Apateu (ucişi pe dâlma satului la 2 august 1949)

1- Stana Simion;

2- Mangu Ion;

3- Moţ Petre;

iar ucişi în noaptea de 3/4 august 1949, conform ordinului Securităţii menţionat anterior:

4- Maliţa Gheorghe;

5- Moţ Aurel.

Com. Berechiu

1- Ilonca Gheorghe (împuşcat în aceeaşi perioadă)

Prin raportul telegrafic nr. 1289/12 august 1949 transmis de D.R.S. Timişoara către D.G.S.P. Bucureşti, col. Birtaş raportează că a fost împuşcat la data de 11 august 1949 şi

2- Haiduc Mihai (zis Bucşă) din Berechiu.

În *comuna Somoşcheş* tot atunci au fost ucişi:

1- Faur Ioan;

2- Margine Gheorghe.

De asemenea, în judeţul Arad au mai fost ucişi de Securitate:

1- Jurcuţa Demian (junior) din Arad, ucis în luptă cu Securitatea în 1949 la moara lui Tigherţu din Iosăşel – Arad;

2- Luluşa Ioan din comuna Revetiş – Arad, împuşcat în luptă cu Securitatea la data de 4 noiembrie 1950;

3- Dobrei Pavel din comuna Revetiş – Arad, împuşcat în luptă în aprilie 1952.

11. Alba

În paragraful „Mureş" s-a vorbit despre raportul mr. N. Dumitrescu către D.G.S.P. Bucureşti, referitor la uciderea a doi chiaburi de către Securitatea Turda. În acelaşi raport, mr. Kovács relatează următoarele:

... „Conform înţelegerii cu secretarul P.M.R. şi pe baza instrucţiunilor primite din partea DRS Cluj, formez echipe din organe de securitate şi arestează rudele mai apropiate ale bandiţilor, precum şi toţi chiaburii din com. Bistra. Se trece la cercetarea celor arestaţi. S-a concretizat vinovăţia numiţilor Trifa Iosif, Pop Traian şi Andreşel Ioan, după care se formează trei echipe din organele de securitate şi de dă ordin să fie împuşcaţi în diferite locuri, în apropierea com. Bistra" ... (în seara zilei de 20 august 1950, în locul numit Dealul Muntelui, n.n.).

Menţionăm că morarul Iosif Trifa (fratele episcopului Viorel Trifa), Pop Traian al lui Pătruca şi Andreşel Ion (zis şi Ianoş, bunicul Alexandrinei Pop, ucisă în „transporturile morţii") au aprovizionat cu alimente pe luptătorii din grupul maiorului Dabija.

Mesentea-Galda de Jos

La 9 martie 1949, la Cricău:

1- Popa Ştefan, student din Decea – Alba, este împuşcat în luptă, alţi doi camarazi reuşind să scape. Fug în Mesentea, com. Galda de Jos, dar în cursul nopţii sunt înconjuraţi de Securitate. Se declanşează schimburi de focuri care durează câteva ore. Cei doi:

1- Gligor Traian şi

2- Mârza Traian, în ziua de 10 martie 1949 sunt găsiţi în casă împuşcaţi.

Muntele Mare, punctul „La Groşi"

În noaptea de 4/5 martie 1949 au fost ucişi în luptă cinci oameni şi au fost luaţi 11 prizonieri. Printre cei fugiţi în munţi („La Groşi") au fost:

- Ihuţ Traian;

- Mişu Ioan (din Dealul Capsei – Bistra);

- fraţii Macavei şi

- soţia maiorului Dabija.

(S-au găsit sub dărâmăturile adăpostului de la „Groşi" 5 cadavre – 4 bărbaţi şi o femeie).

Cheile Runcului (între Câmpeni şi Turda). La 7 octombrie 1949 Securitatea din Turda împuşcă pe Puiu M. B. Şi Budnea Obreja, originari din com. Ocoliş, satul Lunca Largă – Alba, pentru că au avut relaţii cu grupurile de rezistenţă din munţi.

Mihalţ – Alba

În vara anului 1954, în com. Mihalţ, Securitatea a împuşcat pe:

– Gelu Novac, din Făgăraş şi

– Gheorghe Şovăială, tot din Făgăraş, ambii studenţi.

Com. Poşaga

În 18/19 iulie 1957 Securitatea atacă clădirea în care se găseşte preotul Roşa Simion. Acesta este omorât.

12. Bihor

În Bihor lupta împotriva colectivizării cuprinde numeroase sate. Împotrivirea e plătită scump.

La *Ucuriş*

La 3 august 1949 Securitatea împuşcă în ceafă 5 ţărani:

1– Mateoc Alexandru, împuşcat lângă biserică;

2– Mateoc Florea, împuşcat lângă şcoală;

3– Mateoc Ioan, împuşcat lângă fântână;

4– Bodean Ioan, împuşcat la intrarea în sat;

5– Mateoc Ioan (fiul), împuşcat după o săptămână.

La *Girişul Negru* sunt împuşcaţi următorii:

1– Bolog Ioan–Harhon, ţăran, împuşcat fără somaţie;

2– Botton Gheorghe, ţăran, împuşcat fără somaţie;

3– Sârbu Silviu, notar, împuşcat în faţa primăriei.

La *Belfir* sunt împuşcaţi în 1949:

1– Kiak Laci, măcelar;

2– Lörincz Sani, ţăran.

La *Tinca* (1949):

Împuşcat: Sucigan (?), fost notar.

La *Batăr* (1949):

1– Crăciun (?).

La *Biharia*

În iunie 1949 are loc o răscoală în urma căreia sunt arestate circa 200 de persoane, fiind reţinute în final 16 persoane la penitenciarul Oradea. În septembrie 1949 din penitenciar sunt scoşi:

1– Dorobanţ Francisc şi

2– Szabo Peter.

Sunt împuşcaţi noaptea în Biharia.

13. Cluj

În munţii Băişoarei – Cluj a activat gruparea căpitanului de aviaţie Ionescu-Diamandi. Din cei 71 de luptători prinşi, şapte au fost împuşcaţi fără judecată de către Securitatea din Turda:

1- Gligoruţ (?);

2- Mare Victor;

3- Mare Vasile;

4- Ihuţ Avram;

5- Ihuţ T.;

6- Ihuţ Ioan;

7- Muntean Samson.

Crima s-a petrecut la 9 august 1949.

Din lotul mare, trei luptători au fost condamnaţi la moarte şi executaţi în 1950 la Gherla, dar... tot atunci au fost împuşcaţi şi doi oameni care aveau condamnări limitate, deci nu fuseseră condamnaţi la moarte:

1- Vâtcă Samson (condamnat la 10 ani);

2- Vâtcă Ştefan (condamnat la 10 ani).

Zam-Sâncrai

În toamna anului 1949 au fost ucişi la Zam (lângă Huedin) următorii:

1- Gheoghe Gheorghiu-Mărăşeşti, profesor;

2- Piţuru Nicolae, farmacist;

3- Potra Aurel, locotenent şi

4- Forţu Gavrilă.

Toţi aveau o condamnare de 25 de ani prin sentinţa nr. 1539/23 septembrie 1949 a T.M. Cluj, deci, de asemenea nu fuseseră condamnaţi la moarte.

Răchiţele

1- Şuşman Teodor este găsit în 1952 împuşcat într-o peşteră;

2- Şuşman Teodor şi

3- Şuşman Avisalom au fost ucişi de Securitate în noaptea de 1/2 februarie 1958;

4- Bortoş Nuţu, împuşcat de Securitate în 1952;

5- Mihuţ Gheorghe, împuşcat de Securitate în 1952;

6- Ciota Ioan, împuşcat de Securitate în 1952.

14. Maramureş

Rebrişoara

În octombrie 1948, din ordinul lui Patriciu (Weiss), comandantul Securităţii din Cluj, este ucis Cârcu Macedon din satul Gersa, com. Rebrişoara.

Dealul Crucii (între Năsăud şi Sângeorz)

Au fost ucişi în iunie 1949:

1- Leonida Bodin;

2- Dumitru Toader;

3- Ioan Burdeţ.

Budeşti (în apropiere de Ocna Şugatag)

1- Dunca Vasile şi

2- Părăscău (?) sunt împuşcaţi la Călineşti.

Cufoaia-Lăpuş

1- Alecsa Bel (zis Diac), împuşcat la 25 decembrie 1949 în curtea casei sale, fiind adus după arestare de la Târgu Lăpuş, din ordinul ofiţerului de Securitate Briceag.

Vima Mare

1- Ioan Ciocan şi

2- Ioan Marc, amândoi ţărani din satul Sălniţa, sunt arestaţi şi duşi la Securitatea Dej. Sunt ridicaţi de aici şi împuşcaţi în iarna lui 1949 lângă Vima Mare, pe drumul spre Sălviţa, la punctul numit „La Cruce". Sunt ţinuţi două zile, apoi înmormântaţi pe locul unde au fost ucişi.

Sălişţea de Sus

1- Dumitru Paşca-Şchiopul, ţăran din Sălişţea de Sus, este împuşcat de Securitate în munţii Ţibleş, în punctul numit Şandra.

2- Gheorghe Paşca, ţăran din Sălişţea de Sus, este împuşcat de Securitate în împrejurimile Sălişţei, în deal la „Bichigi", la 6 februarie 1952. Au legat cadavrul de sanie cu un lanţ şi l-au tras până la şosea.

Ieud

1- Dumitru Hotico, în noaptea de 14 septembrie 1952 este împuşcat de Securitate în apropierea Ieudului, într-o colibă din dosul Sărăsăului.

2- Vasile Hotea din Ieud, este împuşcat de Securitate în martie 1953 în apropierea satului Dobric din Ţara Lăpuşului.

Lăpuşul Românesc

Preotul Atanasie Oniga, fugar în munţi, este urmărit şi ciuruit de gloanţe în noaptea de 5/6 ianuarie 1953 în satul Valea Mariei – Sălaj.

Băseşti

Vasile Blidaru, ţăran din satul Odeşti, com. Băseşti, este împuşcat de Securitate lângă satul Huta, în vinerea Rusaliilor 1958.

15. Banat

Din rândurile luptătorilor bănăţeni, redăm în această secţiune a lucrării numai pe cei împuşcaţi de Securitate în munţi.

- 22 februarie 1949, în zona Pietrele Labe sunt împuşcaţi:

1- Anculia Petre din Teregova, plugar;

2- Urdăreanu Gheorghe din Domaşnea, plugar.

– 7 martie 1949, în zona Cracul Stânei a fost împuşcat:

Izbaşa Horia zis Micşescu din com. Căinicea – Severin.

– 7/8 februarie 1949, în zona Cracul Stânei au fost împuşcaţi:

1– Careba Mihăiţă;

2– Pantelimon Irimescu;

3– Uţă Ion (colonel);

4– Voica Ilie.

– 11–13 martie 1949, în apropierea com. Feneş sunt împuşcaţi:

1– Caraiman Ion, din com. Feneş – Severin;

2– Berzescu Ion, plugar din Teregova.

Am parcurs numai 15 zone din ţară în intenţia de a demonstra că păienjenişul crimei cuprinsese întreg teritoriul românesc. Nu am prezentat celelalte consecinţe suportate de oamenii din aceste locuri: arestări, condamnări, deportări, confiscări de bunuri, chinuriîn anchete absurde şi, nu în ultimul rând, lungul şir al condamnărolor la moarte, executate.

De asemenea, din motive de limitare în timp a comunicării, nu amprezentat segmente importante ale rezistenţei româneşti (Făgăraş, Argeş, Dâmboviţa, parţial Oltenia).

***

2. După acest drum prin lumea crimei „popularizate", posibil de explicat, nu de justificat, printr-un satanic pragmatism politic, apare un alt aspect al crimei, *crima „tăcută"*, făcută în ascuns şi ascunsă în continuare cu grijă. Nu se mai urmărea, în acest caz, inducerea fricii în cei din jur. Mobilul care determina asasinatul era altul.

Tăcerea trebuia păstrată cu atâta grijă, încât şi actele de deces erau întocmite abia după 7–8 ani de la comiterea fărădelegii.

De această dată, victimele nu mai erau hăituite prin sate şi păduri şi apoi ucise, ci au fost luate din închisori. Cei ucişi aveau condamnări limitate în timp, dictate de un tribunal, printr-o sentinţă.

Nu discutăm temeinicia acestor penalizări. Un lucru este sigur: nici unul nu era condamnat la moarte. Pedepsele erau cuprinse între 10–15 ani şi m.s.v. (muncă silnică pe viaţă).

Erau izolaţi în temniţe, supuşi cu toţii „morţii lente", prin condiţii inumane de detenţie impuse de închisorile comuniste, iar prin izolarea mai mult decât strictă nu mai prezentau nici un fel de pericol social. Şi totuşi...

...„În primăvara anului 1950 în celularul închisorii Gherla unde mă aflam eu" – spune un martor, Gheorghe Garofil – „s-au auzit zgomote multe, puternice, cu totul neobişnuite pentru liniştea mormântală ce domnea în celular"...

... „Ne-am dat seama că erau scoşi din celule oameni cu bagaje, deci, plecare”...

...„După un timp... am fost dus în fugă de un securist la parter şi aşezat cu faţa la perete... mi-am dat seama că erau numai cei ce avuseseră legături cu partizanii din pădurile Babadagului”... (Fiind o greşeală la întocmirea tabelului, prin similitudine de nume, este readus în celulă, n.n.)

...În felul acesta am aflat, mai ales după ce au intrat în funcţie caloriferele – comunicările prin Morse – că au fost ridicaţi din camere cei din loturile dobrogene”...

Anastase Buciuneanu declară, completând cele spuse de Gheorghe Garofil: ... „25 februarie 1950. Se formează o *„dubă-fantomă”* (dubă = vagonul-închisoare pentru transportul pe calea ferată, n.n.). Deţinuţii cu pedepse mari (peste 15 ani, n.n.), din grupurile Babadagului, Vrancei şi din Arnota, sunt puşi în lanţuri. Nu ştiu unde se vor duce. Din totalul de 83 deţinuţi (ridicaţi din celule,n.n.), 34 sunt în Dobrogea,în frunte cu preotul Dumitru Mihăilescu (vezi tabelul anexă nr. 1, poz. 22, n.n.) din Ciocârlia, jud. Constanţa”...

...„În luna iulie a anului 1950 a venit la Gherla un grup de deţinuţi de la Timişoara. Aceştia ne-au spus că „duba-fantomă” a sosit la Timişoara la 15 iunie 1950 şi a dispărut în seara de 29iunie 1950. În această perioadă se auzeau ţipete groaznice. Grupul de deţinuţi de la Timişoara bănuiau că au fost împuşcaţi” (cei de la Gherla, n.n.)...

Tot Atanasie Buciuneanu continuă mărturia: ... „La plecare (în seara de 29 iunie 1950, n.n.), au rămas, în camerele din care au fost scoşi ceilalţi, doi morţi: Tomoşoiu Gheorghe, pădurar din com. Casimcea, jud. Tulcea, şi Paizău Ion, ţăran din com. Nistoreşti, jud. Constanţa”... (vezi tabelul nr. 1, poz. 37 şi 25, n.n.)

Gheorghe Garofil descrie momentul plecării celor din Gherla: ... „cei scoşi din camere au ieşit pe poartă, fiind puşi în lanţuri câte doi, cam 60 de oameni. Din acel moment nu am mai ştiut nimic de ei, cât am stat prin puşcării”...

Şi totuşi apare, după ani, un prim semnal.

După 1989, un fiu îşi caută tatăl plecat din com. Casimcea – Tulcea cu mulţi ani în urmă. Tatăl, Tomoşoiu Gheorghe, condamnat cu lotul Dobrogea, a dispărut fără urmă. Condamnarea era *m.s.v.* Fiul primeşte un act de deces emis de Sfatul popular Timişoara, Bd. 23 august nr. 9; cauza: T.B.C., declarant fiind Nica Vasile, B.I. MT nr. 945973, în ziua de 14 august 1957.

Se fac demersuri prin A.F.D.P.R. Timişoara – unde, din fericire, sunt nişte oameni de mare suflet – pentru a se afla amănunte asupra locului şi împrejurărilor decesului. Din acest moment apar elemente surprinzătoare.

Certificatul de deces al lui Gheorghe Tomoşoiu nu este găsit în registrul stării civile (la nr. 22, n.n.). Prin bunăvoinţa unor oameni se află despre existenţa unui al doilea registru, secret, în care erau trecuţi cei decedaţi la penitenciar. În cadrul crimei organizate,birocratismul comunist a impus o dublă contabilitate a crimei, tot spre a ascunde acest tip de crime.

Acelaşi Nica declară încă 24 de decese, toate consumate într-o aceeaşi zi (2 august 1949), dar la ore diferite, din cauze ce intră în domeniul bolilor de cord sau ale TBC-ului.

În altă zi sunt înscrişi în registrul de stare civilă alţi 17 deţinuţi, fără condamnări la moarte, dar ucişi.

Medicul penitenciarului din acea vreme era dr. Vaşcanu, fiind cel care atestă cauza decesului, dar... în 1953 moare otrăvit în clinica medicală din Timişoara a profesorului Ober, care, la rândul lui, moare.

Declarantul Nica Vasile de la Sfatul popular Timişoara nu a fost identificat până în prezent, medicul de la penitenciar a murit, dar... fragmente de adevăr încep să apară.

În alt colţ de ţară, la Sighet, Certificatele de deces ale celor din temniţa Sighetului au fost declarate tot după 6-7 ani, şi, atenţie... tot de Nica Vasile, cel cu buletinul de identitate seria MT nr. 945973.

Crima organizată de P.C.R. şi executată de Securitate a avut deci un cioclu itinerant – Nica –, pion ce demonstrează existenţa unui centru unic al crimei.

Probabil că acest cioclu va mai fi întâlnit şi altundeva, prin ţară. Şi sistemele, aparent perfecte, greşesc.

În paralel cu aflarea acestor date, obţinem nişte documente ale Securităţii care conţin nume de deţinuţi ridicaţi din penitenciare (Gherla, Cluj) şi ucişi. Unii la Timişoara, alţii în alte părţi.

Din datele cunoscute se pot determina trei categorii:

1- Deţinuţi politici transferaţi din închisori de execuţie şi ucişi de Securitate (loturile dobrogene). *Tabel nr. 1*

2- Deţinuţi politici transferaţi din închisorile de execuţie şi la Timişoara şi în alte locuri (proveniţi din zone diferite de Dobrogea). *Tabel nr. 2*

3 – Deţinuţi politici din lotul „Spiru Blănaru", executaţi sau ucişi de Securitate la Timişoara, fără a fi condamnaţi la moarte. *Tabel nr. 3*

Aceste tabele, anexate la sfârşitul studiului, cuprind – evident – numai o parte din crimele comise prin această metodă.

Dar, din cele cunoscute de noi, bazaţi pe mărturii şi pe unele documente oficiale, rezultă câteva observaţii:

1. O primă perioadă, fertilă din punct de vedere al execuţiilor dincolo de lege, se conturează între anii 1949-1950, iar mai târziu în perioada 1958-1961.

2. Asupra destinaţiei transporturilor către moarte din anii 1949-1951, în afară de Timişoara – care este o certitudine în urma actelor găsite – există şi alte locuri (există date în acest sens).

3. Există zone care s-au evidenţiat prin arestări şi deportări masive, fiind deci, potenţial şi ele, surse de victime (Bihor, Arad, Bucovina, Banat, Vrancea, Făgăraş, ş.a.), dar aici nu avem încă date care să localizeze posibile locuri de execuţie. În unele gropi comune din Neamţ şi Vaslui se pare că sunt îngropaţi maramureşeni, după declaraţiile date de localnici.

În cazul transporturilor amintite, se pare că din partea Securităţii coordonator a fost colonelul Czeller, ceea ce este mai puţin important din punct de vedere principial, deoarece, acesta şi alţii ca el, mai mici sau mai mari, erau angrenaţi într-un sistem special creat pentru a ucide, fiind deci numai executanţi.

Prezintă importanţă cel ce a iniţiat, a organizat, a supervizat crima pe plan naţional. Marele Criminal.

Acest ansamblu organizatoric, prin extinderea în teritoriu, prin similitudinea procedeelor utilizate, (fie că era vorba de Timişoara, fie de Arad, Cluj, Constanţa, Piteşti, Craiova, Bucureşti), prin practica ridicării din închisori, transportarea, uciderea şi în final emiterea actelor de deces, conduce indubitabil la unica putere în stat, capabilă de a coordona atâtea instituţii în acest macabru scenariu al crimei: PARTIDUL COMUNIST.

Acesta este principalul autor al crimelor săvârşite pe toate planurile, în anii domniei fărădelegii.

Toţi aceşti Ambrus, Patriciu, Crăciun, Moiş, Dulgheru, Czeller sunt nimicurile plătite să ucidă, ce nu pot fi transformate din executanţi – desigur vinovaţi – în responsabili ai crimelor partidului.

S-a parcurs un lung şir de crime, s-a văzut criminalul. Rămâne însă în tine înfiorarea de gheaţă a unor întrebări: Pentru ce aceste crime împotriva unor oameni anihilaţi social, mai mult, supuşi morţii lente? De ce atâta cruzime neostoită, atâţia ani?!

Posibil răspuns, singurul de altfel: Comunismul = Răul, în sine.

Anexe

Tabel cu deţinuţii politicitransferaţi din închisorile de execuţie şi ucişi (loturile dobrogene)

Tabelul nr.1

Nrcrt	Numele şiprenumele	Domiciliul	Cond.	Situaţia care conduce la deces. Transferat din penitenciar	Data uciderii
0	1	2	3	4	5
1	Anagosti Ion	Baia – Tulcea		ridic. pen. ucis	25.02 – 23.03.1950
2	Avganti Enache	Baia – Tulcea			
3	Cenuşă Marin	Beidaud – C-ţa		ridic. Aiud, ucis Timişoara	10.03.1950
4	Cernescu (?)	Constanţa		transfer Timişoara şi ucis	25.02 – 23.03.1950
5	Ciaturi Gheorghe	Viile Noi – C-ţa		transfer Timişoara şi ucis	25.02 – 23.03.1950
6	Conceatu Ion	Viişoara – C-ţa		transfer Timişoara şi ucis	25.02 – 23.03.1950
7	Constantin A. Ion	Nistoreşti – C-ţa		ridicat din Gherla, moare în dubă Tim.	10.03.1950
8	Creţu Gheorghe	Constanţa		ridicat din penit. şi ucis	25.02 – 23.03.1950
9	Dobromir N.	Casimcea – Tulcea	20 ani	ridicat Gherla, ucis Timişoara	10.03.1950
10	Doicescu Dumitru	M. Kogălniceanu – C-ţa		ridic. pen., ucis Timişoara	25.02 – 23.03.1950
11	Duţă Manea	Târguşor – C-ţa	25 ani	ridic. Gherla, ucis Timişoara	10.03.1950
12	Enache Gheorghe	M. Kogălniceanu – C-ţa		ridic. pen şi ucis Timişoara	10.03.1950
13	Fudulea (?)	Babadag – Tulcea		transfer. Timişoara şi ucis	25.02 – 23.03.1950
14	Gogu Alexandru	Beidaud – C-ţa	15 ani	ucis la Timişoara	10.03.1950
15	Guşiţă Gheorghe	Casimcea – Tulcea (din Gherla)	20 ani	transfer Timişoara şi ucis	10.03.1950
16	Jarnea Dumitru	Viişoara – C-ţa		ridicat din pen., ucis Timişoara	25.02 – 23.03.1950
17	Lache Constantin	Tulcea	15 ani	ridicat din Gherla, ucis Timişoara	25.02 – 23.03.1950
18	Leca Vasile			ridicat din pen., ucis Timişoara	1949 – 1950
19	Leca Gheorghe	M. Kogălniceanu – C-ţa		ridic. penit., ucis Timişoara	10.03.1950

Nrcrt	Numele şiprenumele	Domiciliul	Cond.	Situaţia care conduce la deces. Transferat din penitenciar	Data uciderii
20	Leca Ion	M. Kogălniceanu – C-ţa		ridic. penit., ucis Timişoara	25.02 – 23.03.1950
21	Matei Petre	V. Alecsandri – C-ţa		ridic. penit., ucis Timişoara	10.03.1950
22	Mihăilescu D-tru	Ciocârlia – C-ţa		ridicat din penit., ucis Timişoara	25.02 – 23.03.1950
23	Nicolae Iordan	Casimcea – Tulcea	18 ani	ucis la Timişoara	10.03.1950
24	Niţu Vasile	Gălbiori – C-ţa		ridicat din penit.	1949 – 50
25	Paizan Ion	Nistoreşti – C-ţa		ucis la Timişoara	10.03.1950
26	Perifan Gheorghe	Sinoe – C-ţa		ridicat din penit.	1949 – 50
27	Piţigoi Ion	Constanţa(din Gherla)	15 ani	ucis la Timişoara	10.03.1950
28	Popescu Scărişoreanu Al.	Constanţa		ridicat din penit., ucis Timişoara	25.02 – 23.03.1950
29	Puiu Ion (Enache)	M. Kogălniceanu – C-ţa		ridicat din penit., ucis Timişoara	25.02 – 23.03.1950
30	Puiu Constantin	M. Kogălniceanu – C-ţa		ridicat din penit., ucis Timişoara	25.02 – 23.03.1950
31	Roşculeţ Nicolae	Casimcea – Tulcea (din Gherla)	25 ani	ucis la Timişoara	10.03.1950
32	Zache Constantin	V. Alecsandri – C-ţa		ridicat din penit., ucis Timişoara	10.03.1950
33	Stercu Stere	Babadag – Tulcea (din Gherla)	20 ani	ucis la Timişoara	25.02 – 23.03.1950
34	Stavrositu Iancu	Casimcea – Tulcea		transf. Tim., ucis	25.02 – 23.03.1950
35	Topârceanu Ion	Târguşor – C-ţa	15 ani	ucis Timişoara	10.03.1950
36	Tofan Gheorghe	Topologu – Tulcea (din Aiud)	17 ani	ucis Timişoara	10.03.1950
37	Tomoşoiu Gh.	Casimcea – Tulcea (din Gherla)	MSV	ucis Timişoara	10.03.1950
38	Tudoran C-tin	Saraiu – C-ţa (din Gherla)	15 ani	ucis Timişoara	10.03.1950

N. ed. Cercetări ulterioare au stabilit că o parte din membrii loturilor dobrogene au fost transportaţi şi ucişi la Piteşti

Tabel cu deţinuţii politici transferaţi din închisorile de execuţieşi ucişi la Timişoara şi în alte locuri (alte loturi în afară de Dobrogea)

Tabelul nr. 2

Nrcrt	Numele şiprenumele	Data naşterii	Domiciliul	Din penitenciarul	Cond.	Transferul	Data uciderii
0	1	2	3	4	5	6	7
1	Bedelean M. Ioan	n.1919	Mihalţ	Gherla	20 ani	ridicat pen.T.M. Cluj	23.03.1950
2	Cetăţeanu Ion		Arnota			transf. Timişoara	1950
3	Dalca Emil	n.1917	Alba-Iulia	Sibiu	20 ani	ridicat pen.T.M. Cluj	05.04.1950
4	Filip Ioan			Aiud	15 ani	transf. Timişoara	03.1950
5	Florin Mihai	n.1905	Alba-Iulia	Gherla	15 ani	ridicat pen.T.M. Cluj	25.02-23.03.1950
6	Maxim C. Alexandru	n.1926	Prahova	Sibiu	MSV	ridicat pen.T.M. Cluj	02.04.1950
7	Mărgineanu Petre	n.1903	Alba-Iulia	Sibiu		ridicat pen.T.M. Cluj	05.04.1950
8	Măzăreanu Nicolae		Arnota			transf. Timişoara	1950
9	Moldoveanu Simion	n.1929	Blaj	Aiud	MSV	ridicat pen.T.M. Cluj	02.04.1950
10	Olteanu T. Emil	n.1922	Galda de Sus	Gherla	20 ani	ridicat pen.T.M. Cluj	05.04.1950
11	Pele Ghiţă		Arnota			transf. Timişoara	1950
12	Picoş Florian	n.1899	Alba-Iulia	Sibiu	MSV	ridicat pen.T.M. Cluj	05.04.1950
13	Pop Alexandrina	n.1927	Turda	Mislea	MSV	ridicat pen.T.M. Cluj	02.04.1950
14	Robu C. Ion	n.1922	Timişoara	Piteşti		ridicat pen.T.M. Cluj	02.04.1950
15	Vandor Victor	n.1905	Alba-Iulia	Gherla	25 ani	ridicat pen.T.M. Cluj	02.04.1950
16	Angheluţă Mihai	n.1920	Bucureşti	Aiud	MSV	ridicat pen.T.M. Cluj	03.04.1950
17	Negroiu Dumitru			Aiud	25 ani	transf. Timişoara	10.03.1950
18	Niţescu Nicolae	n.1908	Bucureşti	Aiud	MSV	ridicat pen.T.M. Cluj	02.04.1950

Tabel cu numele celor condamnaţi prinsentinţa nr. 1901/25.06.1949 în cazul componenţilor lotului „Spiru Blănaru”,executaţi sau ucişi de Securitate la Timişoara

Tabelul nr. 3

Nrcrt	Numele şi prenumele	Condamnarea	Cauza morţii	Locul deces.	Data decesului	Ora	Vârsta	Cauza declarată	Certificat deces
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Spiru Blănaru	moarte prin împuşcare	executat		16.07.1949				
2	Domăşneanu Petre	moarte prin împuşcare	executat		16.07.1949				
3	Vernichescu Aurel	muncă silnică pe viaţă	ucis penit.	Timişoara	02.08.1949	13	51	insuf.card. HTA	106/ 14.08.1957
4	Tănase Ion	moarte prin împuşcare	executat		16.07.1949				
5	Popovici Gheorghe	muncă silnică pe viaţă	ucis penit.	Timişoara	02.08.1949	12	43	miocardită cronică	103/ 14.08.1957
6	Ungureanu Teodor	muncă silnică pe viaţă	ucis penit.	Timişoara	02.08.1949	12	36	TBC pulmonar	107/ 14.08.1957
7	Smultea Gheorghe	20 ani muncă silnică	ucis penit.	Timişoara	02.08.1949	13	21	TBC pulmonar	105/ 14.08.1957
8	Puşchiţă Petre, zis Liber	15 ani muncă silnică	ucis penit.	Timişoara	02.08.1949	12	38	hipertensiune arter.	104/ 14.08.1957
9	Ghimboase Nic. zis Mioluţ	20 ani muncă silnică	ucis penit.	Timişoara	02.08.1949	12	48	TBC pulmonar	102/ 14.08.1957
10	Puşchiţă Petre, zis Mutaşcu	moarte prin împuşcare	executat		16.07.1949				
11	Mariţescu Romulus	moarte prin împuşcare	executat		16.07.1949				
12	Luminosu Gheorghe	10 ani închis. corecţională	ucis.penit.	Timişoara	02.08.1949	10	35	insuficienţă cardiacă	101/ 14.08.1957

Cicerone Ioniţoiu (Paris)

AM FOST PRINTRE MARTORII ÎNSCENĂRII DE LA TĂMĂDĂU (14 IULIE 1947)

Acest act josnic a pus capăt opoziţiei din România şi nu putea fi săvârşit decât de Uniunea Sovietică prin oamenii ai. El trebuie urmărit în cadrul politicii generale europene prin care un sistem nazist totalitar era înlocuit prin altul, tot totalitar, şi mai diabolic – comunist – condus de Stalin, prietenul lui Hitler, cu care împărţise Europa.

În ceea ce priveşte România, pe 3 aprilie 1944, când începuseră negocierile de armistiţiu, ministrul de externe sovietic, Molotov, declara că Rusia nu urmăreşte anexarea vreunei porţiuni din teritoriu sau modificarea structurii sociale existente. După o săptămână, delegatul sovietic la Stockholm înainta ministrului român din Suedia o notă prin care spunea: „Nu este adevărat că U.R.S.S. ar avea intenţia să formeze un nou guvern în fruntea căruia să pună pe dl. Constantinescu sau dl. Groza. Guvernul sovietic nu are de gând să pună un alt guvern, indiferent care ar fi, în România. El socoteşte că aceasta îi priveşte pe români". Iar la 12 aprilie Kremlinul remite prinţului Ştirbei, la Cairo, propunerile de armistiţiu în care se specifică: „... Rusia nu doreşte ocuparea României".

Ce cruntă a fost însă realitatea! Nimic nu s-a respectat şi faptele au dovedit că Uniunea Sovietică n-a avut cuvânt, peste tot a minţit şi a dus o politică de sclavizare a popoarelor pe care le-a „eliberat".

Obligaţiile de armistiţiu cu titlu de despăgubiri şi reparaţii au făcut ca venitul naţional, de 1.300 milioane de dolari în 1938, să scadă la 600 milioane de dolari în 1946. Pauperizarea şi mizeria instaurată au creat condiţii favorabile creşterii numărului membrilor partidului comunist de la 7-800 în 1944, la 710.000 în 1947, şi a numărului de agenţi-informatori tot de la 7-800 la intrarea trupelor bolşevice, la 40.000 în 1948.

Paralel cu distrugerea armatei, familiei, bisericii şi scolii, guvernul Groza, imediat după ce a fost instaurat de armata sovietică, a încheiat la 8 mai 1945 un acord economic făcând din U.R.S.S. cel mai mare capitalist din România, punând bazele creării Sovromurilor, în care sovieticii deţineau 50% din acţiuni, asigurându-li-se conducerea şi controlul industriei petroliere, a lemnului, a băncilor, a transporturilor, precum şi exploatarea pe 30 de ani a instalaţiilor portuare şi a tuturor aeroporturilor civile.

Dezordinea reformei agrare a fost făcută special pentru compromiterea producţiei agricole.

Bogăţiile naţionale au fost predate Moscovei, care va conduce de acum înainte sistemul de sovietizare a României şi prin „unelte" autohtone.

Această politică este generalizată, iar Rusia reuşeşte să transforme ţările danubiene şi cele din răsărit în sateliţi aliniaţi politicii ei din punct de vedere economic, social şi politic. Cot la cot mergeau Polonia, Ungaria, Bulgaria, Iugoslavia, România şi Cehoslovacia, fără să sufle în faţa lui Stalin.

Mai rămăsese opoziţia partidelor ţărăneşti din aceste ţări, care căutau să demonstreze Aliaţilor că popoarele nu mai doresc un sistem totalitar. Dar Rusia a

ordonat uneltelor sale demolarea acestor partid „istorice".

Situaţia acestor ţări era dependentă de relaţiile dintre cele două blocuri: cel anglo-american şi cel sovietic. *Aliaţii* nu mai erau aliaţi.

Stalin îşi definise obiectivul politic la 5 inie 1944: „Cel care ocupă teritorii îşi impune în acelaşi timp sistemul peste tot unde şi-a instaurat armatele". Şi, prin lovituri de stat dirijate de N.K.V.D., sovieticii au creat „fronturi naţionale" care aveau drept scop eliminarea partidelor politice necomuniste, în timp ce formaţiunile de stânga le constituiau în partide unice muncitoreşti, sobordonându-i pe social-democraţi la început, ca la scurt timp să-i înghită, iar pe recalcitranţi să-i extermine.

Anul 1946 s-a caracterizat printr-o tensiune crescândă datorită Greciei şi a începerii războiului din Indochina, din decembrie. Alt motiv de nesiguranţă şi neîncredere se datora faptului că Statele Unite începuseră să demobilizeze, în timp ce Rusia nici nu se gândea s-o facă. Situaţia economică dezastruoasă făcea ca ţările de sub cizma rusească să manifeste tendinţe de reluarea a schimburilor economice cu Vestul.

Sfârşitul anului a fost marcat prin falsificarea alegerilor din România, cu un sistem nemaiîntâlnit: inversarea, pur şi simplu, a rezultatului. Ordinul l-a dat Pătrăşcanu, iar cei ce nu l-au executat au fost daţi afară din magistratură.

În decembrie 1946 a început dezmembrarea partidului micilor proprietari din Ungaria prin arestarea în primul rând a personalităţilor importante, cu priză la mase. Pentru a înspăimânta populaţia, la 26 februarie 1947, secretarul general al partidului, Bela Kovács, a fost arestat de ruşi, care l-au condamnat pentru complot contra armatei roşii. Iar lovitura decisivă a fost dată acestui partid în iulie 1947, când preşedintele lui, Ferenc Nagy, fiind în concediu în Elveţia, a fost obligat să demisioneze, lichidându-se astfel partidul ţărănesc ungar.

Anul 1947 s-a caracterizat printr-o tensiune internaţională şi mai accentuată, ale cărei consecinţe se vor simţi în toate ţările de sub ocupaţie sovietică, deoarece de eliberare nu mai putea fi vorba.

Generalul Marshall a fost numit Secretar de Stat la Washington, în luna ianuarie 1947, în administraţia preşedintelui Truman.

Polonia, în aceeaşi lună ianuarie, a cunoscut intervenţia rusească în alegerile care au fost falsificate având ca scop desfiinţarea partidului ţărănesc polonez condus de Mikolajczyk.

La data de 12 martie 1947, preşedintele Truman a cerut Congresului american să voteze un ajutor de 400 de milioane de dolari întru ajutorarea Greciei şi Turciei, subliniind că de câteva luni regimuri totalitare au fost impuse în câteva ţări şi pentru a împiedica ca cele petrecute în Polonia, România şi Bulgaria să se mai producă şi în alte regiuni.

În acelaşi timp, Rusia protesta contra unificării zonelor americane şi engleze din Europa, iar Molotov, în loc să ajute popoarele „eliberate", cerea 10 miliarde de

dolari ca reparaţii, scoşi în parte din producţia curentă a întregii Germanii, iar pe austrieci îi obliga să cedeze Iugoslaviei provincia Carintia. Aceste pretenţii, refuzate de occidentali, au creat mari dificultăţi din partea ruşilor în procesul de democratizare a Europei centrale şi de răsărit.

Repercusiunile politicii internaţionale se simţeau imediat în ţările intrate sub jugul sovietic.

În noaptea de 9/10 martie 1947 s-a abătut asupra României un val de arestări, în care circa 400 de persoane au luat drumul închisorilor. Spre ziuă, am fost martorul arestării lui Eugen Ghimicescu, ridicat din str. Aviator Sănătescu 16, în locul lui Mihai Tarţia (preşedintele Tineretului naţional-ţărănesc din România). Eram prezent în altă cameră, căutat pentru o condamnare de 2 ani, în contumacie, şi am scăpat ca prin minune. Dar Mihai Tarţia, care nu era acasă, nu a scăpat, pentru că l-au arestat de la Căminul Politehnicii din str. Barbu Delavrancea.

Peste două zile, Iuliu Maniu s-a întâlnit cu Dinu Brătianu şi au discutat asupra atitudinii ce trebuia luată în faţa valurilor de arestări care era în perspectivă şi la care ne aşteptam. Cei arestaţi au luat drumul închisorilor de la Piteşti şi Craiova, unde au trăit momente foarte grele, de exterminare prin înfometare. La Piteşti, cei arestaţi au fost nevoiţi sa recurgă la grevă şi să încerce să iasă cu forţa din temniţă.

Cei din Tineretul universitar naţional-ţărănesc prevăzuserăm declanşarea terorii şi luaserăm măsuri ca activitatea să o desfăşurăm în afara cluburilor, dar şi Siguranţa comunistă reuşise să-şi infiltreze agenţi printre noi. Pe unii îi depistaserăm, pe alţii îi bănuiam şi căutam să-i neutralizăm, îndepărtându-i din funcţiile de conducere. (Câteva cazuri: Alexandru Drăgulănescu, devenit agent din septembrie 1946; Constantin Bălăceanu, din 1945; Gheorghe Stănescu din Facultatea de Litere; Paul Sava, Stejerel Sava, Puiu Grigorescu şi Costea, toti din 1946...)

După ce, la 19 martie, Ion Bărbuş a fost ales preşedintele Tineretului universitar pe ţară, ratându-se infiltrarea lui Alexandru Drăgulănescu, atunci Siguranţa a şi trecut la arestarea sa.

În faţa arestărilor ce ne anunţau zile grele, un grup de tineri am început o acţiune de amploare, prin difuzarea câtorva serii de manifeste semnate „M", cu care am împânzit Capitala. Am fost trădaţi de Paul Sava şi au căzut în luna mai-iunie în ghearele Siguranţei comuniste: Ion Manea, Costel Ceacu, Gheorghe Jurebie, Gheorghe Mihalache, Ioniţă C.V. Dumitru, Paul Lăzărescu, Vasile Bourceanu... Amintesc numele acestor tineri pentru că au populat „garsonierele" din Ministerul de Interne şi au fost martori la înscenarea fugii de la Tămădău, făcută de conducerea Ministerului având în frunte pe Nicolski, Dulgheru, Avram Bunaciu şi Teohari Georgescu, la dispoziţia N.K.V.D.-ului.

Am spus mai sus că situaţia în ţările subjugate de Uniunea Sovietică evolua în funcţie de situaţia internaţională şi de divergenţele americano-sovietice. La data de 4 mai 1947, prim-ministrul francez Paul

Ramadier a înlăturat din guvern miniştrii comunişti, lucruce l-a făcut şi guvernul italian la 31 mai.

La începutul lunii iunie, generalul Marshall, Secretarul de Stat al Statelor Unite, în discursul ţinut la Universitatea Harvard, a tras un semnal de alarmă. Propunea un ajutor ţărilor europene în totalitate, cerându-le să-şi facă în prealabil un bilanţ al resurselor, al posibilităţilor şi să se stabilească între ele o colaborare. Deja preşedintele Truman spusese că Statele Unite nu vor permite nici o modificare în statu-quo-ul european în favoarea comunismului. Ajutorul american oferit Europei era considerat ca un element hotărâtor al echilibrului mondial.

Prin „Planul Marshall", Statele Unite lansaseră lupta împotriva mizeriei aduse de comuniştii care urmăreau cu perseverenţă depresiunea cronică economică şi în ţările occidentale.

Se ajunsese în situaţia când opinia publică americană cerea ruperea de politica de îngăduinţă instaurată de Roosevelt faţă de U.R.S.S. şi, în consecinţă, practicarea unei politici energice în faţa tendinţelor de dominaţie ale Kremlinului.

În timp ce Occidentul urma să se redreseze pe baza Planului Marshall, ţările „ocrotite" de Rusia au renunţat să participe chiar la discuţii, aceasta după presiuni serioase exercitate de Kremlin.

În hotărârea Moscovei de a lichida partidele ţărăneşti din ţările subjugate după 1945, oponente potenţiale împotriva regimurilor comunizante impuse de armatele bolşevice, s-a dezlănţuit teroarea peste ţară, arestările succedându-se val după val. După semnarea tratatului de pace din februarie 1947, sfera de influenţă fusese confirmată, iar trupele ruseşti se instalau temeinic.

Reprezentanţii N.K.V.D.-ului, Bodnarenko şi Nicolski, au trecut la pregătirea scenariului pentru lichidarea partidelor tradiţionale P.N.Ţ. şi P.N.L.

În planul diabolic, ca personaj principal a fost atras un agent al serviciului de informaţii, băiat prezentabil, cu pregătire intelectuală şi descurcăreţ: doctorul Constantin Gafencu. Deci avea şi un nume.

Prima misiune a fost la Partidul Naţional Liberal unde, prin Adriana Georgescu, căreia i-a fost prezentat de sora ei, a propus câtorva fruntaşi (Bebe Brătianu, Mihai Romniceanu şi Ion Zurescu, poate şi alţii) să înlesnească plecarea în străinătate a unor conducători politici. Era la începutul lunii iunie 1947. aceştia au refuzat oferta.

În aceeaşi perioadă, Krastiu Pastuhov, unul din şefii opoziţie social-democrate din Bulgaria, a fost condamnat la 5 ani, învinuit de propagandă antiguvernamentală în armată, iar Nikola Petkov, secretarul general al partidului agrarian, arestat, se afla în cursul procesului care-i va aduce moartea prin spânzurătoare în luna august.

După eşecul cu partidul liberal, în România se pregăteşte o nouă înscenare, mai bine pusă la punct, pe baza informaţiilor adunate în jurul persoanelor influente de pe lângă membrii marcanţi ai Partidului Naţional-Ţărănesc.

Într-o seară, doamna Scridon, al cărei soţ avusese un post important în conducerea refugiaţilor

transilvăneni, se întorcea acasă prin Grădina Icoanei, când a fost agresată de trei indivizi. „Din întâmplare", a apărut un tânăr frumuşel, bine îmbrăcat, care a „reuşit" să-i pună la pământ pe agresori şi să salveze victima. Era normal ca să-i ofere protecţia în continuare până acasă. Pe drum, s-a prezentat afirmând că este doctor şi nepot al lui Grigore Gafencu, plecat în străinătate, că este în aşteptarea plecării la unchiul lui care i-a pregătit o specializare în Elveţia. Ba a mai adăugat că, în aşteptare, îşi pierde timpul jucând rummy. Doamna Scridon, care era amatoare de acest joc şi în casa căreia se întâlneau prieteni pentru a se distra, ca mulţumire pentru ceea ce făcuse salvând-o de agresori, l-a invitat să treacă, dacă are timp, să facă o partidă.

În casa doamnei a făcut cunoştinţă şi cu doctorul Vlad Haţieganu, cu care de fapt lucra la acelaşi spital, dar nu erau în relaţii.

Prima fază fiind consumată, Serviciul Secret de Informaţii l-a pus să ia legătura cu un alt agent, inginerul Gheorghe Popescu. I-a spus apoi lui Vlad Haţieganu că trebuie să plece cu un avion, vehiculând numele aviatorului Chifulescu, care i-ar pretinde 4.000 de lire sterline până în Turcia. O făcea premeditat, să-i trezească interesul.

La 9 iulie 1947, Constantin Gafencu a stat de vorbă cu Vlad Haţieganu la spitalul unde lucrau, spunându-i că este informat că din Turcia ar fi expulzat, aşa că mai bine ar fi dacă ar găsi două persoane politice care ar putea garanta obţinerea refugiului politic.

Doctorul Vlad Haţieganu, postulând că dr. Gafencu este nepotul lui Grigore Gafencu, i-a spus lui Romulus Boilă să tatoneze terenul dacă preşedintele Iuliu Maniu nu este interesat de această propunere.

Lui Romiţă Boilă i-a încolţit ideea de a fi salvatorul unor oameni politici care ar putea forma un guvern în străinătate, propunându-i preşedintelui partidului această ocazie.

Vineri 11 iulie, Iuliu Maniu a acceptat să stea de vorbă cu cei ce pregăteau plecare. La sanatoriul doctorului Ion Jovin de pe bulevardul Dacia 10, au fost primiţi de către preşedinte Gheorghe Popescu şi Constantin Gafencu. Aceştia au expus pe scurt condiţiile de plecare. Urma să stea de vorbă şi cu cei doi aviatori. (O remarcă asupra lui Chifulescu de care s-a vorbit mai sus: acesta a dispărut, fiind găsit în închisoarea Piteşti, ridicat fără motiv.)

Lucrurile fiind avansate, lui Constantin Gafencu şi Gheorghe Popescu li s-au pus la dispoziţie doi noi aviatori, tot agenţi ai serviciului secret: Gheorghe Preda şi Romulus Lustig.

Paralel, deputaţii repartizaţi în parlament prin alegerile falsificate din 19 noiembrie 1946 şi care refuzaseră să se prezinte la bâlciul din Dealul Patriarhiei, erau somaţi să-şi definească poziţia până la sfârşitul lunii. În acest sens, conducerea P.N.Ţ. convocase comitetul central al partidului la 18 iulie 1947.

La data de 12 iulie, Nicolae Penescu a lucrat împreună cu Ion Mihalache la ordinea de zi pentru 18 iulie. Cu această ocazie, Iuliu Maniu le-a atras atenţia că

se pregătesc arestări şi l-a rugat pe Nicolae Penescu să plece la Sovata pentru a fi ferit până la acea dată. Dar duminică dimineaţa Nicolae Penescu a fost chemat de urgenţă de Iuliu Maniu la sanatoriul Jovin unde era internat. Cu această ocazie, i-a cerut să plece în străinătate, cu un avion, invitaţie pe care Penescu a refuzat-o deoarece nu putea să-şi părăsească soţia şi copilul. În faţa acestui argument, Penescu a fost rugat să treacă seara pe la ora 19 pentru a pune la punct raportul pentru comitetul central din 18 iulie.

Duminică 13 iulie, dimineaţa, Constantin Gafencu a discutat cu Iuliu Maniu plecarea în zorii zilei de 14 iulie, urmând ca seara să-i fie prezentate persoanele care vor pleca. Iniţial, de. Constantin Gafencu urma să plece cu ing. Gheorghe Popescu, dar la întrevederea cu Iuliu Maniu i-a declarat: „Aş fi fericit să însoţesc unul sau doi oameni din rezistenţa naţională pentru ca să pot avea în lumea liberă un statut de refugiat politic". Se pleca cu două avioane IAR 39, în care nu intrau decât câte două persoane. Iuliu Maniu le-a spus că nu le dă nici bani, nici benzină. Aviatorii obţinuseră un ordin de zbor de durată, implicit dreptul la benzină. Totuşi au declarat că au furat benzina.

Imediat după fixarea datei plecării, a început fierberea în Ministerul de Interne. Alexandru Nicolski, Bodnarenko (generalul Pantiuşa-Pintilie, cel care-l omorâse cu ranga pe Ştefan Foriş), Mişu Dulgheru şi Avram Bunaciu trecuseră la luarea de măsuri operaţionale în vederea consemnării echipei care se va ocupa cu arestarea de la Tămădău, rechemarea urgentă a anchetatorilor plecaţi în concediu şi pregătirea locurilor de „cazare" ale celor ce urmau să fie arestaţi.

„Garsonierele" din subsolul Ministerului de Interne, acele 19 celule de beton în care se găsea patul de beton acoperit cu linoleum, o masă şi un scaun de beton, fără saltea şi pătură şi cu w.c.-ul alături de o chiuvetă, toate erau ocupate după cum urmează: Ion Bărbuş (P.N.Ţ.); Nicuşor Popescu (elev F.D.C. arestat la Pomârla); Dumitru Ionescu (P.N.Ţ.); Nichifor Crainic; Despina Dumitrescu (P.N.Ţ.) împreună cu Zoe Serghie (din „Grupul partizanilor albi" de sub conducerea fratelui său); Ghiţă Mihalache (P.N.Ţ.); Rizescu (cu Serghie în lot); Aurel Ludoşanu (P.N.Ţ.); Ioniţă C.V. Dumitru (P.N.Ţ.); Sadovan (legionar arestat după mai multe evadări); Ion Manea (P.N.Ţ.); Sămârghiţan (preot din com. Bahnea – Mureş, care-l ţinuse ascuns pe Nichifor Crainic); Istrate Micescu (profesor universitar); Paul Lăzărescu (P.N.Ţ.); Costel Ceacu (P.N.Ţ.); Vasile Bourceanu (P.N.Ţ.); Cicerone Ioniţoiu (P.N.Ţ.); Serghie (Grupul partizanilor albi); general C. Popescu-Corbu (Partidul veteranilor).

Fiind duminică, pe la ora 9 dimineaţa, când au început să sune clopotele bisericii Kreţulescu, în subsolul Ministerului de Interne părintele Sămârghiţan a făcut slujba religioasă, iar noi, cei din celule, ne găseam fiecare în faţa gratiilor.

În jurul orei 10 s-a auzit trântindu-se uşa de la celular şi s-a aşternut liniştea. Au început să se audă paşi şi voci. Primele 12 celule au fost golite şi locatarii duşi în alte celule, de la nr. 20 până la nr. 40 (cu paturi suprapuse, câte 2-3 în celulă). La mine în „garsoniera" 17 a venit părintele Sămârghiţan. Aveam cu cine discuta. El

se ruga ca în aceste mişcări să reuşească numai 5 minute să stea de vorbă cu Nichifor Crainic, pe care-l găzduise şi-i fusese profesor.

La ora prânzului a venit „nea" Gheorghe cu apa caldă şi nu mai mult de 10 cubuleţe de dovlecei, reprezentând masa de amiază.

După vreo două ore şi-a făcut apariţia şi chestorul Fănică Niculescu, fost lăcătuş mecanic, pus de clasa muncitoare ca şef al arestului şi bătăuş clasa I, alături de Brânzaru (altă bestie) şi ne-au trecut în revistă destul de repede. N-a trecut mult şi au început alte mişcări. Pe mine m-au scos de la celula 17 şi m-au dus la celula 22, care era goală, cu două paturi de beton suprapuse şi fără w.c. înăuntru. De-abia după masa de seară am reuşit să ies la w.c.-ul comun pentru celulele 20şi 39 şi care se găsea în faţa garsonierei 8-9. Cu acea ocazie am constatat că se goliseră în continuare celulele până la 16 inclusiv, iar la 17 am schimbat câteva cuvinte cu părintele Sămârghiţan, foarte vesel pentru că Dumnezeu i-a ascultat rugăciunea şi i-a fost adus în celulă Nichifor Crainic.

Ceilalţidiscutam fie la gratii, fie prin perete, şi trăiam confuzia cu privire la evenimentele ce vor urma.

Un lucru era cert. Se vor face în noaptea de duminică spre luni noi arestări. Dar cine vor fi nefericiţii?

Acţiunea Ministerului de Interne era în plină desfăşurare.

Şi pe bulevardul Dacia, la sanatoriul doctorului Ion Jovin, era o activitate febrilă. La ora 19 a sosit Nicolae Penescu şi a găsit acolo pe Ion Mihalache, venit de la Dobreşti cu o maşină trimisă din Bucureşti. Cu toate insistenţele celor doi, Nicolae Penescu a refuzat pentru acelaşi motiv, că nu poate să-şi lase soţia şi copilul în ţară. Mihalache a plecat împreună cu Penescu şi la despărţire s-au îmbrăţişat.

Nicolae Carandino, care în timpul zilei fusese plecat, la înapoiere a găsit un mesaj acasă, ca să ia legătura cu preşedintele Maniu, de urgenţă, ceea ce făcuse ca soţia sa, artista Lily Carandino, să plece ca să-l caute prin cafenele şi restaurante. După o scurtă ezitare a dat telefon şi Romiţa Boilă, i-a spus să vină de urgenţă, că şeful are să-i comunice ceva foarte important. A ajuns la sanatoriul Jovin după ora 20 şi i s-a spus că în aceeaşi seară, la miezul nopţii, să fie la locul de decolare, subliniindu-se că nu este loc şi pentru neveste, iar la ora 23 să revină la sanatoriu, gata de plecare.

În cursul zilei de duminică, la prânz, Romulus Boilă s-a dus acasă la Ilie Lazăr şi l-a anunţat că seara la orele 21 să fie în bulevardul Dacia, la Iuliu Maniu, pregătit pentru un drum lung.

Tot după orele 21, în aceeaşi zi de duminică, au ajuns la sanatoriul doctorului Ion Jovinşi dr. Constantin Gafencu împreună cu inginerul Gheorghe Popescu şi au mai găsit acolo pe Ion Mihalache şi Carandino (care-şi luase şi soţia).

Târziu, în noapte, Romulus Boilă şi Vlad Haţieganu s-au dus acasă la Nicolae Penescu, spunându-i că s-a găsit un loc şi pentru soţia lui, Fulvia Penescu, şi rugămintea lui Maniu de a pleca.

La douăsprezece fără un sfert a ajuns şi Vlad Haţieganu în bulevardul Dacia, de unde a avut loc plecarea, cunoscându-se numai o parte din cei ce plecau.

Ilie Lazăr şi Nicolae Carandino cu soţia au trecut pe str. Andrei Mureşanu pentru a lua şi pe Nicolae Penescu cu soţia, îndreptându-se apoi spre capătul tramvaiului 14, din Pantelimon. Aici au găsit două automobile, unul condus de doctorul Gheorghe Busuiocescu, care adusese pe Ion Mihalache, iar celălalt, un taxi închiriat de Gheorghe Popescu şi în care s-au urcat doi fraţi, Eugen şi Dumitru Borcea (unul cu vioara), „prieteni" ai inginerului, între care s-a înghesuit şi C. Gafencu.

Din piaţeta de la capătul tramvaiului 14, unde Ion Mihalache a dat drumul maşinii lui Gheorghe Busuiocescu, el suindu-se alături de Carandino, cele două automobile s-au îndreptat spre aeroport, fără să ştie că locurile le fuseseră rezervate în „garsonierele" M.A.I. Erau chiar suplimentate, în funcţie de cerinţe, nimeni nefiind refuzat.

Pe la orele 3 dimineaţa au ajuns la Tămădău, la marginea unui islaz, pe locul căruia fusese un aerodrom militar în timpul războiului. Turiştii s-au ascuns tăcuţi lângă o perdea de pomişori şi au tremurat până la venirea avioanelor.

Între timp, pe şosea, pe lângă cele două automobile a trecut o maşină având în spate un pasager cu o bască pe cap, urmată de un camion. Era Nicolski, organizatorul de fapt al plecării, respectiv agenţii înarmaţi care s-au ascuns într-o vale, nu departe de locul aterizării, şi ei în aşteptarea avioanelor care trebuiau să încarce 10 persoane.

Când a apărut primul avion, un IAR 39 de două locuri, toţi s-au îndreptat spre el. Cu greu a fost împinsă doamna Fulvia Penescu şi i se ridicase valiza, cam grea, iar un altul încerca să se agaţe... Şi zgomotul celui de-al doilea avion îi face pe ceilalţi să se îndrepte spre el.

Dar nici gând să se apropie, încep să şuiere gloanţele şi strigăte le cer să se predea. Cei patru din grupul Gafencu au ridicat mâinile, ceilalţi imitând exemplul. Numai Nicolae Carandino a rupt-o la fugă spre marginea pădurii, rupând discret nişte adrese, urmărit de gloanţele care-i şuierau pe la urechi. Terminându-şi misiunea, s-a întors imediat şi s-a predat.

Au fost suiţi în camion cu ghionturi şi picioare-n fund şi în timp ce Franţa se pregătea să sărbătorească căderea Bastiliei, în România se punea temelia unei alte Bastilii, şi mai îngrozitoare. Era 14 iulie 1947.

Camionul şi-a descărcat încărcătura la Maimaison.

La Ministerul de Interne soseau şi anchetatorii chemaţi din concediu cu o zi înainte, conform planului dinainte bine pregătit. Printre ei se afla şi inspectorul Constantin Mihalcea, cu state vechi în marile anchete din trecut. Cândva în anchetase şi pe generalul Ion Antonescu. Acum era repartizat să se ocupe de primul din grup, de Ion Mihalache, şi va participa şi la confruntările dintre Iuliu Maniu şi Vasile Serdici. Bineînţeles, după ce comuniştii şi-au făcut interesul cu C. Mihalcea, l-au arestat în anii 1949-1950 şi rearestat în 1956, când i s-a dat o condamnare de 25 de ani.

Conducerea întregii anchete şi încadrarea celor arestaţi în articolele din codul penal a fost încredinţată lui Mircea Lepădătescu, care-şi făcuse studiile în Germania şi la Paris, iar în particular fusese aviator politic, trecând pe la naţional-ţărănişti, apoi îndrăgostit de socialişti, fapt ce l-a făcut să se ofere din oficiu avocat al Anei Pauker, un mare atu care l-a propulsat în funcţia de consilier al ei şi apoi profesor universitar şi decan al Facultăţii de Drept. Nici el n-a sfârşit-o bine. A fost dat afară din învăţământ pentru imoralitate. Lui i s-a încredinţat sarcina să se ocupe de cazul Maniu, ca nu cumva să nu fie condamnat pentru înaltă trădare. Omul s-a achitat şi răsplata i-a venit nu după mult timp.

Spre prânz, cele 10 persoane arestate în înscenarea de la Tămădău au fost aduse la faţa locului pentru a se face reconstituirea. În locul celor două IAR-uri de câte două locuri, au găsit pe aeroportul Tămădău un Junkers militar de transport, care ar fi putut face faţă transportului celor 10 victime. Ion Mihalache, în faţa acestui spectacol, s-a adresat întâi doctorului, pe un ton apăsat: „Domnule Gafencu, ţi-ai făcut datoria", şi întorcându-se către Avram Bunaciu, care conducea reconstituirea, i s-a adresat: „Domnule secretar general, felicitările mele!".

Înscenarea fiind fotografiată, victimele au fost încărcate din nou şi aduse la Ministerul de Interne, unde „garsonierele" repartizate îi aşteptau pregătite de 24 de ore. În cursul dimineţii se goliseră şi celulele 17, 18 şi 19, ceea ce însemna că planul iniţial era depăşit pentru a doua oară.

Pe la orele 14 au început să se audă trântindu-se uşile metalice din faţa gratiilor, la „garsonierele" rezervate din Ministerul de Interne.

Noi fierbeam de nerăbdare şi începusem să batem în uşă pentru a fi scoşi la wc. Într-un târziu ne-au da drumul, celulă cu celulă, din timp în timp. La început, cei ce se întorceau nu vedeau nimic, celulele având trase uşile metalice. Încet, încet s-a mai deschis câte o uşă, putându-se observa în celula 16 două persoane în cămăşi albastru-gri, iar în celula 17 un om cât uşa de mare. Imediat au început comentariile între celule şi se înclina să se creadă că au fost aduşi legionarii din Germania ca o consecinţă a încheierii tratatului de pace.

Când mi-a venit şi mie rândul, ajuns în faţa celulei 17, am rămas însă uluit. Omul mare cât uşa era Corneliu Coposu. Mi-a luat înainte întrebarea: „Fiţi liniştiţi. A fost arestată conducerea partidului. Sunt aici cu toţii". La întoarcere, întrebându-l în fugă de ce, mi-a răspuns: „S-a înscenat o fugă cu avionul". Pe restul, până la celula 8, n-am reuşit să-i vedem, fiind pe pat sau la masa de beton, cu spatele. În schimb, aproape în toate celulele era introdus câte un agent, astfel ca arestaţii să nu se sinucidă.

Cei arestaţi şi implicaţi în această primă fază a „Procesului conducătorilor Partidului Naţional-Ţărănesc", au fost înşiraţi în celulele repartizate din Ministerul de Interne, după cum urmează: Ion Mihalache (fost ministru, deputat şi vicepreşedintele partidului); Lily Carandino (soţia lui Nicolae Carandino şi artistă valoroasă); Ilie Lazăr (deputat, supranumit „tribunul Maramureşului" pentru

constanta combativitate manifestată în apărarea drepturilor „ţăpinarilor" din acea provincie); Fulvia Penescu (soţia lui N. Penescu); Nicolae Carandino (directorul ziarului „Dreptatea"); Gheorghe Popescu (inginer implicat în înscenarea de la Tămădău); Constantin Gafencu (iniţiatorul şi realizatorul înscenării împreună cu Gh. Popescu); Niculina Mihalache (soţia lui Ion Mihalache); Nicolae Penescu (fost ministru, deputat şi secretarul general al P.N.T.-ului); Eugen şi Dumitru Borcea (contabil şi muzician, prietenii lui Gh. Popescu); Gheorghe Busuiocescu (doctor, cel care a condus pe Ion Mihalache cu maşina până la capătul tramvaiului 14); Romulus Lustig şi Gh. Preda (cei doi aviatori participanţi la înscenare); Corneliu Coposu (secretarul lui Iuliu Maniu şi secretar general adjunct al P.N.Ţ.); Scridon (amestecat şi el în urzeala înscenării); dr. Vlad Haţieganu (cel care a prezentat lui Iuliu Maniu pe C. Gafencu şi Gh. Popescu).

Din grupul anchetatorilor de sub conducerea lui Alexandru Nicolski, au făcut parte: Mişu Dulgheru (inspector, ajuns colonel, iniţiatorul reeducării de la Piteşti, îndepărtat după 1953 cu grupul Ana Pauker – Teohari Georgescu, ajuns director la ICAB şi mort nebun în Israel unde se repatriase şi trăia izolat cu bustul lui Stalin pe masă); Sepeanu Tudor (ajuns colonel, comandantul Securităţii Capitalei, o fiară care bătea îngrozitor); Bogdan (fost tapiţer, inspector în Prefectura Poliţiei Capitalei); Constantin Mihalcea (inspector în vechea Siguranţă, de care am amintit mai sus şi care a fost şi el arestat după aceea); Delenu; Niculescu Constantin – Ţurli (agent în fosta Siguranţă, ajuns maior şi arestat în 1952 la Poarta Albă); Niculescu Ştefan (fost lăcătuş mecanic, ajuns maior şi dat afară din Securitate după 1954); Rădescu (se pare, fiul generalului); Bondrescu (inspector, care şi el a fost arestat şi condamnat mai târziu); Curelea (fost muncitor, căpitan de Securitate, dat afară în 1954); Gorotcov Igor (basarabean, student la Facultatea de medicină veterinară, agent după 6 martie 1945, bătăuş, a fost angajat anchetator şi a ajuns ofiţer în 1949; şi-a chinuit foştii colegi de facultate în timpul anchetelor); Bulz (fost student pe la Drept, bătăuş cu Mircea Sântimbreanu la 15 mai 1946 la Ateneul Român, a chinuit şi omorât în timpul anchetelor, a ajuns maior de Securitate şi în 1950 l-au condamnat colegii din Securitate. A murit nebun, în cămaşă de forţă, la Aiud); Cohn Bernard; Pompilian (ajuns în conducerea Securităţii Suceava, unde a chinuit arestaţii); Ciupagea (fost ofiţer de cavalerie intrat în Siguranţă); Weiss Virgil; Petea Grigoriuc; Demeter Alexandru; Precup Vasile; Antonovici şi alţii.

Dintre cei arestaţi şi care nu fuseseră la Tămădău, se găsea doamna Niculina Mihalache, Corneliu Coposu şi Vlad Haţieganu. Cu câteva zile înainte şi alte câteva după Tămădău, Vlad Haţieganu fusese însoţit de un fost coleg de facultate, Ion Agârbiceanu (pare-se fiul scriitorului, înscris la comunişti), arestat împreună şi eliberat pe altă uşă. Se zice că se luase această măsură pentru a nu fi pierdut din vedere, sau să nu dispară, Vlăduţ.

Pregătirea dizolvării partidului se făcuse de peste doi ani, prin presa comunistă. Dirijorul nu era altul decât Silviu Brucan, din orchestră nelipsind N. Moraru, Grigore Preoteasa, Miron Constantinescu, George Macovescu, Costin Murgescu şi multe alte figuri sinistre care se

întreceau în a cere dizolvarea partidelor istorice şi arestarea conducătorilor lor socotiţi trădători, în frunte cu Maniu. Dacă la 17 mai 1947, în editorialul din „Scânteia", Silviu Brucan scria: „Da! Nici o cruţare! Bandiţii manisto-salazarişti!" (era momentul declanşării operaţiunii Tămădău, pe care marele iniţiat îl cunoştea); după două luni, acelaşi Brucan, la 18 iulie, scria: „Cărţile au fost date pe faţă!"

După cum, în 1947 Nicolski nu s-a gândit că o să vină un '89, tot aşa nici Brucan, „patriotul", n-a visat că adevărul este unul singur şi că el de fapt ar putea fi arătat ca trădător şi colaboraţionist la crimele comunismului, el fiind cel care scria în editorialul din „Scânteia" nr. 873: „Masele nu vor avea liniştea sufletească până când duşmanii nu vor fi nimiciţi". Duşmanii, după Brucan, fiind poporul român, el i-a dat pe mâna colegului-tovarăş Nicolski, care i-a îndeplinit dorinţa.

Sorin Toma, tovarăş întru toate cu banda de criminali instalată de ruşi la cârma ţării, scria în acele zile de iulie 1947: „Întregul popor o cere: să fie zdrobit cuibul trădării" şi compunea scrisori din partea minerilor, rugându-l din inimă pe tov. Teohari Georgescu să-i aresteze pe toţi şi să-i trimită la muncă în mină, dimpreună cu mai-marele lor, Iuliu Maniu. (Şi cine zice că metodele de azi nu sunt aceleaşi? Doar Corneliu Coposu în locul lui Iuliu Maniu, încolo aceiaşi mineri, aceleaşi unelte şcolite la Moscova, acelaşi Silviu...)

La sfârşitul săptămânii Tămădăului, la 19 iulie, adunătura deputaţilor a ridicat „imunitatea" parlamentarilor ţărănişti repartizaţi în sânul lor şi a trecut la arestări. Totul fusese bine regizat, astfel ca între cei ce plecau de la Tămădău la Malmaison să nu fie vreun zis deputat, fiindcă clica lui Teohari n-ar fi putut încălca „principiile constituţiei". Doar de abia devenisem stat unanim recunoscut cu tratat de pace.

Neprevăzut a fost faptul că o să supravieţuim o parte din cei care am fost martori la pregătirile furibunde din ziua de 13 iulie 1947, ce se desfăşurau în pas cu pregătirile ce le făceau oamenii lui Teohari în locuinţa lui Maniu. La Tămădău, în loc de două locuri a reuşit să „obţină" patru, ba în plus un loc şi pentru doamna Penescu (numai ca să poată fi implicat şi secretarul general) şi – de ce nu – şi un loc pentru doamna Lily Carandino... Foarte înţelegători organizatori! Şi la fiecare mărire a solicitărilor, se mai goleau alte celule, pentru ca cei repartizaţi să aibă confort. S-a prevăzut să nu le lipsească nimic. Duminică 13 iulie, pe la ora 12, s-a adus veselă şi linguri de la restaurantul „Continental", depozitându-se într-o încăpere alăturată w.c.-ului.

După Sfântul Ilie 1947, grupul tinerilor naţional-ţărănişti am fost adunaţi în camera-celulă nr. 41. Eram numai piele şi os, mergeam ţinându-ne de zid. Înfometarea era generală şi la Piteşti, şi la Craiova, unde oamenii se găseau în depozitele Siguranţei pentru cercetări. Atunci am aflat că Siguranţele judeţene, a doua zi după Tămădău, au trecut la arestarea celor stabiliţi mai înainte, adică din conducerile organizaţiilor, duşi la închisorile Aiud, Gherla, Cluj, Timişoara, iar cei mai importanţi aduşi la Ministerul de Interne. Cuvânt de ordine era desolidarizarea de grupul de „trădători" şi de P.N.Ţ. Unii au dat declaraţii şi au şi acceptat să meargă la

proces ca martori ai acuzării. S-a întâmplat să stăm în celulă şi cu aceştia.

Pe la 25 iulie, cei din camera-celulă 41 am fost duşi la închisoarea Văcăreşti, unde se găseau deja vreo 3-400 persoane, în două secţii.

După 1 august 1947, la Văcăreşti au fost aduşi cei din grupul organizării plecării de la Tămădău: Const. Gafencu, Gh. Popescu, Vlad Haţieganu, cei doi aviatori (Romulus Lustig şi Gh. Preda), fraţii Dumitru şi Eugen Borcea, dr. Gh. Busuiocescu.

Am discutat cu ei. Aveau mai multe versiuni, pe care le etalau cu zgârcenie. Era normal, gândeau că nu ştiu cu cine au de a face, dar noi, mai versaţi, ne-am dat seama după ce am făcut bilanţul discuţiilor. Dar, la câteva zile după sosire, cel mai tânăr din grupul organizator, doctorul C. Gafencu, a fost scos şi dus la infirmerie. Săracul, se îmbolnăvise după două săptămâni de celular la Interne. Şi s-a aprobat de urgenţă internarea lui, în timp ce alţii au stat ani de zile fără să li se dea o tabletă în celulă. După trei luni a luat drumul Ministerului de Interne şi, de acolo, la 8 noiembrie, a depus ca martor al acuzării în procesul conducerii P.N.Ţ., afirmând că Ion Mihalache, la plecarea de lângă Maniu, a spus că toate măsurile au fost luate şi că frazele ascundeau prin gesturi impresia că lucrurile sunt puse la punct, aceasta din prudenţă faţă de el, care era un străin.

La 20 decembrie 1947, grupul Gafencu-Popescu a fost judecat şi membrii au primit câte 6 luni, inclusiv Fulvia Penescu şi Lily Carandino.

După 27 de ani, dr. C. Gafencu a reuşit să ajungă în Occident şi, la 16 ani după sosirea în altă lume, a scris o broşură despre Tămădău, numai după ce se produsese schimbarea din 1989. Şi de data aceasta este în contradicţie cu realitatea. Nu are curajul să spună că a participat la o înscenare, subliniind doar părerea lui Popescu, anume că aviatorul Romulus Lustig nu se bucura de „cinste şi corectitudine".

Pentru el, Gafencu, varianta rămâne că totul s-ar trage de la supravegherea grupului politic. Omite să sublinieze că el a alergat şi la liberali să le propună plecarea, că el s-a dus la ţărănişti cu acelaşi scop, că el s-a dus la aeroportul Chitila şi că supravegherea lotului politic s-a făcut după miezul nopţii (cu fraţii Borcea, aduşi nu de grupul politic), că pregătirile erau deja făcute de Ministerul de Interne.

Revenind la dizolvarea Partidului Naţional-Ţărănesc din 30 iulie 1947, făcută sub preşedinţia la Parlament a lui Mihail Sadoveanu, pe baza raportului lui Teohari Georgescu, amintesc că deja la acea oră era arestat Iuliu Maniu şi încarcerat la Malmaison. Mihai Popovici ocupa „garsoniera" nr. 2, iar lista celor arestaţi continua cu Ionel Pop, Zaharia Boilă, Ion Popescu-Mehedinţi, Gh. Zane, Aurel Leucuţia, Lucian Stănculescu, Vasilică Tarţia, Alexandru Bunescu, Popescu-Zorica, Georgescu-Tulcea, Nicolae Şuţa, Ştefan Mihăilescu, Ion Nicolau, Alecu Dan... Mii de arestări în toată ţara, căutându-se să fie rupţi cât mai mulţi ca martori ai acuzării.

Menţionez că la acea dată s-au făcut presiuni de tot felul (pentru a accepta să devină martori ai acuzării) asupra lui Corneliu Coposu, Dumitru Ionescu-Mituş şi Cicerone Ioniţoiu. Nici unul nu am acceptat şi am fost judecaţi în martie 1948 şi condamnaţi în acelaşi lot al tineretului, în boxă aflându-se de asemenea: Ion Bărbuş, Ion Manea, Costel Ceacu, Gheorghe Jurebie, Paul Lăzărescu, Ioniţă C.V. Dumitru şi Gh. Mihalache.

Imediat după arestarea de la Tămădău, Dumitru Ionescu-Mituş a fost ridicat din mijlocul nostru şi dus la Malmaison, unde l-au supus la chinuri pentru a-l *face* iniţiatorul secţiei militare. Când a revenit, era de nerecunoscut. Arăta ca o stafie învelită în nişte aţe, rămăşiţe ale cămăşii găurite cu care fusese arestat, şi cu semne de colţi ai câinelui care-l fugărea, nelăsându-l să se odihnească, până ce cădea istovit.

Corneliu Coposu, după condamnarea din acest lot, a trecut prin alte presiuni ca să-l „convingă" să devină martor al acuzării în procesul lui Lucreţiu Pătrăşcanu. Dar în zadar.

Nemulţumiţi de acuzarea de tentativă nereuşită a trecerii frontierei, Nicolski şi oamenii lui s-au gândit la alte înscenări pentru a extermina definitiv pe conducători. Şi au trecut la însăilarea acuzaţiilor de înaltă trădare, complot, pregătire de răsturnare a regimului prin organizarea secţiei militare şi a grupurilor de partizani.

Petre Chivu (Bucureşti)

DEPORTĂRILE DIN ANUL 1949

Anul acesta, mai exact în noaptea de 1 spre 2 martie, s-au împlinit 45 de ani de când un număr de peste 200.000 de cetăţeni au fost arestaţi şi deportaţi, fixându-li-se domiciliu obligatoriu în diferite locuri din ţară. Numărul lor nu se cunoaşte exact, deoarece până în prezent nu s-a ocupat nimeni de cercetarea amănunţită a evenimentelor petrecute în primăvara lui 1949, care, prin proporţiile şi condiţiile în care au avut loc, precum şi prin consecinţele ce au decurs, constituie o pată ruşinoasă în istoria ţărilor din fostul lagăr comunist.

Timpul limitat pe care-l am la dispoziţie nu-mi permite să evoc evenimentele în detaliu. Din această cauză nu mi-am propus decât să le semnalez din această cauză nu mi-am propus decât să le semnalez şi să fac un apel celor care intenţionează să studieze perioada postbelică din ţara noastră, de a-şi îndrepta atenţia asupra lor.

La data de 2 martie 1949, deci ulterior petrecerii faptelor, apare Decretul nr. 83 emis de Ministerul Agriculturii. Se intitulează: „pentru completarea unor dispoziţii din Legea nr. 187 din 1945 pentru înfăptuirea reformei agrare" şi la art. 2 prevede:

„Trec în proprietatea statului, ca bunuri ale întregului popor:

a. exploatările agricole moşiereşti care au făcut obiectul exproprierii, potrivit legii nr. 187 din 1945, şi fermele model construite prin efectul aceleiaşi legi, cu întregul inventar viu, mort şi clădiri aparţinând sau afectate acestor exploatări, indiferent de locul unde se află;

b. instalaţiile agricole şi semiindustriale, bunurile şi materialele destinate exploatării agricole, produsele agricole destinate valorificării, oriunde s-ar găsi depozitate, aparţinând exploatării moşiereşti expropriate".

Deci, acest „decret" s-a referit la proprietăţile de 50 ha teren arabil rămase după exproprierile şi împroprietăririle din 1945, când a fost desfiinţată marea proprietate agricolă, în 1949 nemaifiind vorba de moşieri.

Prin faptul că la baza acestei aşa-zise exproprieri s-a aflat un act normativ emis de un organ – Ministerul Agriculturii – necompetent a-l emite chiar în accepţiunea legislaţiei de atunci (un minister nu poate elabora decât norme, regulamente sau instrucţiuni pentru aplicarea unor legi din domeniul său de activitate), nu se poate ajunge la altă concluzie decât că acest „decret" nu a fost altceva decât o încercare de a da o bază legală unei acţiuni de confiscare. El a constituit, de fapt, începutul colectivizării agriculturii în România, din aceste proprietăţi luând naştere, după modelul bolşevic, fostele gospodării agricole de stat (Gostat) corespunzătoare sovhozurilor sovietice. În scurt timp s-a trecut la etapa a doua a colectivizării – cea a deposedării ţăranilor de proprietăţile lor, prin înfiinţarea cooperativelor agricole de producţie, corespunzătoare colhozurilor sovietice.

Ulterior, Comisia Centrală de expropriere, înfiinţată în acest scop şi condusă de ministrul Agriculturii, Vasile Vaida, emite în lunile mai şi octombrie ale aceluiaşi an, instrucţiuni de aplicare a decretului nr. 83 privind situaţia bunurilor confiscate, de la cele cu caracter agricol şi până la cele de uz personal, fără a face însă vreo referire la situaţia foştilor deţinători (instrucţiunile nr. 560635/14.05.1949 şi nr. 566515/11.10.1949).

Am insistat ceva mai mult asupra aspectului juridic, deoarece chiar şi astăzi, după revoluţia din 1989, această categorie de cetăţeni este exclusă din preocupările mai mult decât simbolice de reparare a abuzurilor regimului comunist. Excepţiile prevăzute de art. 36 din Legea fondului funciar nr. 18/1991 sunt concludente. Acestora nu li s-a reconstituit dreptul de proprietate nici în natură şi nici în acţiuni.

Şi acu, cum s-a aplicat acest „decret"?

În noaptea de 1 spre 2 martie 1989, după orele 24, echipe de indivizi conduse de subofiţeri sau ofiţeri de Securitate au arestat de la locuinţele lor pe cei în cauză, indiferent de vârstă sau de starea sănătăţii. Echipaţi sumar, aceştia, sub ameninţarea pistoalelor-mitralieră, au fost duşi la primăriile din localitate, de unde au fost transportaţi mai departe în capitalele de judeţ; s-a stabilit fiecărei familii locul unde urmează a fi deportată – în general la câteva sute de kilometri de localitatea de reşedinţă. Toţi aceştia n-au avut voie să-şi ia cu ei bani, alimente sau lucruri de uz personal. Ajunşi la noile

domicilii, erau obligaţi să se prezinte la posturile de miliţie pentru a fi înregistraţi, având în continuare obligaţia să se prezinte la intervale foarte scurte pentru a dovedi că nu au părăsit domiciliul obligatoriu. Pe actele lor se aplica o ştampilă cu literele DO. Nu li s-au repartizat locuinţe sau asigurat un minimum de facilităţi pentru instalare. Cei care aveau serviciu au fost concediaţi, iar elevii şi studenţii au fost eliminaţi din şcoli. Majoritatea au fost apoi – sub diferite vini – duşi la Canal sau în diferite închisori din ţară, unde puţini au reuşit să supravieţuiască.

Această dramă a trăit-o şi familia mea, ambii părinţi şi şase copii fiind deportaţi dintr-o comună din Bărăgan la Râmnicu-Sărat.

Deportările au durat până în luna august 1963, fara ca persoanele care le-au suferit să poată reveni la vechile domicilii, locuinţele fiindu-le în continuare confiscate, situaţie care dăinuie şi în prezent.

Chiar după ridicarea domiciliului obligatoriu, situaţia acestei categorii sociale a continuat să fie critică. Cei în vârstă şi în incapacitate de a efectua vreo activitate, lipsiţi de pensie sau de vreun ajutor social, au sfârşit în mizerie. Din cei mai tineri, puţini şi-au putut relua vechile activităţi, majoritatea neputând să se angajeze decât în activităţi marginale – în general munci necalificate.

Din păcate, aşa cum am mai arătat, timpul limitat m-a obligat să mă rezum la o simplă semnalare. Astfel, revin cu apelul făcut la început celor care vor scrie istoria acestor ultimi 50 de ani, să-şi îndrepte atenţia şi asupra celor prezentate aici, pentru că şi aceste lucruri fac parte din istoria nefericită a poporului nostru.

Drama suferită, încercările de multe ori peste limita rezistenţei fizice şi psihice, lipsurile şi umilinţele la care au fost condamnaţi zecile de mii de cetăţeni care reprezentau elitele intelectualităţii şi marii gospodari ai satelor româneşti (şi nu neapărat moşieri), toate acestea se încadrează în marea tragedie a poporului român.

Şi nu mă pot reţine în încheiere să nu evoc aici figura profesorului meu de Economie Politică de la Facultatea de Drept din Bucureşti, Aristide Bazilescu – fiu al unui alt mare profesor, Nicolae Bazilescu, fondator al parcului Bazilescu din Bucureşti – pe care l-am întâlnit în acel timp la Mizil.Trăgea un cărucior cu care transporta butelii de aragaz la diverse persoane. Din păcate, nu l-am putut ajuta cu nimic pentru că şi eu eram în aceeaşi situaţie. Am petrecut împreună, însă, câteva ore la marginea târgului, discutând despre economia politică. Ne-am despărţit îmbrăţişându-ne, cu speranţa că vom supravieţui acelui coşmar. Eu am supravieţuit, iar el a murit, nu mult după aceea, în mare mizerie şi în anonimat. Şi ce mare profesor a fost Aristide Bazilescu!

Maria Ioniţă (Bucureşti)

ÎNCHISOAREA POLITICĂ – MIJLOC STRATEGIC ESENŢIAL AL REGIMULUI COMUNIST PENTRU LICHIDAREA SOCIETĂŢII CIVILE

Una din principalele direcţii spre care şi-a canalizat forţele regimul comunist instaurat în România după 1944, prin grija „marelui prieten" de la răsărit, dar şi cu sprijinul nu mai puţin substanţial al „cozilor de topor" din ţară, a fost aceea de distrugere a societăţii civile din România, atât în ceea ce a însemnat ea ca instituţii, cât şi a componentei sale umane, a tuturor celor care gândeau şi acţionau altfel decât noii stăpâni, având în acelaşi timp şi posibilitatea, prin statura lor morală şi intelectuală, să influenţeze pe cei din jur. Iar mijlocul strategic cel mai des folosit a fost închisoarea politică.

Suntem, fără îndoială, ţara cu cei mai mulţi deţinuţi politici din estul Europei fost comunist şi, în acelaşi timp, cu închisorile politice cele mai bine puse la punct, cu un regim de teroare rivalizând poate numai cu lagărele de exterminare ale naziştilor. Totodată, însă, suntem şi ţara în care rezistenţa anticomunistă a atins o amploare deosebită şi s-a prelungit mult după instaurarea noului regim. Concluzia nu poate fi alta decât aceea că România antebelică, ţara al cărei regim democratic era unanim recunoscut, dispunea de o societate civilă relativ bine structurată şi că regimul comunist reprezenta o grefă pe care corpul sănătos şi puternic al naţiunii a respins-o dintru început.

Sigur că pentru a îngenunchea o armată trebuie mai întâi s-o decapitezi, să-i distrugi statul-major. Asta au şi făcut comuniştii temeinic, metodic, perfid, cu sânge rece. Au început cu insinuări în presă, trecând apoi la acuze directe împotriva liderilorclasei politice româneşti cărora le-au înscenat procese odioase, aruncându-i în închisori unde majoritatea au şi pierit. Folosind şantajul şi forţa au înlăturat forma democratică de guvernare de care beneficia România – monarhia constituţională. A venit apoi rândul intelectualilor români de marcă – istorici, filosofi, sociologi, scriitori – care au reprezentat fala culturii româneşti interbelice. Au fost întemniţaţi, marginalizaţi, siliţi să trăiască în exil, unii până la sfârşitul zilelor, sau să-şi ascundă convingerile, ceea ce nu a însemnat altceva decât tot o închisoare politică, fără gratii însă. Şi apoi, urmând deviza-i atât de dragă şi care i-a devenit specifică: „Cine nu este cu noi, este împotriva noastră", regimul comunist a început opera temeinică, poate singura cu care se poate mândri cu adevărat, de epurare a societăţii civile de tot ceea ce însemna în viziunea sa „element retrograd", burghez, duşmănos, periculos pentru securitatea statului comunist; practic de distrugere a acesteia. Au fost întemniţaţi de fapt toţi cei ce reprezentau esenţa instituţiilor societăţii civile româneşti: profesori, preoţi, învăţători, funcţionari, fruntaşii satelor, ofiţerii armatei regale. Dar poate nu atât suferinţele fizice ale celor întemniţaţi au dus la distrugerea societăţii noastre civile, ci mai ales suferinţele morale la care au fost supuşi ei şi urmaşii lor, inculcându-le sentimentul vinovăţiei, al unei vini inexistente pentru care au trebuit să plătească, împotriva

firii şi a învăţăturii lui Dumnezeu, copiii şi chiar şi nepoţii lor.

Pentru a proba cele afirmate teoretic mai sus, mă voi opri pe scurt asupra unuia din zecile de mii de cazuri, care poate nu este cel mai semnificativ, dar este totuşi relevant.

În anul 1959, în condiţiile în care în alte ţări cu regim comunist începuse să se facă simţit procesul de destalinizare, în România se petrece ultimul mare val de arestări pe temeiuri politice, menit să lichideze şi ceea ce mai rămăsese din societatea civilă interbelică: mici funcţionari, preoţi şi învăţători de ţară, profesori, magistraţi, cei mai mulţi foşti membri de rând ai partidelor Naţional Ţărănesc, Naţional Liberal şi Social Democrat. Paradoxal, această revigorare a terorii comuniste se producea în condiţiile în care, numai cu un an în urmă, avusese loc retragerea trupelor sovietice de pe teritoriul ţării noastre. Era, probabil, şi aceasta o modalitate prin care guvernanţii comunişti din România doreau să-şi dovedească, o dată în plus, fidelitatea faţă de stăpânul de la Moscova şi, implicit, să-şi demonstreze capacitatea de a stăpâni ţara şi fără ajutorul tancurilor sovietice.

Printre cei arestaţi atunci s-a numărat şi Ilie M. Georgescu, contabil. Născut la Ploieşti, la 21 aprilie 1905, în familia numeroasă a unui factor poştal, a avut o copilărie şi o tinereţe grea, marcată de griji materiale nenumărate. Inteligenţa, puterea de muncă şi ambiţia cu care era dotat l-au făcut ca, după absolvirea şcolii elementare de comerţ din Ploieşti, să urmeze cursurile comerciale de seară şi duminică ale Şcolii de Comerţ (corespunzând cu liceul comercial) din acelaşi oraş şi apoi, întreţinându-se singur, pe cele ale Academiei de Înalte Studii Comerciale şi Industriale din Bucureşti (numai primii doi ani, din lipsă de fonduri). Devine contabil şi, dovedind o temeinică pregătire şi pricepere în domeniu, este acreditat, din februarie 1929, în „Corpul contabililor autorizaţi şi experţilor contabili, Secţia Prahova". Mai mult, fiind un spirit întreprinzător, în 1936 îşi înscrie la Camera de Comerţ şi de Industrie din Ploieşti firma proprie, „Colorado" şi apoi „Capitol", având ca obiect de comerţ „exploatări de cinema, teatru, filme şi antreprize de lucrări publice şi particulare, cumpărări şi vânzări de materiale tehnice en-gros şi en-detail pe cont propriu", îndeplinind şi funcţia de contabil la diverse firme particulare din industria locală a petrolului.

În 1931 se înscrie în Partidul Naţional Liberal, dizidenţa Gheorghe Brătianu.

Absolvent al Şcolii de ofiţeri de rezervă Ploieşti, contingent 1927, este concentrat din decembrie 1938 până în decembrie 1944 şi ia parte la războiul pentru eliberarea Basarabiei cu gradul de căpitan şi funcţia de comandant de companie în cadrul Regimentului 32 Infanterie „Mircea", ajungând până la Dalnic şi Bug. Este decorat prin Ordinul de zi nr. 2012 din 31 martie 1942 cu Ordinul „Coroana României cu spade şi panglica de Virtute Militară clasa a V-a" pentru „curajul şi destoinicia cu care şi-a condus compania, ocupând poziţii sub bombardamentul violent al inamicului ca şi respingând

flancul drept urmare a încercuirii din 22 septembrie 1941"*.

Faptele menţionate, care ar fi trebuit să însemne o adevărată carte de vizită pentru omul şi tatăl Ilie M. Georgescu, au constituit însă tot atâtea capete de acuzare pentru inculpatul Ilie M. Georgescu după arestarea sa în noaptea de 13 spre 14 februarie 1959.

Tânărul din zilele noastre ar putea considera motivele pentru care a fost inculpat Ilie M. Georgescu ca fiind cel puţin ilare, dar ele i-au adus, în urma hotărârii Tribunalului Militar Bucureşti prin sentinţa nr. 704 din 10 iulie 1959, nu mai puţin decât „7 ani închisoare corecţională şi 3 interdicţie corecţională"*, fiind încadrat la art. 209 pct. 2 lit. a din Codul Penal pentru delictul de „uneltire contra ordinei sociale". Potrivit actului de incriminare „inculpatul Georgescu Ilie s-a manifestat în dese rânduri ca un element duşmănos orânduirii noastre de stat, prin aceea că a purtat numeroase discuţii cu conţinut calomnios împotriva regimului democrat popular din R.P.R., a lansat zvonuri tendenţioase în legătură cu eventualitatea declanşării unui nou război de către puterile imperialiste, preconizând totodată schimbarea regimului din ţara noastră ca urmare a intervenţiei armate a acestora ..., a audiat posturile de radio imperialiste şi a ... difuzat ştirile transmise de aceste posturi, faptă din care ar fi putut rezulta un pericol pentru securitatea statului ... a fost înscris în Partidul Naţional Liberal încă din anul 1931 ... De menţionat este faptul că în trecut inculpatul a avut o poziţie social-economică de natură a-i crea asemenea sentimente de ostilitate faţă de regimul nostru"*.

Pronunţând sentinţa, Tribunalul conchidea: „Intenţia inculpatului este vădită şi constă în aceea că a dorit producerea urmărilor faptei sale, în speţă subminarea securităţii de stat, prin aceea de a fi încercat să creeze o stare de spirit nefavorabilă regimului şi de neîncredere a cetăţenilor în trăinicia orânduirii noastre de stat"*.

În baza acestei „presupuneri" că ar fi putut reprezenta „un pericol pentru securitatea statului", Ilie M. Georgescu a dus timp de 5 ani, până la aşa-zisa graţiere din aprilie 1964, o viaţă de coşmar, trecând, rând pe rând, prin închisorile de la Gherla şi Botoşani, ca şi prin coloniile de muncă de la Luciu-Giurgeni, Salcia, Grădina-Piatra Frecăţei.

Toţi aceşti ani cumpliţi trebuie să-i fi părut veacuri, după cum o mărturisea numai hârtiei, în taină, la ieşirea din închisoare: „Nu m-am mâhnit prea mult de cele ce mi s-au întâmplat, nu am blestemat pe nimeni, deşi în parte ştiam cine merita blesteme şi chiar mai mult, ci sufeream la gândul că lăsasem în urmă fiinţe dragi, lipsite de dragostea şi sprijinul meu, cărora le dorisem făurirea unei vieţi frumoase şi un viitor strălucit, purtând un nume de care să nu se ruşineze. Ce va fi cu ei? Acesta era aproape singurul gând al meu! Sufletul meu tânjea după ei, iar singurătatea adesea mă tortura!"*.

Într-adevăr, cei rămaşi acasă (soţia şi cei trei copii care n-au aflat timp de 5 ani nimic despre soţul şi tatăl lor decât dintr-o înştiinţare trimisă prin poştă că au de plată suma de 350 lei reprezentând cheltuielile de judecată) au trecut prin grele suferinţe morale, lipsuri materiale cumplite şi privaţiuni de tot felul. Dacă cei doi

copii mai mari, deşi au suferit traume psihice şi materiale greu de şters – unul a trebuit să abandoneze facultatea de Construcţii pentru a-şi întreţine familia rămasă fără susţinătorul firesc, iar celălalt a reuşit numai printr-o minune, fiind în penultimul an, să-şi termine studiile superioare –, au fost totuşi în măsură să înţeleagă ce s-a întâmplat cu tatăl lor, mult mai greu a fost pentru cel mic. Sunt uşor de imaginat dimensiunile pe care le poate lua în mintea unui copil de 12 ani un asemenea eveniment, ce urme îi lasă în suflet o noapte de coşmar – cea a arestării tatălui şi a percheziţiei făcute de Securitate –, neavând capacitatea de a înţelege vinovăţia celui arestat „politic", când pentru el doar hoţii şi ucigaşii meritau să fie pedepsiţi, toate urmate de o adolescenţă chinuită de întrebări, folosind diverse subterfugii pentru a putea urma un liceu, lipsit de înţelegerea şi ocrotirea unuia din părinţi.

Şi toată această vină imaginară – de a fi fiica sau fiul, ginerele sau nora, nepotul, fratele sau sora unui deţinut politic, cu toate datele strânse minuţios într-un „dosar prost" – a fost ani de-a rândul, pentru mulţi tineri, o piatră de moară care i-a tras în jos, le-a frânt aripile, le-a oprit avântul, i-a împiedicat să se realizeze, le-a stopat accesul la o carieră profesională la care aveau dreptul, de cele mai multe ori în favoarea unor impostori şi pseudointelectuali.

Iată cum închisoarea politică a fost o armă de temut prin care regimul comunist a manevrat ani de-a rândul, fără scrupule, diverse categorii sociale, realizându-şi cu meticulozitate opera de distrugere a componenţilor umani ai societăţii civile româneşti, înlocuindu-i cu „omul nou", „omul robot", de ale cărui non-calităţi nu este cazul sa ne ocupăm aici şi acum.

Iată de ce ceea ce lipseşte încă României astăzi este tocmai acea societate civilă pe care trebuie să încercăm cu toate forţele şi cu mai mult curaj s-o reclădim, reînnodând peste ani tradiţiile solide şi sănătoase pe care le are poporul nostru în acest sens.

Notă

Toate documentele care au folosit la realizarea acestei comunicări (deci şi cele din care se citează notele *) fac parte din arhiva familiei Ilie M. Georgescu, care acum se află în posesia autoarei.

Georgeta Pop (Bucureşti)

DEŢINUŢII FĂRĂ CONDAMNARE, O CATEGORIE A VICTIMELOR PUTERII COMUNISTE

Printre victimele sistemului concentraţionar comunist există o categorie distinctă, aceea a deţinuţilor fără condamnare judecătorească. Motivele pentru care un arestat putea fi reţinut timp îndelungat fără să fie condamnat erau dintre cele mai diferite, dar pornind de la un studiu de caz am să mă opresc asupra unei anumite motivaţii: frângerea oamenilor ce erau repere comportamentale pentru ceilalţi membri ai societăţii. Aceştia erau indivizi care, într-o comunitate sau un grup social, prin personalitatea lor, prin hărnicie, talent sau perseverenţă, deveneau modele pentru cei din jur, dar erau modele ale unui sistem de valori diametral opus sistemului comunist. Ei au devenit ţinte vii ale represiunii puterii comuniste. Cu cât existenţa lor era mai zdrobită, cu atât cei din jur erau mai înfricoşaţi şi, din instinct de conservare, se presupunea că vor avea dorinţa de a se îndepărta de modelul lor mergând în sens invers.

Felul în care se manifestă azi societatea românească arată că, cel puţin în parte, aceste încercări au reuşit, motiv pentru care astăzi se vorbeşte de o criză a valorilor morale: simţul datoriei, cinstea, sentimentul onoarei sunt noţiuni aflate în cădere liberă.

Să revenim însă la studiul de caz de la care am plecat. În cadrul programului de istorie orală al Alianţei Civice am realizat o înregistrare, în ianuarie 1994, cu domnul Petre Luca, născut în anul 1916, de profesie cazangiu, domiciliat în Bucureşti. În 1948, la naţionalizare, acesta a pierdut un mic restaurant şi o băcănie în Bucureşti, pe Şoseaua Giurgiului, unde lucra cu 5-6 angajaţi. Familia a rămas fără mijloace de existenţă, dar cu un automobil şi un loc de casă. El a fost arestat pentru puţin timp şi, la întoarcere, găsindu-şi soţia şi copilul adăpostiţi din milă pe la vecini, a vândut maşina şi pe locul de casă şi-a ridicat singur o căsuţă. În 1949 este din nou arestat şi acum încep peregrinările prin închisori: Bucureşti, Piteşti, Slatina, Craiova, Jilava. Este bătut cu îndârjire, cerându-i-se „să spună". Ce ar fi voit ei să spună, nu a înţeles niciodată şi, de altfel, de la un timp a observat că îl băteau fără să-l mai întrebe ceva. În 1950 este inclus pentru judecare într-un grup de cinci deţinuţi, dintre care doar pe unii îi cunoştea dinainte. Avea 30 de ani. Acuzaţia a fost: „crimă de război" pentru lupta împotriva Uniunii Sovietice. Din grup făcea parte şi generalul Fărcăşanu, comandantul Diviziei 11 în care el făcuse războiul pe front cu gradul de sergent. Procesul s-a întrerupt înainte de a se pronunţa sentinţa. După proces, întreg lotul a fost băgat direct în „camera neagră" de la Jilava. Ţinuţi dezbrăcaţi în „frigider" o noapte întreagă, au scăpat cu viaţă datorită ideii generalului de a se lupta între ei pentru a se încălzi, iar când au obosit s-au îmbrăţişat pentru a păstra cât mai mult timp căldura corpului. Dimineaţa, gardienilor nu le venea să creadă că trăiesc toţi, pentru că intenţia fusese de a-i omorî. A urmat Canalul, cu coloniile Poarta Albă, Peninsula şi Coasta Galeş. A fost eliberat în 1953, deci a făcut cinci ani de puşcărie fără să fie condamnat şi fără să înţeleagă

de ce a fost închis. Acuzaţia de la proces era aberantă şi nu putea fi înţeleasă decât ca pretext.

La ieşirea din închisoare, se reprofilează şi îşi deschide un atelier de reparaţii auto, cu care câştigă bine, astfel că îşi reface avutul şi ajunge să lucreze cu 4-5 angajaţi. Acum este bătrân şi uzat de boli, dar încă se recunoaşte în el omul peste voinţa căruia nu se poate trece. Şi-a făcut averea cu mâinile lui, afost închis pe nedrept, reîntors în viaţa socială şi-a refăcut situaţia materială şi a fost totdeauna propriul său stăpân. După ieşirea din închisoare putea să lucreze într-o fabrică, dar a preferat să-şi deschidă un atelier particular; în închisoare ar fi putut inventa declaraţii fanteziste pentru a scăpa de bătaie, dar nu a făcut-o chiar dacă nu înţelegea de ce i se întâmplă toate acestea. Pe acest fel de oameni tari a încercat puterea comunistă să-i îngenuncheze şi prin ei pe ceilalţi. Cu Petre Luca nu a reuşit!

Cazul pe care vi l-am expus mi se pare reprezentativ pentru categoria deţinuţilor fără condamnare. Ei sunt, majoritatea, victime anonime ale comunismului, pe care înregistrările făcute în cadrul programului de istorie orală îi salvează de la uitare. Dar mai mult decât atât, cunoaşterea acestor cazuri ne ajută să înţelegem procesul de subminare de către puterea comunistă a vechiului sistem de valori, să analizăm încercarea ei de a schimba mentalitatea individului, urmărind crearea „omului nou": supus, fără personalitate, fără voinţă. Dar faptul că noi suntem aici, lucrând pentru cunoaşterea adevărului şi repunerea lui în drepturi într-o societate democratică, dovedeşte că ei nu au câştigat partida, iar convingerea mea este că echilibrul şi armonia spre care tinde orice organizare socială se va realiza şi la noi. Când? Depinde şi de noi să fie cât mai curând.

Dorana Coşoveanu (Bucureşti)

ÎNCHISOAREA DIN AFARA ZIDURILOR

Fractura gravă, în plan politic, a anilor '46-'48 în România a însemnat şi definirea, în plan psiho-social a două categorii distincte:

- cei care au adus comunismul, l-au sprijinit şi au beneficiat de el

- şi cei care, împotrivindu-se lui, i-au căzut victime.

Cea de a doua categorie, generaţia din prima linie - adică zecile de mii de deţinuţi politici, deportaţi, surghiuniţi - a fost urmată de fiii lor, adică de cei care în anii '5 erau adolescenţi. Din generaţia acestora ne-am oprit la câteva consemnări din jurnalul unui adolescent al cărui părinte a fost deţinut politic timp de 17 ani, condamnat la muncă silnică pe viaţă şi degradare militară pentru „crimă de uneltirecontra ordinii socialeşi crimă de înaltă trădare p. de art. 190 pc.2.3 CP/256".

Noaptea de 29 martie 1948 a însemnat primul contact dur cu teroarea. La 14 ani nu înţelegi de ce în toiul nopţii oamenii străini (unii vorbind ruseşte) dau buzna în casă, o răscolesc din pod până în pivniţă, rup şi distrug, căutând nu se ştie ce, şi, in final, pleacă luând cu ei - fără nici o explicaţie - pe cel mai bun prieten şi tată. Figura lividă, crispată a celui care îşi ia rămas bun de la familia îngrozită devine una din obsesiile coşmarului ce se naşte.

După câteva săptămâni scena se repetă, în aceeaşi regie, cu aceeaşi duritate, de această dată fiind arestată mama. În casărămânem singure trei fete, între 9 şi 14 ani. Urmează evacuarea din locuinţă şi primul contact cu Securitatea, anchetele, confuzia, sărăcia şi frica - mai cu seamă FRICA. Ea ne va dicta din acel moment fiecare gând şi fiecare gest.

Traumatismul s-a produs, este ireversibil, maturizarea obligatorie şi, din această cauză, cu atât mai tristă. Un adolescent intră astfel brusc în marea familie a urmăriţilor, a năpăstuiţilor, a celor care vorbesc în şoaptă, se privesc cu înţeles, se adună în faţa porţilor închisorilor căutându-şi în zadar părinţii. Trebuie să înveţi să taci, să-ţi ascunzi sentimentele, să te laşi mutilat prin acceptarea minciunii protectoare.

Este ca şi cum ai învăţă să zbori între pereţii unei camere, lucru cu atât mai greu la vârsta la care nu poţi să nu zbori.

André Breton spunea că „viaţa e un fel în care un ins pare a fi învoit cu inacceptabila condiţie umană". Nu o dată cei care au trecut prin închisori au spus că, în mod paradoxal, tortura fizică era mai uşor de suportat decât umilinţa morală.

Pentru cei care au rămasîn afara zidurilor închisorilor umilinţa a fost cel mai greu acceptată pentru că ea a inclussupunerea faţa de nedreptate şi neadevăr.

A fost mai uşor să creşti în sărăcie,să ai o singură haină tot liceul, să-ţi serbezi majoratul cu parizer şi cornuleţe cu marmeladă, decât să a accepţi că dosarul de

cadre nu-ţi permite să rămâi într-o facultate al cărui examen de admitere l-ai trecut cu brio.

A fost mai uşor să accepţi la 17 ani că trebuie să munceşti – indiferent ce,să adaugi ceva la prea puţinele resurse de existenţă ale familiei – decât să suporţi statutul de „paria",de „duşman al societăţii", „copil de trădător", aşa cum sunau acuzele în permanenţă.

Acestea nu însemnau însă numai admonestări. Ele se concretizau în interminabile şedinţe de demascare, de „înfierare", urmate de înlăturarea „elementului duşmănos" din colectivitate.De aceea Cartea de muncă devine implicit un document concludent, în care apare clară curba descendentă a acestor ani. Până în 1965, în 15 ani de lucru, sunt 10 desfaceri de contract – chiar dacă posturile ocupate erau dintre cele mai modeste: pictor de firme la aprozar, laborant sanitar, cartograf, supraveghetor sezonier de expoziţii estivale.

Chiar dacă prin graţierea din 1964 s-au întors acasă mulţi dintre părinţii condamnaţi, îngăduind astfel copiilor lor să-şi încheie studiile întrerupte mereu de exmatriculări politice şi să aibă în sfârşit posibilitatea să lucreze în domeniul profesional ales, aceste lucruri esenţiale ale existenţei au fost dobândite cu sacrificii imense care şi-au lăsat amprenta inconfundabilă.Pentru că, în ciuda plasticităţii spiritului uman, capacităţii sale de adaptare, de regenerare, el rămâne marcat profund şi îndelung de evenimentele şi situaţiile conjuncturale determinante.

Adolescentul anilor '50 a fost supus unor multiple traume:

- psihice: teroarea, frica, otrăvirea sufletului prin neputinţă şi regrete;

- profesionale: blocarea accesului la instruire şi la libera alegere a unei profesii;

- afective: el a fost izolat ca un „caz" aparte, „un element nociv" ce aparţineaunei categorii condamnate. A fost victima dezamăgirilor sentimentale, a prieteniilor prudente, a iubirilor imposibile.

Toate acestea au făcut din el un om vulnerabilcare a încercat permanent să se lupte cu sine şi cu ceilalţi pentru ase defini. El nu poate să-şi anuleze memoria şi, deci, va aparţine întotdeauna categoriei în acre regimul politic comunist l-a împins.

Este greu de crezut că între acesta şi partenerii săi de generaţie care s-au bucurat din plin de „ binefacerile" regimului comunist se pot anula resentimentele, pentru că viaţa i-a plămădit total diferit.

Ce este încă ciudat e că resentimentelefuncţionează cu mult mai activ şi mai agresiv tocmai la cei care au contribuit la instalarea şi consolidarea regimului concentraţionar comunist. Se refuză sau, în cel mai bun caz, se minimalizează existenţa victimelor, fie că acestea au fost între zidurile închisorilor sau în afara lor.

Memoria victimelor fascismului şi-a aflat cinstirea mondială în inaugurarea Memorialului Holocaustului de la Washington.

După 50 de ani de la debarcarea aliaţilor în cel de al doilea război mondial, pe coasta Normandiei,

sacrificiul miilor de soldaţi a fost cinstit cu toate onorurile pe care statele participante, şi nu numai ele, le-au socotit obligatorii. Existenţa miilor de crucidin cimitire, plăcile comemorative pe care sunt înscrise numele combatanţilor militari, dar şi ale civililor, mii de oameni care s-au opus totalitarismului fascist, reprezintă cel mai fericit mod de a-ţi cinsti eroii şi istoria.

Au trecut aproape cinci ani de la revoluţia anticomunistă din decembrie 1989. Ne întrebăm noi, foştii adolescenţi ai anilor '50, când se va recunoaşte oficial sacrificiul zecilor de mii de victime ale totalitarismului comunist şi li se va da cuvenita cinstire.

Memorialul gulagului românesc de la Sighet ar fi normal să fie primul gest de recunoaştere din partea unui guvern postrevoluţionar.

Poate că în felul acesta s-ar putea estompa, măcar în parte, resentimentele care împart încă şi astăzi generaţia anilor '50 în cei care ani de zile şi-au aşteptat părinţii să vină din puşcării şi din lagăre de exterminare, şi cei ai căror părinţi le-au asigurat dezvoltarea în „epoca de aur a socialismului victorios".

Petre Diaconu (Bucureşti)

DESPRE ADEVĂR ŞI MEMORIA ADEVĂRULUI

Într-una din zilele lui august 1959 părintele Elefterie, stareţul mănăstirii Dervent, din colţul de sud-vest al Dobrogei, a fost convocat la „gospodăria colectivă" Galiţa de către un instructor al „raionului de partid". Chemarea i-a fost transmisă prin moş Ghiţă Vitalia, gardian la colhozul satului.

Părintele Elefterie, totdeauna grăbit în cele ale vieţii, ca să adune cât mai mult răgaz pentru cele cuvenite Domnului, ieşi prin poarta din spate a mănăstirii şi-şi iuţi paşii, pe cărarea cea mai scurtă, spre „gospodăria colectivă".

Acolo, bătu uşor în uşă şi după ce primi un răspuns oarecare pătrunse sfios în cameră. În mijlocul ei şedea în picioare, cu mâinile la spate , o namilă de om, mai mult lată decât înaltă.

Părintele nici n-apucă să spună „bună ziua" că se şi pomeni izbit în faţă de o ploaie de pumni. Acesta a fost prologul anchetei; odată încheiat, instructorul sau securistul (Dumnezeu ştie ce-o fi fost) îşi aşeză cu grijă dosul pe masa cancelariei, apoi săltă capul şi-şi roti privirea prin cameră până ce întâlni cuiul de care atârna portretul lui Dej. A stat un timp aşa, pironit într-o meditaţie tovărăşească, după care a izbucnit: „la spune, banditule, pentru ce şi de la cine ai procurat arma pe care o ţii ascunsă în mănăstire?"

– „N-am nici o armă, d-le instructor! Eu sunt om al bisericii şi n-am dreptul să umblu în mână cu lucruri aducătoare de moarte”. După o pauză, cât să-şi tragă sufletul, adăugă: „Vă rog să veniţi la mănăstire şi să faceţi percheziţie în chilia mea sau oriunde doriţi, ca să vă convingeţi că la noi nu există arme”.

Toate acestea le-am aflat chiar din gura părintelui stareţ, la puţine zile după necazul lui. Mai târziu, ele mi-au fost adeverite de moş Ghiţă Vitalia care, între timp, devenise paznicul taberei noastre arheologice, aflate pe acelaşi deal cu mănăstire.

L-am sfătuit pe stareţ să facă o reclamaţie scrisă şi să noteze pe hârtie tot ceea ce i s-a întâmplat acum şi la anchetele precedente. Să spună răspicat că el este omul adevărului şi numai al adevărului. Altfel, „ăştia” (ăştia erau ei) vor năvăli din nou pe capul lui.

„N-am să scriu niciodată” spuse hotărât părintele. „Dacă ei nu cred în cuvântul meu, ce rost mai are să înnegresc cu cerneală faţa albă a hârtiei? Ei nu ştiu ce-i adevărul. Şi chiar dacă ar şti, tot nu l-ar cinsti, pentru că şi-au făcut din neadevăr şi ură stâlp al existenţei! Da, ei nu ştiu ce-i *aletheia*!”.

Părintele Elefterie se folosise în chipul cel mai firesc de cuvântul grecesc pentru *adevăr*. Lucru de înţeles, căci se născuse în Grecia, învăţase şi se călugărise în Grecia. Era aromân. Şi pentru că simţea româneşte într-o ţară în care nimeni n-avea dreptul să fie negrec, a trebuit să plece. Şi a plecat. În România. La drept vorbind, ţinea cu tot dinadinsul ca la ceasul cel de pe urmă să-şi lepede bătrâneţile pe pământ românesc.

„Trebuie să le scrii, părinte stareţ” am insistat eu.

„Nu, nu, dacă nu s-au convins prin cuvântul meu, de ce să le mai scriu? Adevărul lui Isus s-a răspândit prin propovăduire, nu prin scris. Nu-i, oare, adevăr că la început a fost Cuvântul? Dar ei nu ştiu ce-i aletheia”, mai spuse o dată stareţul.

Acesta-i adevărul vieţii părintelui Elefterie. Astăzi îl înţeleg mai bine decât l-aş fi înţeles atunci.

Aletheia în greacă, veritas în latină, adevăr în română.

Adevăr vine de la prepoziţia ad + adverbul verum; adverum = adevăr.

Ce este adevărul? Quid est veritas? Iată întrebarea care a înflăcărat în căutare mintea şi spiritul multor cărturari, începând cu Platon şi neterminând cu Heideger.

Unii filosofi latini şi scolastici de mai târziu socoteau că adevărul este adecvarea intelectualului la faptul real: „Adequatie rei et intelectus”.

Cartezienii susţineau că adevărul este de două feluri:

1. adevărul absolut şi 2. adevărul contingent. Adevărul absolut este de esenţă divină – „veritas Dei”, cum îl numea Descartes –, iar adevărul contingent este provocat de voinţa omului. Adevărul absolut, imuabil, este propriu matematicii, fizicii, dar şi preceptelor morale, în timp ce adevărul contingent se regăseşte în cultură, drept, istorie.

Dealtminteri, adevărul, adevărul istoric, pentru a fi apreciat la dreapta lui valoare are nevoie de perspectivă, de perspectivă în timp. Altfel, interpretarea lui imediată, sub presiunea factorilor emoţionali, poate să-i altereze esenţa.

Paul Oprescu, prietenul meu de bună amintire, mi-a relatat următoarea întâmplare. La absolvirea în 1946 a Facultăţii de Litere şi Filosofie, s-a dus la profesorul Gh. Brătianu rugându-l să-l primească la doctorat. „Şi ce subiect vrei să-ţi alegi?"

„Răscoala din 1907", răspunse Paul Oprescu. „Aceasta-i încă politică, domnule Oprescu. Ca răscoala din 1907 să devină subiect de cercetare ar trebui să mai curgă puţin timp".

Şi avea dreptate marele istoric. Imediat după consumarea răscoalei din 1907 numărul morţilor a fost dilatat într-atât încât în anii grozăviei comuniste unii istorici au avansat chiar cifra de 11.000, dintre care 500 numai în judeţul Botoşani.

În realitate, în judeţul Botoşani, judeţul Flămândei, locul unde a izbucnit răscoala, au fost ucişi 7 inşi. Cifra este marcată în monografia judeţului Botoşani redactată de Al. Păunescu, P. Şadurschi şi V. Chirica şi tipărită la Editura Academiei, în 1975.

Prin urmare, adevărul, adevărul istoric în special, pentru a ni se releva în plinătatea lui, are nevoie să treacă prin timp.

De aceea el, adevărul, era pentru greci fiica lui Kronos, iar pentru romani fiica lui Saturn.

Un poet roman al cărui nume s-a pierdut prin vreme spunea că „Veritatum filiam temporis esse", deci Adevărul este fiica timpului.

De orice natură ar fi, adevărul se exprimă în cuvinte scrise sau vorbite. În înfăţişarea adevărului, cuvintele trebuie să fie limpezi şi, dacă-i cu putinţă, frumos întreţesute, pentru că istoria nu e numai ştiinţă, ci şi artă. Ba, aş zice, este mai mult artă decât ştiinţă. Altminteri, de ce ar fi ocrotită de Clio, una dintre cele 9 muze?

Dar adevărul istoric zadarnic este răbojit în cronici dacă nu-i memorat.

Iată ce aflăm în această privinţă din Phaidros-ul lui Platon.

Într-o bună zi, zeul Theut veni în faţa lui Thamos, regele Egiptului, şi-i arătă descoperirea sa: arta scrisului. O prezenta ca pe un leac împotriva uitării.

În loc de laudă, Theut s-alese cu o dojană: „Nu te împăuna Theut cu invenţia ta. Prin arta scrisului tu îl vei învăţa pe om s-ajungă la neglijarea ţinerii de minte, la uitare", conchise Thamos.

Desigur, faraonul exagera.

Xenophanes, poet de prin sec. VI-V î.d.H. nota că grecii învăţau pe dinafară, încă de la început, Iliada şi Odiseea, deoarece în povestirile lui Homer erau însemnate nu numai faptele glorioase ale înaintaşilor, ci şi principiile morale şi estetice ale vieţii social-politice, interpretarea fenomenelor astronomice ş.a. Prin memorare şi rememorare, Iliada şi Odiseea deveniră cartea de căpătâi a elenilor.

Aşa ar trebui să se întâmple şi la noi. Să ne amintim mereu şi mereu de faptele celor ce au căzut în noaptea suferinţelor ca astfel să se plămădească scriptura învăţămintelor.

La scurtă vreme după prima zi a anului 1990, părintele Elefterie împreună cu câţiva învăţăcei s-a ivit la Derveni şi a redeschis porţile mănăstirii.

La 9 februarie m-am dus la el. Nu-l mai văzusem de trei decenii şi un an.

Acolo, în chilia lui cu pereţi strâmbi şi bagdadia joasă, părintele stareţ mi-a istorisit toată curgerea necazurilor de după 1959, anul arestării lui.

L-am întrebat ce pricină au invocat ca să-l aresteze.

„Au găsit un pistol sub perna patului meu" răspunse stareţul.

„Şi cine putea să-l pună?" am întrebat într-o doară.

„Cine altul, decât unul de-ai lor. Doar nu era să-l aşeze careva dintre călugării sau ucenicii mei!"

Cum-necum, nemernicii îşi atinseseră scopul. Stareţul fiind dovedit ca „bandit burghezo-moşieresc", mănăstirea putea, din acel moment, să fie închisă. Şi aşa a fost.

În toamna lui 1959 călugării au fost izgoniţi, iar casa lor transformată în Secţia nr. 5 a I.A.S.-ului Lipniţa.

Mai rămăsese doar biserica, singură şi tristă, ca un păcurar căruia lupii i-au risipit oile.

Stareţul, la puţin timp după revenirea sa la mănăstire, a închis ochii. A fost înmormântat lângă zidul de răsărit al bisericii.

Fireşte, a murit împăcat în suflet că se adunase de pe drumurile durerii.

Din păcate, n-a lăsat nici o mărturisire scrisă despre viaţa lui, dăruită de Dumnezeu şi chinuită de oameni. A făcut aşa pentru că el cuvânta, şi nu scria. A fost poate singura greşeală a părintelui Elefterie.

În vara aceluiaşi an, în timp ce înregistram pe planşetă o situaţie arheologică, lucrătorii mei s-au dat în vorbă despre părintele Elefteie.

M-am oprit din lucru să-i ascult. Când discuţia era în toi, unul dintre muncitori, proptindu-se-n lopată, s-a uitat la mine şi spuse: „Domnule profesor, pistolul pentru care a pătimit părintele Elefterie a fost pus sub pernă de mine". „Cum, tu erai acolo frate, viitor călugăr?!". „Da, dar în acelaşi timp mai eram şi altceva".

În acea zi m-am simţit şi eu nemernic. Omul se mărturisise, ce-i drept, târziu, dar se mărturisise; iar eu uitasem să-l iert.

Constantin Voicescu (Bucureşti)

VIAŢA RELIGIOASĂ ÎN ÎNCHISOAREA TÂRG OCNA (1950-1954)

Cuvântul meu este o mărturisire. Din cei peste 12 ani de temniţă, patru (1950-1954) i-am petrecut în închisoarea Târgu Ocna.

Dacă s-a vorbit despre „fenomenul Piteşti", în sensul lucrării satanice de distrugere sistematică fizică şi mai ales spirituală a omului, socotesc că trebuie să se vorbească, cu atât mai mult, de „fenomenul Târgu Ocna", apărut în paralel cu cel de la Piteşti, ca lucrare divină de restaurare şi zidire sufletească a omului, în plin iad comunist.

Este foarte greu să faci cunoscut cum s-a dezvoltat viaţa duhovnicească a deţinuţilor politici de la Târgu Ocna, într-o scurtă comunicare. De aceea, mă voi mărgini numai să creionez câteva aspecte.

În ce mă priveşte, subliniez din capul locului: viaţa din închisoarea Târgu Ocna, cu sublimul şi tragismul ei, este aceea care m-a determinat să părăsesc geografia, de care mă îndrăgostisem – eram student la Facultatea de Ştiinţe, secţia Geografie – şi să optez, după eliberarea din 1954, pentru teologie şi preoţie. Nu am fost singurul.

Închisoarea Târgu Ocna a fost o oază într-un deşert al suferinţei. Nu că aici ar fi lipsit suferinţa. Dimpotrivă, boala – îndeosebi tuberculoza, sub toate formele ei – era la ea acasă. Deşi purta şi numele de sanatoriu, temniţa era temniţă comunistă, mormânt pentru „duşmanii poporului".

Dar aici socot că s-a revărsat mila lui Dumnezeu peste toate crucile purtate cu răbdare, în nădejdea mântuirii. Suferinţa a fost sublimată în bucurie, cum o sesizase Radu Gyr:

Suferinţă, spune-mi,
cum să mi te cânt?
Ţi-e urcuşul sfânt,
ca o rugăciune.

Şi cum o trăise, la Târgu Ocna, Valeriu Gafencu:

Şi cerul deschis se arată
Cu porţile în chipul crucii.

La Târgu Ocna am ajuns în primăvara anului 1950, vreo 50 de studenţi şi elevi tebecişti, nişte arătări, nişte schelete care de abia îşi târau picioarele. Veneam din iadul de la Piteşti, de care ne scăpase Bunul Dumnezeu, prin bacilul Koch. Înaintea noastră mai sosise un lot. Au început apoi să curgă şi din alte închisori, de la Canal, de la mină, deţinuţi tuberculoşi, unii în stare foarte gravă, încât mulţi dintre ei au murit la sosirea în penitenciar.

Tratamentul împotriva TBC-ului era rudimentar. Ne prelungea numai agonia. De streptomicină şi alte remedii descoperite atunci – şi care ar fi salvat multe vieţi – n-am beneficiat. Încât, cu toate eforturile extraordinare ale doctoriţei oficiale, Margareta Danielescu, căreia îi purtăm mare recunoştinţă, şi ale medicilor noştri deţinuţi, coasa morţii a secerat fără milă. În perioada '50-'54, au murit sub ochii noştri circa 80 deţinuţi, dintre care jumătate erau studenţi şi elevi; capacitatea secţiei „politici" fiind de circa 120 bolnavi. Un număr de alţi 62 deţinuţi au decedat

după ce au plecat din Târgu Ocna, în alte închisori, trimişi disciplinar, sau după eliberare.

La poarta închisorii, lângă un closet dezafectat, era o năsălie cu o ladă-coşciug, care primea unul sau două cadavre, în interior aflându-se de multe ori încă unul sau doi de-ai noştri.

Lada îşi deşerta morţii dincolo de zidul închisorii, la marginea unui cimitir, în gropi superficial săpate, fără cruci şi fără semn, apoi se întorcea aşteptând pe alţii. Ne aştepta pe noi...

Un fost grefier de la Târgu Ocna ne-a relatat că în timpul iernii, când pământul era îngheţat, deţinuţii de drept comun care transportau cadavrele, şi ele îngheţate, le tăiau din picioare, ca să încapă într-o groapă mai mică.

În 1990 s-a ridicat acolo o troiţă şi s-a făcut slujba înmormântării pentru toţi cei care au adormit în Domnul în temniţa de la Târgu Ocna. În fiecare an, cei care am supravieţuit ne adunăm acolo şi le facem pomenirea.

Pe fundalul acesta, al morţii care ne pândea, am parcurs perioade de mari restricţii, înveninate de activitatea ofiţerilor politici securişti – Şleam Augustin şi Valache – şi a turnătorilor.

Momentele cele mai grele au fost în legătură cu încercarea de a se face şi aici „reeducare" şi „demascări" de tipul Piteşti. Acţiunea a fost condusă de ofiţerii politici şi dirijată de col. Teodor Sepeanu, care a şi venit personal la Târgu Ocna.

Cunoaştem acum, pe bază de documente provenite din arhiva Securităţii -ceea ce pentru noi a fost limpede de la început – că „acţiunea de demascare a deţinuţilor din penitenciare a fost dusă sub controlul şi îndrumarea directă a serviciului Inspecţii din Direcţia Generală a Penitenciarelor, ai cărei şefi au fost, în anul 1949 – Nemeş Iosif, iar în anul 1950, Sepeanu Teodor".

Aceştia „au primit instrucţiuni despre modul de lucru în problema demascărilor de la superiorii lor, în frunte cu fostul adjunct al M.A.I. – Pintilie Gheorghe, care indica: să nu se aleagă metodele, ci numai scopul lor să fie realizat".

O parte din tinerii trecuţi prin iadul de la Piteşti şi-au revenit la normal, în atmosfera plină de dragoste creştină de la Târgu Ocna. Alţii însă, vreo zece la număr, n-au avut tăria să se desprindă şi să învingă frica de care erau stăpâniţi. Aceştia au colaborat cu ofiţerii politici, ca informatori şi mai ales în acţiunea de „reeducare".

Acţiunea „reeducării", după câteva încercări, a eşuat, izbindu-se de rezistenţa dârză şi unitară a celorlalţi deţinuţi politici, manifestată până la urmă prin strigăte la ferestrele închisorii, încât a aflat tot oraşul. De atunci nu s-a mai încercat nici o acţiune de reeducare în Târgu Ocna. Dar regimul nostru de închisoare s-a înăsprit (ferestre închise, geamuri vopsite, izolări etc).

Şi totuşi, în această ambianţă, s-a născut la închisoarea din Târgu Ocna mai mult decâto comunitate: o adevărată familie duhovnicească. Acestei familii i-au dat viaţă Valeriu Gafencu, Ion Ianolide şi alţii ca ei, pe care temniţa îi înghiţise din tinereţe.

La un moment dat, bisericuţa paraclis din corpul vechi al penitenciarului a fost dezafectată, crucea de pe turlă doborâtă, iar veşmintele preoţeşti şi sfintele

acoperăminte din altar au fost trimise în penitenciar drept cârpe de spălat pe jos. Când ne-am dat seama de blasfemie, am căutat să le recuperăm şi să le ascundem. Un patrafir vechi l-am cusut în căptuşeala paltonului meu şi am reuşit, trecându-l cu bine prin toate percheziţiile, să-l scot afară. Să fie oare vreo legătură între acest patrafir şi faptul că mai târziu am devenit preot?

În penitenciar a fost introdus un Nou Testament, care a circulat în foi volante. Textele erau copiate pe plăcuţa de săpun – o adevărată „tabula cerata" – şi erau învăţate pe dinafară. Tot aşa au fost memorate rugăciuni, psalmi, acatiste, paraclise etc.

În acelaşi fel se învăţau limbi străine, matematică, fizică, poezie şi tot ce privea cultura.

La Târgu Ocna, cu binecuvântarea preoţilor noştri deţinuţi, s-a practicat „rugăciunea inimii". Valeriu Gafencu şi Ion Ianolide au adus aici experienţa spirituală a Aiudului. Acolo crescuseră duhovniceşte în preajma unor mari trăitori: Anghel Papacioc (viitorul Ierom. Arsenie Papacioc), avocaţii Trifan şi Marian, Marin Naidim, Virgil Maxim ş.a.; avuseseră legături cu lucrarea filocalică a părintelui Arsenie Boca de la mănăstirea Sâmbăta (arestat şi el mai târziu); se bucuraseră de atenţia şi binecuvântarea P.S. Ioan Suciu de la Blaj, care i-a şi vizitat în închisoare, unde, după aceea avea să fie azvârlit şi să-şi sfârşească zilele. Experienţa duhovnicească a Aiudului s-a întâlnit, la Târgu Ocna, cu cea adusă de unii dintre studenţi – nu numai teologi – arestaţi după 1948. Aceştia cunoscuseră activitatea isihastă a „Rugului Aprins" de la mănăstirea Antim din Bucureşti, prin marii duhovnici: Arhim. Benedict Ghiuş, Arhim. Sofian, Ieroschimonahul Daniil (Sandu Tudor) ş.a., care, şi ei, mai târziu au fost arestaţi (părintele Daniil a murit la Aiud); sau participaseră la lucrarea misionară şi samarineană a părintelui Toma Chiricuţă de la Biserica Zlătari, a părintelui Constantin Sârbu de la Biserica Vergului, a părintelui Iliescu-Palanca de la Biserica Stavropoleos (şi aceştia au înfundat puşcăriile).

Preoţii Gherasim Iscu, Viorel Todea, Sinesie Ioja, Varlaam Lica şi alţii ne-au asistat religios, prin diferite slujbe, mai ales prin taina spovedaniei, această „sfântă terapie", şi îndeosebi prin Sfânta Împărtăşanie, adusă de afară prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Majoritatea celor care au murit au primit Sfânta Cuminecătură. Toate acestea se săvârşeau pe ascuns, ferindu-ne de ochii administraţiei şi de urechile turnătorilor. Atmosferă de catacombă! Ceea ce ne întărea sufleteşte şi mai mult.

Cu rare excepţii, cei care au fost chemaţi la Domnul au plecat liniştiţi, în pace, conştienţi că trec un prag şi că se îndreaptă spre celălalt tărâm.

Aşa s-a stins, la 49 de ani, în ziua de Crăciun a anului 1951, cu lumânarea în mână, ascultând rugăciunile pe care le ceruse, părintele Gherasim Iscu, stareţul mănăstirii Tismana. Îi ajutase pe cei care luptau în munţi împotriva comunismului.

Fiind pe moarte, Edi Masichievici, elev, a cerut să i se aprindă lumânarea. După ce s-a trezit dintr-un somn scurt, a cerut să fie stins mucul de lumânare – mai trebuie şi altora! –, spunând că i s-a arătat Mântuitorul, Care i-a zis: „Nu te iau în seara aceasta". L-a chemat la El în noaptea următoare.

Valeriu Gafencua plecat la Domnul la 18 februarie 1952, cu faţa numai zâmbet, cerându-şi iertare (el!) şi luându-şi rămas bun (la revedere!) de la toţi. Cu câteva zile înainte, terminase, ca pe un testament, „Imnul celor căzuţi", din care redau o strofă:

Te-ai dus şi ne-ai lăsat in urma ta
Nădejdea revederii-n paradis
Mereu vei fi cu noi şi-om aştepta
Să ne 'ntâlnim cu sufletul deschis.

Unii au murit pentru că n-au vrut să-şi vândă sufletul şi să devină informatori, în schimbul streptomicinei aduse de acasă şi care le-ar fi salvat viaţa. Aşa s-au petrecut lucrurile, printre alţii, cu studentul Goe Niţescu şi cu elevii Edi Masichievici şi Nelu Soltaniuc.

Noi, care din mila Domnului mai trăim, aducem mărturie despre viaţa acestor tineri care s-au străduit să trăiască şi să moară în Hristos.

Nu ne surprinde faptul că pastorul evreu – creştinat, Wurmbrandt, a mărturisit de multe ori că viaţa i-a fost salvată prin lucrarea dragostei creştine a cestor tineri.

Ajutând pe medicii deţinuţi, o serie de tineri – tebecişti şi ei, dar ceva mai în putere –, cu o dăruire impresionantă dar firească şi discretă, au fost în acelaşi timp surori de ocrotire, femei de serviciu, spălătorese ale rufelor şi cearşafurilor pline de puroi şi murdărie, muncind, ca pentru Hristos, şi ziua, şi noaptea, când făceau de gardă la patul bolnavilor mai grav, repartizaţi la parter şi mai ales în camera 4. Dintre ei, unii nu au gustat din porţiile lor de marmeladă sau carne: le cedau celor mai bolnavi şi mai slabi, ei mulţumindu-se cu obişnuitul arpacaş. Sunt aici, la Sighet, de faţă, doi dintre ei. Nu se făcea nici un fel de discriminare de rasă, de religie sau politică în această slujire samarineană. Referindu-se la atmosfera de iubire creştină din penitenciar, pastorul Wurmbrandt a mărturisit că la Târgu Ocna a întâlnit sfinţi şi că el ar dori să intre în Împărăţia Cerurilor pe aceeaşi poartă cu Valeriu Gafencu.

Am fost vegheaţi permanent de schitul de pe Măgura. Clopotele lui din duminici şi sărbători aveau un răsunet deosebit în inimile noastre. Că si priveliştea extraordinară a lumânărilor aprinse – şiraguri de stele – pe serpentinele Măgurei în nopţile sfinte ale Prohodului şi ale Învierii! Inspirându-se din acest tablou, a izvodit Valeriu „Imnul Învierii":

Un clopot tainic miezul nopţii bate
Şi Isus coboară pe pământ.
Din piepturile noastre 'nsângerate
Răsună imnul Învierii sfânt.

Sărbătorile Crăciunului! Colindele... cele vechi şi cele noi... cele din închisoare, unele triste („A venit şi-aici Crăciunul să ne mângâie surghiunul"), altele, înflorite aici, la Târgu Ocna, colinde de bucurie:

În inima robului
Domnu-şi face ieslea Lui,
În noaptea Crăciunului.
Flori de crin din ceruri plouă
Peste ieslea Lui cea nouă
Şi din cer picură rouă.

V. Gafencu

La închisoarea din Târgu Ocna am simţit şi am trăit sfinte şi adevărate bucurii! După aceea, după „eliberarea" din 1954, prietenul meu Samoilă (un tânăr capabil de mare dăruire) îmi mărturisea cu nostalgie: „Mi-e aşa de dor de Târgu Ocna!". Da, îi era dor de puşcărie! Da, pentru că acolo am înţeles ce înseamnă libertatea în Hristos. Bucuria şi libertatea aceasta nu ni le-a putut lua nimeni, niciodată.

Noi am priceput bine cuvântul părintelui monah N. Steinhardt de la mănăstirea Rohia: „Pentru a ieşi dintr-un univers concentraţionar, şi nu neapărat e nevoie să fie lagăr, o temniţă ori o altă formă de încarcerare, teoria se aplică oricărui tip de produs al totalitarismului, există soluţia mistică a credinţei".

Din experienţele trăite la închisoarea Târgu Ocna s-au cristalizat nişte gânduri, nişte precepte.

În cartea sa, „Testamentul din morgă", Remus Radina afirmă:

„Din iubirea lui Dumnezeu şi a aproapelui rezultă cele şapte năzuinţe formulate de deţinuţii politici români:

1. Năzuim spre înviere.

2. Luptăm pentru împlinirea împărăţiei lui Dumnezeu pe pământ.

3. Vrem să aducem neamurile la Biserică pentru a le împăca cu Dumnezeu.

4. Vrem să creăm o şcoală de înaltă cultură şi educaţie creştină, care să canalizeze toate energiile creatoare omeneşti.

5. Vrem să creăm un om născut din nou din Dumnezeu şi din strădania lui personală.

6. Prin acest om vrem să dăm expresie, în conţinut şi formă, tuturor problemelor omeneşti, existente în toate timpurile.

7. Vrem să smulgem pe om din suferinţa fizică şi morală.

Aceste gânduri fuseseră alcătuite la Târgu Ocna de către Ion Ianolide şi Valeriu Gafencu.

Noi le-am învăţat pe de rost şi le-am scos afară, după eliberare.

Au fost piese de acuzare în procesul care ni s-a intentat în 1958, unora care am fost la Târgu Ocna şi care am simţit nevoia imperioasă să ne vedem, să ne întâlnim, ca să păstrăm, cât de cât, libertatea spirituală – ţara toată era o închisoare – şi viaţa duhovnicească de la Târgu Ocna.

În lotul nostru, „lotul Târgu Ocna" (circa 30 de inşi), au fost implicaţi şi o parte din cei rămaşi în închisoare (I. Ianolide, C. Dragodan).

Am fost condamnaţi, în 1959, la ani grei de închisoare – nouă dintre noi la muncă silnică pe viaţă, pentru activitate mistică de întrajutorare în penitenciarul Târgu Ocna, activitate continuată şi după eliberare.

A urmat o perioadă de detenţie extrem de grea. Nu ne-am pierdut însă nădejdea. Ştiam că:

Cele mai crâncene înfrângeri
Sunt renunţările la vis
(Radu Gyr)

În 1964 deţinuţii politici au fost graţiaţi. Nu am simţit bucuria eliberării. Ochiul Securităţi a rămas permanent asupra noastră.

Până când Dumnezeu ne-a dat minunea jertfelor din decembrie 1989.

Prin această minune suntem noi aici, în locul de jertfă de la Sighet.

Ştim că nici o jertfă nu e zadarnică. Socotim că Târgu Ocna are un mesaj pentru viaţa obştii noastre româneşti. E mesajul creştin al renaşterii noastre.

Comunismul a distrus fiziceşte sute de mii de oameni; spiritual însă – multe milioane. Martirii ne cheamă de dincolo la Hristos, la Biserică. Să-i ascultăm!

Valeriu Gafencu ne-a lăsat ca testament „Imnul celor căzuţi":

Ne 'ndemni pe cei ce 'n viaţă am rămas:
Luptaţi uniţi şi în acelaşi pas.
Zidiţi lui Dumnezeu altare sfinte,
Păşiţi pe calea vieţii înainte!"

Aşa să ne ajute Dumnezeu!

Liliana-Maria Bocu şi Ioan Cupşa (Cluj-Napoca)

FABRICA ÎNCHISORII DIN AIUD – EXPERIMENT ŞI STRATAGEMĂ

I. Introducere

Prezenta comunicare îşi propune să demonstreze că închisorile comuniste, coloniile şi lagărele de muncă au funcţionat în România şi ca unităţi experimentale pentru viitoarea economie socialistă, nu numai ca centre de exterminare şi de reeducare a populaţiei.

Colectivismul –principiu fundamental al moralei comuniste care a stat la baza „noilor relaţii de producţie" şi, implicit, a economiei socialiste – nici nu putea fi pus în aplicare în condiţiile libertăţii depline a individului.

Afirmăm că relaţiile de producţie socialiste au fost experimentate mai întâi în locurile de detenţie şi au fost transferate apoi – după modelul nefuncţional creat – în toate unităţile economice de pe întreg cuprinsul ţării (în fabrici, uzine, combinate agricole, I.A.S.-uri, C.A.P.-uri ş.a.m.d.).

Generalizarea la scară naţională a experimentelor desfăşurate în mediul concentraţionar reprezintă mecanismul instaurării totalitarismului în România într-o formă cât se poate de concretă.

Susţinem, cu mărturii şi argumente, că între anii 1959-1964, în fabrica închisorii din Aiud, s-a făcut un asemenea experiment.

II. Angajarea „personalului" fabricii

Experimentul a început în septembrie 1959, când deţinuţii de drept comun care lucraseră până atunci în fabrică alături de personalul civil (format din maiştri şi muncitori calificaţi domiciliaţi în oraşul Aiud şi împrejurimi), au fost eliberaţi. Administraţia închisorii a recurs la o primă stratagemă: înlocuirea deţinuţilor de drept comun cu deţinuţi politici, aleşi pe bază de voluntariat, deci pe baza liberului consimţământ al acestora („Memoriile" lui Ioan Cupşa, p.197).

După o arbitrară triere şi după o perioadă de fortificare fizică de două săptămâni (constând într-o alimentaţie mai consistentă şi schimbarea celulelor cu aşa-zisele dormitoare), s-a trecut la organizarea procesului de producţie şi repartizarea personalului în ateliere de profil (mecanic, electric, de întreţinere, de lăcătuşerie, de turnătorie, sudură, tâmplărie, tapiţerie etc.). În funcţiile de şefi de ateliere (pe posturi de maiştri) şi în birourile tehnice au fost numiţi deţinuţi cu calificare superioară (ingineri de specialitate, cu experienţă în funcţii de conducere). Echipele de lucru din subordine s-au format din ingineri, maiştri şi muncitori calificaţi în domeniu şi dintre cei care urmau să se califice la locul de muncă. Vom exemplifica prin componenţa personalului atelierului electric, format din: inginer electromecanic Ioan Cupşa, şef de atelier (fost şef de secţie la atelierele Griviţa Bucureşti, director al întreprinderii INCOROM Cernăuţi, membru în Consiliul de administraţie A.G.I.R. şi secretar general A.G.I.R., delegat oficial A.G.I.R. în Bucovina de Nord, director al băncii „Silvania"), inginer mecanic Gheorghe Gabriel, fost maestru de şah, în funcţia de şef al biroului tehnic, şi inginerul Constantin Bogza (decedat în închisoarea din Aiud în anul 1961), în funcţia de ajutor şef de birou tehnic. Maiştri electromecanici au fost: Anton Turdeanu (decedat în închisoare din Aiud în 1963-'64 şi ajuns în închisoare prin delaţiunea comandantului Crăciun, naşul său de cununie), apoi Nicolae Zamfir, Titi Bilu şi Constantin Grădinaru, deveniţi bobinatori. Conferenţiarul dr. inginer Alecu Constantinescu de la Institutul de Petrol şi Gaze s-a „calificat" în detectarea defecţiunilor şi depanarea lor, iar inginerii Schiau şi Nicolae Ciolan s-au recalificat bobinatori...

S-a preluat gestiunea magaziei, a dulapului de materiale speciale, a aparaturii şi sculelor existente, s-au prezentat planurile de producţie şi munca a început sub supravegherea permanentă a gardienilor.

III. Experimentarea conducerii duble (sistemul socialist al dublei conduceri)

Întregul personal al acestui atelier (şi al fabricii) se afla într-o dublă subordonare. El era supus:

- unei conduceri aşa-zis „civilă", formată din inginerul şef al fabricii, pe nume Biber, mecanicul şef Aldea şi maiştrii civili (pe care deţinuţii, şefi de ateliere, îi înlocuiau în muncă);

- unei conduceri politice securiste, formată din: colonelul Crăciun, comandantul închisorii, locotenenţii-colonei Ivan şi Iacob, căpitanii Lörintz şi Chirilă, plutonierul Filipescu şi alţi ofiţeri de Securitate.

Vom regăsi schema acestei duble conduceri în toate unităţile economiei socialiste până în 1989.

IV. Experimentarea sistemului socialist de retribuire şi de promovare a personalului

Fabrica închisorii din Aiud producea bunuri de consum, diferite articole necesare pieţei. Atelierul electric la care ne referim cu precădere asigura iluminatul în fabrică şi în penitenciar şi întreţinerea maşinilor-unelte. Dar, în afara operaţiilor de rutină, aici s-au proiectat şi s-au executat aparate-prototip: un aparat de sudură „cap la cap" pentru deşeurile metalice (recuperarea deşeurilor), un transformator de sudură monofazic şi un electromotor pentru maşinile de cusut electrice. Aprecierea realizărilor şi stimularea morală a creativităţii, „ca mijloace puternice de atragere a maselor în procesul de creare a noilor relaţii sociale, a noii discipline în muncă si a noii organizări a muncii", s-a făcut în fabrica din Aiud în anul 1960, sub forma binecunoscută mai târziu nouă, tuturor, anume aceea de acordare a titlului de „fruntaş în muncă". Şi, întrucât esenţa colectivismului în ideologia marxistă era reprezentată de „îmbinarea organică a intereselor individuale cu cele generale", acordarea titlului a fost însoţită de acordarea unor drepturi individuale, ca:

- dreptul de a dispune de un dormitor separat, numit „dormitorul fruntaşilor";

- dreptul de a dispune de o bibliotecă proprie în dormitor şi de jocuri de şah;

- peste un an, dreptul la un pachet de acasă şi de a scrie lunar câte o carte poştală familiei;

- peste un an, dreptul de a citi „în bloc" toate scrisorile sustrase în anul precedent din pachetele primite;

- în fine, după trei ani de muncă în fabrică s-a acordat un vorbitor „din oficiu".

Jucând un rol important în ameliorarea stării psihice a deţinuţilor, a formării obişnuinţelor şi deprinderilor de existenţă în mediul privat de libertate, aceste favoruri fuseseră însă concepute nu ca stimulente morale şi nici ca recompense pentru calitatea muncilor efectuate, ci ca metode de pervertire morală, ca metode de cumpărare a conştiinţelor şi de transformare a indivizilor în aliaţi ai conducerii, în colaboratori ai ofiţerilor de Securitate în acţiunile de reeducare.

Stratagema falsei aprecieri profesionale şi a falselor promovări în muncă, experimentată în închisoarea din Aiud, a fost aplicată ulterior cu mult „succes" şi cu rezultatele pe care le cunoaştem deja, în toate unităţile economiei socialiste, ducând la inversarea scării valorilor.

Cât despre „îmbinarea justă a principiului cointeresării materiale cu stimularea morală pentru realizările în muncă", vă putem informa că, în fabrica închisorii din Aiud, deţinuţii politici au semnat lunar state de plată pentru salarii fictive pe care nu le-au primit niciodată, aşa cum rezultă din pagina 203 a memoriilor la care facem referiri.

V. Experimentarea modului de constituire a reţelelor de informatori şi colaboratori ai Securităţii

În fabrica închisorii din Aiud, trei au fost punctele de racolare în reţea: clubul fabricii (unde se proiectau filme documentare şi se citeau cărţi care se discutau, se recenzau şi se politizau în mod obligatoriu), dormitorul fruntaşilor (transformat în al treilea an de funcţionare

într-un fel de tribunal pentru deţinuţii „recalcitranţi" şi într-un loc de „spovedanie" publică) şi camerele de anchetă. S-au găsit caractere slabe, dar mai cu seamă au fost aduşi din interiorul penitenciarului aşa-numiţii „sateliţi" ai ofiţerilor de Securitate, care promovau noul sistem de reeducare prin toate mijloacele.

Îi vom regăsi pe aceştia, după 1965, în cluburile sindicatelor din întreprinderi, în căminele muncitoreşti şi în serviciile administrative („Memoriile" lui Ioan Cupşa, p. 201, 209, 217-220).

VI. Experimentarea furtului organizat

Statele de plată care au fost introduse în închisoarea din Aiud n-au fost singura formă de organizare a furtului „din avutul obştesc". În atelierele închisorii se realizau lucrări în interes particular, din materialele fabricii şi cu deţinuţii politici lipsiţi de orice apărare, pentru gardieni, anchetatori şi pentru personalul civil („Memorii", p. 203-204).

VII. Eşecurile experimentelor în fabrica din Aiud

Sistemul de angajare, de remunerare şi de promovare a cadrelor, sistemul organizării şi desfăşurării procesului de producţie având la bază proprietatea comună asupra mijloacelor de producţie şi relaţii de producţie de tip socialist, sistemul dublei conduceri (politice şi administrative), sistemul de reeducare în spiritul moralei comuniste (prin însuşirea ideologiei marxiste, a concepţiilor şi normelor acestei morale, în care minciuna şi delaţiunea se situau pe primul loc), nu au dat rezultatele aşteptate, cu toate că experimentul se desfăşura într-un regim de teroare. S-a trecut la aplicarea unor sancţiuni, începând cu retragerea titlurilor de fruntaşi, înlocuirea deţinuţilor din funcţiile ocupate, mutarea disciplinară în alte ateliere, evacuarea dormitorului fruntaşilor şi eliminarea din fabrică a tuturor celor care refuzau noua disciplină a muncii. S-a mers până la „excluderea" din închisoare şi „internarea" în lagărele de muncă din Balta Brăilei. Cu toate acestea, beneficiarii experimentelor nereuşite (şi mă refer aici la personalul din Securitate) au păstrat tăcerea asupra acestor eşecuri şi, de-a lungul întregii perioade comuniste şi postcomuniste din România, au făcut apologia sistemului economiei socialiste, sistem demonstrat ca fiind păgubitor pentru economie chiar în condiţii de detenţie, când personalul nu fura.

Concluzii

1. În perioada totalitarismului comunist, distrugerea economiei naţionale s-a făcut programat, după modele experimentate şi conduse (în fabricile închisorilor comuniste şi în lagărele de muncă) de către comandanţii acestora şi de către personalul de Securitate aflat în subordine directă.

2. Comandanţii închisorilor şi ai lagărelor, anchetatorii şi gardienii, după amnistia din 1964 a deţinuţilor politici, au fost transferaţi în unităţi economice de stat, în servicii de administraţie, de personal, de pază şi de ordine, unde şi-au făcut reţele de informatori şi de colaboratori după modelul celor din lagăre şi din închisori, deşi ştiau că principiile economice sunt greşite şi irealizabile.

3. Prin această rotaţie a cadrelor, toate unităţile socialiste au devenit nişte închisori constituite într-o adevărată reţea, care a purtat un nume ambiţios de „reţea a economiei naţionale”.

4. Falimentul acestei reţele este, în fond, falimentul ideologiei marxiste privitoare la economie şi falimentul regimurilor comuniste totalitare, menţinute în toată Europa de Est de poliţia politică.

5. Deconspirarea listelor de ofiţeri şi informatori de Securitate reprezintă dreapta judecată a istoriei şi oferă o primă posibilitate de refacere morală şi economică a ţărilor foste comuniste din estul Europei.

Anexă

Ioan Cupșa

MEMORII

Viaţa părea să devină mai bună, fără libertate însă. Din când în când eram vizitaţi de ofiţeri şi subofiţeri care ne chestionau în legătură cu condamnările noastre. Plutonierul-major care m-a asistat în 1962 la vorbitorul cu Tita, întrebându-mă odată despre procesul meu, pe care i l-am redat pe scurt destul de fidel, m-a întrebat: „Şi pentru asta cât ţi-au dat?” – „8 ani!” am răspuns, şi el a comentat – parcă mai mult pentru sine decât pentru mine: „Mda, cam mult, totuşi!”

Deci ţi se mai permiteau şi asemenea „libertăţi”. Nimic mai mult!

Au trecut aşa, în relativă linişte, lunile iulie şi august. Se împlinea un an de la arestarea mea. Prin septembrie 1959, vizitele superiorilor în celula noastră au început să se înmulţească. După ce, în prealabil, ofiţerul a început (alături de alţi ofiţeri) să se mai „documenteze” în privinţa noastră, a venit într-o zi şi ne-a pus – neobişnuit de politicos – întrebarea: „Care dintre dumneavoastră ar dori să iasă la lucru în fabrică?” Ciudată această delicateţe. Majoritatea s-au abţinut. Nu era de mirare: cu toate lecţiile mele, nu ştiau ce e o fabrică sau li se părea că problemele unei fabrici îi depăşesc. Din cei 20, eu şi vreo alţi 6 am răspuns că dorim acest lucru. M-am declarat cu totul dispus a lucra în fabrica penitenciarului din Aiud, al cărei profil era de electromecanică, adică exact în specialitatea mea.

Situaţia de incertitudine n-a durat decât vreo două zile. Apoi, cei care ne-am exprimat dorinţa de a lucra în fabrică am fost scoşi şi duşi într-o cameră cu paie pe jos (aşezate pe lângă pereţi), cu pături suficiente, unde n-am stat decât două zile. Aici am aflat că urma să lucrăm în atelierul fabricii în locul deţinuţilor de drept comun, care nu făcuseră mare lucru. Eram în cameră vreo 80 de persoane, dar alte „serii" trecuseră pe aici înainte de noi, iar altele urmau să treacă în urma noastră...

Pentru lucrul în fabrică am fost aleşi vreo 50.

Ei, din momentul intrării în această cameră, alimentaţia ni s-a schimbat. Trebuia să fim „fortificaţi" în vederea sarcinilor care ne aşteptau. La masă ni s-a servit o ciorbă de fasole boabe, foarte gustoasă, şi fiindcă am fost întrebaţi: „Cine mai doreşte?", am obţinut o a doua farfurie, aşa încât m-am săturat... Nu ştiam – nici n-aveam de unde să ştim, după un an de detenţie – că ne aşteaptă şi felul doi. Ne-am aşezat la odihnă şi după o jumătate de oră a apărut şi felul doi... Surpriză! Macaroane cu carne în chip de budincă, dată chiar la cuptor. O porţie mare, cât o cărămidă! Nimeni n-a putut-o mânca şi nici n-a încercat. Toţi ne-am rezervat porţia pentru mai târziu. Şi mai târziu am mâncat-o cu mare poftă deşi se răcise şi se sleise...

În ziua aceea, pe lângă toate aceste evenimente „hazlii" (deci menite a produce bună dispoziţie), a mai avut loc încă unul: „Mă, care eşti inginer aici?" – a strigat gardianul. Eram învăţaţi să ni se adreseze „caraliii" cu „Banditule!", aşa că la început n-am înţeles prea bine ce vrea. Mai apoi, când a repetat întrebarea, ne-am prezentat câţiva inşi înaintea lui. Arătând, la întâmplare, cu degetul spre unul dintre noi, gardianul i-a ordonat: „Ia, vino tu încoace! Eşti inginer?!". La răspunsul afirmativ al individului, gardianul, autoritar, l-a mai întrebat: „Da' carte ştii?" „Bineînţeles", a răspuns individul, resemnat. „Ia să-mi faci un tabel cu toţi ăştia de aici, în care să scrii la fiecare ce condamnare are, ce meserie, vârstă... Tot! Ai înţeles, mă?! Crezi că poţi face asta?"... „Pot" – a fost răspunsul. „Na! Atunci, poftim, ai aici hârtie şi creion şi apucă-te de treabă, măi!"...

A fost un moment de mare amuzament. Nu-l pot uita, într-atât m-a bine dispus. Începea să-mi revină simţul umorului, pe care niciodată nu l-am avut prea dezvoltat...

După două zile am fost scoşi de aici şi trimişi într-o curte largă... Sub soarele strălucitor şi cald am zărit un gard de circa 80 m lungime şi vreo 20 m lăţime care separă curtea închisorii de cea a dormitoarelor care ne aşteptau. O-ooo!... Acestea erau dormitoare mari, cu paturi suprapuse, având la capete „lavoare" din tablă zincată, cu robineţi de apă curentă şi cu un closet turcesc, cu rezervor de apă...

Părea un fel de cameră de hotel raportat la tot ce cunoscusem mai înainte... Totuşi, pe nici unul dintre noi nu părea să-l fi impresionat cumva schimbarea de situaţie.

Prin curtea fabricii vedeam deţinuţii de drept comun care ocupaseră aceste spaţii înaintea noastră şi care urmau să părăsească în curând fabrica (probabil chiar penitenciarul...). Toţi urmau să plece, în afara celor

de la bucătărie, care mai rămâneau un timp, până când între „politici" s-au găsit persoane „apte" a-i înlocui.

Este de menţionat faptul că deţinuţii aceştia, dintre care şi eu făceam parte (printr-un concurs „favorabil" de împrejurări?!...), se bucurau de un regim mult mai blând mai „liberal" – aş zice –, putând avea chiar contacte cu familiile lor. Ei – adică noi – primeau pachete de acasă şi, în general, nu duceau lipsuri. E foarte greu să înţelegi aceşti termeni în mod real. Totul trebuie privit relativ, adică raportat la ceva foarte rău. Foarte rău, am zis? Nu cred că am cunoscut în detenţia mea acel „foarte rău" despre care vorbesc. Foarte rău era pentru cei din „Zarcă", după câte înţelegeam eu, dar răul acelora nu mi-l puteam imagina în dimensiunile lui reale. Cel puţin aşa cred. Adică, eu cred că în închisorile comuniste s-au trăit coşmaruri, au avut loc lucruri incredibile... Cred că a existat atâta ticăloşie cât nu poate cuprinde mintea unui om. După tot ce mi-a fost dat să văd şi să trăiesc, îmi vine greu să-mi stăvilesc imaginaţia (care, repet, nu este unul din punctele mele „forte"...). totuşi, am putut observa că faţă de noi, „politicii", caraliii dobândiseră un oarecare respect. În mod „clandestin" – mai precis, cu consimţământul deplin al comandanţilor închisorii – ei ne dădeau ţigări, marfă de mare preţ în puşcărie. O luau din pachetele altora? ne-o „drămuiau" din pachetele noastre? Greu de răspuns. Neştiind cum să răspund acestor întrebări, mi-am păstrat o oarecare decenţă: refuzam, uneori, aceste „favoruri", pe motivul că n-am slăbiciuni prea mari, ca nu simt nevoia acestor „favoruri"... Cu atât mai mult cu cât caraliii şi subofiţerii cu grade mici ne tratau în continuare cu „Bă!", „Mă", sau „Banditule!"... Nu mă lăsam indus în eroare: începusem să-i deranjez cu „demnitatea" mea.

În dormitorul în care am fost repartizat, mi-am găsit câteva cunoştinţe: astfel era Surdu Dionisie – cu care lucrasem la Cernăuţi, inginerul Marcu de la Industria Optică Română (tot absolvent de Timişoara care ne delecta cu canţonete italiene), şi altul care fredona mereu arii şi fragmente dintr-osimfonie compusă de un deţinut (simfonie scrisă pe un cearceaf de pat, intitulată „Simfonia Maramureşului" şi „Câte flori pe Iza'n sus").Alţii, cu un vârf de cuţit scriau versuri pe un săpun de toaletă, sau, în alte cazuri, pe un ciob de geam afumat cu chibrite sau ţigări... Se făcea şi se transmitea o muncă de creaţie – nu ştiu cât de originală. Mă consideram un om fără simţ artistic şi cu toate că încercam să memorez „partitura muzicală", îmi dau seama că, acum, nu sunt în stare să reproduc nimic... Este şi acesta un fenomen specific închisorilor: distrugerea memoriei creative!...

Oamenii îşi povesteau necazurile, pricinile pentru care se aflau aici: Pentru parodia rugăciunii „Tatăl nostru" (sub forma „Tatăl nostru din Kremlin"), pentru defăimarea unei „naţiuni prietene", culpa principală constituind-o afirmaţia că motocicleta I.J. era copia fidelă a B.M.W.-uluigerman), pentru abateri săvârşite sub regimul antonescian (pedepse date şi apoi amnistiate de acelaşi regim), pentru ascultarea sfaturilor unui învăţător hunedorean (care nu se ştie ce voia de fapt, dar ascultătorii lui trebuiau să poarte asupra lor – ca semn de recunoaştere – o monedă de 5 bani, ceea ce şi făcuseră). Pe scurt: pricinile lor erau unele şi aceleaşi: toţi avuseseră – mai mult sau mai puţin evident – o atitudine ostilă

noului regim comunist. Cu specificul românesc: umorul! Nu găseai măcar unul singur care să aibă la activ fapte grave, pasibile de pedeapsă cu privarea de libertate de 10-20 ani...

Pare greu, de necrezut astăzi – şi cred ca va părea incredibil totul într-osocietate dreaptă – dar nici unul din cei car se aflau acolo nu era condamnat pe baza unei culpe dovedite, ci pe baza unor „indicaţii superioare de partid şi de stat", după cum ulterior mi-a fost dat să pricep.

Îmi aminteam mereu vorbele „amicului" lui Sinegalia: „Voi sunteţi nişte caracude care aţi căzut, orbeşte, cu grămada în plasă!..." Sau, povestea lui cu vrăbiile: „Aşa sunteţi voi: s-a tras cu praştia şi aţi căzut!"... Exact aşa cum eram toţi. N-ai crede, dar realmente, aşa eram!...

Era printre noi un „zis" inginer chimist, originar din Caransebeş, cu nu ştiu ce funcţie în Bucureşti. Asta ofta mereu: zicea că e prieten cu inginerulBubu Calliani din Blaj, suferea după un „paradis pierdut"(?!?). Omul ăsta îmi făcea fel de fel de confidenţe, manifestându-se împotriva a tot ceea ce era acum.Se numea Currac (în limba sârbă „lup"), Currac Ştefan. Este omul care avea să devină mai târziu, inchizitorul colegilor săi de celulă... Îmi era antipatic, deci teribil de suspect... Nu m-am înşelat nici în privinţa lui...

Vezi, ţăranii leagă prietenii în armată. Viaţa de recrut îl pune pe unul în legătură cu celălalt. Acolo se descopăr caractere şi ne-caractere.

Din cauza asta, prieteniile din armată durează o viaţă.Totuşi, aş îndrăzni să spun compatrioţilor mei că mai mult decât armata, puşcăria comunistă a fost un mijloc de selecţie între oamenii de onoare şi caracter si cei fără onoare, fără demnitate, fără caracter. Aici, n-acontat deloc mediul social de provenienţă.: găseai ţărani şi muncitori foarte demni,în stare a suporta cele mai drastice pedepse fără cârtire – spre furia caraliilor – şi intelectuali lipsiţi de şira spinării, sau invers. Aici erau doar oameni şi neoameni, şi aşa s-au legat prieteniile... Mi-aş fi dat oricând fata după „a lu' X", sau după „a lu' Y", ţărani destoinici din Ardeal, oameni cu scaun la cap, plini de mândrie şi demnitate, buni patrioţi, adevăraţi români, oameni frumoşi la suflet şi la trup, oameni întregi la minte...Minunaţi oameni, zic! Dacă numai din acest fel de oameni s-ar constitui naţiunea română, ea ar fi în fruntea tuturor naţiunilor!... Din păcate, cozile de topor n-au lipsit nici aici. Mă gândesc cu ruşine la faptul că aflându-ne toţi în aceleaşi condiţii, unii au colaborat cu caraliii, cu subofiţerii şi ofiţerii, pe gratis, absolut pe gratis! Mâncarea lor nu era cu nimic mai bună decât a noastră, regimul de închisoare nu le era prin nimic îndulcit, şi totuşi, ei ne trădau... Nu-i vorbă, nici regimul nostru nu se schimba prea mult după o „turnătorie" a lor! Parcă ce mai conta o „izolare", o bătaie zdravănă sau o ameninţare cu „stuful" din bălţile Brăilei...

Nu mai conta nimic pentru un om cu şira spinării, fie el ţăran, muncitor sau intelectual... Repulsia creată tuturor de aceşti neoameni se simţea din ce în ce mai bine. Nici unul nu vorbeam. Adoptasem, însă, acelaşi comportament faţă de turnători: ironia, „poantele" se

încrucişau, mergând de la subtilitatea intelectualului, până la umorul „negru" al ţăranului – umor pe care l-am cunoscut pentru prima oară şi care constituie până astăzi suportul meu moral. „Să te ferească Dumnezeu – îmi ziceam – să cazi în gura unui ţăran deştept!".

Aceşti ţărani voiau să ştie; voiau să înveţe; voiau să priceapă ce se întâmplă cu ei. Evident, nu le puteam oferi răspunsuri pe măsura exigenţelor lor, şi asta nu era o plăcere, pentru că prin intermediul lor puteai stabili întreaga mărime a dezastrului naţional.

După vreo două săptămâni de pregătire fizică am fost scoşi în curtea fabricii, unde am fost trecuţi în revistă de către nişte persoane civile. Era inginerul şef al fabricii, Biber, mecanicul şef Aldea şi alţii. Inginerul şef ajungând în faţa mea, după ce m-a chestionat despre vârstă, profesie etc, mi-a spus să trec la o parte. Apoi, lângă mine au mai ajuns vreo alţi 4-5 indivizi. Terminându-se „sortarea" – făcută pe bază de pură impresie – inginerul şef mi s-a adresat: „Dumneata vei lua în primire atelierul electric având sarcina de a întreţine tot utilajul electric al fabricii, precum şi iluminatul; cei de lângă dumneata vor constitui personalul pe care îl vei avea in subordine". Personalul se compunea din: ing. Alecu Constantinescu – fost conferenţiar la Institutul de petrol şi chimie –, Anton Turdeanu – maistru electromecanic –, Nicolae Zamfir şi Titi Bilu – electricieni. Buni specialişti în depanări şi detectarea defecţiunilor, ing. Constantinescu şi Nicolae Zamfir s-au ocupat de acest domeniu, Bilu a devenit bobinator pentru motoarele arse, iar Turdeanu se ocupa tot de întreţinere.

Opririle de utilaje – fie din cauza proastei întreţineri, fie din motivul că aşa doreau ei – erau foarte frecvente cât timp s-a lucrat în fabrică cu deţinuţii de drept comun.

După începerea lucrului cu deţinuţii politici – oameni mai bine pregătiţi, în general – opririle au fost din ce în ce mai rare. În perioada de început au fost aduşi in fabrică (din penitenciar) deţinuţi mai vechi, oameni care au lucrat în mine, în colonii de muncă şi chiar în fabrica penitenciarului, astfel încât erau cunoscuţi de către personalul civil al acesteia.

Fabrica avea mai multe ateliere specializate în producerea diverselor articole necesare pieţei, conduse fiecare de un maistru civil. Toţi aceştia, inclusiv inginerul şef, aveau şi grade militare... Maiştrii aceştia aveau fiecare câte un ajutor de maistru ales dintre noi, dintre deţinuţi. O astfel de încadrare aveam şi eu. Eram încadrat cu un salariu de 850 lei lunar. Timp de mai bine de trei ani am semnat cu regularitate aceste state de plată, fără a primi vreodată vreun leu. Nici la ieşirea mea din puşcărie n-am primit nimic. Auzisem că în anii precedenţi, deţinuţilor eliberaţi, chiar şi unor deţinuţi politici, li se dădea ceva din aceşti bani. Poate că era doar un zvon care circula pentru ca oamenii să fie mai cointeresaţi, să spere că la eliberare se vor duce la casele lor nu tocmai cu mână goală. Nu ştiu. Tot ce ştiu este că eu n-am primit nici un ban, deci consider că semnând nişte state de plată, banii aceştia existau şi erau luaţi de cineva. Poate îmi plăteam puşcăria din ei? Atunci înseamnă că eu mi-am plătit în penitenciarul din Aiud „casa", masa şi îmbrăcămintea, pe toată perioada în care

am fost deţinut aici. Nostim, nu-i aşa? Mă întreb, uneori, şi astăzi: „Unde au mers aceşti bani? Cine şi i-a însuşit timp de trei ani şi jumătate? Odată cu venirea deţinuţilor mai vechi s-a mărit şi personalul atelierului electric: Grădinaru Constantin – electrician amator, dar bun –, inginerul Schiaua, Nicolae Ciolan – un excelent bobinator, care şi-a însuşit această profesiune în penitenciar şi lucra la fel de frumos ca Bilu, având o calitate în plus: se pricepea mai bine la legarea bornelor, mai precis, la adaptarea acestora în funcţie de nevoi, specificului utilajului (nu se lăuda cu aceste succese şi asta era încă o calitate a lui).

Nicolae era cam mucalit şi avea o practică de vechi puşcăriaş. Aşa că nu ştiu nici cum şi nici de unde (acesta va rămâne secretul lui) reuşea să facă rost de câte o pagină întreagă de ziar (sau numai de o bucată din ea), punându-ne-o tuturor la dispoziţie. Astfel mai „prindeam" noi câte ceva din ce se întâmpla afară.

Omul de bază pentru depanări şi pentru lucrările de întreţinere a fost Nicolae Zamfir, secundat perfect de Constantinescu. Turdeanu era un fost C.F.R.-ist , bun profesionist, lucrase la atelierele C.F.R.-Cluj, la fel cu comandantul închisorii, colonelul Crăciun care – culmea! – îi fusese naş de cununie. A fost scos la raport la el de câteva ori, fără nici un rezultat. Foarte revoltat, Anton îmi povestea convorbirile dintre ei, le făcea imputări aspre „prietenilor" lui pentru faptul că se găsea aici. N-a beneficiat de nici un favor, decât, poate, de acela de a fi scos din vechea celulă şi repartizat la atelierul electric unde treaba era mai curată, fără normă, pontat în regie şi unde anturajul său era, sper, mai plăcut. Cel care făcea în grupul nostru atmosferă discordantă – determinată de o oarecare rivalitate cu ceilalţi profesionişti – era Titi Bilu, originar de prin Câmpina.

Prin toamna anului 1962, după ce eu părăsisem Aiudul şi mă aflam deja în Bălţile Brăilei, am aflat că Anton Turdeanu a murit în închisoare, nemaiapucând să ajungă acasă între ai lui, la familia la care ţinea atât de mult! Vestea morţii lui m-a întristat şi m-a îndurerat sincer. Îi port şi astăzi o duioasă simpatie.

Era obiceiul aici ca personalul civil din fabrică să vină la atelierul electric cu tot felul de rugăminţi personale: ba să reparăm un reşou electric, ba un fier de călcat, ba un radio... Aceste lucruri fuseseră interzise cu desăvârşire de inginerul şef. Dar te întreb: „Puteai să nu le faci?". Te puneai rău nu numai cu cei în cauză, ci şi cu gardienii care ne supravegheau şi care, la rândul lor, profitau de noi la maxim. Natural, toate aceste lucrări se făceau din materialele din magazia atelierului şi fără nici o recompensă din partea solicitanţilor, la cheremul cărora ne aflam. După câteva „demonstraţii" ce au urmat unor refuzuri categorice din perioada de început, am înţeles că inginerul şef nu poate stăpâni banda de profitori şi ca victimele suntem noi, cei care-i dăm ascultare.

Pe o asemenea chestie a căzut în dizgraţia inginerului şef, Alecu Constantinescu, fostul conferenţiar: a fost prins efectuând o asemenea lucrare „particulară". Inginerul şef s-a adresat mie şi pentru a fi cât mai convingător, a încheiat apoteotic: „Şi apoi, nu înţeleg cum de se pretează un om cu pregătirea lui să facă asemenea lucrări!". Să nu-ţi vină să crezi! Adică, ce deosebire vedea el între aceste lucrări şi cele pe care le

executam zilnic pentru fabrică? Adică, nu era tot una pentru ce lucrezi în puşcărie sau pentru cine? Lucram supravegheaţi de gardieni, pe funcţii repartizate după bunul plac al inginerului şef... Nu eram oameni liberi şi pentru noi noţiunea de demnitate nu mai era cea cunoscută în libertate. Aici, a fi demn însemna a fi solidar cu ceilalţi deţinuţi şi a te comporta în aşa fel încât să nu le dăunezi lor. Inginerului şef i-am răspuns că în sistemul de organizare a muncii în care ne aflăm, astfel de situaţii sunt inevitabile. Se contura aici viitorul economic al României: la „baza" căruia stătea furtul din avutul obştesc. În fond, teoria lor privitoare la „proprietatea comună" asupra mijloacelor de producţie nu venea în contradicţie cu cererile solicitanţilor noştri care considerau fabrica penitenciarului ca un „bun al întregului popor". Noi, deţinuţii, nu eram poporul, eram „duşmani ai poporului" şi trebuia să fim reeducaţi. Pentru aceea ne aflam acolo, să luăm lecţii de la cei plătiţi de stat în acest scop. Aşadar, materialele magaziei noastre aparţineau poporului şi poporul era undeva departe...aici poporul erau: comandantul închisorii, ofiţerii Securităţii statului, caralii, cărora aceste bunuri le aparţineau şi cărora nici prin gând nu le trecea să le considere altfel, la fel cum şi pe noi, deţinuţii, ne considerau servitori ai lor.Puşcăria le aparţinea, de asemenea. Era şi asta un „bun al poporului". Multe „bunuri" avea poporul în vremea aceea şi văd cum sporindu-se pa zi ce trece am ajuns la o bunăstare deloc de invidiat! De altfel, acest inginer şef era un om căruia nu-i puteai reproşa nimic. Nici mecanicului şef Aldea – cu care aveam legături directe – nu am ce să-i reproşez. Îşi făceau numai datoria pe linie profesională şi am observat destul de repede că între ei (între civili) şi militari exista un conflict bine mascat , determinat de invidia celor din urmă faţă de primii. Aceştia aveau o meserie, ceilalţi nu, dar urmau să o aibă: „meserie" de securist! Cea mai abjectă pe care am întâlnit-o în viaţa mea; pe cât de abjectă, pe atât de bine plătită!

Ei, bine! Personalul militar format din: Comandantul Crăciun, locot.-col. Ivan, locot.-col. Iacob, căpitanul Lörintz şi alţii , nesemnificativi, îşi făceau şi ei inspecţiilelor, care pe măsură ce înaintau în grade, devenea din ce în ce mai rare. După exigenţa manifestată de fiecare în timpul inspecţiilor şi după frecvenţa acestora îţi puteai da bine seama de promovările lor pe linie „profesională"...

După vreo două luni şi ceva de la intrarea noastră în fabrică s-a organizat în curtea închisorii (a fabricii), o adunare la care au participat atât comandantul închisorii, cât şi inginerul şef. Zecepersoane am fost strigate pe nume şi trecute la o parte: 7 dintre acestea eram şefi de ateliere şi 3 erau muncitori (unul la turnătorie, altul la lăcătuşerie, iar al treilea era reglor de maşini). Am fost declaraţi fruntaşi în producţie şi am fost mutaţi într-un dormitor separat.

Iată-mă, aşadar, din nou fruntaş (nu mai eram, totuşi, emerit), poziţie ce părea a-mi fi fost hărăzită de soartă şi aducătoare de ghinioane. Eramobişnuit să fiu apreciat şi promovat, aşa că nu prea am fost măgulit, cu atât mai mult cu cât aici puteai fi suspectat de a fi turnător, deci om al administraţiei. Trebuie să spun că noua mea poziţie nu era de invidiat: nu-mi plăcea ideea că aş putea da naştere la bănuieli de felul celor amintite.

Era deci firesc să mă întreb ce mă aşteaptă de acum încolo şi să nu mă încânte aprecierile lor. În ceea ce mă priveşte, atmosfera de suspiciune astfel creată nu a durat mult; curând, lumea s-a convins cănu pot fi obiectul nici celei mai vagi bănuieli. Şi drept să spun, eu nu aveam nici un merit care să îndreptăţească această promovare: cei care m-au promovat au fost destoinicele şui priceputele mele ajutoare. N-aveam nici o realizare personală atunci. E drept că mai târziu am proiectat şi executat in atelier un aparat de sudură „cap la cap" (mergând pe dimensiuni până la 20 mm diametru) pentru recuperarea deşeurilor metalice ale diverselor ateliere în special de la sobele de gătit), şi că am avut principala contribuţie la calculele necesare realizării unui asemenea aparat. Am mai proiectat (şi a fost executat şi apoi folosit cu succes) un transformator de sudură monofazic şi un electromotor potrivit maşinilor de cusut electrice (acesta a fost executat în fabrică integral, dar fiind făcut manual, cu multă migală, nu putea concura ca preţ cu motoarele similare de pe piaţă şi n-ar fi putut deveni motor de serie decât într-o fabrică de profil). Dar, aşa cum zic, când am fost promovat „fruntaş", toate astea nu existau decât ca planuri pe care le discutam cu ceilalţi.

Regimul de alimentare al fruntaşilor era diferit de al celorlalţi. Ni se servea mâncare la discreţie şi gătită mai bine. Excela budinca de macaroane cu carne preparată la cuptor, cea care ne impresionase în ziua sosirii la Aiud. Se mai reuşea câte o ciorbă de carne destul de gustoasă, rezultată prin fierberea îndelungată a unor oase care purtau pe ele urme de carne. Toate le-ai fi putut mânca mai cu plăcere, dacă n-ai fi cunoscut provenienţa produsului primar sau n-ai fi văzut oasele acelea... Zilnic (de când lucram în fabrică), aveam două feluri de mâncare şi carne primeam destul de des. Cum zic, ea provenea din capete de vită aduse de la abatorul în care se sacrificau vite pentru populaţia civilă. În curtea închisorii se puteau vedea nişte piramide din 60-80 asemenea capete, oferind o imagine sinistră: cranii mari care păstrau expresia de groază în ochii holbaţi şi rânjete de tot felul pe boturile lor sângerânde. Dinţii mai mult sau mai puţin descoperiţi erau la fel de dezgustători. Un hâtru bun de glume a botezat aceste capete: le-a spus „zâmbete" şi aşa au rămas. Când apăreau piramidele în faţa bucătăriei, toţi deţinuţii luau la cunoştinţă ca la prânz se vor servi „zâmbete". Cum unii vorbeau aşa în timp ce mâncau, nu era chip să-ţi cadă bine mâncarea, oricât de flămând ai fi fost.

Dormitoarele fruntaşilor erau identice cu celelalte (conţinând paturi, spălătoare cu jgheab, closet turcesc), dar fiind folosite doar de 10 persoane păreau mai „civilizate". După un timp ne-au adus o mică bibliotecă (literatură acceptabilă şi chiar bună), ne-au dat table de şah, toate pentru antrenarea intelectului, trăgându-se pesemne concluzia că am putea fi folosiţi mai bine decât la munci fizice. În atelier era o mică bibliotecă tehnică pe care eu am folosit-o în mod serios, împrospătându-mi cunoştinţele de electrotehnică din facultate, reuşind să concep proiectele menţionate şi să fac totodată calculele necesare lor. Evident, viaţa începuse să fie cu totul alta, aproape normală pentru un om fără mari pretenţii aşa cum eram eu şi care simţeam ca pe o greutate doar sentimentul privării de libertate.

Vecinul meu de pat, un tânăr inginer din Bucureşti, se numea Gheorghe Gabriel. El lucra la biroul tehnic al atelierului, birou destul de bine pus la punct. Tânărul acesta avea o memorie excepţională: întrebat de inginerul şef despre situaţia unei anumite comenzi (care nu erau puţine), putea da în orice moment răspunsuri de o precizie uimitoare. Aflasem că fusese candidat la titlul de maestru de şah. Dovada ne-a oferit-o când a jucat cu patru dintre noi o simultană de şah fără a avea tabla de şah în faţă. Când unul dintre jucători a făcut o mişcare greşită a spus simplu: „piesa cutare nu poate fi acolo, ea se află în poziţia cutare". Apoi a reluat întreaga partidă şi cum mişcările erau scrise de la început, s-a dovedit că avusese dreptate. Evident, am fost cuceriţi!

Starea de spirit a tuturor era mult mai bună, astfel încât unii mai tineri s-au pus pe şotii. Am devenit „bunicul" tânărului inginer cu „problema" I.J.-ului sovietic, căruia un altul – numit mecanic şef ajutor la biroul tehnic – îi devenise „tătic". Băiatului ăstuia îi plăcea să se răsfeţe. Se numea Petcu şi era pe funcţia de inginer şef la atelierul mecanic, vecin cu atelierul nostru. Într-o zi, băieţii mi-au luat cheia dulapului în care păstram toate materialele „speciale" (printre altele şi spirt industrial utilizat la bobinări), au filtrat spirtul printr-o serie de filtre concepute de ei şi au reuşit să prepare o băutură alcoolică acceptabilă. A fost mare veselie: numai eu eram îngrijorat că nu voi putea justifica lipsa şi că gluma s-ar putea repeta. Temerile mele nu le-am împărtăşit muncitorilor, lăcătuşi, ajustori de precizie pentru care cheia mea nu prea conta şi cărora, la sfârşitul chefului, le-am spus că mi-a plăcut şotia lor, dar că nu mi-ar plăcea să se repete. Mi-au spulberat temerile şi s-a văzut că avuseseră dreptate: n-am păţit nimic nici unul şi nici nu s-a mai repetat gluma. Eram oameni disciplinaţi.

Pentru o cât mai fidelă redare a atmosferei care exista în acea perioadă între lucrătorii fruntaşi ai fabricii penitenciarului din Aiud, vreau să „imortalizez" şi cea mai reuşită farsă ce mi s-a făcut aici.

Mă aflam singur în atelierul electric şi pileam o piesă strânsă într-o menghină. Toate uşile şi ferestrele erau închise. În spatele meu, cam la vreo 6 m distanţă de mine se afla o chiuvetă al cărei robinet era închis. Era linişte, nu se auzea decât zgomotul pilei cu care lucram foarte concentrat. Brusc, din piesa pe care o pileam, a ţâşnit un jet de apă care m-a stropit drept în faţă. M-am întors spre chiuvetă... Robinetul închis (de altfel jetul mă stropise în faţă şi nu avea cum proveni de acolo)! Am continuat pilitul, foarte preocupat a găsi o explicaţie logică acestui ciudat fenomen. M-am oprit din lucru încercând o explicaţie „ştiinţifică": vreun gol „masiv" de aer umplut cu apă în piesă sau în pilă, aiurea! cel mult sub duşumea, sub bancul de lucru care la o mişcare a mea... aiurea! De la fereastră... dar era închisă! De la uşă? Mă uit: închisă şi asta, dar... Uşa spre atelierul mecanic se deschide salvator şi „nepotul" Petcu apare râzând din toată inima şi cerându-şi scuze mi-a dat explicaţia: pe gaura cheii de la uşa de la intrare a introdus un ac de seringă. Apăsând cu putere pistonul seringii umplută cu apă, jetul a fost proiectat asupra piesei mele şi de acolo a ricoşat în obrazul meu. L-am felicitat pentru idee, pentru precizie şi pentru faptul că a declanşat acel şir de explicaţii spontane stupide, de a căror prostie mă

îngrozisem în clipa în care mi-am întrerup lucrul privind în jur. El sesizase acel moment, a „şters-o" de la locul faptei intrând în încăpere pe cealaltă uşă, vrând să-şi continue farsa (uşa atelierului mecanic se afla pe peretele opus uşii de la intrare – locul acţiunii). N-a fost în stare să-şi continue farsa întrebându-mă ce s-a întâmplat (eu i-aş fi povestit foarte uimit întâmplarea, sunt sigur că a contat pe seriozitatea cu care sunt învăţat să analizez lucrurile). Figura mea uluită l-a făcut să nu-şi poată stăpâni râsul şi să se dea de gol. Apoi am râs împreună, au râs şi ceilalţi cărora li s-a povestit cu lux de amănunte întâmplarea, şi uite-aşa iar ne-am mai bine dispus o zi şi multe altele în care ne-o aminteam.

În viaţa de puşcăriaş momentele hazlii erau foarte rare. Le voi putea menţiona în amintirile mele. Nu într-atât pentru hazul lor, cât pentru rolul pe care l-au jucat în menţinerea condiţiei noastre umane. Cei care, având simţul umorului, şi l-au mai putut păstra în ciuda tuturor presiunilor ce se făceau asupra noastră, au fost şi sunt demni de admiraţie. Mai mult chiar: au avut generozitatea de a ne împărtăşi ceva din optimismul lor binefăcător şi eu le sunt foarte recunoscător, de aceea nu pot trece cu uşurinţă peste numele lor.

Viaţa de muncă în fabrică s-a dovedit incomparabil mai bună ca cea din celulă.

Pe la mijlocul anului 1960 s-a făcut şi un club cu bibliotecă. Se citeau cărţi, se făceau recenzii, aveau loc discuţii. Apoi s-a hotărât ca recenziile să fie publice – asta însemna sa fie scrise şi citite în cadru organizat, sub supravegherea „autorităţilor" care cereau „politizarea" lor, ca la şcoală... A mai luat fiinţă şi cunoscuta gazetă de perete de care nici aici nu mai puteam scăpa. Aici trebuiau să apară articole critice la adresa acelora care nu se încadrau în programul de muncă impus şi articole care popularizau faptele meritorii.

Şi aşa, după vreo trei luni de la „inaugurarea" dormitorului fruntaşilor, au mai venit alţi 10 fruntaşi. Vreau să-l amintesc în mod deosebit pe Drăgoescu Romulus, căruia cei mai tineri îi spuneau „nea Romică". Lucra la freză. Era un om mic de statură, negricios la faţă şi slab de nu cred că atingea 50 kg. Se afla în puşcărie de mai bine de 10 ani, de prin 1948, când s-a terminat un proces de anvergură într-o acţiune de sabotaj ce avusese loc la Reşiţa. Promovat pe atunci în funcţia de administrator delegat al Reşiţei, la o vârstă de nici 50 de ani, a căzut şi el în plasă.

Într-o convorbire avută între patru ochi, când l-am întrebat cum de a fost posibil ca la o vârstă de nici 28 de ani să fie promovat într-o funcţie de aşa mare răspundere (practic, cea mai mare răspundere într-o întreprindere), mi-a răspuns cu şiretenie: „Ştia Auschnit pe cine să aleagă în locul său!" (Auschnit – alături de Malaxa – era un mare potentat al industriei din epoca interbelică). N-am mai adus niciodată vorba despre asta, înţelegând că n-a fost vorba de nici un fel de sabotaj şi că nu vrea să discute subiectul. Acum, în Aiud, printre deţinuţi era primul om de încredere al administraţiei. Mă întrebam când a trădat? L-a trădat pe Auschnit? A trădat statul român în procesul de sabotaj de la Reşiţa în 1948 sau 1949? Trădează acum? Nu ştiu ce mă face să cred că a ajuns în fruntea Reşiţei ca om al lui Auschnit şi că pe acesta nu l-a trădat. M-ar interesa să aflu probele

existente contra lui în acel proces, poate l-aş înţelege cumva, aş găsi o motivaţie a conduitei lui de atunci deşi trădarea de dragul trădării mi se pare oribilă.

Trecuseră doi ani de când nu mai aveam nici o ştire despre familie. Spre ea se îndreptau mereu gândurile mele. Grijile mele acestea erau: „Ce face soţia mea? Cum se descurcă singură în situaţia actuală? Tita ar fi trebuit să fie medic deja, dar era de fapt? Tana ar fi trebuit să fi intrat la facultate, dar va fi fost ea admisă ca fiică de deţinut politic? Ajunsesem sau nu un factor destructiv pentru familia mea aşa cum erau şi ceilalţi de aici?"

Soseau la poartă, prin administraţie, o serie de sentinţe de divorţ.

Printre noi circula zvonul că soţiile rămase acasă nu puteau supravieţui decât dacă divorţau.; atunci îşi puteau găsi locuri de muncă atât ele cât şi copiii. Părea unica soluţie pentru majoritatea lor.

Divorţul Toniţii impus de împrejurări şi în interesul fetelor noastre nu mi-a fost adus la cunoştinţă. Astfel, printre cei pe care îi aveam alături şi lângă care îmi duceam zilele, eram unicul.

În schimb, la toate inspecţiile care se făceau din partea organelor M.A.I. în dormitorul nostru, comandantul col. Crăciun mă folosea drept reclamă, pentru a dovedi „umanitarismul" comunist atât în fată autorităţilor cât şi în faţă deţinuţilor. Iată cum se proceda:

Spre toamna anului 1960 începuse a se admite primirea de pachete acasă. Aceasta nu a fost o măsură generală, ci favoruri acordate la câte o persoană sau două. După obţinerea titlului de fruntaş, am ajuns şi eu să beneficiez de această favoare. Puteam scrie familiei o carte poştală de câteva rânduri, în care să confirm primirea coletului şi numai atât.Am cerut să mi se trimită în special delicatese, produse de calitate, dulciuri, deoarece acestea ne lipseau mult.Familia a răspuns prompt cererii mele şi apoi, Convenind cu fratele meu Victor şi surorile mele Cornelia şi Tinuca, Toniţa a organizat o echipă de 4, care, prin rotaţie, îmi trimiteau lunar câte un pachet de 5 kg. Coletele conţineau şi scrisori de acasă, dar desfacerea pachetelor se făcea de către un ofiţer (căpitanul Lörintz0, iar apoi de către căpitanul Chirilă, care oprea la dânsul scrisorile. Au trecut multe luni, aproape un an, până când ni s-a făcut un nou „favor", constând în a ni se permite să citim aceste scrisori.

Nu uit cum odată, la primirea unui pachet foarte pedant aranjat având deasupra nişte splendizi ciorchini de struguri, fără voia lui cpt. Lörintz a exclamat: „Dar arată ca o vitrină elegantă!" Eu i-am întins pachetul, oferindu-i-l ca să se servească. Am şi spus: „Vă rog să vă serviţi!" În termeni deosebit de politicoşi (cum involuntar şi spontan se crease pe moment atmosfera civilizată intre noi), m-a refuzat spunând că regulamentul îi interzice acest lucru. Am dat din cap aprobativ. Am revenit la starea de mai înainte, dar văzând scrisoarea din pachet i-am cerut să-mi permită să citesc scrisoarea în faţă lui. Mi-a răspuns că şi acest lucru ar fi împotriva regulamentului. N-am insistat, nu era moral să insist, profitând de un moment de slăbiciune pe care îl avusese. Înţelegând că n-am vrut să profit de politeţea cu care mă tratase instinctiv, involuntar, caşi cum aş fi fost liber, m-

a privit în ochi şi a încheiat: „Nu vă pot face acest serviciu!" Adică, am înţeles eu că fi vrut să zică: „Aş dori să vă fac acest serviciu, dar nu potpentru că îmi este frică de alţii".

Cpt. Lörintz – desemnat ase ocupa de reeducarea noastră şi de disciplină – era, aşa cum se vede, un om disciplinat.Odată ce jurase respectarea unui regulament o şi făcea practic, fără excese, fără abuzuri, cel puţin eu aşa l-am cunoscut. Nu-i pot reproşa nimic in afara faptului că acceptase o asemenea funcţie.

Într-o bună zi am fost scos din incinta fabricii şi trecut în incinta penitenciarului unde am fost închis într-o celulă.

A intrat căpitanul cu un teanc de scrisori, spunându-mi: „Ai aici scrisorile primite de la familie. Le aşezi în ordine cronologică şi le citeşti. După ce le termini, mi le restitui pe toate, fără nici o lipsă". Apoi, pe un ton ce mi s-a părut mai puţin autoritar, a adăugat: „Le citeşti fără grabă, liniştit. Ai timp destul".

N-am avut răbdare să le aşez cum mi se indicase. Am citit la repezeală prima scrisoare care era teribil de liniştitoare şi abia pe urmă le-am aşezat după date. Evident, mi se dădeau veşti bune, dintre care unele mi s-au părut a fi esenţiale. Toniţa funcţiona ca profesoară la ciclul II în comuna Copăcel (aflată la 20 km de Oradea), comună în care Tita era medic de circumscripţie, Nana urma să termine facultatea, deci nici ei nu i se întâmplase nimic, aşa cum se întâmplase altor copii de la care deţinuţii primeau ştiri (directe sau indirecte) că fuseseră eliminaţi din facultăţi.

Surpriza cea mare a fost însă aceea că Tana a susţinut examenul de admitere la facultatea de Electronică din Bucureşti şi a intrat cu un rezultat frumos. Asta era ceva cu totul neobişnuit; între noi exista convingerea unanimă că fiii celor condamnaţi politic nu reuşeau la examenele de admitere în facultăţi, unora respingându-li-se dosarul încă de la înscriere.

Eram în culmea fericirii! Deci zvonurile care circulau printre noi erau mult exagerate. Unde mai pui că în final mi s-a permis să iau cu mine în celulă poza celor trei fete ale mele! Nu-mi era greu să mi-o imaginez pe Toniţa în locul ei dintr-o poză mai veche în care erau ele toate patru.

În dormitor, poza a avut un mare succes. Povestind cu lux de amănunte cele aflate de acasă, nu mai pridideam cu felicitările pe care le primeam; toţi mă îmbrăţişau şi se bucurau sincer pentru mine. A fost un moment de bucurie generală. Iată deci, există şi în puşcărie momente de bucurie colectivă; au mai existat şi altele pe care am uitat să le povestesc, dar voi reveni.

Ideea de la care pornisem cu câteva pagini mai înainte, fusese aceea că de la un timp, începuseră a mă folosi în chip de reclamă pentru comunism (Ce putea fi altceva?).

Astfel, la inspecţiile forurilor superioare din M.A.I., colonelul Crăciun şi numeroasa lui suită, comandantul mă zărea „din întâmplare" şi, în mod stereotip, îmi adresa următoarele întrebări (aceleaşi la fiecare inspecţie):

– „Ei, Cupşa?!"

Făceam un pas în faţă.

– „Ai mai primit veşti de la familie?”

– „Am primit...”

– „Şi, ce-ţi fac fetele?”

Urmau relatările din scrisorile despre care am pomenit mai sus; eram sobru, scurt şi fără chef.

– „Ei, vedeţi?! Dacă omul îşi vede de treabă, n-are nimeni nimic cu el!”

Comandantul îşi închipuia ca poate convinge pe cineva astfel. Nici eu şi nici ceilalţi nu puteam fi convinşi de acest caz al meu, pe care nici unul nu ni-l puteam explica. Pentru mine nici nu conta explicaţia fenomenului acestuia unic; conta numai faptul că încrederea pe care o aveam în familia mea nu era dezminţită.

Spuneam că în puşcărie existau bucurii mărunte, stările sufleteşti determinate de evenimente specifice mediului erau identice cu cele care definesc bucuria, având aceeaşi valoare ca în libertate.

În săptămânile care au urmat intrării noastre în fabrică, ni s-a permis să ne ţinem în dormitor bagajele personale cu care venisem fiecare de acasă şi care fuseseră depuse la magazie. Ne-a bucurat acest lucru, deşi eram îmbrăcaţi în hainele vărgate ale puşcăriaşilor, purtând pe spate fiecare celebrele litere mari, imprimate vizibil: D.C. Aceste litere puteau fi văzute de la mare distanţă şi de la mare altitudine (dintr-un avion, de pildă), şi ele însemnau „drept comun”. Prin urmare, văzuţi de la distanţă, nu eram deţinuţi politici, ci deţinuţi de drept comun; asta pentru că regulamentele internaţionale interziceau folosirea deţinuţilor politici la munci precum acelea pe care le-au făcut deţinuţii politici din România. Forurilor internaţionale trebuia să li se ascundă acest adevăr, precum şi faptul că există în ţările acestea deţinuţi politici cu sutele de mii.

Îmbrăcămintea exterioară ni se schimba de două ori pe an, primăvara şi toamna, când hainele vărgate din postav se schimbau cu cele din doc şi invers. Ni se mai dădeau şi cămăşi, izmene, obiele (nu ciorapi), bocanci şi când le primeam, se întâmpla să avem câte o bucurie...

Ea era mai mare sau mai mică în funcţie de numărul peticelor multicolore, a numărului de cârpituri, a numărului de nasturi...

Erau prin urmare şi supărări... Bucurii erau şi acelea care rezultau în urma tratativelor pe care le duceam între noi pentru schimbarea ghetelor: era mare lucru să-ţi potriveşti o pereche de ghete, bune pentru fiecare picior, să nu ai o pereche de ghete pentru dreptul sau pentru stângul – că de potrivit la numărul piciorului nu se punea deloc problema...

Aşa zdrenţăroşi cum eram, ne-am obişnuit treptat să fim trataţi de caralii cu „bă” şi „mă”. Dacă ţi se spunea: „Mă, ia vino tu încoace”, te duceai. Dacă erai întrebat: „Mă, banditule, ce faci acolo?”, răspundeai. Şi te dădeai la o parte spre a nu fi împuns între coaste de degetul întins ca o suliţă al plutonierului Filipescu ce trecea printre noi atunci când aşteptam încolonaţi pentru masă... Nu mai avem pretenţia de a fi trataţi ca oameni de aceşti caralii recoltaţi dintre oamenii cei mai simpli şi mai inculţi. Am devenit depersonalizaţi şi acceptam totul aşa cum era.

De aceea, după ce ne-am primit bagajele personale de la magazie, în spaţiul de cca 80 m x 20 m din faţa dormitoarelor, în zilele de duminică (fiind în repaus), ne

plimbam îmbrăcaţi în haine civile, ne puneam cravata la gât şi aşa, cel puţin noi între noi, ne simţeam din nou oameni, ne tratam cu respect, ba chiar, am remarcat, cu o politeţe excesivă.

N-a durat mult când o inspecţie de la „centru" a pus capăt acestei „domnii": am fost puşi să ne predăm din nou bagajele la magazie şi până la eliberarea noastră din 1964 am purtat numai haine de puşcăriaşi. Ni s-a permis însă ca pe jumătatea spaţiului din faţa dormitoarelor să ne facem o grădină de flori. Am săpat pământul, l-am lucrat bine (erau printre noi şi oameni pricepuţi la asemenea lucrări), şi l-am semănat. Urmăream cu plăcere dezvoltarea plantelor (în proporţie de 80-90% „ochiul boului"), şi când au înflorit într-o multitudine de culori şi nuanţe de culori ne-au oferit o mare delectare. Bucuria aceasta a durat doar până la sfârşitul verii.

Toate aceste acţiuni se făceau pentru reeducare. În acelaşi scop auînceput să ne aducă filme, mai precis, nişte documentare cu realizări interne. Am văzut nişte construcţii de locuinţe (blocuri) din Oradea, de prin zona gării, apoi altele din parcul „23 August" din Bucureşti şi din alte localităţi din ţară, şantiere noi, aşezăminte culturale etc., care văzute în film mai ales, arătau foarte bine şi le apreciam cu toţii ca pe nişte realizări remarcabile şi utile. Dar urmările tragice ale unor asemenea metode de reeducare nu s-au lăsat aşteptate prea mult...

Pe la atelierul de turnătorie lucra un tânăr cu o înfăţişare foarte plăcută, un fost student de Conservator sau la Teatru. Recunoscându-şi foştii colegi de facultate ca actori sau regizori în acele filme, a devenit din ce în ce mai deprimat, căpătând convingerea că mult visata lui carieră, regia, a devenit cu totul irealizabilă, el neputând face niciodată astfel de filme. Într-o zi, când toţi plecau la masa de prânz, el a rămas în atelier, neobservat de nimeni, şi când aceştia s-au întors de la masă l-au găsit spânzurat în atelier. S-a sinucis. Nimeni n-a privit critic gestul lui, din contră, a fost înţeles şi regretat de toată lumea.

În timpul şederii mele la Aiud, nu fusesem bolnav niciodată. Nu sufeream de nici o boală organică, din fericire. Totuşi, într-o zi de toamnă (în 1961, la 55 ani), fiind urcat pe o scară în magazie pentru a căuta ceva, am împins cu dosul palmei o piesă grea din oţel care-mi stătea în drum. A fost, probabil, o mişcare greşită, pentru că am simţit deodată o străfulgerare în piciorul drept şi o durere ascuţită, ca cea de la lombosciatică. Am coborât scara în dureri groaznice şi am fost dus cu greu până la infirmerie. Aici se afla o doctoriţă tânără, despre care urma să aflu mai târziu că era colegă de an cu Tita (se numea Barbăalbă sau aşa ceva), dar ea n-a reacţionat nicicum la auzul numelui meu pentru că, probabil, nici n-o cunoştea, cum, de altfel, nici Tita nu-şi aminteşte de ea (la facultatea de Medicină din Cluj erau mulţi studenţi în acelaşi an). S-a comportat ca un medic competent şi tratamentul ei a fost eficient: după două zile am început să umblu şchiopătând, apoi, curând m-am restabilit complet.

*

**

Cândva, prin 1961, căpitanul Lörintz a primit o altă misiune şi în locul lui a apărut căpitanul Chirilă. Chipul lui nu prevestea nimic bun. Acţiunea de reeducare a noastră a continuat cu o intensitate sporită.

Recenziile de la club trebuiau de acum să conţină aprecieri politice clare: trebuia să ne exprimăm admiraţia faţă de sistemul politic din ţară, aderenţa la acesta, condamnarea categorică şi cât mai vehementă a „claselor dominante" de mai înainte etc. Totodată, trebuiau făcute critici foarte serioase acelor colegi care nu puteau trece de la convingerile lor la altele noi care nu le erau pe plac. Este foarte greu să înţelegi o asemenea pretenţie. Cum puteai să critici un regim politic în care te-ai simţit om, în care omul se promova după capacitatea lui, în care ai trăit la nivelul pretenţiilor tale intelectuale şi materiale, şi să lauzi un sistem politic care, privându-te de libertate, distrugându-ţi familia şi din omul vrednic care ai fost te-a transformat în obiect, desconsiderându-te ca pe un bandit?! Era imposibil să câştigi adepţi prin asemenea metode de reeducare! Iar căpitanul Chirilă excela prin absurdul metodelor sale de reeducare, metode cultivate printre noi de „sateliţii lui Chirilă": Romică Drăgoescu, zisul inginer Curzac (sau Currac – nu înţeleg scrisul tatii – nota mea, L.M.B.), şi alţi câţiva, şi pe lângă ei, alţi „sateliţi" promovau acest sistem prin toate mijloacele fiind oamenii de încredere ai noilor „educatori".

Profesorul de limba română Strelicovschi, un bucovinean mai în vârstă, care conducea clubul, verifica recenziile; era un om chibzuit. Dregea lucrările cât putea, dar prea mult nu reuşea.

Am prezentat şi eu o „politizare" reuşită – după părerea mea – dar „politizarea" se referea la situaţia politică şi socială din sec. XVI-XVII din ţară şi bineînţeles n-a „corespuns"...

Articolele mele de la gazeta de perete aveau toate acelaşi titlu: „Din realizările atelierului electric" şi toate conţineau referiri la fapte meritorii, deci nici o critică la adresa cuiva. Se pare că nici acestea n-au plăcut.

Odată, la primirea unui pachet de acasă (de data aceasta desfăcut de căpitanul Chirilă), căpitanul mi-a spus:

– „Despre dumneata nu prea aud vorbindu-se nimic".

– „Asta înseamnă, domnule căpitan, că e bine; nu vă produc nici o bătaie de cap".

Răspunsul nu i-a plăcut; i s-a părut, probabil, că nu respect suficient „distanţa" între „poziţiile" noastre şi, pe un ton important, mi-a spus:

– „Vom mai vedea ce este şi cu pachetele astea!"

Acţiunea de reeducare mergea înainte...

Dormitorul fruntaşilor, prin dispoziţii ale administraţiei, devenise un fel de „tribunal" în care trebuiau condamnate actele celor recalcitranţi, care trebuiau aduşi în faţa noastră spre a-şi spune părerea... Apoi, în toate celelalte dormitoare au început „spovedanii" în care fiecare trebuia să-şi mărturisească „păcatele" (politice) săvârşite în viaţă, recunoaşterea vinovăţiei lui pentru care a fost adus în penitenciar,

admiraţia pentru „prietenia sinceră” şi ajutorul permanent al U.R.S.S., convingerile noi la care ajunsese şi, bineînţeles, aderarea totală la noile orientări din ţară.

Aceste mărturisiri făcute individual au stârnit de multe ori şi discuţii aprinse şi au durat tot timpul anului 1962, cât am mai stat eu în Aiud. Din punct de vedere psihic, ele au fost chinuitoare pentru mulţi, iar alţii le-au tratat superficial, spunând tot ce era de dorit să se spună. La prezidiul „tribunalului” din dormitorul nostru trona Romică Drăgoescu şi ing. Currac.

Situaţia a devenit foarte apăsătoare.

Ni s-au adus în dormitor tot felul de acuzaţi care nu voiau nici să scrie la gazeta de perete, nici nu-şi recunoşteau „vinovăţiile”, iar noi, cei prezenţi, „fruntaşii”, era de dorit să ne adoptăm rolul de acuzatori.

Între cei aduşi erau şi trei lucrători de la atelierul de tinichigerie, socotiţi ca lucrători dintre cei mai buni. Când mi-a venit rândul să vorbesc, am spus: „Nu înţeleg de ce aceste acuzaţii la adresa acestor colegi ai noştri despre care toţi antevorbitorii mei spun că sunt lucrători foarte buni, realizează producţiile cele mai mari şi de calitate. Ori, eu ştiu că într-un sistem socialist, munca este cea mai bună dovadă a încadrării lor în noile orientări, deci apreciez că faptele ce li se impută, respectiv anumite rezerve ale lor, nu trebuiesc luate în seamă în faţa realizărilor lor”. Afirmaţia mea n-a plăcut deloc celor chemaţi să-i judece pe ei, iar părerea exprimată ulterior de „nea Romică” a fost că „dacă Cupşa ne-ar da concursul, lucrurile ar merge mai bine”, a ajuns şi la urechile administraţiei.

[...]

*

**

În dormitorul nostru, ca şi în celelalte, continuau „spovedaniile”. Nu ştiu dacă acestea au fost cauza sau dacă omul avea vreo afecţiune despre care nu ştiam, dar într-o noapte, în jurul orei 12, Constantin Bogza, şeful mecanic ajutor la biroul tehnic, întins pe pat, după un horcăit semnificativ, şi-a dat sufletul. Era în dormitorul fruntaşilor. Vecinii de pat au spus că ieşise la w.c., după care s-a aşezat pe pat, şi-a tras cearceaful peste el şi apoi, după puţin timp, i-a urmat sfârşitul. S-a dat alarma, s-a deschis dormitorul şi, învelit în cearceafuri, l-au şi scos şi l-au dus în incinta penitenciarului. El era cel poreclit „tăticu” de către tânărul meu vecin, inginer, şef al atelierului mecanic. De atunci n-am mai auzit nimic despre el; a fost înmormântat acolo? A fost predat familiei? – Nu ştiu.

După vreo două zile de la acest tragic eveniment, văzându-l pe inginerul şef Biber trecând prin curtea fabricii, am fugit după el, l-am oprit şi l-am rugat să mă treacă în locul decedatului la biroul tehnic. Mi-a promis.

Titi Bilu, bobinatorul meu din atelierul mecanic a relatat chestiunea căpitanului Chirilă. Actul meu a fost socotit un fel de încălcare de autoritate. Exista o oarecare rivalitate, gelozie, între personalul militar şi cel civil.

Este suficient că această faptă „gravă" a mea s-a pus pe talerul balanţei cu fapte de condamnat.

Cam în acelaşi timp mi-a venit şi mie rândul la „spovedania" din dormitor.

Am căutat să-mi păstrez demnitatea. N-am negat cu nici un cuvânt că n-am privit comunismul cu simpatie nici în perioada interbelică şi nici în timpul războiului. „Dacă vă reamintiţi bine – le-am zis – toată presa din străinătate şi din ţară nu vorbea decât despre ororile, crimele săvârşite de regimul comunist din U.R.S.S. şi deci, cum aş fi putut să-l privesc altfel? Cum puteam să-l privesc cu simpatie?"

Aici, ascultând seară de seară pe toţi cei care au vorbit înaintea mea, am constatat că toţi pozează în „ilegalişti", că au fost cu simpatii comuniste, că au săvârşit fel de fel de „isprăvi" în favoarea P.C.R. şi atunci mă întreb: „Cum e posibil că atâţia ilegalişti se găsesc în puşcărie? Sunt, oare, sincere aceste mărturisiri?? Eu nu-i cred!"

În schimb, în ceea ce mă priveşte pe mine, mi-am mărturisit sincer convingerile de mai înainte, dar realizările pe care le cunosc din timpul cât eram liber, ca: alfabetizarea, noua reformă a învăţământului care deschide perspective largi tuturor fiilor ţării prin gratuitatea ei, lucrările pe care le văd azi în jurnalele de cinematograf, paginile de ziar pe care le citesc, mă obligă să-mi revizuiesc convingerile de mai înainte. Bineînţeles că la începutul „spovedaniei" trebuia să-ţi spui „toată autobiografia", din care nu am ascuns nimic!

Întors la patul meu, am avut satisfacţia unică, auzind părerea tânărului meu vecin de pat, foarte apreciat de mine, ing. Gheorghe Gabriel:

– „Dar, domnule inginer, dumneavoastră sunteţi un om complet!"

În rest, nu m-am bucurat de prea multe laude, majoritatea au tăcut. S-a găsit însă, unul – Mareş – care m-a acuzat de următoarea chestiune. Cu câteva zile înainte, la club, căpitanul Chirilă a adus un text bătut la maşină – tot în legătură cu reeducarea noastră – pe care i l-a dat lui Costică Bucureşteanu să-l citească. Acesta, foarte demn, a refuzat. La insistenţele căpitanului n-a cedat deloc, dar la sfârşitul „târgului" scuzele lui au fost de felul acesta: „N-am ochelari, mă supără ochi etc., etc. ..." Nu mi-au plăcut aceste scuze. La ieşirea din sală i-am spus lui Costică: „Nu te felicit pentru atitudinea pe care ai avut-o până la urmă".

Mareş, care se afla pe aproape, a zis că el a auzit când l-am felicitat pe Costică pentru atitudinea adoptată.

Şi asta s-a adăugat la dosar...

Într-una din serile următoare, a intrat în dormitorul nostru, furios, comandantul Crăciun, cu locot.-col. Ivan şi Iacob, căpitanul Chirilă şi alţii mai mici în grad.

Crăciun a început să vocifereze: „Aud că în acest dormitor se petrec lucruri inadmisibile, pe care nu le putem tolera!"

Bănuind despre ce e vorba, am făcut câţiva paşi înainte şi văzându-mă, comandantul a strigat:

– „Cupşa, ai ceva de spus?"

– „Da, domnule comandant, dar nu numai dumneavoastră (căci, zărindu-l atunci pe căpitanul Chirilă, am adăugat), şi d-lui căpitan Chirilă”.

– „Nu, mie personal să-mi spui! Notaţi-l pentru audienţă!”

Ne-a mai făcut morală tuturor, apoi au plecat, iar la „audienţă” n-am fost chemat niciodată.

Aş fi intenţionat să-i spun toată mascarada care se face, precum şi cei cărora li s-a încredinţat această misiune.

Mă bucur că n-am fost chemat.

Am fost înlocuit de la conducerea atelierului electric, am fost pus la lucru la tapiţerie, câteva zile, şi apoi, după puţin timp, să-mi scot bagajele din dormitorul fruntaşilor şi băgat într-o cămăruţă cu Langa Tertulian (preot), Mircea Polca (avocat), cu care ne-am apropiat mult în viitorul care a urmat, şi alţi vreo zece.

Am primit aici vizita locot.-col. Ivan. A trecut pe la fiecare, a pus o serie de întrebări, când a ajuns la mine a trecut mai departe fără să-mi adreseze o singură vorbă. Am fost singurul cu care s-a făcut această excepţie. După două zile a fost scoşi din incinta fabricii şi duşi în penitenciar, băgaţi într-o cameră mai mare de triere cu mai mulţi deţinuţi de la care am aflat că suntem pregătiţi pentru un transport în marea insulă a Brăilei (Balta Brăilei).

Nu eram încântat deloc de noua perspectivă, dar mă gândeam la vorbele lui Drăgoescu spuse în momentul când am ieşit din dormitorul fruntaşilor: „Nu fi amărât. E adevărat că acolo sunt condiţii de lucru mai grele, dar măcar vei scăpa de atmosfera aceasta de aici!”

În camera aceasta s-a apropiat de mine o persoană a cărei figură îmi era foarte cunoscută. Şi el m-a recunoscut. Era doctorul Anton Ionescu, fost medic la Atelierele Griviţa pe vremea când lucram şi eu acolo. El mi-a confirmat noua destinaţie spre care ne îndreptam şi nutrea speranţa că acolo va funcţiona ca medic de spital în spitalul din Salcia, spital pentru deţinuţi şi unde şi personalul medical (în afară de director) era format din deţinuţi, în general medici buni. Lui i s-a împlinit speranţa. Eu îmi aşteptam noul destin. Am fost pus să scriu o carte poştală familiei cerându-i ca deocamdată sa nu mai trimită pachete. Apoi am sta câteva zile în poziţie de aşteptare.

În ceea ce mă priveşte, aveam impresia că se aşteaptă să cer o audienţă pentru a-mi face „mea culpa”. N-am cerut-o, dar a venit căpitanul Chirilă şi m-a chemat într-o cameră unde eram numai noi doi. M-a întrebat:

– „Ei, ce se aude, Cupşa?”

– „Am auzit că plec în Balta Brăilei”.

– „Şi ce ai de spus despre asta?”

– „Nimic deosebit, decât că am aflat că acolo e o climă greu de suportat şi că la vârsta mea (50 ani), nu prea e indicat”.

– „Nu-i chiar aşa. Sunt şi alţii pe acolo, de vârsta dumitale (atenţie la pronumele de politeţe!), şi nu li se întâmplă nimic rău”.

Tăcere...

– „Ei?! Chiar nu ai nimic altceva de spus?”

– „Nu, domnule căpitan”.

Convorbirea a fost cu pauze, a durat puţin timp şi din momentul acela nimeni nu mi-a adresat nici o vorbă (mă refer la oficialităţi).

După câteva zile am fost îmbarcaţi într-un vagon penitenciar „P” şi duşi cu destinaţia Galaţi.

Le-am înşirat acestea, ca urmând firul întâmplărilor să arăt cum am „scăpat” de Aiud, fără să intercalez evenimentul – marele eveniment – dinaintea adunării la dosar a tuturor acestor „fapte” negative ale mele, constând, în principal, în neacceptarea reeducării. Evenimentul a fost vorbitorul cu familia, care mi-a fost aprobat în august 1962.

Pe atunci, Toniţa divorţase deja, dar, cum spun, eu – caz unic între colegii mei – nu fusesem anunţat, din raţiuni lesne de înţeles.

Eu eram folosit ca reclamă, mie mi se întâmplau altfel toate lucrurile, pentru că eram un om serios, cinstit, muncitor şi bun profesionist, şi noul regim (aş putea zice, la fel cu vechiul regim), ştiau să aprecieze asemenea oameni. Cum mă bucuram de stima şi aprecierea colegilor mei, chiar şi ei ar fi putut înţelege că regimul comunist face o aspră selecţie a valorilor şi cu cinstea şi corectitudinea pe care o aveau, apreciau faptul acesta la rândul lor. Deci mi se acordase mie vorbitor. „Normal” – ziceau colegii – „merită!”. Eu însumi nu consideram că mi se face o favoare...

Chiar dinainte de întâlnire, se părea că se pregăteşte o mare sărbătoare. Am fost să mă bărbieresc, să îmbrac lenjerie (cămaşă) curată, am împrumutat o bonetă mai ca lumea; trebuia să fiu prezentabil... Am fost dus într-o încăpere despărţită în două, printr-o plasă de sârmă, unde, într-un colţ era plasat un plutonier-major (acelaşi care la venirea mea în Aiud s-a pronunţat asupra condamnării mele zicând că este cam mare). Peste puţin timp a intrat Tita. Întâlnirea a fost emoţionantă şi am întrebat-o: „Unde-i mama?” Mi-a răspuns că n-a putut să vină, dar din glasul ei am înţeles că nu vorbeşte din convingere. Despre divorţ nu ştia nimic. N-am crezut ce mi-a spus şi am repetat de câteva ori: „Nu se poate, mama este aici în Aiud (şi era adevărat), dar tu nu recunoşti acest lucru”. Desigur, ea, după instrucţiunile ce i-au fost date, mi-a răspuns tot negativ. Doar era prezent „cerberul” care ne urmărea convorbirea (de altfel limitată la 20 minute). Văzând că nu-i chip să primesc confirmarea convingerii mele despre prezenţa Toniţii (de unde era să ştiu că se juca teatru pe o temă de divorţ?), am început cu relatările despre cei de acasă. Am aflat – respectiv, mi-a relatat pe scurt viaţa ei din Copăcel alături de mama, am aflat despre Nana că a terminat facultatea şi că acum încearcă să se plaseze la Combinatul Chimic din Borzeşti, că Tana a terminat anul II de facultate cu un frumos succes, că mama e bine şi despre familia „strictă” numai lucruri bune.

Mi-a adus să citesc şi mi s-a permis acest lucru, două articole de ziar cu relatări omagiale despre comportarea ei ca medic în circumscripţia pe care o conducea. Dar, mai surprins am fost când am citit articolul din ziarul maghiar „Faklya” cu titlul: „A mi kis Doctor...” (Mica noastră doctoriţă – era, într-adevăr mică

de statură). Cunoşteam de decenii atitudinea şovină a concetăţenilor mei din Oradea şi faptul că ei vorbeau omagios la adresa fiicei mele m-a mişcat de-a dreptul.

În privinţa vieţii mele din Aiud, am liniştit-o, cerându-i că toate să-şi vadă de treabă în mod normal, fără a adopta un „doliu" pentru situaţia în care mă aflam. Am mai vorbit despre moartea lui Nelu, survenită cu câteva luni înainte, şi despre boala incurabilă (cancer) a cumnatului meu Aurel Ghilea, care nu prea avea şanse să scape cu viaţă (în realitate Aurel era mort la data aceea, de vreo două luni). Timpul de convorbire s-a cam terminat. Ni s-a spus chiar că trebuie să terminăm şi că Tita poate să-mi predea pachetul (care era mult mai consistent decât altădată, adică depăşea cu mult cele 5 kg admise). Eram la curent, aşadar, cu ce-i pe acasă: mai multe bune decât rele. Convorbirea noastră s-a desfăşurat în faţa gardului de sârmă ghimpată: Tita de o parte, eu de cealaltă. Întâlnirea a fost scurtă, dar pentru mine a fost o zi de sărbătoare.

Mi-am invitat colegii mai apropiaţi sufleteşte şi ne-am ospătat, povestindu-le totodată lucrurile aflate şi în special le-am vorbit despre succesele fetelor mele şi despre restabilirea unui nou echilibru în familie.

Amintesc din nou că nu toate evoluţiile familiale erau la fel. Mă împrietenisem cu Tache Gh., al doilea vecin de pat (cel care a turnat cu ani înainte statuia uriaşă de bronz a lui Stalin din Piaţa Victoriei). Când a primit primul pachet de acasă, mi-a spus cam alarmat: „În acest pachet nu se vede mâna neveste-mi". Din acest moment a început îngrijorarea lui; avea doi băieţi care erau încă prin liceu. Au venit apoi al doilea, al treilea pachet, şi el făcea mereu aceeaşi constatare: „Aici lipseşte mână soţiei mele..." A primit în cele din urmă confirmarea: soţia lui decedase! Din câte am înţeles eu, era vorba de o soţie bună, prietenă şi devotată familiei. S-a consolat greu, dar prin plecarea mea din Aiud ne-am despărţit spre a ne reîntâlni în Oradea după vreo 3 ani, aflându-se el într-o delegaţie oficială. Mi-a spus că a reuşit să-şi pună băieţii „pe linie de plutire"...

*

**

Deci, prin luna noiembrie 1962 eram îmbarcaţi în vagonul penitenciar şi duşi spre o destinaţie cert cunoscută.

Am ajuns la Galaţi la o oră târzie din seară şi am fost găzduiţi pentru o noapte la penitenciarul de acolo, aşa cum s-a putut. Era plin şi ăla... Dimineaţa – o zi ploioasă; a plouat mărunt şi des toată ziua. A fost duşi în port, unde am fost instalaţi într-un bac. În spaţiul de încărcare a mărfurilor, de sub cerul liber, se aflau la data aceea numai deţinuţi politici. S-a tras deasupra noastră o prelată uriaşă care acoperea complet golul în care ne găseam şi am plecat spre Marea Insulă a Brăilei. Ploaia a continuat toată ziua. În prelata de deasupra noastră se formaseră pungi de apă destul de bine reţinute de aceasta, pungi care – fără să exagerez – aveau volume de peste un metru cub. Ele se bălăbăneau în funcţie de mişcările – nu lipsite de variaţie – ale vitezei sau ale direcţiei bacului. Un drum plictisitor, lung, fiindcă abia seara, pe întuneric, am ajuns la destinaţie.

Ioana-Raluca Voicu (Bucureşti)

18 IULIE 1959

Comunicarea de faţă este formată aproape în exclusivitate din citate extrase din:

- Sentinţa nr. 107 din 19 mai 1959 privind pe Arnăuţoiu Toma şi lotul nr. 1 al grupului de partizani din comuna Nucşoara, judeţul Argeş;

- Dosarul de anchetă al lui Arnăuţoiu Toma;

- Dosarul de judecată al lotului nr. 1 din procesul partizanilor conduşi de Arnăuţoiu Toma;

- Concluzii de învinuire formulate de cpt. Diţă Ghe. - şeful secţiei de anchete penale din Direcţia Regională M.A.I. Piteşti;

- Cuvântul procurorului militar col. just. Vlădescu Anton în şedinţa din 8 mai 1959;

- Fişa ofiţerului lt. Arnăuţoiu Toma.

„Noi, căpitan de justiţie Cincă C-tin, judecător al Tribunalului Militar al Regiunii II Militară, delegat de Preşedintele Tribunalului Militar al Reg. II Militare, conform art. 14, al. 2 din regulamentul privind executarea hotărârilor judecătoreşti în care s-a pronunţat pedeapsa cu moartea, maior Fulger Ştefan, procuror militar delegat al Procuraturii Militare a Reg. II Militare, maior Niculescu Ghe., procuror militar delegat al Procuraturii Militare, lt.col. Gheorghiu Mihai, comandantul penitenciarului Jilava, şi medic maior Ionescu Mihai, delegat din partea M.A.I., având dispoziţii pentru executarea sentinţei nr. 107 din 19 mai 1959 pronunţată de Tribunalul Militar al Reg. II Militară, prin care inculpatul *Arnăuţoiu Toma*, născut la 14.02.1921, în comuna Nucşoara, fiul lui Ioan şi Laurenţia, fost ofiţer şi deblocat deţinut în penitenciarul Jilava, a fost condamnat la moarte, pentru crimă de acte de teroare p.p. de art. 207 al. 1 C.P., ne-am deplasat la penitenciarul Jilava pentru a proceda la execuţie.

Am constatat că sentinţa a rămas definitivă prin respingerea recursului conform deciziei nr. 283 din 1 iulie 1959 a Tribunalului Suprem – Colegiul Militar şi că a devenit executorie prin respingerea cererii de (graţiere) comutare a pedepsei cu moartea, de către Prezidiul M.A.N. din Şedinţa din 16 iulie 1959, comunicare făcută de Ministerul Justiţiei – Direcţia Tribunalelor Militare cu nr. 01116 din *18 iulie 1959* şi transmise de Preşedintele Tribunalului Militar al Reg. II Militare cu nr. 0338 din 18 iulie 1959 dându-se dispoziţiuni de punere în executare”.

„Executarea sentinţei fiind fixată la *orele 21, azi, 18 iulie 1959*, ne-am deplasat cu toţii la locul de execuţie împreună cu condamnatul la moarte Arnăuţoiu Toma, care a fost scos din penitenciarul Jilava sub supravegherea comandantului penitenciarului, a fost identificat şi apoi legat la ochi la locul execuţiei, după ce condamnatul la moarte a fost din nou identificat şi datele de stare civilă corespund cu cele menţionate în sentinţa de condamnare, judecătorul delegat a dat citire dispozitivului sentinţei de condamnare la moarte şi a dispoziţiei de executare”.

„La locul execuţiei a fost şi o echipă formată din trei militari reangajaţi din personalul locului de deţinere”.

„În primăvara şi vara anului 1948, ca urmare a propagandei instigatoare dusă de cercurile reacţionare din ţară şi peste hotare, unele elemente duşmănoase ca: legionari, ofiţeri deblocaţi, chiaburi, foşti moşieri sau industriaşi, foşti membri ai partidelor «istorice» au început să se organizeze în bande teroriste în nordul fostelor judeţe Argeş şi Muscel, pentru a desfăşura activitate contrarevoluţionară împotriva statului şi regimului democrat popular”.

„Arnăuţoiu Toma – ofiţer deblocat, membru al P.N.Ţ., fiu de chiabur, a desfăşurat activitate duşmănoasă regimului după 23 august 1944, din care cauză a şi fost urmărit de organele de stat”.

Din fişa ofiţerului Arnăuţoiu Toma – activitatea de după 23 august 1944:

– *25.09.1944* pleacă pe front cu Regimentul 3 Roşiori;

– *1.11.1944* este decorat cu „Coroana României” cu spade şi panglică de „Virtute Militară”;

– *26.12.1944* este rănit în luptele de la Tusharely (localitate de lângă Budapesta);

– este internat în spital, de unde iese după aproape 3 luni (3.03.1945);

– este adus în Bucureşti la Regimentul 9 Roşiori – Regina Elena;

– în august 1946 este scos din cadrele active ale armatei.

„În luna martie 1949 inculpatul Arnăuţoiu Toma împreună cu Arsenescu Ghe. s-au deplasat în comuna Nucşoara”. „Ei au fost găzduiţi şi alimentaţi de coinculpaţii Arnăuţoiu Petre şi Arnăuţoiu Ioan”.

„După o pregătire prealabilă şi după ce au fost recrutaţi în bandă Niţu Iosif, Plop Maria, Ghirca Ioan, Ghirca Ghe. Şi Ghirca Eugen, aceştia s-au deplasat cu toţii în munţi, stabilindu-se în punctul «Izvorul Grosului» pentru a se pregăti în vederea întreprinderii de acţiuni îndreptate împotriva statului”.

„Inculpaţii Arnăuţoiu Toma, Arsenescu Gh., Ghirca Ioan, Arnăuţoiu Petre, Drăgoi Ioan, au recrutat şi alte persoane care au plecat şi ele în munţi şi anume: Jubleanu Titu, Jubleanu Maria, Jubleanu C-tin, Milea Benone, Popescu C-tin, Ghirca Elena, Costea Aurelia.” „Au fost recrutate ca elemente de sprijin şi viitori membri ai bandei teroriste: Marinescu Virgil, Săndoiu Ioan, Drăgoi Cornel, Păţitu Ioan, Oproiu Ioan, Rizea Ghe., Moldoveanu Alexandru, Suţă Luca, Suţă Ghe., Sorescu Ioan, Chirca Maria, Simion Ana, Chirca Aurel, Rizea Elisabeta, Băncescu Verona etc.”.

„Inculpatul Arnăuţoiu Toma a fost numit de Arsenescu Ghe. Ca şef al grupului din comuna Nucşoara («Haiducii Muscelului»)”.

„Acest inculpat a mai primit funcţia de «ajutor şef» al comandamentului grupurilor de rezistenţă naţională din munţii Făgăraş”.

„În cadrul bandei contrarevoluţionare am fost numit de Arsenescu comandant al acesteia şi eu răspundeam de activitatea membrilor bandei”.

În şedinţe educative „făceau educaţie naţionalistă de ură împotriva regimului democrat popular din R.P.R. şi [împotriva] U.R.S.S.”.

„Prin iulie 1949 banda teroristă «Arsenescu – Arnăuţoiu» s-a despărţit în două grupări distinct, una condusă de Arsenescu Ghe., iar alta de Arnăuţoiu Toma” („în noiembrie 1949 gruparea condusă de Arsenescu Ghe. a fost lichidată de organele de stat”).

„În luna iulie 1949 m-am despărţit de Arsenescu şi ne-am deplasat pe râul Vâlsan în pădurea Cucute. La despărţire a mers împreună cu mine fratele meu Arnăuţoiu Petre, Jubleanu Titu şi Jubleanu C-tin. În pădurea Cucute am făcut un bordei de locuit şi unul de alimente”.

„În august 1949 m-am întâlnit cu Arsenescu şi am luat din banda condusă de Arsenescu pe Maria Plop”.

„Ei au săvârşit numeroase atacuri la stânele cooperativizate, lucrări silvice, cabane şi împotriva unui mare număr de cetăţeni”.

„În august 1949 am fost la stână în muntele Zănoaga, unde aveau ai mei oile şi am luat 30 kg brânză şi 7-8 kg urdă, brânză care mi se cuvenea de la 18 oi proprietatea fratelui meu”.

*„Am găsit la stână (din Păpău) pe baciul Dobrescu din Bădeşti (**care ne-a spus că ne aşteaptă**)”. „Am jefuit această stână luând o cantitate de 64 kg brânză [şi] 200 ţigări ”.*

La stâna de la „Groapele” *„era un baci din comuna Retevoieşti-Suiceşti fără însă a-i cunoaşte numele, **lăsându-i bon** pentru cantitatea jefuită”.*

*„Am dormit noaptea la stâna din Muntele Roşu **şi am discutat o serie de probleme despre acţiunile întreprinse de organele de Securitate împotriva noastră, spunându-mi că au stat la ei şi nişte securişti** ”. „Am dat bon pentru cantitatea de brânză jefuită”.*

La Zănoaga *„unde am găsit pe Ghe. Dobrescu din Muşeteşti, ne-a spus despre unele acţiuni întreprinse de organele de stat pentru prinderea noastră”.*

„După ce săvârşisem jafurile la stânele şi lucrările silvice am dat bonuri de obiectele şi alimentele jefuite, care erau cântărite de noi şi scriam în bonuri exact cantitatea ridicată”.

„Bonurile care mi se prezintă, în număr de 15, între care 10 originale, le recunosc, sunt acelea lăsate de noi la stânele şi lucrările silvice unde am întreprins atacuri”.

– „Pentru atacurile teroriste de la lucrarea silvică din Muntele Berevoiu” „ei au făcut în prealabil supravegherea lucrării timp de o zi şi observând că a sosit un grup de persoane pe care le bănuiau a fi organe de partid şi de stat, au înconjurat cabana în care erau adunaţi în şedinţă circa 50 muncitori”. „Inculpatul Arnăuţoiu Toma a ţinut în faţa muncitorilor un discurs cu conţinut instigator duşmănos, iar inculpata Maria Plop a distrus tablourile

conducătorilor partidului şi guvernului, după care prin terorizare şi sub ameninţarea armelor au jefuit importante cantităţi de materiale (alimente şi medicamente)".

„Am mers împreună cu Ion Marinescu la clădirea din mijloc, la bucătărie, unde am găsit pe bucătar şi pe magazionerul Ploeşteanu din Rucăr şi i-am întrebat dacă este la lucrare Securitate sau miliţie şi ce persoane străine au venit la lucrare". „Mi-a spus că nu este armată". „Am spus magazionerului să ne deschidă magazia, după care am mers la camera unde se ţinea şedinţa. Din uşă am spus celor din sală să fie liniştiţi, să nu iasă din sală nimeni până când eu nu voi da ordin". „Am încărcat alimentele". „Am intrat în sala de şedinţe", „am vorbit muncitorilor că suntem fugari prin munţi de 32 luni şi că am jefuit lucrarea luând alimente, i-am întrebat despre felul cum se poartă şeful lucrărilor de pe Dâmboviţa, anume Pâtea, care se afla de faţă". „După aceasta am chemat pe dr. Pâslaru afară să ne dea nişte medicamente. Afară i-am spus că sunt Arnăuţoiu. M-a întrebat: care? locotenentul? şi la răspunsul meu afirmativ dr. Pâslaru s-a manifestat bucuros. M-a luat în braţe şi m-a sărutat", „ne-a dat mai multe medicamente printre care: piramidon, aspirină etc.".

„Am dat bon (notă) pentru toate alimentele, obiectele şi medicamente".

„Cu această ocazie Ion Marinescu şi Maria Plop au distrus tablourile conducătorilor R.P.R.".

– „La data de 2 septembrie 1950, Arnăuţoiu Toma, Arnăuţoiu Petre, Marinescu Ion şi Jubleanu Constantin au atacat un grup de 5 turişti, dintre care au împuşcat mortal patru".

„Erau aci 5 persoane – 4 bărbaţi şi o femeie. Eu am văzut dintr-un început numai o persoană care se găsea ceva mai la o parte de ceilalţi. În momentul când am descoperit prezenţa acelor persoane în pisc, [i-am] somat să ridice mâinile, dar la somaţia respectivă s-a ripostat cu foc de armă din partea acelor persoane". „După primul schimb de focuri, una din cele 5 persoane a fugit în partea de sud-est, adică pe pisc în jos şi în urma lui a plecat în urmărire Jubleanu Constantin". „Din ambele părţi s-au tras focuri de armă timp de circa 10 minute. Noi ocupând poziţie mai favorabilă, am reuşit să-i împuşcăm". „Procedând la percheziţionarea cadavrelor am luat de la aceştia 4 raniţi şi de la toţi încălţămintea. ***Deasemeni au fost capturate 2 automate «Schmeiser», 2 pistolete Ceska cal. 7,65 mm****".*

„Procedând în acelaşi timp la interogarea celui făcut prizonier, acesta ne-a spus că se numeşte Bârsan Aurel, originar din com. Ileni-Făgăraş, de profesie cizmar, că el era fugar pentru că împuşcase pe şeful postului de miliţie din satul său şi că în zilele trecute a fost prins pe munte de către organele de Securitate".

„Am constatat după acte că una din victime se numea Ghervose, plt.maj. de Securitate, iar Bârsan Aurel, pe care îl lăsasem liber, era plutonier de Securitate".

(Fragment din mărturia lui P.Arnăuţoiu)

– „Au creat şi întreţinut o stare de spirit dăunătoare muncii liniştite a oamenilor din regiune prin plasarea de zvonuri alarmiste despre efectivul bandei, despre speranţa lor de izbucnire a unui război".

„Prin fiţuici cu conţinut duşmănos difuzate şi prin zvonuri alarmiste ce le-au lansat, teroriştii instigau populaţia paşnică împotriva guvernului legal al ţării, ales de popor, incitau la dezordine şi răzvrătire".

„În perioada cât am fost fugar am scris mai multe fiţuici cu conţinut duşmănos la adresa regimului democrat popular, afirmând că va cădea de la conducere".

„În luna martie 1957 am avut o întâlnire cu Constantinescu Ion". „La această întâlnire mi-a dat un caiet cu poezii cu conţinut duşmănos la adresa regimului democrat scrise de Radu Gyr şi Nichifor Crainicşi aduse de Popescu Ghe. Din închisoare".

„Din aceste poezii duşmănoase la adresa regimului democrat amintesc pe următoarele: ***Voi n-aţi fost cu noi în celulă, Scrisoare din Aiud, Foamea, Ridică-te Gheorghe, ridică-te Ioane*** *şi altele. Toate aceste poeziile-am copiat într-un caiet".*

„Îmi amintesc că personal am scris următoarele: Cuvinte pentru delegaţia U.R.S.S. la Festivalul din august 1953; Evocare, moartea mea; Testament; Marşul partizanilor; Ţara mea; Răspunsul unor fapte; Vouă sfinţilor eroi; Norod încătuşat".

„La sfârşitul lunii octombrie 1956 am avut o întâlnire cu Andreescu Nicolae şi Constantinescu Ion, la povarna acestuia din urmă şi ne-am informat despre evenimentele contrarevoluţionare din Ungaria".

„Speram că se vor întâmpla şi în R.P.R aceste evenimente", „că vor începe contrarevoluţia studenţii şi elemente din Transilvania".

– „În sală se află o adunătură de tâlhari şi asasini".

„Am anunţat prin Maria Ghica că a doua zi la orele 14, părinţii mei să iasă în sală (prispă) ca noi să-i vedem cu binoclul. Conform înţelegerii au ieşit şi noi [care] ne aflam în punctul «Dealuri» la Izvoarele Văii Bradului, i-am văzut".

„Mi-a adus Andreescu o bucată de curea de transmisie din piele, de la tatăl meu, Arnăuţoiu Ioan, din care am confecţionat pingele de bocanci".

„La 28 mai 1956, noaptea la orele 3 şi 30, s-a surpat «bordeiul» unde locuiam, în punctul «Râpele cu brazi»". „La 31 mai 1957 am plecat şi ne-am mutat în pădurea Lărgilor".

„La 15 iulie, când am trecut şi m-am întâlnit cu Marina Chirca şi Ana Simion acestea au văzut copilul nostru".

„Am construit un nou adăpost la nord de «Râpele cu brazi»". „La construirea acestui bordei am lucrat timp de 60 zile (nopţi) săpându-l cu dalta, fiind teren foarte tare".

–În consecinţă Tribunalul, în numele poporului hotărăşte cu unanimitate de voturi făcând aplicarea art. 207 al. 1 C.P. (şi altele) condamnă pe:

– Vasilescu Nicolae– cioban – 10 ani închisoare corecţională

– Grigore Ioan–Lepărău – cioban – muncă silnică pe viaţă

– Dragomirescu Ilie – preot – 15 ani muncă silnică

– Dumitrescu Ioan Lazea – avocat – muncă silnică pe viaţă

– Plop Maria – muncă silnică pe viaţă

– Drăgoi Ion – preot – *la moarte*

– Moldoveanu Alexandru – învăţător– *la moarte*

– Tomeci Gheorghe – agricultor – *la moarte*

– Băşoiu Nicolae – agricultor – *la moarte*

– Ticu Nicolae – cioban – *la moarte*

– Constantinescu Ion – preot – *la moarte*

– Andreescu Nicolae – preot – *la moarte*

– Săndoi Ion – cioban – *la moarte*

– Popescu Constantin – agricultor – *la moarte*

– Jubleanu Titu – agricultor – *la moarte*

– Arnăuţoiu Petre – *la moarte*

– Arnăuţoiu Toma– *la moarte*

Executarea celor 12 condamnaţi la moarte din primul lot s–a făcut în data de 18 iulie 1959 între orele 21–24 la Penitenciarul Jilava.

– „Executarea sentinţei nr. 107 din 19.05.1959 a Tribunalului Militar al Reg. II Militare a avut loc azi *18 iulie 1959 orele 21* la Penitenciarul Jilava prin împuşcarea condamnatului la moarte (Arnăuţoiu Toma) cu pistoletul de către echipa de militari, la comandă dată de comandantul Penitenciarului Jilava.

Medicul penitenciarului delegat din partea M.A.I. a verificat şi constatat moartea condamnatului Arnăuţoiu Toma, după care corpul celui executat a fost preluat de comandantul penitenciarului Jilava, care a dispus înmormântarea în locul unde se înhumează ceilalţi deţinuţi decedaţi. Drept care s–a încheiat prezentul proces verbal”.

Ileana Samoilă (Bucureşti)

AM NĂSCUT ÎN ÎNCHISOAREA VĂCĂREŞTI

Pentru că fratele meu avusese un conflict cu Securitatea la Răstoliţa-Mureş şi reuşise să evadeze pentru a treia oară, la 7 iunie 1948 am fost arestată din ordinul colonelului Crăciun la Mediaş. Am fost judecată şi condamnată de Tribunalul Militar Sibiu la 10 luni închisoare corecţională, pentru favorizarea infractorului. M-au eliberat cu 5 luni înainte de termen, la 16 septembrie 1949. Timp de 4 ani am lucrat şi ca zilieră la un „Gostat", şi ca „personal auxiliar", adică muncă de birou, dar şi la spălat geamuri sau duşumele. Fratele meu trecuse graniţa în Iugoslavia încă din septembrie 1948 (se stabilise în Austria, unde îşi luase serviciu, se căsătorise şi avea şi o fetiţă). Eu m-am căsătorit şi locuiam în Oradea.

Exact în ziua când se împlineau 4 ani de la eliberare, am fost arestată din nou. Soţul meu, care nu avea absolut nici o vină, a fost şi el arestat. Eu eram însărcinată la timpul jumătate. M-au luat de acasă pe nepregătite , ca pe mulţi alţii, îmbrăcată într-o rochie subţire de sarcină, fără mâneci, în sandale şi fără ciorapi. Eu bănuiam că m-ar paşte încă o arestare, pentru că fratele meu fusese paraşutat într-o noapte, în 1951, chiar pe pământul comunei noastre, Ighişul Vechiu, din fostul judeţ Târnava Mare. Eu îl întâlnisem în 1952, primăvara, când i-am dat bani, ţigări şi i-am cumpărat cele necesare. Ne-am întâlnit două zile consecutiv în casa unor saşi din Dealul Frumos. Nădăjduisem din tot sufletul că a reuşit să treacă din nou graniţa în Iugoslavia, dar nu fusese aşa. Când m-au arestat a doua oară, mi-am dat seama că situaţia era gravă. La Securitatea din Oradea nu mi s-a pus nici o întrebare şi cu primul tren m-au expediat la Bucureşti, unde am ajuns dimineaţa, fiind aşteptată de cel ce avea să fie anchetatorul meu şi al soţului. De la început am intrat în conflict, pentru că în procesul-verbal de percheziţie nu vroia să-mi treacă un lănţişor cu medalion şi un inel, ci numai verigheta. N-am vrut să semnez până când nu s-au trecut toate obiectele. Am recunoscut din primul moment că ştiu că fratele meu a fost paraşutat în ţară, că m-am întâlnit cu el de două ori, că l-am ajutat cu ce am putut şi că de atunci nu mai ştiu nimic de el. Am precizat că soţul meu nu ştie nimic.

Şeful anchetator – care intra şi ieşea în biroul unde eram – i-a spus anchetatorului că este fraier dacă are timp să-i creadă pe cei care recunosc de la început, că aceştia sunt cei mai periculoşi şi că ascund alte fapte mult mai grave (Acest şef era Nicolski. L-am recunoscut la „Memorialul durerii"). Anchetatorul zicea că e farmacist. Nu ştiu ce fel de farmacist era, dar cunoştea înjurături de se putea lua la întrecere cu cei din Ferentari. A strigat să mă ridic în picioare „că-mi dă una cu cizma în burtă de-mi zboară plodul până în nori". Spre sfârşitul anchetei, adică după două luni, am fost dusă într-o zi să semnez pentru încheierea anchetei. Era undeva pe nişte coridoare întortocheate, cu mai multe scări de coborât, la Uranus. Acolo stăteau tolăniţi doi câini-lup, mari şi graşi, plus anchetatorul. Poate au vrut să mă sperie. Dar n-au reuşit pentru că mie îmi plac animalele, iar câinii nici nu s-au sinchisit de mine. Atunci mi s-a aprobat regim şi

vitamine, deşi eu nu cerusem nici măcar haine. A doua zi am primit regimul, care era cam la fel cu mâncarea obişnuită. Mai târziu a venit la vizetă unul în halat alb cu o cutie cu polivitamine, granule roz-mov. Ce mult doream ceva dulce... Dar n-am gustat nici una, ci mi-am luat perna pe genunchi şi, la lumina slabă a becului, am început să formez litere şi să scriu „MAMA". Eram sigură că fraţii, cumnatele, o verişoară sunt arestaţi. Dar speram că mama ar putea fi liberă, ca să aibă cu cine rămâne cei patru copii ai fraţilor mei şi poate, în viitor, chiar copilul meu. Scriind cu polivitaminele, am zărit ceva care sclipea. Erau şapte bucăţi de sticlă de fiolă. Am chemat şeful arestului şi l-am întrebat: cine şi de ce vrea să-mi dea să mănânc sticlă? Cu mine au ce au, dar cu copilul care încă nu s-a născut, ce aveau?

În 28 noiembrie 1953 am avut proces la Tribunalul din strada Negru Vodă. Când am coborât din dubă era lapoviţă şi ninsoare. Şi eram îmbrăcată cum mă luaseră de acasă. Am auzit o femeie: „uitaţi-vă la ea, amărâta, e gravidă, în picioarele goale şi fără un strop de haină cu mâneci". În boxă, soţul meu a vrut să-mi dea haina lui, dar nu i-au dat voie.

În aceeaşi zi m-am dus la Jilava, în camera 4, cu d-na Stetin – al cărei frate avea aceeaşi soartă ca şi al meu şi care ştia că au fost condamnaţi la moarte şi executaţi. Eram în jur de 30. Priciuri, frig, femei bolnave... numai eu mai lipseam. În înghesuiala aceea, ca să mă pot odihni, două şedeau pa marginea priciului. Deşi mai aveam două luni până să nasc, colegele mele de celulă au raportat administraţiei că o să nasc în curând şi să mă ducă la spital. În 6 decembrie 1953 eram la Văcăreşti, secţia femei politice. Aici nu se răbda de frig, pentru că eram deasupra bucătăriilor şi era cald. În noaptea de 1 spre 2 februarie 1954 aripa noastră de spital s-a aprins. Începuseră să cadă plăcuţe aprinse din tavan. Miliţianca nu era pe secţie. Femeile au strigat „foc", „ajutor", dar în viscolul care urla nu eram auzite. Vali Popescu a deschis geamul şi a băgat capul printre gratii să strige şi când deja au venit şi au început să ne evacueze în altă clădire, la TBC – bărbaţi politici, Vali nu reuşea să-şi mai scoată capul dintre gratii. Cu greu a reuşit una dintre noi să o ajute să-şi plieze urechile. Erau femei grav bolnave, recent operate, iar acolo unde ne-au mutat era o mizerie îngrozitoare. După câteva zile, tot pe viscol, m-au dus la secţia femei de drept comun. Acolo aveau o sală de naşteri pe care mi s-a spus că eu am inaugurat-o. Mi-au adus o moaşă de drept comun, care furase din spitalul unde lucra 40 de cearşafuri şi căreia nu i-a fost milă să-mi fure şi mie din lemnele trimise de administraţie, dar şi vreo 10-15 bucăţi de zahăr cubic pe care mi le-a adus un doctor, care era de serviciu. Acest doctor spera să nasc când nu era el de gardă, pentru că nu se pricepea deloc. M-am chinuit 72 de ore. Aproape tot timpul mă lăsau singură. Miliţianca se ducea la taclale în alte secţii, iar moaşa veşnic spunea că mai durează, numai ca să plece jos la secţia lor, unde râdeau, cântau, se certau, fumau. Eram din ce în ce mai epuizată. În sfârşit, la ora 22.20, în ziua de 10 februarie 1954, când viscolul era în toi, cu urlete, cu table zburate de pe acoperişuri, am adus pe lume un copil voinic, o fetiţă de 4,500 kg. La Văcăreşti era şi un doctor mamoş, dar, fiind bătrân, de câteva zile

nu mai venise la serviciu. Deci am rămas tot pe mâna ţigăncilor, a miliţiencei şi a moaşei. Mi-au dat lacrimile când Florica, miliţianca, a întrebat-o pe moaşă: „Unde e, fă, răsăritul? Că vreau să închin fetiţa". Şi i-a zis ceva în legea ei şi a închinat-o de trei ori. Până la izbucnirea focului, mamele şi copiii lor politici stăteau în spital cu celelalte bolnave în cameră. După incendiu am fost primiţi şi noi în creşa din curtea spitalului Văcăreşti, care era numai pentru mamele de drept comun.

Aici majoritatea miliţiencelor erau aşa de pornite împotriva noastră că ne făceau tot felul de şicane şi nedreptăţi. Cu cele de drept comun erau în mare prietenie. Din când în când mai era şi una cumsecade. Una din cele bune conta pentru noi cât zece din cele rele. Cele rele nu ne dădeau voie să uscăm rufele copiilor la sobă, deşi primeam 5-6 bucăţi de lemne. De cele mai multe ori eram nevoite să încingem scutecele şi cămăşile sau boneţelele copiilor pe noi şi să dormim aşa, ca la căldura trupurilor noastre să se usuce. Fetiţa a crescut şi s-a dezvoltat normal. Am ţinut-o cu mine în puşcărie până la un an şi două luni, când am reuşit să anunţ familia soţului meu şi fratele lui mai mare a venit şi a luat-o acasă.

În general, în cei 5 ani cât am făcut (a doua condamnare a fost de 8 ani temniţă grea), n-am plâns, nu m-am revoltat. Am ştiut că toţi ai mei erau, ca şi mine, după gratii. Anchetatorul mi-a spus odată: „Acest regim va dăinui, pentru ca a ştiut să-şi facă legi. Ce circumstanţe, ce mamă, ce soră?! Nimic, nu se ţine cont de nimeni şi de nimic".

Să mulţumim lui Dumnezeu că n-a fost aşa.

Ioan Ghiurco şi Cornel Grad (Zalău)

O SCRISOARE DESPRE IOAN OSSIAN

În aceste zile are loc la Zalău comemorarea unei personalităţi „locale", dacă termenul nu vi se pare peiorativ. Este vorba despre *Ioan Ossian*, directorul liceului „Simion Bărnuţiu", înfiinţat prin decret al Consiliului Dirigent la 5 iulie 1919 la Şimleu Silvaniei. A fost una dintre miile de personalităţi care au contribuit la structurarea, la dezvoltarea instituţiilor României Mari. A fost director fără întrerupere (dacă exceptăm perioada cât a funcţionat ca prefect între 1927-1928), deci până la 30 august 1940. Apoi a mai funcţionat cinci ani în refugiu, la liceul „C. Diaconovici-Loga" din Timişoara, de unde s-a pensionat în ianuarie 1945.

Pe scurt, aceasta ar fi, să spunem, biografia de muncă a unui intelectual de provincie, dar termenul „de provincie" nu este, ţinem sa repetăm, un termen peiorativ, este de fapt termenul care defineşte viaţa unui om care a constituit o cărămidă fundamentală pentru evoluţia statului naţional român până în 1945. S-a întors la Şimleu din refugiu. În 1948 scăpat dintr-o primă intenţie de arestare întrucât foarte mulţi dintre foştii lui elevi au depus o scrisoare, semnată de către români, maghiari, evrei, care au spus că domnul director s-a comportat ca un adevărat părinte, că n-a fost antisemit, n-a fost antimaghiar şi, bineînţeles, aşa cum cereau noile autorităţi, a avut o atitudine democrată. Pe moment această scrisoare de intervenţie a folosit, dar la 15 august 1952 nici un argument nu a mai fost luat de bun. Unii dintre dumneavoastră aţi fost deţinuţi în această perioadă şi ştiţi foarte bine că în 1952 nu mai avea efect nici o intervenţie de acest gen. Directorul Ioan Ossian, care avea 67 de ani, a fost dus la Oradea şi apoi expediat la Canal. A murit la scurt timp, la 4 ianuarie 1953. Scrisoarea despre sfârşitul lui este expediată la 4 septembrie 1954 din domiciliul obligatoriu de la Măzăreni de către un coleg de suferinţă mult mai tânăr. Era fiul unui coleg de-al lui de la liceul din Beiuş, Horaţiu Ciortin.

Documentul excepţional a scăpat de percheziţiile ulterioare efectuate de către Securitate. Când i-am arătat expeditorului, care trăieşte şi este preşedintele A.F.D.P.R. din judeţul Satu Mare – domnul Horaţiu Ciortin – s-a mirat şi dânsul: „Extraordinar! Nici nu mi-am închipuit că s-a mai păstrat o asemenea scrisoare. Eram foarte tânăr şi curajos, dacă puteam spune atunci aşa ceva. Ulterior m-am mai muiat". Deci:

„Stimată doamnă,

Am nădăjduit tot timpul că voi putea transmite personal mai jos înşiratele gânduri, ele constituind pentru mine o obligaţie cvasitestamentară din partea iubitului dvs. soţ şi neuitatului nostru badea Ioan Ossian.

Împrejurările nu mi-au permis însa acest lucru, subsemnatul pomenindu-se, în locul unei eliberări obişnuite, cu un D.O. în Bărăgan. Iată pentru ce întârziu ce acest aviz şi consider că mă veţi ierta pentru aceasta. Am avut nevoie de adresa dumneavoastră pe care am obţinut-o în sfârşit prin intermediul tatălui meu, Ioan Ciortin din Beiuş, astăzi 1 septembrie 1954.

Am fost alăturea de badea Ioan tot timpul, începând cu data de 15 august 1952 şi până în ziua fatală de 4 ianuarie 1953. că am fost foarte ataşaţi unul de altul pe tot acest parcurs nu e de mirare, date fiind antecedentele colegiale cu tatăl meu. Mă considera ca pe cel mai apropiat dintre fraţii de suferinţă, devenind un fel de fiu pentru el. Începând cu deţinerea de la Oradea s-a ales cu o boală care l-a slăbit foarte mult, compromiţându-i rezistenţa. Totuşi aparent deruta fizicul său destul de impunător şi aşa se explică faptul că diferitele comisii medicale prin faţa cărora a trecut, nu l-au învrednicit, cu toată vârsta înaintată, de regimul bătrânilor şi l-au trimis la muncă alăturea de noi, cei tineri.

Am colindat împreună tot drumul Canalului, prin *Poarta Albă, Poarta Galeş, Km.31* şi apoi, drept încercare, iadul *Midiei*. Până la Midia totul a mers destul de acceptabil, doar inima cu aortita ei ne mai dădea de gândit din când în când. La Midia însă, acea muncă titanică, intemperiile vremii, lipsa totală de odihnă şi hrana mizerabilă ne-au dat gata. Unii au rezistat mai mult, alţii mai puţin, şi era firesc ca cei mai bătrâni să intre în categoria a doua. La toate acestea se mai adaugă regimul de teroare şi bătăi fără precedent. În câteva săptămâni badea Ioan s-a topit, a dat primele semne de distrofie, a făcut, conform obiceiului, o miocardită interstiţială, tot ca urmare a distrofiei, şi în cele din urmă o cangrenă carenţială a membrului superior drept. Nu existau medicamente, pansamente şi mai ales nu se permitea internarea în infirmerie, aşa că nu exista alt drum decât acela pregătit pentru noi toţi: al cimitirului din Năvodari.

La început îl pansam eu cu modestele mele mijloace, apoi am reuşit să-l introduc la infirmerie unde în cele din urmă l-a internat, dar era deja prea târziu. Doctorul *Radu*, titularul infirmeriei, deşi era rău famat, totuşi l-a tratat cu deosebită consideraţie, până la urmă administrându-i penicilină proprie, fără rezultat însă. El, bietul, presimţea că nu mai există scăpare şi de câte ori treceam pe la el sau venea el pe la mine pentru a-i coase un nasture şi altceva, îmi spunea cu vădită amărăciune că noi, cei tineri, vom scăpa, dar lui aici îi vor rămânea «cioandele».

Înainte de a sfârşi se întâmpla rar sa fie conştient, totuşi pe mine mă recunoştea, îşi revenea pentru puţin timp şi mă ruga să transmit pentru familia iubită toate gândurile lui dragi. S-a stins cu „la commedia e finita" pe buze. Încă din timpul când era internat mi-a comunicat că doreşte să-i caut lucrurile şi să le păstrez la mine. Am încercat sa fac lucrul acesta, dar îmi trebuia pentru el o aprobare a şefului său de detaşament, a tovarăşului *Crăciun, unul dintre marii lor criminali*. (Este subliniat. Încă de atunci cel care expedia scrisoarea avea conştiinţa istorică a poziţiei acestuia,nota autorilor)

Fiindcă deja lucram la alt şantier (eu eram de noapte, iar schimbul lui de ziuă) mi-a fost imposibil să-l întâlnesc. După deces am bătut calea Canalului de nu ştiu câte ori spre a vedea de lucruri, dar comandantul *Borcea* mă tot amâna. Nu am putut obţine nimic de la ei, în schimb am cam urmărit ce se întâmplă cu lucrurile în

speranţa că, ştiindu-le urmărite, nu se vor deda hoţiei. Lucrurile care se găseau asupra lui cât a fost la infirmerie s-au predat la magazie, parte din cele de la baracă la fel, inclusiv un geamantan din piele. Şeful de detaşament Crăciun şi-a însuşit o pereche de bocanci noi şi ceva albituri. Vecinii de pat pantofii galbeni cu care a fost arestat şi fularul galben. Iar restul a mers spre magazie – şi după cum mi s-a spus – „cu destinaţia acasă". Sunt foarte curios dacă le-aţi primit. Am reuşit mai mult să fur decât să iau paltonul de iarnă şi pardesiul. Primul l-am dat spre folosinţă şi păstrare lui *Enea Băieşu*, care era gol-goluţ. Sper că vi l-a predat. Pardesiul l-am trimis cu avocatul *Ioan Stanciu* din Beiuş, dar după plecarea lui am auzit că şi el s-a ales cu D.O. Nu-i cunosc adresa nouă, fiindcă i-aş comunica-o pe cea a dumneavoastră.

Pe scurt, cam acestea ar fi lucrurile care constituie obiectul comunicării mele. Din parte-mi vă rog să primiţi condoleanţele cuvenite şi vă asigur că-n încercarea cea grea am fost tot timpul alături de dumneavoastră.

Măzăreni, 3.IX.1954

Dr. Horaţiu Ciortin"

Gheorghe Poenaru (Oradea)

O ORGANIZAŢIE DE REZISTENŢĂ ANTICOMUNISTĂ DIN JUDEŢUL ARAD, ÎN PERIOADA 1948-1956

L-am cunoscut pe Mihuţiu Gh. Adrian în anul 1938 când am devenit coleg de clasă cu el (eram în clasa a III-a de liceu) la Liceul Ortodox Român „Avram Iancu" din Arad, el fiind în acea vreme un element strălucit, obţinând premiul I pe liceu, având toate mediile de 10.

După ce ne-am cunoscut mai bine, ne-am apropiat din ce în ce mai mult şi ne-am împrietenit, devenind aproape nedespărţiţi. Aşa probabil a vrut destinul.

Adrian Mihuţiu s-a născut la 24 septembrie 1922 în comuna Măderat, judeţul Arad. Tatăl său, Gheorghe Mihuţiu, era de meserie dogar, iar mama sa, Floriţa, era casnică, cu domiciliul în comuna Măderat. A urmat cursurile şcolii primare în satul natal, apoi primele 6 (şase) clase la Liceul „Avram Iancu" din Brad, iar ultimele două clase la Liceul „Decebal" din Deva. După absolvirea celor 8 clase de liceu, a susţinut examenul de bacalaureat care a avut loc tot în Deva, fiind şef de promoţie. Menţionez că a avut un talent cu totul deosebit la matematică, fiind apreciat de toţi profesorii care-l cunoşteau.

În acea perioadă se manifesta ca un copil liniştit, ponderat şi amabil cu toată lumea cu care avea contact. Era maturizat precoce şi foarte preocupat de învăţătură, fără să neglijeze nici manifestările sportive corespunzătoare vârstei.

Nici nu a ajuns acasă de la Deva după examenul de bacalaureat, că a şi fost arestat, condamnat de Tribunalul Militar (care în acea vreme funcţiona la Sibiu) la 10 ani închisoare corecţională. Era în anul 1943. După ce a executat un an de închisoare la Alba Iulia, a fost amnistiat şi a venit acasă. După o săptămână de la sosire s-a prezentat la examenul de admitere la Politehnica din Timişoara, secţia Electromecanică.

Cu toate că era admis şi înscris la această facultate, în luna iulie 1944 a fost recrutat în armată şi trimis la Şcoala de Ofiţeri de Artilerie din Craiova.

După armistiţiul din 23 august 1944 a fost lăsat la vatră, reuşind astfel să-şi urmeze studiile la facultate, începând din noiembrie 1945.

Greva studenţilor

În luna mai 1946 comuniştii de la Fabrica „Dermata" din Cluj au atacat căminul din centrul universitar clujean, înjurând şi bătând studenţii pe care îi găseau în calea lor. Cum atunci studenţii erau uniţi, această acţiune de teroare a determinat ca toate facultăţile din ţară să ia o poziţie de solidaritate cu studenţii din Cluj şi de condamnare a agresorilor comunişti, declarându-se greve de protest. Noi, la Timişoara, ne-am adunat în cantina Politehnicii şi, după o scurtă prezentare a celor petrecute la Cluj, făcută de către preşedintele studenţilor din Timişoara, Zugravu, colegul nostru din anul V, am declarat o grevă generală prin neprezentarea la examenele de sfârşit de an universitar. Se vorbea atunci că la această grevă s-au solidarizat şi studenţii de la anumite facultăţi din Franţa şi Anglia. Unul dintre timişorenii lideri ai acestei activităţi a fost şi prietenul meu Adrian Mihuţiu.

Viaţa s-a scurs oarecum normal până în luna mai 1948 când, după abdicarea forţată a M.S. Regele Mihai I al României (30 decembrie 1947), care de altfel era neavenită şi ilegală din punct de vedere juridic, comuniştii scăpaţi de ultima piedică şi cea mai grea, au început o goană a arestărilor tuturor persoanelor care au îndrăznit să se opună terorii bolşevismului în România. S-a hotărât astfel anihilarea totală a rezistenţei româneşti faţă de teroarea crudă a ocupantului comunist duşmănos.

Unul dintre cei mai expuşi la arestare era Adrian. Auzind despre arestările masive care se fac în rândurile studenţilor, nu se mai duce la gazda unde locuia (str. Diaconovici Loga nr. 5) şi rămâne la mine, pe strada Gh, Bariţiu nr. 31. După două-trei zile a şi fost căutat de Securitate pentru a-l aresta. S-a hotărât atunci să plece de la mine acasă la Măderat şi să se ascundă la o cramă între vii, la un om de încredere, sau la o rudenie. În acest scop m-am deplasat pentru a tatona terenul la părinţii lui, de unde a doua zi am revenit la Timişoara cu vestea, deocamdată bună, că nu a fost căutat acasă de organele de Securitate.

A doua zi s-a hotărât să plece acasă, cu rugămintea ca eu să-l însoţesc, având şi rol de avangardă. Am procedat conform planului şi am reuşit să ajungem la Măderat la părinţii lui, unde a rămas.

Era în iunie 1948. în luna septembrie a aceluiaşi an, fostul şef de post din Măderat, bihoreanul Gheorghe Mangra din comuna Sâmbăta, s-a dus la părinţii lui Adrian şi le-a spus că a primit din partea Securităţii din Arad ordin să-l aresteze pe băiat. Din acest moment fiul lor trebuia să devină neapărat fugar, fiind găzduit de rudenii, prieteni şi oameni de mare încredere, devotaţi luptei anticomuniste.

Din acest moment până la prinderea lui la data de 17 noiembrie 1956, a fost găzduit de mai multe persoane devotate din Măderat, Mişca, Pâncota, Agrişul Mare, Iermata, Moroda şi Ineu. Venind la mine în Ineu, jud. Arad, am reuşit să formăm o organizaţie care să lupte împotriva ocupantului comunist, compusă numai din persoane capabile să lupte şi să se sacrifice în această luptă. Aşa a luat naştere la Ineu, în vara anului 1949, cea mai mare organizaţie din judeţul Arad, condusă de acest mare luptător anticomunist Adrian Mihuţiu, care şi-a pus întreaga lui viaţă, după cu au demonstrat şi faptele, în slujba acestui scop.

Această organizaţie, cuprinzând oameni din toate categoriile sociale, bărbaţi şi femei, de toate culorile politice, a rezistat până în anul 1956, când a fost prins conducătorul ei neînfricat. În toată această perioadă, Adrian a avut ciocniri armate cu organele de Securitate şi militare din judeţul Arad, după cum urmează:

1. Primul contact a avut loc în primăvara anului 1951 în comuna Ineu, jud. Arad, când datorită calităţii lui de bun ochitor, a reuşit să scape de cei trei miliţieni care îl urmăreau, împuşcând pe unul dintre ei în picior. Această patrulă era condusă de însuşi şeful miliţiei din Ineu, Pintilie, pe care am avut şi eu ocazia să-l cunosc personal.

2. Al doilea contact cu organele de stat a avut loc în anul 1952, în comuna Pâncota, jud. Arad, când a fost atacat tot de o grupă de trei miliţieni. Şi de această dată a fost nevoit să utilizeze pistolul, dar şi de această dată numai în scopul de a se salva.

3. Al treilea contact s-a produs în localitatea Moroda, jud. Arad, în anul 1954, la Sfatul Popular, protestând împotriva măsurilor diabolice luate de preşedintele din această comună privind predarea cotelor de cereale către stat.

4. al patrulea s-a petrecut în vara anului 1956, la domiciliul unui membru al organizaţiei, unde era găzduit, Suciu Pavel din comuna Iermata, jud. Arad, devenit şi el din această cauză fugar împreună cu Adrian Mihuţiu. Aici, fiind urmărit şi somat să se predea, a scos pistolul şi l-a împuşcat în braţul stâng pe urmăritor. De acuma, pericolul de a fi prins şi distrus devine din ce în ce mai mare. Întreaga forţă a Securităţii din Arad şi din judeţele vecine s-a mobilizat şi concentrat în această regiune.

Menţionez faptul că după acest eveniment, Adrian mi-a mărturisit personal că de fiecare dată când a avut contact cu organele de stat, a evitat distrugerea lor fizică, urmărind doar neutralizarea lor şi salvarea lui.

Cercul din jurul lui s-a strâns din ce în ce mai mult şi deznodământul a venit în mod implacabil.

5. În luna noiembrie 1956, în urma unei trădări din afara organizaţiei la marginea comunei sale natale, Măderat, unul dintre oamenii Securităţii, care-l urmărea, l-a împuşcat în piciorul drept obligându-l, după ce şi-a terminat gloanţele, sa se refugieze târându-se într-o căpiţă de tulei, aruncând pistolul fără gloanţe. În această luptă şi el a împuşcat mortal, apărându-se, un om al Securităţii.

După 2-3 ore au venit la faţa locului organele Securităţii din Arad şi Timişoara, cu câini dresaţi, l-au prins şi l-au dus la Timişoara. Suciu Pavel, care era cu el, a reuşit să fugă şi să se refugieze într-o pădure apropiată, dar după câteva zile a fost prins şi el.

De acum înainte au început arestările întregului lot, care s-a ridicat la circa 69 de persoane. Ancheta întregului lot a durat din decembrie 1956 până în aprilie 1957, când a avut loc procesul.

Întregul grup a fost judecat, împărţit în trei loturi. Din primul lot au făcut parte următoarele 20 de persoane:

1. Mihuţiu Adrian, din com. Măderat, jud. Arad, condamnat la moarte şi executat.

2. Suciu Pavel, ţăran din com. Iermata, jud. Arad, condamnat la moarte şi executat.

3. Crişan Ion, preot, com. Agriş, jud. Arad, condamnat la muncă silnică pe viaţă.

4. Butiu Constantin, notar, com. Incu, jud. Arad, condamnat la 25 ani M.S.

5. Glida Elisabeta, asistentă medicală, com. Pâncota, jud. Arad, condamnată la M.S. pe viaţă.

6. Opret Iacob, ţăran, com. Moroda, jud. Arad, condamnat la M.S. pe viaţă.

7. Poenaru Gheorghe, prof. suplinitor din Ineu, condamnat la 20 ani M.S.

8. Raţiu Ion, preot, com. Moroda, jud. Arad, condamnat la M.S. pe viaţă.

9. Mihuţiu Gh. Vâguleasă, ţăran, com. Moroda, jud. Arad, condamnat la M.S. pe viaţă.

10. Ardelean Ileana, funcţionară, com. Mişca, jud. Arad, condamnată la 10 ani M.S.

11. Ignişca Pavel, contabil şef, com. Şiria, jud. Arad, condamnat la 20 de ani M.S.

12. Nica Ioan, ţăran, com. Iermata, jud. Arad, condamnat la 20 de ani M.S.

13. Sârbu Moisă, ţăran, com. Ineu, jud. Arad, condamnat la 10 ani M.S.

14. Lörincz Francisc, morar, com. Iermata, jud. Arad, condamnat la 15 ani M.S.

15. Gaba Ioan, ţăran, com. Sicula, jud. Arad, condamnat la 15 ani M.S.

16. Mangra Gh., plutonier, com. Sâmbăta, jud. Bihor, condamnat la 10 ani M.S.

17. Bacis Gheorghe, morar, com. Agriş, jud. Arad, condamnat la 3 ani M.S

18. Momacu Gh., plutonier, com. Agriş, jud. Arad, condamnat la 2 ani M.S.

19. Beraru Ioan, ţărn, com. Iermata, jud. Arad, condamnat la 3 ani M.S.

20. Bunaciu Floare, casnică, com. Dicula, jud. Arad, condamnată la 5 ani M.S.

Celelalte două loturi au fost judecate în continuare. Judecarea primului lot a durat trei zileşi a treia zi până la orele 1 noaptea. Menţionez că întregul lot al lui Adrian Mihuţiu a fost judecat în aprilie 1957,Săptămâna Patimilor, de către Tribunalul Militar al Regiunii III Militare Cluj, în deplasare la Timişoara. Completul de judecată a fost format din Preşedinte – col. Paul Finichi, încadrat de încă 4 colonei de la diferite arme şi Procuror General – maiorul Miclea , secondat de un alt procuror cu grad de căpitan..

Recursul făcut nu a fost admis nici unui condamnat.

Pedepsele au fost crunte şi exemplare. Neînfricatul conducător al organizaţiei, Adrian Mihuţiu, condamnat la moarte, a căzut sub gloanţele plutonului de execuţie, undeva pe pământul ţării acre gemea încătuşată. La fel a căzut şi dârzul ţăran Pavel Suciu din Iermata, iar restul membrilor care erau condamnaţi la muncă silnică au fost supuşi de fapt unui îndelungat şi diabolic program de exterminare fizică.

Gheorghe Raţă (Iaşi)

„PE CINE NU LAŞI SĂ MOARĂ, NU TE LASĂ SĂ TRĂIEŞTI”

Motto:

„Înainte de a fi adus la Piteşti, Raţă Ioan, zis şi Tarciziu, fusese închis în penitenciarul din Sighet, unde stătuse în aceeaşi celulă cu Iuliu Maniu, până la moartea acestuia. Se pare că era ultimul om care îl mai văzuse pe Maniu în viaţă.”

Ion Ioanid
,*Închisoarea noastră cea de toate zilele*, vol. II, p. 322,
Editura Albatros, Bucureşti, 1991

Ioan Raţă, zis şi Tarciziu, după numele de *frate* al Congregaţiei Fraţii Şcolilor Creştine din care făcea parte, a fost condamnat în anul 1953, după mai bine de patru ani de detenţie, la 25 de ani temniţă grea, pentru înaltă trădare, deoarece în anii 1948 şi 1949, până la arestare, a lucrat ca funcţionar la Nunţiatura Apostolică din Bucureşti. În total a peregrinat prin nouăsprezece închisori, prin unele de mai multe ori, printre care, înainte de condamnare, şi cea din Sighet.

În această închisoare a fost adus de la Jilava, în cătuşe, legat de mâna episcopului greco-catolic Ioan Suciu, mort mai apoi ca martir în închisoarea de la Sighet.

La închisoarea de la Sighet se aflau atunci internaţi aproape toţi foştii demnitari ai României, printre care şi Iuliu Maniu. Domnul prezident Iuliu Maniu, cum îl apelau contemporani, sau Badea Iuliu, cum i se adresau cei apropiaţi, avea o vârstă înaintată, 80 de ani. Anii de închisoare şi celula igrasioasă şi rece de la Sighet, i-au instalat în organism un reumatism poliarticular acut, făcându-i imposibile mişcările şi chiar ridicarea de pe pat. În condiţiile de izolare totală, de neputinţă fizică, în starea de nemişcare, în lipsa totală a celor mai elementare condiţii de igienă, nu este de mirare că a făcut numeroase escare, care s-au infectat, au devenit purulente şi mediu de înmulţire a viermilor. In extremis, comandantul închisorii a solicitat un voluntar care să-l îngrijească şi care să împartă aceeaşi celulă mizeră cu martirul neamului, Iuliu Maniu. Fratele Ioan Raţă Tarciziu s-a oferit cu entuziasm, cu totală solicitudine şi dragoste, să-l îngrijească pe Badea Iuliu, pe care îl cunoscuse cu mulţi ani în urmă. Amândoi erau din aceeaşi zonă, Maniu din Bădăcin, iar Raţă din comuna Ardusat, judeţul Maramureş. În aceeaşi celulă au stat şase luni, timp în care a reuşit să-i cureţe rănile, ca apoi acestea să se vindece, cu toate că a continuat sa fie imobilizat la pat.

Bătrânul om de stat a fost o istorie vie a unei jumătăţi de veac zbuciumat pentru istoria neamului românesc, un om împătimit de iubirea pentru glia strămoşească, un om venerabil, cu dragoste creştinească faţă de semenii săi, aplecat la necazurile oamenilor simpli, cărora le cunoştea viaţa grea în care se zbăteau. Acest om, ajuns la patriarhala vârstă de 80 de ani, şi-a păstrat uimitor de bine facultăţile mintale. A fost ocolit de scleroza minţii şi a judecăţilor sale. Timp de şase luni, Maniu şi-a depanat amintirile colegului de suferinţă din celulă, Raţă Ioan Tarciziu, iar acesta fratelui său şi nepoţilor săi; amintiri care priveau istoria Transilvaniei, trăită de Maniu nemijlocit, din 1890 până în 1920, iar după aceea a României interbelice. Cu judecata venerabilului înţelept, a făcut o sinteză a marilor lupte politice ale României la care a participat. Păcat că cele mai multe relatări s-au pierdut pentru totdeauna, duse cu el în mormânt şi apoi, după un timp, duse şi în mormântul fratelui Tarciziu. În toate povestirile lui, Iuliu Maniu pomenea de documentele pe care le avea în opt lăzi, care i-au fost confiscate şi nu ştia ce s-a făcut cu ele. Nu şi-a arogat niciodată merite personale, a recunoscut cinstit scăderile, greşelile şi neputinţele sale, ale prietenilor, ale colegilor de partid şi ale oamenilor care l-au înconjurat. În scrupulozitatea lui de a nu greşi în decizii, a fost uneori şovăielnic, stare care i-a atras de mai multe ori criticile duşmanilor săi.

În viaţa particulară a fost un om modest, până aproape de desconsiderarea propriei persoane. Niciodată nu a căutat averea, în Bucureşti locuia într-un mic apartament de două camere al unui prieten. La Bădăcin, satul lui, mica proprietate era a întregii familii Maniu; cu ea fusese împroprietărit la începutul secolului al XVIII-lea străbunicul său de către împăratul Austriei, drept răsplată pentru faptele de arme din timpul răscoalei „curuţilor” din 1704. Acest străbunic a dispus prin testament urmaşilor

săi, ca cele 40 de hectare de pământ să rămână indivizibile şi bun comun al tuturor urmaşilor săi. Şi aşa a rămas până la confiscarea de către comunişti. În unele situaţii, unele neamuri au profitat de unele favoruri, fără ştirea lui. De câte ori auzea despre acestea, se supără foarte tare. Era un pragmatic scrupulos. Deplasările oficiale le făcea cu trenul obişnuit, rezervându-i-se doar un compartiment sau cuşetă. Garderoba lui se reducea la trei costume şi două paltoane. Trăia ca un adevărat ascet. Toată capacitatea şi toată puterea de muncă le-a dăruit poporului român.

În zilele şi nopţile lungi de celulă, când pleoapele nu se închideau pentru somn, Maniu i-a povestit colegului mult mai tânăr lucruri puţin cunoscute din viaţa politică a ţării. Un astfel de moment semnificativ, cu rezonanţă în zicala poporului nostru: „Pe cine nu laşi să moară, nu te lasă să trăieşti", doresc să-l prezint pe scurt.

A fost în primăvara anului 1944. Petru Groza a fost arestat la cererea expresă a Berlinului, deoarece s-a descoperit că avea un cont la o bancă din Budapesta, cu o foarte mare sumă, de peste 1.500.000 de dolari, destinaţi Ajutorului Roşu, propagandei comuniste şi sabotajului comunist în spatele frontului. Se pare că Hitler personal i-a cerut lui Ion Antonescu ca Petru Groza să fie arestat şi trimis în faţă Curţii Marţiale şi de urgenţă executat pentru înaltă trădare. Auzind de această cerere, Mia (Maria) Groza, soţia lui Petru Groza, a căutat pe toate căile să-l înduplece pe Antonescu să nu fie executat soţul ei. Pentru aceasta a căutat să uzeze de relaţii apropiate mareşalului. Cea mai apropiată relaţie pe care a contactat-o a fost soţia mareşalului. Cu greutate a ajuns la Maria Antonescu, i-a expus toată situaţia şi cu lacrimi fierbinţi a rugat-o să facă tot ce poate. Maria Antonescu ştia însă că mareşalul nu îi permitea nici un fel de intervenţie pentru nici o problemă oficială. Nu primea de la ea nici sugestii privind unele rezolvări de situaţii. Cunoscând aceasta, Maria Antonescu îi spune foarte explicit Mariei Groza că ea nu poate interveni sub nici o formă, dar îi dă un sfat: singurul om care are cuvânt înaintea mareşalului este domnul prezident Iuliu Maniu, dar sa fie atentă că este şi el foarte supravegheat atât de Siguranţa română, cât mai ales de Gestapoul german. Să se adreseze cu această rugăminte domnului Maniu.

Mia Groza îl caută pe Iuliu Maniu şi îi cere o întrevedere, pe care acesta i-o acordă. În această întrevedere îi explică, înecată în lacrimi, situaţia disperată în care se află soţul ei. Maniu nu îi reproşează Mariei Groza colaboraţionismul lui Groza cu comuniştii, în ascuns şi cu unele cercuri maghiare din Ungaria care erau făţiş potrivnice românilor. În bunătatea şi dragostea lui creştinească, îi promite ca va încerca să stea de vorbă cu mareşalul şi va insista pe lângă el ca să se amâne judecata.

Având mai multe probleme de discutat cu mareşalul, Maniu i-a cerut acestuia o întrevedere, pe care sa i-o acorde la o dată şi un moment cât mai potrivit, ştiind că amândoi erau supravegheaţi de Gestapo.

Antonescu îl înştiinţează în mare secret că îi poate acorda această întrevedere în condiţii speciale. Şi anume, îi trimite li Iuliu Maniu într-o seară de vineri, pe la orele 23, o maşină care să-l ia de la un loc stabilit şi să-l ducă

la întâlnire. Maşina s-a întâlnit pe la orele 24 în zona Snagovului cu o altă maşină care venea din sens opus, în care se găsea Ion Antonescu. Cele două maşini s-au oprit câteva secunde una lângă alta, timp în care Maniu a coborât şi s-a urcat în maşina cealaltă, după care în mersul maşinii au discutat timp de două ore. După discuţie, cele două maşini s-au reîntâlnit, pentru a-l conduce pe Iuliu Maniu din nou în Bucureşti. În timpul celor două ore, au avut în maşină discuţii destul de agitate, dar foarte oneste. Una dintre teme a fost şi situaţia lui Petru Groza. Mareşalul i-a explicat lui Maniu vehemenţa cu care Berlinul cere executarea lui Petru Groza şi că el nu mai ştie cum sa amâne judecarea şi executarea lui. Ştiind că sfârşitul alianţei cu Germania este aproape, Maniu îi sugerează lui Antonescu să răspundă cererilor insistente ale Berlinului prin invocarea necesităţii extinderii cercetărilor în care este implicat Petru Groza, pe motiv că s-au descoperit şi alte organizaţii subversive în care este implicat acesta şi că trebuie să se facă anchete suplimentare. Antonescu i-a promis că va face aceasta şi a făcut-o, până când a sosit ziua de 23 august 1944, când a fost salvat şi Petru Groza. Deci aceşti doi oameni nu l-au lăsat pe Petru Groza să moară; dar nu a trecut mult şi acesta nu şi-a apărat binefăcătorii.

Cu asentimentul şi voinţa nemijlocită a lui Petru Groza, s-a adeverit, dacă mai era necesar, încă o dată înţeleapta zicală românească: „Pe cine nu laşi să moară, nu te lasă să trăieşti". Cât adevăr tragic cuprinde fraza aceasta!

Acest episod a fost povestit de Iuliu Maniu, între pereţii celulei din Sighet, celui care l-a îngrijit până în ultima zi de viaţă. Nu până în ultima clipă, deoarece cu puţine ore înainte de sfârşit, pe când Maniu era în agonie, a fost scos din celula în care acest sfânt al neamului românesc a murit ca ultimul răufăcător, pomenit fiind de confraţii de suferinţă din celulele învecinate, care se rugau pentru sufletul lui nobil, ca să fie primit în fericirea veşnică.

Ioan Raţă-Tarciziu a murit douăzeci şi patru de ani mai târziu, în 1977, după ce făcuse el însuşi cincisprezece ani de închisoare; nedreaptă răsplată pentru credinţa şi omenia sa.

Petre Mihai Băcanu (Bucureşti)

RAHOVA 37-39

Este pentru prima dată când vorbesc în public despre „lotul ziariştilor", despre o acţiune care ar fi putut devansa acel decembrie '89. „Rahova 37-39" este o adresă din plin centrul Capitalei. Clădirea seamănă cu o şcoală. În subteranele ei, care se mai numesc şi Katanga, se află o adevărată Bastilie a Bucureştiului. Rahova 37-39 este locul unde Securitatea ultimilor ani a înăbuşit orice rezistenţă.

Mă aflam, de mulţi ani, într-o revoltă continuă împotriva dictaturii, minciunii, corupţiei. Mă oţeliseră discuţiile cu mulţi oameni care nu mai puteau rezista mizeriei şi deznădejdii. Dacă ei nu m-au turnat Securităţii, mi-am zis că am putea încerca ceva. Trebuie să avem curajul de a salva onoarea presei, într-un moment în care umilinţa şi disperarea copleşeau o naţie întreagă. Am înţeles că venise momentul să nu mai fim prizonieri de conştiinţă. Am înţeles că nu-i suficient să faci bine, trebuie să te sacrifici.

Organizasem, prin oameni cărora le încredinţasem ideile, o reţea subterană de rezistenţă, din care făceau parte circa 5.000 de oameni. Eu nu cunoşteam decât vreo 200. În timpul anchetei, Securitatea a fost la un pas să descopere întreaga reţea, din care făceau parte profesori, medici, ingineri, salvamontişti, studenţi, meteorologi, mecanici, matematicieni, tipografi. Era vorba de Alianţa Naţională „R" pentru Reconstrucţie, Restructurare, Redeşteptare.

În vara anului 1988, când hotărâsem – împreună cu colegii Mihai Creangă, Anton Uncu, Ştefan Niculescu Maier – să scoatem ziarul clandestin, am vrut, la început, să-i zicem „România liberă", dar ne-am gândit că Securitatea s-ar putea să caute chiar la „România liberă". Aşa că l-am intitulat „România".

Nu scrierea lui era o problemă, ci imprimarea. Am încercat mai multe variante. Una era reproducerea pe hârtie foto. Începusem s-o facem, ajutaţi de fotoreporterul Sandu Pikalski, când maistrul tipograf Alexandru Chivoiu ne-a anunţat că a găsit modalitatea să procure literele de plumb pentru tipărirea ziarului. La confecţionarea unei maşini de tipărit după modelul Boston ne-a ajutat matriţerul Nicolae Neacşu, iar economista Elena Gheorghe ne-a pus la dispoziţie ne-a pus la dispoziţie apartamentul său, în care am instalat mica şi rudimentara noastră tipografie. A fost o muncă migăloasă, de uzură. Reuşiserăm să tipărim prima faţă a ziarului, când am fost arestaţi. Am fost arestaţi doar noi, cei şapte care participaserăm direct la scoaterea ziarului. Mai mulţi colegi de la redacţie, care ştiau câte ceva, au fost mutaţi, şicanaţi. Foarte multe persoane au avut de suferit de pe urma acţiunii noastre. Directorul Grădinii Zoologice , dl. dr. Mihail Cociu, a fost dat afară din serviciu, un decan de la Academia de Ştiinţe Economice, domnul profesor Cămăşoiu, a fost destituit. Lista celor care au avut de suferit de pe urma acţiunii noastre este mare. Mi-am dat seama că nu este cazul s-o fac publică.

Imediat după Revoluţie a existat un oarecare interes pentru dizidenţi, apoi s-a preferat discreditarea lor.

Am fost arestat la miezul nopţii, după obiceiul Securităţii comuniste. Într-un apartament de bloc, din cartierul Pajura, au pătruns vreo 15 ofiţeri, alţii mişunau pe la colţuri. Ulterior aveam să aflu că mi-au „onorat" casa şi doi generali de Securitate. Soţiei mele, care nu ştia nimic din ceea ce pusesem la cale şi care tremura intr-un colţ, în momentul în care părăseam casai-am spus doar atât: „Să ştii că nu mi-e ruşine de ceea ce am făcut". Dumneavoastră ştiţi foarte bine cum recompensau securiştii astfel de îndrăzneli.

În aceeaşi noapte au fost arestaţi şi colegii Creangă, Uncu, Ştefan Niculescu Maier, maistrul tipograf Sandu Chivoiu. Am fost arestaţi pentru că am îndrăznit să imprimăm „materiale critice antiguvernamentale". Un ziar ilegal. Un ziar scos după principii tipografice. Arestaţi iniţial pentru „uneltire împotriva orânduirii socialiste", anchetatorii au vehiculat pe parcurs şi incriminările de „complot" şi „înaltă trădare".

Am cunoscut în subteranele din Rahova 37-39 toată gama de tortură, de la cea psihică la „macavelă", „rotisor" sau „mobră". În prima parte a anchetei, eram lăsaţi să dormim câteva ore în decursul a trei zile şi trei nopţi. Tortura psihică, manifestată in fel şi fel de moduri, este mai greu de suportat decât cea fizică. Mie mi se pregătea Jilava, ceilalţi – aveam să aflu abia în 22 decembrie – fuseseră eliberaţi după trei luni de detenţie. Dar şi ei au luat drumul exilului intern: Brăila, Piatra Neamţ, Târgu Jiu, Craiova, Tulcea.

Dar să revenim la „Rahova 37-39". La închisoarea din calea Rahovei am stat 6 luni, singur într-o celulă, împreună cu şobolanii acre ieşeau noaptea din WC. Neavând cu cine să vorbesc, în ultima perioadă mi-a pierit vocea, rămânând şi acum voalată. Am trecut prin mai toate celulele. Când am fost transferat la Jilava, am fost ţinut într-o secţie specială, la un subsol cu mucegai pe pereţi, cu ploşniţe, gândaci, păduchi, şobolani, apă infectată, frig, într-o celulă inundată de mizeriile veceurilor. S-a scris că mi-am făcut pedeapsa la bibliotecă. Ar fi fost un vis frumos să-mi ofere Securitatea un aşa cadou, să stau printre cărţi.

Sunt întrebat adesea de ce înverşunarea mea împotriva Securităţii. Este adevărat, nu toţi securiştii şi nu toţi gardienii au fost nişte ticăloşi. Dar cei care au fost sunt tocmai cei care murdăresc în continuare. De ce nu au venit coloneii Burloi şi Morariu să spună: „Iată pentru ce au fost arestaţi cei de la «România liberă» şi ce le-am pus noi în cârcă, ce le-am făcut. Iată care sunt oamenii pe care i-am ucis noi".

Securitatea era un instrument al partidului. Nu aveam cum să ne luptăm cu acest braţ înarmat. Mijlocul nostru de luptă era creionul. Ştiam că Ceauşescu se sperie mai mult de cuvinte decât de bombe. Aşa că am ales scrisul.

Ziarul „România" a fost arestat până în ziua de 4 ianuarie '90, când generalul Chiţac, care ne curta în toate felurile, ne-a făcut cadou matriţa de plumb. O parte dintre textele din ziarul nostru clandestin „România"

există, deci. Ele se ridicau atât împotriva structurilor comuniste, cât şi a ceauşismului.

Ne-au zdrobit în anchete, după gratii. Am fost schingiuiţi pentru vina de a tipări acest mic ziar, care denunţa tirania comunismului. N-am să uit cinismul anchetatorilor, care te întrebau ce-ai făcut acolo „jos" de-ai ajuns în halul ăsta, cu ochii umflaţi şi maxilarul strâmb, ori unde ai căzut de ai avut un asemenea accident, ce-ai păţit la tălpi de nu mai puteai să mergi.

Samavolniciile, în Rahova 37-39, se petreceau sub acoperirea aşa-zisei legalităţi socialiste, iar arhitecţii sistemului terorii sunt acum ori prosperi oameni de afaceri, ori directori, iar cei mai tineri lucrează la S.R.I. Nu sunt tulburaţi, nu au insomnii. Cât despre guvernanţii noştri - este bun principiul „o mână spală pe alta" -, există clar tendinţa de a-i acoperi pe torţionari şi trecutul totalitar.

Reabilitarea celor care au trecut prin chinuri înfiorătoare, care le-au distrus atât trupul, cât şi sufletul, devine optimă când fostele victime îi pot face pe călăi să-şi recunoască vina şi să prezinte scuze celor care au avut de suferit, să regrete ceea ce au făcut şi să facă ceva pentru a compensa într-o oarecare măsură răul pricinuit. Dar, după cum bine vedeţi, nu există ucigaşi, deşi a existat tortură, aşa cum acum, există corupţie fără corupţi. Ion Iliescu este exponentul învingătorilor comunişti faţă de cei care s-au jertfit, dar nu este interesat de adevăr. Aţi auzit de la Ion Iliescu, măcar o singură dată, un cuvânt de compasiune pentru cei chinuiţi prin închisori, ori unul de condamnare a aroganţei şi cruzimii comuniste?

Sadismul a continuat în beciurile Securităţii până în decembrie '89. Din unele celule de la Rahova 37-39 se auzeau ţipetele celor torturaţi. Neliniştea care te apucă este mai mare decât atunci când eşti chiar tu torturat. N-am să uit niciodată urletele ca din gură de şarpe ale unui tânăr, torturat bestial, şi căruia i se adresa doar o singură întrebare: „Cum a ajuns scrisoarea la Europa Liberă?".

Să ştiţi că torţionarii nu se tem şi nici nu aşteaptă să ne rugăm pentru ei.

Vă mărturisesc că nu am somn până ce nu voi afla cine l-a omorât pe tânărul poet Ioan Ruşeţ. Ioan Ruşeţ, profesor de română la Pucioasa, devenise un critic acerb al comunismului. Era unul dintre cei mai activi membri ai organizaţiei „R". Avea, în judeţul Dâmboviţa, circa 200 de adepţi. Când Securitatea i-a găsit numărul de telefon în agenda mea, mi-am dat seama că arestarea mea era iminentă. Mai avusese de-a face cu Securitatea. La vreo două luni după arestarea noastră, nici un anchetator nu mai pomenea numele lui. Abia când am ieşit din închisoare am aflat că murise. Securitate l-a internat într-un spital psihiatric, unde Ion Ruşeţ s-ar fi aruncat, de la etaj, pe casa scărilor. Îl ştiam cât era de dornic de viaţă, cât de activ era. Nu s-ar fi sinucis pentru nimic în lume.

Vorbea cineva aici de istoria rezistenţei româneşti. Ea se află în arhivele Securităţii, acum la S.R.I. Dacă am fi avut acces la ele, aflam şi cum l-au omorât pe Ioan Ruşeţ, la începutul anului '89.

Florea Ionicioaia (Iaşi)

O REVOLTĂ EŞUATĂ: IAŞI, 14 DECEMBRIE 1989

Controversate, marcate de numeroase aspecte neclare, evenimentele care au dus la prăbuşirea regimului comunist din decembrie 1989 sunt departe de a beneficia de o reprezentare istoriografică pe măsură importanţei lor. Tema oferă deocamdată mai mult imaginea unei zone de luptă decât a unei construcţii ştiinţifice. Mai cu seamă în ce priveşte maniera de a încadra teoretic fenomenul (revoluţie?, lovitură de stat?, revoltă spontană?) sau de a-i defini „programul" (a fost de la început o mişcare anticomunistă? Una doar anti-Ceauşescu?), punctele de vedere sunt pe cât de diverse

(şi fanteziste), pe atât de încărcate de intenţii militante. Este simptomatic faptul că opinia publică pare din ce în ce mai tentată de a clasa momentul istoric, pe care emfatic l-am numit un timp „revoluţia din decembrie", drept un caz tipic de **lovitură de palat**, „pusă la cale de Moscova în scopul instaurării în România a unui comunism perestroikist". A existat, afirmă majoritatea analiştilor, o nemulţumire populară foarte profundă care s-ar fi putut transforma într-o revoltă spontană (caracterul spontan fiind aici principalul criteriu de legitimitate revoluţionară), darsensul mişcării n-a fost dat de reacţia străzii, mai curând oarbă, ci de acţiunea unui grup restrâns din interiorul **aparatului**, sprijinit de o parte a Securităţii şi mai ales de forţe externe. Nu e vorba aşadar decât de o **sângeroasă rotaţie de cadre**, cum o numea un comentator, prin care o parte a „elitei" de la putere, mai puţin compromisă, s-a substituit celei fidele lui Ceauşescu, în urma unei uriaşe **manipulări** (termen care în cadrul discursului postrevoluţionar a căpătat un sens aproape magic) a energiei populare[1], dar nicidecum de o revoluţie în adevăratul sens al cuvântului.

Ceea ce pare a inspira multe din aceste analize este imaginea mitică a **Revoluţiei**, act justiţiar şi civilizator, o reîntoarcere ritualică la inocenţa istorică originară. E posibil ca, victime ale acestei imagini-clişeu, cei care văd în evenimentele din decembrie o falsă revoluţie („manipulată", „confiscată"), să confunde imaginea globală a revoluţiei cu un episod al acesteia. De altminteri, legat de toate acestea, discuţii aprinse a suscitat şi **calendarul revoluţiei**, respectiv momentul când începe şi când se încheie revoluţia sau ceea ce numim, din comoditate sau nu, revoluţie. Pentru partizanii revoltei spontane şi anti-ceauşiste, revoluţia a durat doar din momentul declanşării evenimentelor la Timişoara şi până în momentul arestării, cel mult execuţiei, cuplului Ceauşescu. Pentru alţii însă, revoluţia este un proces de lungă durată, început în zilele de 17-22 decembrie, continuat cu demonstraţiile anticomuniste de la sfârşitul lui decembrie 1989, cele din 12 şi 28 ianuarie, din 18 februarie şi cu fenomenul Piaţa Universităţii etc. Anti-

[1] Cf. articolelor lui Ion Cristoiu, publicate în aceşti ani cu o perseverenţă obsesivă în revistele **Expres**, **Expres magazin** şi cotidianul **Evenimentul zilei**; o bibliografie destul de numeroasă, asupra căreia nu mai insistăm.

Ceauşescu, la început, într-un larg consens naţional, mişcarea a devenit apoi anticomunistă, radicalizându-se dar pierzându-şi sensul de masă, după ce sistemul lui Ceauşescu s-a prăbuşit, când începuse deja lupta pentru succesiunea sa.

Fără a dori propriu-zis să reluăm acum toată această dezbatere (delicată şi, deşi necesară, în mod cert fără un sfârşit previzibil), nici să refacem geografia şi calendarul evenimentelor din decembrie 1989, care nu plasează Iaşul între oraşele „revoluţionare", demersul de faţă încearcă să atragă atenţia asupra unui episod oarecum ignorat: revolta eşuată de la Iaşi, din 14 decembrie 1989. Cu două zile înainte de începutul revoluţiei timişorene şi aproximativ cu o săptămână înainte ca Ceauşescu să fie alungat de la putere, mii de manifeste, apeluri telefonice anonime, ca şi mesaje purtate din gură în gură, anunţau organizarea (operă, se credea, a unei puternice grupări clandestine) în principala piaţă a Iaşului, a unui miting împotriva lui Ceauşescu. Ieşenii îşi amintesc şi astăzi de imensa desfăşurare de forţe de represiune din jurul pieţei Unirii, de starea de tensiune fără precedent sub care se afla oraşul la mijlocul lunii decembrie '89. Aceasta este, după mai multe decenii, prima formă organizată de acţiune, care încearcă să recupereze o nemulţumire populară foarte vie, contra regimului comunist din România[1]. Un caz relativ marginal, dar de la a cărui reconstituire atentă pot fi decelate câteva din temele principale ale dezbaterii privind decembrie 1989: rolul factorului străin, în speţă al sovieticilor, dimensiunea şi implicaţiile participării populare, atitudinea Securităţii etc.

Exceptând o serie de articole de ziar, nu există încă o analiză cât de cât sumară, pentru a nu mai vorbi de un studiu sistematic, critic, asupra acestui episod. Ca orice cercetare de istorie recentă, care se află adesea la limita dintre jurnalism, sociologie şi folcloristică, principalul handicap este tocmai apropierea de evenimentul istoric propriu-zis. Aceasta, cu implicaţii atât în ce priveşte interpretarea diverselor fapte, al căror ecou este, adesea, încă departe de a fi stins, făcând dificilă atât detaşarea critică necesară, cât şi documentarea în sine, căci nu se poate beneficia de arhive, iar accesul la memoria orală este supus hazardului.

Natural, aproape, sursa principală a cercetării de faţă o reprezintă deocamdată rezultatele unei anchete orale proprii, e vorba de o serie de mărturii aparţinând principalilor actori angajaţi în organizarea manifestaţiei din 14 decembrie 1989 de la Iaşi, ca şi a unor martori oculari sau chiar a unor componenţi ai aparatului represiv. Aceste mărturii se află, o parte, în arhiva personală, iar o alta în posesia domnului Vasile Stoica, unul din conducătorii Asociaţiei „14 decembrie", care ni le-a pus la dispoziţie, cu multă amabilitate. Campania de strângere a acestor depoziţii s-a desfăşurat la iniţiativa şi

[1] Nu există încă o recunoaştere oficială a acestui act, deşi la Iaşi o piaţetă din centrul oraşului şi o stradă poartă numele de „14 decembrie 1989"; dacă Filip Teodorescu în cartea sa (*Un risc asumat. Timişoara, decembrie 1989*, Bucureşti, Editura Viitorul Românesc, 1992) aminteşte „despre un început de tulburări la Iaşi în 14 decembrie 1989", repede reprimat însă, Raportul S.R.I. privind evenimentele din decembrie 1989, dat publicităţii recent, un document oficial deci, exclude total acest episod din genealogia revoluţiei din decembrie 1989. O absenţă inexplicabilă, nu doar frustrantă pentru ieşeni, dar şi injustă, cum vom vedea.

cu ajutorul unor membri ai asociaţiei respective, în perioada martie-aprilie 1993, şi depoziţiile rezultate nu trebuie disociate de acel timp. Istorii personale, mai întâi, fiecare asemenea mărturie e un document subiectiv şi de aceea, pentru a se institui într-un demers ştiinţific ar fi fost necesară varierea unghiurilor de anchetă, a persoanelor şi chiar a momentelor alese pentru anchetă, lucru nu întotdeauna, obiectiv vorbind, posibil. O parte dintre cei care au acceptat să răspundă solicitării noastre s-au arătat puţin disponibili la înregistrarea audio sau la a răspunde în scris chestionarului nostru; în acele cazuri, ne-am mărginit la a le înregistra opinia, fără a face nici o trimitere explicită[1]. Este inutil a reaminti că apropierea de momentul istoric respectiv şi miza aflată încă în joc, pentru o parte a forţelor represive, instituie o dificultate în plus acestui gen de anchetă[2] supus la încercări de intimidare; dl. Prutianu acceptând de altfel să semneze, la cererea procurorului militar şef Crâşmaru Constantin, implicat şi el în represiune, un document în care declara că nu va întreprinde nimic în justiţie contra celor care s-au ocupat de cazul său în decembrie 1989, deşi tratamentul la care a fost supus de către Securitate a fost dintre cele mai severe. Din nefericire, lipseşte perspectiva Securităţii şi a celor implicaţi direct în reprimare: ofiţeri de Securitate, organe de partid, miliţieni, pompieri. Încercările noastre de a stabili un contact au întimpinat un refuz ceremonios, dar fără speranţe, deşi intenţia noastră nu era finalmente de a-i diaboliza pe unii şi de a-i eroiza cu orice preţ pe alţii. N-a existat ca în alte cazuri o anchetă oficială a organelor abilitate ale statului, acţiune care ar fi putut să ofere un fond documentar mai complet şi accesibil publicului, cercetătorului în speţă. Documentele Comitetului Judeţean de partid, câte au intrat în posesia Arhivelor Statului, sunt încă dificil accesibile, nefiind încă nici clasate, nici legal disponibile, şi, cunoscând stilul eminamente oral sau exprimat într-un dublu limbaj al deciziei de partid, probabil chiar prea puţin interesante, în acest caz. Nu ne putem propune, prin urmare, deocamdată, mai mult decât un prim contact cu problematica în cauză: o tentativă de reconstituire, afirmarea unor ipoteze ca şi o plasare a momentului respectiv în contextul fenomenului de ansamblu.

Rezistenţa anti-Ceauşescu a îmbrăcat în România diverse forme: de la scrisori deschise, apeluri la revoltă, exprimate îndeobşte prin intermediul mass-mediei occidentale, până la gesturi deschise de împotrivire, e drept, nu prea multe. Aparţinând în general unor intelectuali cunoscuţi sau membrilor clasei politice la putere, de obicei din vechea gardă a anilor '50, ele erau facil controlabile de regim. Reacţia populară a fost mai

[1] Depoziţiile la care noi facem referinţă în mod special în textul de faţă, aparţin domnilor Constantin Dascălu, Titi Iacob, Dumitru Păduraru, Vasile Vicol, V. Odobescu, Dan-Emilian Stoica, Petru Fodor, Vasile Ilaşcu, Vasile Sfidineac, Vasile Stoica, Georgel Muraru şi doamnei Maria Muraru; au acceptat de asemenea să răspundă oral chestionarului nostru domnii: Cassian Maria Spiridon, Ştefan Prutianu, Gabriel Badaru, ca şi alţii. O parte din opiniile lor a apărut în diverse publicaţii: „Adevărul", „Cronica" (Iaşi, dec.1990), „România liberă", „Timpul" etc., cf. şi infra.

[2] Mai mulţi dintre cei implicaţi în evenimentele respective au fost ameninţaţi, cerându-li-se să nu facă acţiuni în justiţie şi nici declaraţii publice; este notoriu mai cu seamă cazul domnului Ştefan Prutianu.

ales difuză, spontană şi limitată ca miză politică, greu de înregistrat în gesturi semnificative. Spre deosebire de acestea însă, activitatea contestatară a grupului ce a iniţiat manifestaţia de la Iaşi din 14 decembrie 1989 s-a remarcat prin caracterul său practic, conspirativ şi bine organizat[1].

Fără a supralicita, tentativa respectivă poate fi înscrisă într-o anumită tradiţie contestatară ieşeană. La 16 februarie 1987 (dată simbolică!), la întreprinderea „Nicolina" din Iaşi, muncitorii declarau grevă şi intrau în conflict cu direcţia uzinei şi conducerea de partid. A doua zi numai, deşi probabil fără legătură, cu un impact însă net mai larg, în seara de 17 februarie, studenţii ieşeni , de la Universitate în special, ieşeau în stradă pentru a protesta împotriva întreruperii curentului electric şi, în general, faţă de absenţa unor condiţii minimale de trai în căminele studenţeşti. Preţ de o seară, atunci, câteva mii de studenţi au manifestat cântând **Deşteaptă-te române** şi scandând lozinci, de-a lungul principalelor artere ale Iaşului, în aplauzele locuitorilor mai curajoşi. Ei traversau oraşul pentru a se opri în faţa sediului comitetului judeţean de partid. Dar, cu excepţia unor cântece mai mult sau mai puţin subversive (**Deşteaptă-te române**, **Hora Unirii**), lozincile nu constituiau trimiteri politice explicite, ci se rezumau la revendicări cu caracter nepolitic, legate de condiţiile de locuit din cămine, într-o atmosferă aparent de convivialitate. Aceasta a făcut, pare-se, ca intervenţia organelor de represiune să fie amânată şi să se rezume doar la a limita extinderea mişcării prin blocarea unor cămine, descurajarea şi lămurirea studenţilor. Represiunea a avut mai curând un caracter administrativ. Începând chiar de a doua zi, cu sprijinul „organelor" au fost întocmite liste negre cu instigatorii şi capii revoltei, s-au organizat adunări demascatoare, inclusiv o caraghioasă şedinţă cu părinţii, unde aceştia, ai căror fii erau bănuiţi a fi printre elementele instigatoare (**huligani**, cum li s-a spus) au fost muştruluiţi în termeni severi, personal de către rectorul de atunci al Universităţii ieşene, respectabilul matematician Viorel Barbu. Timp de o săptămână agitaţia din facultăţi a fost extremă şi principala consecinţă a fost că, până în decembrie 1989, mediile studenţeşti devin un obiectiv de maximă atenţie pentru forţele de ordine ale regimului Ceauşescu.

Trebuie de asemenea amintit că la Iaşi se constituise treptat, în deceniul al nouălea, un nucleu de rezistenţă intelectuală, iniţial în jurul revistelor studenţeşti **Dialog** şi **Opinia Studenţească**, al cărui moment de început poate fi plasat încă din 1983, cel puţin[2]. Principalul exponent a fost eseistul Dan Petrescu, care, începând mai ales din anii 1987-'88, se exprima deschis împotriva dictaturii lui Ceauşescu, într-o serie de

[1] Este interesant că unii din membrii săi se identificau ca fiind ilegalişti, ca o ironie a istoriei, după modelul, evident în cu totul alt sens, al ilegaliştilor comunişti, produşi în regim inflaţionist de către mitologia socialistă.

[2] Momentul este semnificat prin mai multe gesturi, dar în primul rând de scandalul din jurul romanului colectiv **Brazde peste haturi**, o parodie la proza colectivizării semnată de Dan Petrescu, Luca Piţu, George Pruteanu, Sorin Antohi şi Al. Călinescu. Romanul este confiscat, autorii anchetaţi, transformaţi în oile negre ale regimului şi nu este întâmplător că toţi se vor afla apoi, în grade diferite, într-o relaţie de adversitate cu acesta.

interviuri acordate presei occidentale. I se alătură într-o formă sau alta, Luca Piţu, Liviu Antonesei, Liviu Cangeopol şi alţii. Un cerc de intelectuali, periodic anchetaţi de Securitate, închişi pentru scurte perioade de timp, ameninţaţi şi izolaţi de restul populaţiei ca nişte viruşi primejdioşi[1].

Formată în mare parte din intelectuali de formaţie tehnică, dacă formula poate fi acceptată, reţeaua „14 Decembrie" îşi avea nucleul pe platforma Combinatului de Utilaj Greu, respectiv la C.C.S.I.T.U.M.P. (Centrul de Cercetare Ştiinţifică şi Inginerie Tehnologică pentru Utilaje Metalurgice şi Prese). Aici funcţiona de prin 1988 un grup de 7-8 oameni constituiţi într-un „cerc de discuţii" ai cărui membri urmăreau („cu un viu interes") desfăşurarea evenimentelor din Est şi mai ales din Moldova sovietică. Toţi erau abonaţi la diversele **publicaţii progresiste** (afirmaţia aparţine unuia dintre membri) de peste Prut: **Literatură şi artă**, **Glasul**, **Nistrul** etc. Fotocopiate, împrumutate, ele constituiau, alături de emisiunile televiziunii sovietice, un copios material de dezbatere, în special în legătură cu **pactul Hitler-Stalin**, problema basarabeană, agresiunile sovietice din anii 1939-'40 şi gulagul sovietic. Perestroika mai cu seamă şi noul curs din vara lui 1989 din Basarabia îi seduce. Regimul Ceauşescu avea astfel un facil termen de comparaţie, de la care nu se mai putea eschiva.

Iniţiată aparent numai de doi oameni, Ştefan Prutianu şi Cassian Maria Spiridon, organizaţia a regularizat în fapt activitatea mai multor grupuscule existente într-o formă sau alta în mediile „muncitoreşti" ieşene ale momentului. De fapt, la baza mişcării „14 Decembrie" stau trei iniţiative mai importante, independente la origine. Cronologic, cea dintâi aparţine inginerului Dan Emilian Stoica. Intrat în conflict cuautorităţile de partid, apoi cu cele ale întreprinderii unde lucra (IPPS Iaşi), acesta este declarat în vara anului 1989 „anticomunist", dupăce pusese în mod public la îndoială maniera de gestiune a întreprinderii sale. Acuză extrem de gravă, care-l excludea practic de la orice carieră profesională. Incitat de apelul înscris pe un manifest descoperit în holul blocului său (editat de cine?), care chema locuitorii Iaşului la o manifestaţie pe 26 septembrie 1989, în aceeaşi Piaţă a Unirii (se dovedeşte însă a fi un bluff, până la urmă), îşi constituie un mic grup, format din vechi cunoştinţe şi colegi de serviciu, care-şi propunea să ridice populaţia împotriva lu Ceauşescu: maistrul Petru Fodor, inginerul Petru Sfidineac şi un economist căzut în dizgraţie, Vasile Ilaşcu. Activitatea grupului se constituie în principal din realizarea şi difuzarea de manifeste, în care se instiga populaţia la rezistenţă împotriva dictaturii, solicitându-se alegeri libere, demisia lui Ceauşescu, condiţii de viaţă umane. Manifestele erau difuzate în locurile aglomerate (gări, trenuri, pieţe), în preajma unor căminestudenţeşti sau plasate i cutiile poştale.Se acţiona dimineaţa foarte devreme, în grupuri de doi. Probleme deosebite s-au ivit în legătură cu mijloacele de multiplicare, artizanale şi destul de primitive.

[1] Cf. Filip Teodorescu, op.cit. pp. 43 şi 44.

La mijlocul lunii noiembrie, D.E. Stoica ia contact cu fratele său, Vasile Stoica, inginer proiectant la Întreprinderea Metalurgică, pentru a-l atrage în grupul său. Acesta, care lucra deja pe cont propriu de mai multe săptămâni, difuzând de asemenea manifeste anti-ceauşiste, în centrul oraşului şi în zona industrială, după un refuz iniţial, speriat de lipsa de prevedere cu care lucra acest grup, se decide să participe, realizând că singur nu poate înfăptui ceea ce-şi propusese. Din acel moment, Vasile Stoica devine creierul grupului. El compune textul manifestelor, întocmeşte un plan de revoltă treptată a laşului, încearcă să realizeze un dispozitiv mai performant de producere a manifestelor, imaginează o veritabilă strategie de difuzare a acestora, stabileşte reguli severe de conspirativitate, în particular, după ce, excedate, forţele de ordine erau deja in stare de alarmă maximă. Riguros şi tenace, el rămâne poate unul din cei mai importanţi membri ai întregii mişcări. Este de amintit că, iniţial, inginerul Stoica intenţiona de asemenea să organizeze, de unul singur, trei manifestaţii succesive în ultimele trei sâmbete ale lunii decembrie, ca preludiu la revolta generală a ieşenilor.

Spre deosebire de cele două grupuri anterioare, cel dominant, care a dat apoi identitatea întregii mişcări, este structurat diferit: ca o reţea piramidală, arborescentă şi strict compartimentată, ai cărei membri nu se cunoşteau între ei. Iniţiativa aparţine lui Ştefan Prutianu, economist la Centrul de cercetări de pe lângă Combinatul de Utilaj Greu Iaşi, creierul organizaţiei. Principiul său de recrutare era cel al progresiei geometrice: odată recrutat, voluntar, bineînţeles, fiecare membru al reţelei avea obligaţia de a contacta verbal „trei oameni de absolută încredere", care, la rându-le, urmau să facă acelaşi lucru, aşa încât, se spera, „într-un timp foarte scurt s-ar fi putut racola întreaga populaţie a oraşului şi nu numai", formându-se astfel o imensă reţea subterană. „Fiecare dintre noi ar fi trebuit să vorbească pentru convocare la acţiune în numele Frontului Popular Român, îşi amintea unul din lideri, Cassian Maria Spiridon. Pentru abaterea atenţiei de la adevăraţii organizatori, Prutianu a propus să răspândim ideea că în fruntea acţiunii s-ar afla un grup de universitari. Eram singurulîn afară de el care ştiam adevărul"[1]. Este greu de spus acum cât de bine a funcţionat această structură, care nu avea propriu-zis un statut formal (regulament, ierarhie, centre recunoscute de ceilalţi). Ea miza, în fapt, dându-i un sens mai profund, pe o anume categorie de relaţii interumane, la nivelul unei **inteligentsia**, cum era cea tehnică, foarte numeroasă şi destul de instruită şi activă. Se crea astfel o reţea care teoretic avea posibilităţi de extensiune imense, dar şi imposibil de controlat. Ea presupunea de la început existenţa unui centru, necunoscut pentru majoritate, de la care se primeau toate dispoziţiile, transmise din om în om şi care asigura unitatea organizaţiei. Aceasta o făcea vulnerabilă pentru cazurile când centrul ei ar fi căzut, ceea ce s-a şi petrecut, sau ar fi fost infiltrată prin

[1]**Revoluţia trebuia să înceapă la Iaşi. Frontul Popular Român**, în broşura-documentar publicată în ziarul **24 ore, Revoluţia la iaşi, 22 decembrie**, Iaşi, f.a., p. 3.

anumite segmente ale sale, fapt şi acesta realizat oarecum. În mod logic, cel care avusese iniţiativa, Ştefan Prutianu, era conducătorul reţelei, dar, aşa cum membrii obişnuiţi nu aveau controlul deciziilor, nici acesta nu avea practic controlul „directivelor" sale, deşi la un moment dat (la fel ca şi alţii, contactaţi de mai multe ori) fiind contactat el însuşi primea propriile sale mesaje ca un simplu aderent, putând verifica acurateţea lor şi modul de funcţionare a mecanismului subteran pe care-l pusese în mişcare. Deşi procedeul s-a dovedit a fi destul de riscant, totuşi reţeaua a funcţionat în mare măsură, e adevărat nu la dimensiunile (utopice) la care se spera. Structura sa arborescentă a creat dificultăţi serioase Securităţii. Din organizaţie făceau parte numeroşi membri, al căror număr e imposibil de estimat cu totală precizie. După unii, organizaţia cuprindea în jur de 200 de membri, cu ramificaţii în toată Moldova, la Paşcani, Botoşani, Vaslui, Focşani şi în Bucureşti, dar aceasta era evident o cifră maximală şi fără o mare importanţă finalmente, „celulele" fiind mai puţin active cu cât se îndepărtau de centru. De altminteri, nu e întotdeauna facil a distinge între membrii activi, care-şi asumau responsabilităţi directe, cum ar fi realizarea şi răspândirea manifestelor (cazul grupului Stoica), mobilizarea populaţiei prin apeluri telefonice etc. şi membrii pasivi, care s-au mărginit a colporta mesajele de mobilizare a reţelei, deşi era şi acesta un act de curaj în condiţiile de atunci. Organizaţia nu a avut un plan clar de acţiune şi miza ei părea redusă la organizarea unui miting de protest, căruia, la început abia i se bănuiau implicaţiile. În bună măsură, de altfel, manifestele difuzate erau iniţiativa reţelei Stoica şi, de altminteri, din relatările unor martori, ele nu purtau semnătura Frontului Popular Român, cum ceruse Prutianu, ci a **Frontului Salvării Naţionale**, probabil o iniţiativă a inginerului V. Stoica, pentru a da o dimensiune mai ilustră organizatorilor demonstraţiei.

Cel dintâi membru recrutat de către Ştefan Prutianu a fost Cassian Maria Spiridon, inginer, inventator, membru al Uniunii Scriitorilor, vechi prieten. Urmează apoi – aceasta se petrecea în partea a doua a lunii noiembrie '89 – după aceeaşi strategie, alte persoane, în general recunoscute ca fiind de încredere care deja avuseseră probleme cu „organele" sau se manifestaseră ca opoziţionişti, fie şi în umbră: muncitorul Titi Iacob, unul din liderii acţiunii greviste de la Nicolina (din '87), adventist, inginerul Petrică Duşa, de la aceeaşi întreprindere, ing. Georgel Moraru, coleg de serviciu cu Ştefan Prutianu, ing. Ionel Săcăleanu etc. La rândul lor aceştia fac şi ei recrutări, deşi proporţia minimală de trei nu se respecta întotdeauna. C. M. Spiridon îi recrutează pe scriitorii Aurel Ştefanachi şi Nicolae Panaite, cunoscuţi ca fiind autorii unor scrisori de protest către **Europa Liberă**, de mai mult timp în atenţia poliţiei politice, şi stabileşte legătura cu poetul Florin Iaru din Bucureşti, care, în cazul „căderii" reţelei şi al „dispariţiei" membrilor săi, urma să alarmeze opinia publică prin intermediul **Europei Libere**.

Rareori erau contactaţi necunoscuţi, iar atunci numai din considerente tactice, ca în cazul lui Titi Iacob, muncitor la Nicolina, care participase la greva din februarie 1987, şi numai după o anumită verificare. Regula era de asemenea de a nu implica persoanele

foarte apropiate, dar acest principiu era şi mai greu de respectat.

Cum s-a născut proiectul manifestaţiei? Această formă de protest, elementară şi aparent mai facil de realizat, era, cum am văzut mai de mult, proiectată de fraţii Stoica. Iniţial şi independent de grupul Prutianu, inginerul Stoica se gândise la un şir de trei manifestaţii succesive, care trebuiau să provoace finalmente revolta în masă a ieşenilor. Prima asemenea manifestaţie ar fi putut avea loc sâmbătă 16 decembrie, care era atunci zi liberă, când populaţia ar fi fost chemată la o simplă adunare în Piaţa Unirii, centrul oraşului; adunare încheiată cu un marş tăcut înspre Palatul Culturii. Sensul ei era deopotrivă de a afirma un protest şi de a proclama o stare de încredere şo solidaritate între cei care se săturaseră de Ceauşescu. Dacă totul se desfăşura conform planului, gestul trebuia continuat sâmbătă următoare, 23 decembrie, dar în care tăcerea trebuia înlocuită de intonarea „Internaţionalei", aceasta pentru că versurile respective sunau în context foarte subversiv, dar şi pentru că forţele de ordine ar fi fost în felul acesta dezarmate; modelul era aici manifestaţia studenţilor din 17 februarie 1987, când la fel Securitatea nu intervenise. Caracterul „paşnic" ar fi fost abandonat la cea de-a treia manifestaţie, sâmbătă 30 decembrie, când, după ce participanţii ar fi căpătat încredere în ceilalţi, ar fi trebuit să se scandeze „**Jos Ceauşescu!**", semnal al unei mobilizări generale.

Ideea plutea oricum în aer şi ea va fi fost de asemenea sugerată probabil de acţiunile similare în celelalte ţări din Est din toamna aceluiaşi an, în care prăbuşirea regimurilor comuniste ortodoxe a fost pregătită de numeroase manifestaţii spontane ale populaţiei exasperate. Dar, ceea ce era posibil în R.D.G., Cehoslovacia sau chiar Bulgaria, unde deja societatea începea să respire, părea imposibil la noi, probabil, în acel moment, cea mai bine controlată ţară din Europa de Est. Un asemenea gest cerea nu doar un act de curaj din partea populaţiei, dar şi un minimum de toleranţă a regimului, ca şi o cât de obscură şansă de succes, deci într-o posibilitate oarecare de dialog cu puterea, ceea ce nu era cazul în România lui Ceauşescu.

Data mitingului a fost fixată de Ştefan Prutianu, joi 14 decembrie 1989 în Piaţa Unirii, din raţiuni de ordin tactic. Fiind o zi lucrătoare se spera într-o participare mai largă a populaţiei decât într-o zi de la sfârşitul săptămânii. Se miza foarte mult de asemenea pe participarea studenţilor, care la sfârşitul săptămânii ar fi fost altminteri în vacanţă.

Ziua respectivă a fost la Iaşi o zi frumoasă, ca de sfârşit de toamnă. Piaţa Unirii era neaşteptat de aglomerată, încât era evident că se adunase foarte multă lume, mai multă decât de obicei. Oamenii circulau dintr-o parte în alta, în grupuri de câte 2-3 sau singuri, nu prea vorbeau, păreau oarecum speriaţi, aşa cum îşi aminteşte un martor ocular. Nimeni nu avea voie să staţioneze. Miliţieni în uniformă strigau continuu şi ameninţător: „Circulaţi, circulaţi". Cele două staţii de tramvai, un de se putea staţiona cât de cât (care vor fi desfiinţate a doua zi din ordinul Securităţii) ca şi cozile (se dădeau portocale!) din faţa magazinului alimentar „Unic" erau însă

suprapopulate; accesul în piaţă al oricărui grup mai mare de 2-3 persoane era complet interzis[1]. Ceea ce a şocat atunci populaţia a fost neînchipuita concentrare de forţe de represiune, plasate ostentativ, la vedere. Perimetrul Pieţei Unirii era înţesat de trupe şi agenţi: miliţieni, soldaţi, gărzi patriotice şi „civili". De la trei la şapte (sursele nu concordă, un martor dădea cifra de unsprezece, probabil exagerată) maşini de pompieri înconjurau piaţa. Autobuze şi autocamioane militare încărcate cu soldaţi staţionau în apropiere. Astăzi ştim aproape sigur că, în plus, la etajele I şi II ale celor două hoteluri, **Traian** şi **Unirea**, care domină zona, erau masate comandouri speciale, aduse în grabă la Iaşi, sub paravanul unei dinamoviade de judo, iar la balcoane erau chiar instalate mitraliere. Se pare, de asemenea, că o companie USLA era prezentă în acele zile la Iaşi, unde o parte a fost surprinsă de revoluţie. Din Botoşani şi Neamţ au fost aduse întăriri. Dispozitivul de afla sub comanda generalului Constantin Olteanu, secretar, atunci, al C.C. Forţele de ordine erau înarmate (se ştie că primiseră ordin să tragă) şi păreau decise să intervină dur.

Planul de acţiune era relativ simplu. Cei convocaţi prin sistemul reţelei subversive, apelurilor telefonice anonime sau prin intermediul manifestelor trebuiau să se prezinte la ora şaisprezece în Piaţa Unirii, joi 14 decembrie, având asupra lor un înscris cu textul cântecului **Deşteaptă-te române** şi o lumânare, „ce urma să fie aprinsă la momentul oportun". Cuvântul de ordine era: „Primăvara cade joi!". „Momentul oportun" al scenariului demonstrativ fusese stabilit în jurul orei 16, când, la semnalul dat de clopotul Mitropoliei, unde organizaţia avea plasat un om, o serie de vorbitori urmau a se adresa mulţimii lângă soclul statuii lui Cuza. Între aceştia, Ştefan Prutianu intenţiona să treacă în revistă situaţia dezastruoasă a economiei româneşti, Cassian Maria Spiridon să se ocupe de genocidul cultural, TiTi Iacob, din partea muncitorilor, despre situaţia catastrofală a nivelului de trai etc. Ei trebuiau acompaniaţi de către ceilalţi membri ai organizaţiei răspândiţi în mulţime, cu lozinci de felul: „Jos dictatura!", „Jos comunismul!". „Vrem democraţie!". Totul trebuia încheiat cu **Hora Unirii**, în jurul statuii, simbolul solidarizării rezistenţei paşnice şi al eliberării de frică. Deşi acţiunea în sine era nonviolentă, în caz că populaţia rămânea inactivă, unul din apropiaţii lui Ştefan Prutianu, Dorin Aştefănoaiei, avea misiunea ca, însoţit de un grup mai gălăgios (unii dintre ei, membrii ai lumii interlope ieşene), şi cu un steag în frunte, să provoace forţele de ordine într-o încăierare pentru a crea atmosferă. De asemenea, din dorinţa de a insufla curaj oamenilor săi, Prutianu difuzase reţelei mesajul că miliţienii din piaţă vor fi complici: ei urmând chiar să împartă manifeste participanţilor.

Clopotele Mitropoliei au bătut se pare la ora fixată, dar Ştefan Prutianu a ezitat să ia conducerea acţiunii, temându-se de o provocare. Preţ de câteva ore, membrii reţelei, ca şi o mare mulţime de oameni obişnuiţi mobilizaţi de manifestele difuzate peste tot în oraş chiar

[1] Liviu Antonesei, **Ieşenii se simţeau efectiv vinovaţi**, în op.cit., p.3.

în aceeaşi dimineaţă de grupul Stoica, s-au învârtit în jurul zonei centrale, aşteptând semnalul. Tentativa s-a consumat în ea însăşi, într-o încordare extremă. În jurul orei 20, deja piaţa era complet degajată. A lipsit scânteia care să dezinhibe şi să unească, în faţa extraordinarei mobilizări a regimului. Sentimentul general a fost că s-a cedat fără luptă, că toată pregătirea fusese în zadar.

Ne putem întreba dacă, în condiţiile date, acest gen de acţiune putea avea un alt deznodământ. Lăsând la o parte indecizia lui Ştefan Prutianu, un spirit mai curând contemplativ şi ambiguu decât practic, scenariul ei se baza exclusiv pe reacţia spontană a mulţimii şi pe funcţionarea reţelei subterane, ambele greu de prevăzut totuşi. Cum ar fi acţionat o masă de oameni, ai cărei membri nu se cunoşteau în mare parte între ei, la apelul unui necunoscut, ţinând cont de prezenţa masivă a forţelor de ordine? E uşir de observat de altminteri tenta contradictorie a proiectului. Pe de o parte, se poate constata o mare atenţie acordată regulilor conspirativităţii, menţinerii unei severe distanţe între membrii reţelei, iar pe de alta, participarea la o acţiune care ar fi presupus un angajament deschis, sinucigaş aproape, bazat pe o solidaritate totală ad-hoc între cei adunaţi în piaţă. E adevărat însă că, blocaţi în căminele lor, studenţii, care ar fi putut genera poate acea „masă critică" necesară, n-au mai putut fi prezenţi în piaţă.

Condusă de ofiţeri din Direcţia de anchete a Securităţii veniţi special de la Bucureşti, strategia de represiune pune în evidenţă două elemente. Mai întâi, Securitatea a încercat sa descurajeze orice tentativă contestatară printr-o mobilizare excepţională. Ceea ce sugerează indirect că ea nu a avut nici un moment controlul organizaţiei, în ciuda unor afirmaţii, dar şi că proiectul acţiunii era luat în serios. Securitatea era convinsă că e vorba de o mare conspiraţie, cu un sprijin străin important, al cărei lider era o personalitate bine infiltrată în structurile statului socialist[1]. De mai multe săptămâni în alertă, Miliţia şi Securitatea au blocat mai întâi, încă din dimineaţa zilei de 14 decembrie, căminele studenţeşti, că şi principalele căi de acces în jurul Pieţei Unirii, unde a fost concentrată o enormă forţă represivă, ca dispozitiv de intimidare.

[1] Securitatea avea o serie de informaţii privind această acţiune, dar ea nu avea nici o vagă idee, se pare, asupra dimensiunii, organizatorilor şi sensului ei. Fidel viziunii sale (altminteri, cel puţin contradictorie) că revoluţia din decembrie a fost opera acţiunii combinate a serviciilor secrete estice şi occidentale. Filip Teodorescu nota, bazându-se pe informaţiile serviciilor operative la care el avea acces în acel moment şi care exprima cel mai limpede imaginea de atunci a Securităţii: „Realitatea este că pregătirile au fost chiar minuţioase şi cu importante cheltuieli materiale şi umane. Premergător datei amintite **a fost trimis** (s.n.) în zonă un număr apreciabil de „turişti" sovietici. (...) **au fost aduse** (idem) şi s-a încercat răspândirea unei cantităţi considerabile de manifeste cu conţinut anti-ceauşist şi nicidecum anticomunist. (...) Evident, s-a marşat pe contribuţia celor doi aşa-zişi dizidenţi din Iaşi: Dan Petrescu şi Luca Piţu". Cf. F. Teodorescu, op.cit., p.43; or se ştie că cei doi dizidenţi nu au fost deloc implicaţi; cf. de asemenea mărturia lt. col. Vasile Marian, şeful Serviciului de pază şi ordine din Miliţia judeţului Iaşi, care-şi aminteşte şi el că serviciul său a fost sesizat de Securitate privind organizarea unei „revolte populare" în ziua de 14 decembrie; în **Revoluţia la Iaşi**..., p.4. Data manifestaţiei căzuse întâmplător în aceeaşi zi cu o şedinţă a M.A.N. şi Cassian Maria Spiridon mărturisea faptul că, pe timpul anchetei, securiştii erau obsedaţi de ideea că organizaţia era condusă de un înalt personaj M.A.N. şi că, la una din anchete, generalul Olteanu personal i-a cerut de mai multe ori să identifice o persoană fotografiată în piaţă, complet necunoscută, care nu făcea parte din organizaţie, dar de care anchetatorii păreau foarte interesaţi.

În al doilea rând, pe baza unor informaţii preliminare, după primele arestări că şi în urma datelor culese din piaţă la ora respectivă (se ştie că s-au făcut înregistrări cu microfoane speciale, fotografii şi totul a fost filmat) s-a încercat penetrarea şi distrugerea organizaţiei. Încă în dimineaţa zilei de 14 decembrie era arestat Vasile Vicol, cunoscut ca un spirit liber, insubordonabil şi care se manifestase cu o zi înainte provocator la adresa regimului. El fusese contactat chiar de către Ştefan Prutianu şi, la rându-i, încălcând consemnul, contactase un număr foarte mare (în jur de 20) de persoane, între care un informator. Delaţiunea acestuia, un anume Vlădeanu se pare, şi mărturisirile lui Vasile Vicol, obţinute sub tortură, duc la arestarea lui Prutianu, în seara zilei de 14 decembrie. Pe rând, apoi, sunt arestaţi şi anchetaţi principalii exponenţi. Maniera de organizare a reţelei, destul de complicată, şi rezistenţa, e adevărat nu prea lungă, a celor anchetaţi, a întârziat însă acţiunea Securităţii; aceasta n-a putut descoperi niciodată adevărata dimensiune a „conspiraţiei" ieşene.

Deşi au fost operate opt arestări, dintre care numai şase cu mandat, numărul persoanelor anchetate a depăşit, după unele informaţii, cifra de 50-60. Acuzaţi de a fi iniţiatorii manifestaţiei „anarho-protestatare", au fost arestaţi Ştefan Prutianu, C. M. Spiridon, Ionel Săcăleanu, Georgel Moraru, Vasile Vicol, Sandu Dascălu, Valentin Odobescu, reprezentând grupul de la C.U.G., şi Titi Iacob. Supuşi unui regim foarte dur (interogatoriu continuu, bătăi a tălpi, mai cu seamă, ameninţări, inclusiv cu lichidarea fizică etc.), cu o singură excepţie, aceştia fac în general mărturisiri complete. Această excepţie (ing. Georgel Moraru) a permis salvarea reţelei Stoica. Ancheta a fost condusă de maiorul Matei Constantin, astăzi colonel, se pare, pe care toţi cei anchetaţi îl indică drept deosebit de brutal, împreună cu căpitanul Lazăr, iar apoi de către un reprezentant al Bucureştiului, şi mai dur încă, „colonelul Ionescu", probabil un pseudonim (potrivit unor surse acesta s-ar numi de fapt Traşcă Ion). Ei sunt încarceraţi şi anchetaţi până în momentul căderii lui Ceauşescu, cu puţin înainte ca sediul Securităţii să fie luat cu asalt de către populaţie. Nu vom şti, deşi ar merita să ne întrebăm, ce s-ar fi întâmplat cu cei arestaţi în cazul, catastrofal, în care revoluţia din decembrie nu ar fi avut finalul pe care-l cunoaştem[1]. Este interesant apoi că, la Iaşi, armata nu a participat la susţinerea dispozitivului represiv, cum se va petrece la Timişoara, şi că, de asemenea, spre deosebire de evenimentele de la Timişoara, cele de la Iaşi au fost complet ignorate de mass-media din exterior, inclusiv **Europa Liberă**.

În stadiul în care ne aflăm cu cercetarea, numărul întrebărilor îl depăşeşte pe cel al răspunsurilor ferme. Cine a realizat manifestele de la sfârşitul lunii septembrie? Cui îi aparţine campania de inscripţionare cu graffitti a zidurilor oraşului din acele zile, în care s-au utilizat instrumente foarte performante? Care a fost rolul

[1] Există în acest sens opinia că liderii conspiraţiei ieşene ar fi fost condamnaţi la moarte, deşi mărturia respectivă e dificil de controlat. Potrivit domnului Doru Ţigău, s-ar fi descoperit, în momentul intrării revoluţionarilor (el fiind cel dintâi) în biroul prim-secretarei judeţului, o sentinţă de condamnare la moarte a 6 dintre participanţi, semnată de prim-secretara Ghiţulică, dar documentul s-a pierdut (!?) în acele momente de confuzie. Informaţia pare totuşi mai greu de susţinut.

turiştilor „sovietici" prezenţi în număr mare la Iaşi în acel timp şi neobişnuit de politizaţi? De asemenea, apropierea de organizaţia omonimă (Frontul Popular) din Basarabia a lăsat loc la multe ipoteze şi dubii în legătură cu adevăratul caracter şi inspirator al mişcării. A fost o influenţă reală sau un act de contaminare, de simpla adeziune spontană la o cauză generală? Acuzat adesea că ar fi fost controlat de K.G.B., cel puţin într-o anumită formă, Frontul basarabean a fost în adevăr filiera prin care sovieticii au încercat să piloteze manifestările de opoziţie anti-Ceauşescu de la Iaşi? Se poate spune, în final, că vă fi constituit Iaşul o diversiune a serviciilor străine, pentru a camufla principalul obiectiv, care era Timişoara şi Bucureştiul sau, dimpotrivă, a fost o acţiune ratată a serviciilor sovietice, aşa cum sugerează Filip Teodorescu? Cel mai probabil este că aceste servicii de informaţii străine de care s-a făcut atâta caz, oricare ar fi fost, ştiau la fel de puţin dea ceastă organizaţie ca şi Securitatea, dar aveau probabil unele informaţii că se pregătea ceva, încercând să o sprijine[1]. Pare dificil de crezut, totuşi, o implicare directă a K.G.B.-ului în această acţiune. Nu trebuie uitat că la Iaşi a existat şi exista o puternică sensibilitate „naţionalistă", legată de problema basarabeană. Aceasta fusese reactivată de puseul mişcării naţionale din Basarabia, în cadrul dat de Perestroika. Este cert că libertăţile oferite de gorbaciovism, puternic subversiv dincoace de Prut, în care se amestecau revendicări de natură pur politică şi altele naţionale, au stimulat şi limpezit atitudinea acestor oameni, dar aceasta nu trebuie înţeles ca exprimând obligatoriu o „influenţă" sovietică.

Indiferent de motivaţiile sale, de factorii implicaţi etc., nu se poate nega că acţiunea „Frontul Popular Român" exprima o stare de nemulţumire generală faţă de regimul Ceauşescu. Impactul său asupra populaţiei a fost puternic şi faptul că o mână de oameni într-o ţară controlată total de Securitate a declanşat o reacţie de apărare atât de masivă, ridicolă aproape, din partea regimului, indică toată crisparea în care se găsea atunci acesta. Eşecul acţiunii este de altminteri relativ, atât timp cât sensul ei pare a fi fost mai mult de a excita populaţia chiar şi prin acest gen de acţiuni kamikadze, şi mai puţin de a organiza propriu-zis o revoltă. Nu ştim să fi existat un plan de acţiune pentru a lua puterea sau măcar pentru a continua lupta în caz de eşec. Nimeni dintre iniţiatori nu pare să-şi fi pus problema unui „după". Mărturiile la care am avut acces arată că se spera naiv în iminenta prăbuşire a sistemului ceauşist, ca urmare a solidarizării generale a populaţiei şi forţelor de ordine contra lui Ceauşescu şi a clicii sale.

De altminteri, organizaţia se voia mai mult „un apostolat al solidarizării şi încrederii în semeni"[2], decât

[1] S-a vehiculat chiar ideea că Petre Roman şi Ion Iliescu ar fi fost în acele zile la Iaşi, părere amplificată şi de o afirmaţie sibilinică a lui Filip Teodorescu, care pune eşecul acestor tentative ca urmare a „socotelilor greşite făcute de cei interesaţi, dar şi a «căderii» a două importante personaje trimise în zonă tocmai în scopul declanşării evenimentelor", cf. op.cit., p.44. Această opinie este susţinută mai ales de membrii Asociaţiei „14 Decembrie 1989" şi ca o explicaţie la dezinteresul oficial faţă de acest episod.

[2] Cf. Ştefan Prutianu, Cassian Maria Spiridon, **Pentru o resurecţie morală**, în „Timpul", Iaşi, nr. 2/20 ian. 1990.

un proiect politic şi ar fi abuziv să i se ataşeze sensuri greu de certificat azi. Totuşi, simpla asociere voluntară a unor indivizi în beneficiul unei cauze generale, dorinţa de a transforma o stare de agitaţie colectivă difuză într-un program de acţiune, pentru care necesitatea răsturnării lui Ceauşescu era urgenţa cea mai presantă, au valoare de gest inaugural în cadrul fenomenului de autoeliberare a societăţii de sub ordinea totalitară. Registrul funciar civic, în care membrii de frunte ai Frontului Popular Român şi-au cantonat discursul, arată preocuparea lor de a reface legăturile comunitare, bazate pe încredere reciprocă şi datorie morală, într-o ţară răvăşită de frică şi neîncredere. Rămâne însă de lămurit dacă într-adevăr momentul ieşean, prin concentrarea forţelor represive la celălalt capăt al ţării, a facilitat într-adevăr desfăşurarea evenimentelor de la Timişoara, unde Puterea nu a putut interveni la timp, eficient, aşa cum s-a spus.

Cariera postrevoluţionară a acestei organizaţii a fost mai puţin spectaculoasă. Ea n-a reuşit să-şi menţină coeziunea după revoluţie, într-o situaţie relativ normală. Unii dintre cei arestaţi au fost imediat recuperaţi de noua putere. O parte din membrii săi cei mai activi fondau în ianuarie 1990 un partid politic, care preia atât numele (Frontul Popular Român), cât şi capitalul simbolic al organizaţiei clandestine. Ca urmare, în primele luni ale anului 1990, partidul primeşte două locuri în C.P.U.N. şi reuşeşte să-şi apropie o serie de personalităţi, atât din Iaşi cât şi din restul ţării. El se afirmă mai ales prin activismul naţional pe care-l practică şi a cărui principală realizare este normalizarea legăturilor cu lumea basarabeană. Dar, după mediocrele rezultate electorale din mai '90, partidul intră în declin şi dispare complet, apoi, printr-o fuziune (contestată de majoritatea membrilor fondatori) cu P.U.N.R.

Imposibil de măsurat – şi un aspect secundar până la urmă –, contribuţia acestei mişcări la prăbuşirea regimului interesează mai puţin. Mult mai important rămâne poate faptul că un anumit număr de cetăţeni a reuşit, în condiţii de maximă supraveghere poliţienească, să se asocieze împotriva unui rău politic insuportabil şi să-şi asume prin aceasta o responsabilitate colectivă. Fără a fi un fenomen revoluţionar în sine, gestul sugerează o tentativă mai profundă, de restaurare a sentimentului comunitar, grav afectat de anii de dictatură.

SECŢIUNEA a III-a

MĂRTURII, IMPRESII, DESTINE

Pascal Bentoiu (Bucureşti)

MEMORIA VICTIMELOR

În principiu, memoria victimelor ar trebui să furnizeze puternice acte de acuzare împotriva călăilor. Nu putem totuşi sa nu observăm că lucrul acesta se întâmplă doar sporadic, de fapt într-o proporţie descurajant de mică. De ce oare? Voi încerca să sugerez unele răspunsuri.

a) Minciuna generalizată şi instituţionalizată continuă să înece la 4 ani de la revoluţie, minţile şi sufletele unui întreg popor cu o cantitate de fals inimaginabilă. Canalele de informare – cu destul de puţine excepţii, cu atât mai admirabile – se află încă preponderent ocupate de fluxul minciunii, calomniei, diversiunii.

b) Practic, oricărei forme de coagulare a adevărului îi este imediat opusă o formă paralelă, contrafăcută, suscitată *ad-hoc*, deci anume spre a vehicula informaţia cu semn schimbat.

c) Mărturia adevărată nu se confruntă doar cu cantităţi mult mai mari de mărturii mincinoase; ea se loveşte de un zid de nepăsare, nesimţire şi neruşinare, neînchipuit de gros şi dur ca roca de bazalt. El s-a edificat, în mentalitatea celor ce au fost – şi în bună măsură continuă să fie – stăpânii României, în nu mai puţin de o jumătate de veac. Este un timp foarte lung, în care au fost strâmbate şi schilodite interior cel puţin trei generaţii.

d) *Toate*, absolut toate instituţiile ţării au suferit în ultimele decenii deformări şi transformări care tindeau – aproape întotdeauna – să le prefacă în exact opusul lor. O şcoală care nu mai educă, ci perverteşte; o armată a cărei menire nu mai este să apere ţara, ci pe ocupanţii acesteia; o biserică devenind purtătoarea făţărniciei şi colaboratoare a poliţiei secrete; o presă care nu informează, ci dezinformează deliberat; în fine, o justiţie ajunsă, din garantă a dreptăţii, instrument de împilare a conştiinţelor, a sufletelor şi trupurilor.

În *această* situaţie, consolidată – repet – de-a lungul unei jumătăţi de secol şi care nu va reveni la o relativă normalitate decât extrem de lent, mă întreb *în faţa cui* ar putea fi validate la ora prezentă mărturiile victimelor.

În faţa puterii? O cunoaştem şi am văzut-o la lucru. În faţa opiniei publice manipulate? În faţa justiţiei, anexă a puterii? În faţa lui Dumnezeu? Poate. Însă fără a uita că împărăţia *Lui* nu este din această lume. Mai probabil e că, în cele din urmă, funcţiunea principală a mărturiilor Memoriei va fi – cândva – educativă: pentru reprezentanţii cei mai curaţi sufleteşte ai tinerelor şi foarte tinerelor generaţii. Lor le va reveni rolul de a scrie istoria adevărată a cumplitei a doua jumătăţi a secolului în care trăim.

Mănunchiul de scurte observaţii anterior expuse nu ar vrea să fie un mesaj al deznădejdii, ci doar o punere în gardă faţă cu ideea că adevărul „grăieşte de la sine".

El *nu* grăieşte de la sine şi se cuvin – cred – imaginate metode de comunicare deosebite, care să-l facă mai uşor detectabil şi cu adevărat convingător. Mi se pare că, îndemnând la o luciditate maximă, mă situez pe

linia de gândire a celui care mi-a fost părinte şi care a plătit limpezimea sa de cuget şi iubirea adevărului şi dreptăţii cu 13 ani de chinuri în iadul temniţelor comuniste. Până la moarte.

Eugen Popa (Cluj-Napoca)

GÂNDURI DESPRE SUFERINŢĂ ŞI IERTARE

Dacă Silvio Pellico a vorbit despre „Închisorile mele", în care arată umilirile şi chinurile asupriţilor, dar nu uită nici ideea creştină a iertării, nici noi nu putem să nu vorbim despre închisoarea noastră din Sighet, amintindu-ne de ea ca de o încercare şi ca o binefacere: ca o încercare din parte celui rău – cum a fost şi pentru **dreptul Iov** –, ca o binefacere din partea lui Dumnezeu – cum a fost pentru acelaşi pătimitor, răsplătit însutit.

Popasul la Sighet are şi el două aspecte: unul terestru, altul spiritual.

Pentru episcopii şi grupul de preoţi arestaţi în aceeaşi noapte de 28 octombrie 1948, închisoarea din Sighet a fost doar un popas în drumul pe care aceştia l-au făcut, trecând prin subteranul Ministerului de Interne, prin Mănăstirile Neamţ şi Dragoslavele, prin Mănăstirea Căldăruşani, spre o posibilă trecere fără scăpare în Rusia, a cărei graniţă era la numai doi kilometri depărtare de oraşul Sighet, în gara căruia, de altfel, trenurile ruseşti intrau fără nici o restricţie.

Dar, pentru mulţi, închisoarea din Sighet n-a fost un popas, ci un punct terminus, căci aici şi-au găsit sfârşitul călătoriei lor pământeşti, îngropaţi în cimitirul fără nume şi fără cruci. Când, noaptea, se auzea scârţâitul aceleiaşi căruţe care intra în incinta închisorii, se ştia că

cineva dintre deţinuţi era dus la groapă; la început pus într-un sicriu, dar după aceea învălit doar cu un cearceaf.

Aşa şi-au găsit sfârşitul pelerinajului acestei vieţi: episcopii Valeriu Traian Frenţiu, Ioan Suciu, Liviu Chinezu, preotul Maghiar, dintre clericii greco-catolici; episcopul romano-catolic Durcovici şi atâtea personalităţi politice şi militare, ca Iuliu Maniu, Gheorghe Brătianu, amiralul Păiş, Sever Bocu ...

În anul 1953 episcopii greco-catolici rămaşi în viaţă au fost trimişi cu domiciliu obligatoriu la Mănăstirea Curtea de Argeş, iar câţiva preoţi mai în vârstă, la casele lor (canonicul N. Brânzeu din Lugoj şi canonicii I. Moldovan şi Augustin Folea din Blaj). Petru Groza voia să-şi sărbătorească, împreună cu toţi colegii, 50 de ani de la terminarea liceului, şi fiindcă avea colegi şi în Ungaria, ca aceştia să nu afle că unul dintre ei, Nicolae Brânzeu, era arestat, cu această ocazie l-a eliberat împreună cu cei amintiţi.

Celorlalţi preoţi li s-a emis abia în 1955 mandat de arestare, pentru „înaltă trădare", şi au fost duşi fiecare la serviciul de Securitate de care aparţineau.

În urma anchetelor, unii au fost eliberaţi cu menţiunea „scos din cauză", alţii trimişi în judecată şi achitaţi. Astfel se termina pentru ei popasul în închisoarea sigheteană.

Pentru a înlătura unele bănuieli şi a risipi – dacă e posibil – unele zvonuri în legătură cu motivul arestării episcopilor şi preoţilor greco-catolici, permiteţi-mi să revin la o scenă petrecută la închisoarea din Sighet.

La puţin timp după ce am ajuns acolo, s-a prezentat în celulă un căpitan de Securitate, singur. Şi-a depus chipiul pe un pat – singurul mobilier, în afară de tinetă – şi a căutat să ne convingă, el care trebuia să profeseze ateismul, să trecem la ortodoxie. I s-a ripostat că schimbarea convingerilor religioase se face valabil numai în deplină libertate. După câteva discuţii, mai aprinse din partea unora (Pr. I Vultur), mai potolite din partea altora, oaspetele a plecat fără să-şi atingă scopul. După plecarea lui, a intrat în celulă directorul Ciolpan, supărat că „nu ne-am purtat frumos" şi l-am „făcut de ruşine". În consecinţă, l-a izolat pe pr. Chinezu, cu toate că acesta avusese în discuţii un ton liniştit şi blând.

Deci motivul arestării celor amintiţi nu sunt delicte de drept comun sau activitate politică partinică, cum se afirmă uneori fără temei, cu scopul de a induce în eroare.

Ceva asemănător s-a petrecut şi la Mănăstirea Neamţ. Deşi casa, în care aveam o cameră mare în care se găseau preoţii, era păzită ca nimeni să nu iasă şi nimeni să nu intre (de ieşit era imposibil, căci chiar şi atunci când ieşeam în curte pentru lemne de foc şi apă, eram urmăriţi de soldaţi cu arma îndreptată spre noi), totuşi cineva a avut autorizaţia de a intra, însoţit de comandantul plutonului de pază. Era actualul patriarh, Teoctist, pe atunci vicar patriarhal.

Şi dânsul a venit cu aceeaşi propunere: de a trece la Biserica Ortodoxă şi să ne gândim bine, „până când mâna protectoare a patriarhului (Justinian Marina) mai este asupra noastră". Au urmat discuţii, s-au formulat obiecţii, la care oaspetele n-a putut răspunde decât: „N-am venit să discutăm, ci să vă fac o propunere".

Văzând că n-a avut succes, în ziua următoare ne-a chemat pe fiecare aparte. Pe mine m-a întrebat pentru ce nu vreau să trec la Biserica Ortodoxă. I-am răspuns că nu mă lasă conştiinţa. Mi-a spus că îmi înţelege poziţia şi ne-am despărţit. Nu ştiu ce au spus alţii, dar când am fost transportaţi de la Mănăstirea Neamţ la Căldăruşani, repartizaţi în mai multe maşini, una dintre acestea, cu trei dintre noi, n-a sosit totuşi la Căldăruşani, ci în serviciul Bisericii Ortodoxe.

Dar Sighetul, ca şi alte penitenciare, a fost şi un popas spiritual. Am asemănat închisoarea cu un corp plin de răni deschise (celulele), cu răni din care curgea sânge, ca şi din trupul lui Hristos pe cruce. Mi-a venit în minte rugăciunea Sfântului Ignaţiu: „în rănile Tale ascunde-mă", căci „prin rănile Lui suntem mântuiţi" (Isaia, 53:5). Celula incomodă din care nu era ieşire putea fi ocazie de smerenie, de ispăşire, de purificare. Câţi din cei închişi meritau osândă pentru trecutul lor, aparent cinstit, dar plin de păcate! Pentru câţi celula a fost scăpare de ocazii de compromis şi trădare! Pentru câţi alţii, în schimb, celula acceptată cu eroism a fost martora lealităţii şi a credinţei lor! Pe aceştia, celula i-a revelat ca adevăraţi eroi şi martiri!

La Sighet, unii au sucombat căci nu aveau tăria să înfrunte singurătatea şi cinismul cu care erau trataţi. Alţii (Valer Pop) au rezistat cu ajutorul rugăciunilor pe care le făceau. Pe P.S.S. Ioan Ploscaru celula l-a ajutat sa descifreze ciripitul păsărilor şi să compună frumoase poezii, scrise în memorie. Câte rugăciuni comune s-au înălţat la cer, aducătoare de har şi întărire! Câţi, în celulă, au ajuns la credinţă! Pe câţi celula i-am îmbiat la meditaţie şi la liniştea pe care acasă n-ar fi avut-o, necesară să-şi revizuiască viaţa?

Aceştia, când s-au întors acasă, nu s-au mai prezentat la „Memorialul Durerii" cu aroganţă şi mândrie, ci cu demnitate şi înţelepciune.

Popasul spiritual la Sighet a putut fi valorificat de cei care s-au întors acasă, ca să fie scântei de lumină în întunericul în care ţara noastră trebuia să trăiască.

Henri Wilhelm (Versailles)

UN TESTAMENT SPIRITUAL

Încep prin a vă cere iertare pentru toţi care, în ţara mea, ieri şi azi, lăudau meritele paradisului socialist şi l-au răspândit în lumea întreagă.

Cu toate acestea, aş dori să ştiţi că familia mea, una printre atâtea altele, nu uita niciodată la rugăciunea de seară pe creştinii persecutaţi dincolo de cortina de fier. Aşteptam atunci cu aviditate rarele informaţii credibile despre aceia care erau pentru noi eroii credinţei.

Închisoarea de la Sighet este pe cale să devină, la iniţiativa voastră, locul de transmitere a moştenirii spirituale lăsate vouă de martirii români. Această moştenire reprezintă un patrimoniu unic. Este singura temelie pe care România poate reclădi edificiul social, politic şi cultural, potrivit geniului ei bogat şi multiform.

Vă declaraţi moştenitorii acestor martiri. Este dreptul vostru şi, mai mult, datoria voastră. Dar care este substanţa mesajului lor? Cu alte cuvinte, dacă ar trăi azi, pentru ce ar fi ei gata să moară? Răspunsul la această întrebare centrală vă va indica, prin el însuşi, pentru ce anume trebuie să fiţi gata să vă daţi viaţa.

Ce a încercat comunismul să ucidă? El a vrut să dezumanizeze omul, să distrugă în el nobleţea şi demnitatea fiinţei spirituale. El a vrut să facă să dispară tot ceea ce în om manifestă spiritul: libertatea interioară, capacitatea de a ierta, dăruirea de sine pentru un bine considerat superior propriei vieţi fizice. Pentru a rezuma, comunismul a negat scânteia divinului, care este esenţialul a ceea ce noi suntem: spiritul.

Dar această negare este la fel de activă şi în ţările din Occident. Orizontul majorităţii occidentalilor este pur terestru. Prin mitul evoluţiei integrale, omul apare ca un animal superior, final al evoluţiei. Prietenia şi toate mişcările spiritului uman sunt reduse la o simplă excitare hormonală.

Pe plan politic, această concepţie asupra fiinţei umane a dezvoltat în mod progresiv toate consecinţele pe care ea le purta în sine. Fără a fi posibil să subliniez relaţia cauză-efect, citez la întâmplare: divorţul, eutanasia, eugenismul, avortul, utilizarea medicală industrială a embrionului uman.

Am putea menţiona nenumărate alte aspecte. Să spunem numai că ideologia materialistă şi pozitivistă a difuzat din plin în Occident o mentalitate pe care comunismul, prin teroare, nu a reuşit să o implanteze la voi.

Nu trebuie deci să vă fie teamă de a accepta cu pietate moştenirea martirilor pentru a dezvolta un proiect integral şi original fondat pe recunoaşterea şi respectul fiinţei umane în dimensiunea sa spirituală.

Ar trebui numeroase simpozioane pentru a pune în evidenţă modul în care această poziţie cheie este determinantă pentru toate opţiunile politice fundamentale.

Să spunem, de altfel, că nu există decât doi poli de echilibru. Nu e posibil să afirmi convingerea în dimensiunea spirituală a omului şi, pe de altă parte, să

introduci o legislaţie care neagă, practic, această convingere.

Voi, românii, aveţi posibilitatea de a elabora o a treia cale politică între comunism şi liberalismul capitalist. Dispuneţi de atâtea atuuri pentru a o putea face cu succes. Poporul vostru a păstrat o conştiinţă clară asupra familiei, aveţi un corp universitar care, prin calitatea şi competenţa sa, nu trebuie să se simtă cu nimic mai prejos decât cel occidental.

Aveţi încredere în talentul cu care v-a înzestrat Providenţa.

Va trebui să luptaţi, după cum au făcut-o cei care şi-au dat viaţa în închisori. Va trebui să acceptaţi o anumită sărăcie. Ei au acceptat sărăcia totală. Voi vă veţi lovi desigur de neînţelegerea celor din jur sau poate de dispreţul pe care l-au simţit din plin cei înainte-mergători.

Fiţi demni de ei şi nu-i trădaţi!

Horia Cosmovici (Bucureşti)

RUGAŢI-VĂ PENTRU TORŢIONARI

Nu am fost la Sighet; dar am fost la Jilava, la Aiud, la Ocnele Mari, la Gherla şi în alte închisori.

Mi s-au cerut câteva rânduri. Nu am refuzat niciodată o astfel de cerere, aşa că nu o refuz nici acum, deşi mă simt mai încurcat decât de obicei. Îmi dau seama că răspunsul meu nu corespunde cu ceea ce se doreşte de la mine. De aceea, nu voi fi supărat dacă aceste rânduri vor fi lăsate la o parte. Dar nu pot face un lucru care să nu fie în concordanţă cu ceea ce cred.

Alexandru Vlahuţă a scris cândva: „Nu de moarte mă cutremur, ci de veşnicia ei". Parafrazând, aş spune: Nu de victime mă cutremur, ci de torţionarii lor. Şi nu e vorba de frică, ci mă tem pentru sufletele lor.

Victimele au murit cu numele lui Hristos pe buze, dar pe cei care blestemau şi schingiuiau, ce soartă îi aşteaptă? Aceştia trăiesc azi cu groaza de a nu fi găsiţi, cu teama că îi va ajunge blestemul pe ei şi pe copiii lor. De oameni se ascund, dar de Dumnezeu cum s-o facă? De pedeapsa de pe pământ ar putea scăpa, dar de pedeapsa în veşnicie, nu! Şi aceasta nu le-o spun ca o ameninţare, departe de mine acest gând. Le-o spun cu profundă durere.

Când văd azi cât de uşor se omoară un om – uneori se primeşte chiar o decoraţie pentru o astfel de faptă – şi când ştiu ce este un suflet, îmi vin lacrimile în ochi. Dumnezeu a creat fiecare suflet pentru fericirea veşnică.

Un singur suflet este mai mult decât întregul univers material.

Cum aş putea să-mi închipui că Episcopul Durcovici se bucură de condamnarea în eternitate a celor care l-au omorât?

La Sighet schingiuirile au fost de neimaginat, dar Mântuitorul ne-a învăţat să nu ne temem de cei care nu pot ucide decât trupul.

Şi atunci, ce să facem? Nimic altceva decât să aplicăm pentru binele lor legea umană. Este singurul mijloc: să fie pedepsiţi strict în conformitate cu legea. Dar nouă, celor care credem în iubirea lui Hristos, ne rămâne datoria de a ne ruga pentru sufletele lor.

Nu torţionarii au biruit, nici stăpânii lor; au biruit cei schingiuiţi şi ucişi.

Sigur că aceste rânduri vor părea unora ca fiind extravagante. Posibil. Dar de două mii de ani Hristos ne spune că trebuie să ne iubim duşmanii; ne-a spus-o zadarnic, pentru că noi facem tot ceea ce ştim.

Hristos ne-a lăsat şi rugăciunea pe care trebuie s-o spunem: „Iartă-i, Doamne, că nu ştiu ce fac"!

Ce-ar fi dacă am începe să folosim această rugăciune?

Cred că multe haruri ar primi ţara aceasta dacă pe monumentul care s-ar ridica la Sighet am trece, pe o tablă separată, numele mic al gardienilor şi ofiţerilor care ne-au torturat, sau porecla dată lor de către deţinuţi (Vasile, Arba, B1, Pithecantropus, Luvaţi etc.). Tabla ar avea titlul, scris mare, „TORŢIONARI", şi invitaţia adresată trecătorului de a se ruga pentru sufletele celor care au ispăşiri grele în lumea de dincolo.

Dacă nu vom face aşa, atunci la Sighet se va construi un monument în plus printre miile de acest gen care umplu pământul.

Horia Cosmovici s-a născut la 4 aprilie 1909 în comuna Tureatca, judeţul Dorohoi.

Primul război mondial îl surprinde în Bucureşti, unde se va stabili definitiv.

Toate studiile le face în Bucureşti – şcoala primară Poenărescu de pe strada Antim; studiile liceale la Liceul Lazăr, apoi studiile juridice şi doctoratul în Drept roman la Facultatea de Drept din Bucureşti.

Se înscrie în Baroul de Ilfov şi lucrează în biroul avocatului profesor Istrate Micescu.

În anul 1937 ia parte la lupta politică şi la campania electorală, împotrivindu-se dictaturii lui Carol al II-lea.

În anul 1940 este numit subsecretar de stat la Preşedinţia Consiliului deMiniştri. După o lună şi douăzeci de zile, demisionează. Este trimis pe front.

La 8 septembrie 1943 face trecerea la Biserica Catolică în capela privată a Monseniorului Vladimir I. Ghika.

La 16 decembrie se căsătoreşte. Are 2 băieţi şi 7 nepoţi.

După 1944 a avut 6 arestări care înglobează peste 17 ani de închisoare.

În 1964 este eliberat de la Periprava. La 13 mai 1969 este ordonat preot catolic de rit bizantin de către episcopul Iuliu Hirţea.

Nuţu Roşca (Sighetu Marmaţiei)

CUM PUTEM SĂ-I CINSTIM PE EROI

Considerăm că una dintre datoriile istoriei contemporane este să scoată din întuneric eroii care au fost interzişi în perioada comunistă şi să-i aducă la lumină în rândurile ce li se cuvin, spre a respecta adevărul. Cu aceste gânduri am pornit la cercetări în vederea elaborării unei lucrări despre cei care au suferit în închisoarea din Sighetu Marmaţiei. Lucrarea este proiectată în trei volume. Primul volum, intitulat *Exterminaţii*, va cuprinde eroii care şi-au găsit sfârşitul zilelor în această închisoare. Al doilea, intitulat *Transferaţii*, va cuprinde pe cei care au supravieţuit perioadei de la Sighet şi au fost transferaţi prin alte locuri de detenţie. În al treilea volum vor fi trecuţi în revistă deţinuţii politici care n-au făcut parte din rândurile demnitarilor, dar din motive asemănătoare au avut parte de această închisoare.

În continuare dau câteva cifre privitoare la demnitarii care vor constitui materialul primelor două volume. Am înregistrat până în prezent 220 de mari oameni ai ţării care au suferit aici.Între aceştia, sunt: 4 foşti preşedinţi ai Consiliului de Miniştri, 74 foşti miniştri ai României Mari, 37 sub secretari de stat, 23 generali. Privind grupările politice, cei mai mulţi sunt din importante partide istorice: 46 lideri ai Partidului Naţional Liberal, 37 lideri ai Partidului Naţional Ţărănesc. În închisoarea din Sighet au fost şi episcopi, preoţi,

guvernatori ai Băncii Naţionale a României, profesori universitari, savanţi cu sute de lucrări publicate.

Mulţumesc tuturor celor care mi-au trimis date, documente, fotografii sau mi-au făcut relatări prin scrisori sau telefonic despre eroii pe care îi am în vedere în elaborarea lucrării, şi la fel celor ce-mi vor trimite de aici înainte.

S-a discutat problema înfiinţării unui centru de cercetare în edificiul fostei închisori. Anul acesta, la Bucureşti şi la Sighetu Marmaţiei, o delegaţie de la Consilil Europei, venită în acest scop în România, a prospectat terenul. Salutăm aceste iniţiative, pentru că edificiul respectiv nu poate avea altă destinaţie decât aceasta, de templu al istoriei.

O problemă complicată o constituie cimitirul. Cimitirul este un loc părăsit, neîngrădit, neîngrijit, nepăzit, nu este nici bine hotărnicit. Acolo, de zeci de ani, pasc tot felul de patrupede care calcă şi scurmă pământul. Nici unul dintre marii dispăruţi nu are mormânt, nu se ştie precis unde este îngropat. Este un cimitir fără morminte, iar deţinătorii terenurilor din jur au tot „intrat" în el. Nimeni n-a ţinut seama ca, în locul in care a fost îngropat vreodată cineva, să nu se mai îngroape altcineva peste el. Astfel, acum vreo trei ani, la îngroparea unui sărac de la spital, săpându-i-se groapa, au fost date afară două cranii, şi cazul nu este singular. Altă dată am văzut la suprafaţă fragmente de cranii zdrobite de potcoavele cailor care păşteau pe acolo.

Cimitirul acesta pustiu şi fără morminte, aşa cum se află, este deja un loc de pelerinaj. Vin urmaşi de-ai eroilor şi fac parastase, aprind lumânări şi pun flori acolo, pe pajişte. Vin vitele şi le calcă. În 1990, am ridicat acolo o troiţă întru cinstirea lui Iuliu Maniu. În 1991 s-a ridicat alta pentru profesorul universitar Valer Moldovan, iar în 1993 alta pentru ministrul Ciugureanu. Vin vitele şi se freacă de ele. Dar sunt şi în pericol să dispară, cum a dispărut troiţa tot recentă a lui Dumitru Burileanu.

Cardinalul Alexandru Todea a venit la cimitir cu un sobor de preoţi şi a făcut rugăciuni pentru cei de sub glie. În cadrul simpozionului din 1993, s-a sfinţit locul pentru o capelă. În Ziua Eroilor, Prea Sfinţitul Episcop Iustinian al Maramureşului şi Sătmarului, cu un alt sobor de preoţi, a oficiat o slujbă de pomenire pentru eroii şi martirii neamului românesc şi a sfinţit piatra fundamentală pentru un mausoleu. Însuşi Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, însoţit de numeroşi arhierei şi preoţi, a venit şi a făcut acolo un parastas în ziua de 6 iunie 1992. Acolo sunt îngropaţi, după datele de până acum, 34 de foşti miniştri, dar poate că sunt mai mulţi. Sunt episcopi, subsecretari de stat, generali, profesori universitari, guvernatori ai Băncii Naţionale a României, savanţi. Nu ştiu dacă mai există în România un cimitir în care să fie îngropaţi mai mulţi miniştri, dar poate că nu există în România un cimitir mai profanat decât acesta.

În locul acela sfânt trebuie realizat un Panteon Românesc pe măsura eroilor. Pentru aceasta este necesar:

1. Să se oprească profanarea cimitirului.

2. Să se delimiteze suprafaţa cimitirului după Cartea funciară.

3. Să se împrejmuiască cimitirul.

4. Terenul acela pustiu să se transforme într-un parc cu alei, arbori, busturi, troiţe, iar în centrul lui: capela, mausoleul, monumentul, toate concepute şi asamblate de arhitecţi.

Machetele pentru capelă şi monument se află aici de anul trecut. Dar a apărut ideea, publicată în „Jurnalul de Sighet" nr.36, ca monumentul să nu fie amplasat în cimitirul demnitarilor, ci în Piaţa „22 Decembrie", care se află în celălalt capăt al oraşului. Amplasarea acestui monument nu poate fi decisă doar de „oameni ai locului", cum se scrie în „Jurnalul de Sighet", pentru că monumentul, cimitirul şi eroii nu sunt doar de interes local, ci de interes naţional. Aici au un cuvânt greu de spus urmaşii eroilor, l-au şi spus la simpozionul de anul trecut, când s-a discutat despre amplasarea lui în cimitir, apoi Asociaţia Foştilor Deţinuţi Politici din România, Direcţia Monumentelor Istorice şi alte organizaţii şi instituţii centrale interesate şi răspunzătoare de asemenea probleme şi de eroii neamului. Piaţa „22 Decembrie" nu are nimic cu monumentul demnitarilor. Aceştia sunt eroii întregirii din anul 1918. Dacă se doreşte împodobirea Pieţei „22 Decembrie" cu un monument, să se ridice acolo un obelisc închinat Revoluţiei din 1989, iar monumentul demnitarilor să se amplaseze pe locul unde sunt îngropaţi demnitarii.

Osemintele eroilor şi martirilor României Mari au sfinţit acel loc, care este un patrimoniu naţional. Indiferent ce forme vor avea şi câte se vor ridica întru cinstirea memoriei eroilor (mausoleu, capelă, monument, troiţe, busturi), acestea trebuie să formeze un tot unitar. Toate trebuie asamblate acolo şi împreună, astfel ca acel loc sfânt să constituie un Panteon de eternitate românească.

Măriuca Vulcănescu (Bucureşti)

UN GÂND DE ADÂNCĂ SOLIDARITATE

Deşi rămăşiţele pământeşti ale tatălui meu, Mircea Vulcănescu, se află la Aiud, cine ştie unde pe Dealul Robilor, eu mă aflu astăzi aici, la Sighet, alături de dumneavoastră, în numele câtorva din rudele celor care odihnesc în cimitirul săracilor de aici, după ce au trecut prin infernul închisorii acesteia.

Multe dintre cele cu care am împărţit soarta în lagăr şi temniţe între anii 1952-1954, pentru vina gravă de a fi rude ale unor foşti demnitari, îşi aveau tatăl, fratele sau soţul supus regimului de exterminare de aici, din Sighet.

Aşa au fost fiica şi soţia generalului Samsonovici, copiii profesorului Napoleon Creţu, fiica lui Gheorghe Taşcă, sora lui Ion Gigurtu, soţia lui Virgil Potârcă, sora prof. Ion Hudiţă, fiica lui Ion Lupş, fiica lui Sauciuc Săveanu, soţia lui Aurelian Pană, soţia lui Titel Petrescu, fiica şi două cumnate ale lui Gh. Tătărescu, fiica lui Gh. Leon, soţia lui Gh. Brătianu...

Gândul meu se îndreaptă către cei care au fost condamnaţi in lot cu tatăl meu, pentru vina de a fi purtat pe umerii lor povara guvernării în clipele de grea cumpănă ale celui de al II-lea război mondial, şi care şi ei şi-au aflat tragicul sfârşit între aceste ziduri: aşa au fost generalii Nicolae Stoenescu, Victor Iliescu, Grigore Georgescu, Ion Sichitiu şi încă alţii: din lotul de 18 miniştri şi subsecretari de stat de atunci, o parte din ei au fost duşi de la Aiud la Sighet, iar câţiva - printre care şi tatăl meu - au rămas acolo. De ce această triere? Care să fi fost criteriile acestor selecţii rămâne un mister: scopul final, de exterminare, era acelaşi peste tot.

Îmi mai îndrept gândul către alţii care, plecând de aici încă în viaţă, şi-au sfârşit zilele, greu încercate, prin alte locuri: Victor Rădulescu-Pogoneanu, Camil Demetrescu, generalul Jienescu, Gh. Leon, I.C. Petrescu ş.a.

Fiecare dintre noi poartă în suflet numele măcar unuia dintre martirii Sighetului; eu, pe al foarte multora, ştiuţi de mine, cărora le adaug pe cei neştiuţi decât de Dumnezeu.

Fie-mi îngăduit să ilustrez cu un singur exemplu - un amănunt grăitor - amploarea prigoanei organizată în acea vreme. Generalul Samsonovici decedat tragic în 1950; cu doi ani mai târziu, în aprilie 1952, a fost alcătuit un lot de rude ale unor foşti demnitari, cifra rotundă cuprinzând 75 bărbaţi şi 25 femei (între 80 şi 18 ani, cat aveam eu, cea mai tânără din lot, pe vremea aceea); Lucica Samsonovici - fiica cea mare a generalului Samsonovici - şi mama ei fuseseră „ridicate" împreună din locuinţa ce le fusese repartizată în cartierul „Crucea de Piatră", după evacuarea lor din casa proprie de pe str. Batiştei. În noaptea arestării lor fusese lăsată singură cea de-a doua fiică a generalului, bolnavă în ultimul grad şi cu desăvârşire oarbă!...

Nu voi uita niciodată cum, în primele zile după arestare, perioadă atât de grea de adaptare la noile condiţii în care ne aflam, Lucica Samsonovici a fost cea care m-a îmbărbătat. Şi tot ea a constituit şi mai târziu o pildă constantă de dârzenie şi demnitate admirabile,

trăsături de caracter fără îndoială moştenite de la bătrânul său tată, pe care-l iubise nespus de mult. Eliberate după acei ani de aşa-zisă „reeducare", aflarea morţii tatălui ei i-a pricinuit o depresiune psihică atât de puternică, încât nici azi, după atâta amar de ani, nu îşi revine, căci rana nu se poate vindeca.

Adevărata reeducare o datorez unora ca ea sau ca fiica profesorului Taşcă, sau surorii lui Gafencu, soţia compozitorului, doamna Lili Jora.

Pentru ea, pentru tatăl ei, ca şi pentru TOŢI cei care au îndurat atâtea suferinţe, se cuvine să ne adunăm gândurile, ca un mănunchi imens de flori, şi să le înălţăm către Dumnezeu, rugându-L să ne dea putere şi răbdare, pentru a fi vrednici să vedem împlinită biruinţa Binelui în lume, ideal pentru împlinirea căruia orice jertfă merită cinstire.

Iată de ce ţin să-mi exprim solidaritatea cu toţi cei de dincolo de mormânt.

Lia Lazăr-Gherasim (Cluj-Napoca)

SUFERINŢA DIN TRECUT, CARE UNEŞTE ŞI ÎNALŢĂ

Am fost poftiţi la cea de-a doua ediţie a Simpozionului, dar mulţi dintre noi suntem de fapt la a patra întâlnire în capitala Maramureşului. Prima a fost parastasul şi pomenirea de la Cimitirul Săracilor, unde, la margine de Tisa, când a fost sfinţită troiţa ridicată în cinstea lui Iuliu Maniu, ne-am amintit cu toţii că în acelaşi pământ zac osemintele vlădicilor noştri, ale atâtor generali, minţi luminate ale neamului, învăţaţi cum au fost Gheorghe Brătianu, Alexandru Lepădatu (şi câţi alţii, cu nume uitate în registre, dar regăsiţi prin dragoste de frate).

Am fost apoi la primul simpozion, ale cărui teme s-au apropiat de cele de astăzi, unde s-a vorbit despre martirii din Sighet şi din alte închisori, de la noi din ţară şi din alte ţări îndepărtate, s-a vorbit şi s-a căutat a pricepe, de unde şi cum a putut în lumea noastră, ce se crede civilizată, în veacul nostru trufaş de atâta ştiinţă, să apară nebunia urii şi a omului ce se vrea stăpân peste semenul său.

Am mai fost o dată la „Simpozionul comemorativ Ion Mihali de Apşa", când noi, moroşenii, ne-am mândrit ca am dat ţării, chiar şi înainte de Unirea cea Mare, un învăţat neostenit în cercetare şi căutare de adevăr – a cărui fiică, Lucia Mihali, azi de 92 de ani, a brodat drapelul pe care, cu multă falâ, tatăl meu, feciorul lui

Andrei Lazăr din Giuleşti şi nepot al Suzanei Mihali de Apşa, l-a dus, tânăr student, la Alba Iulia.

Şi iată-ne acum, gazde şi oaspeţi dragi, la cel de-al doilea simpozion legat de temniţa din Sighet, simpozion pentru care minţi înţelepte şi inimi generoase s-au străduit atâta.

În program una din temele simpozionului este: „De la adevărul istoric la judecata istoriei". Aici mă voi opri, căci trebuie distanţă în timp pentru a cântări evenimente, oameni, drame, spre a îndrăzni o dreaptă confirmare şi spre a înţelege că trebuie să te rânduieşti sub lumina Celui Veşnic, spre a glăsui despre cele trecătoare.

Credinţa în Dumnezeu i-a ajutat pe cei morţi sau trecuţi prin Sighet, Aiud, Piteşti, Gherla, Canal şi prin atâtea alte închisori, mine, lagăre de muncă şi de exterminare, de la noi şi de peste hotare, să iasă de pe răbojul timpului şi să-i înveţe pe urmaşi că istoria se scrie cu noi, prin noi, dar timpul şi veşnicia sunt unite întru adevăr.

Noi vrem să pricepem „ce-a fost", să judecăm şi să transmitem. Ce-a fost, rămas-a cum au vrut-o călăii? Sau, de cercetăm cu lumina minţii şi cuviinţa scormonitorului de adevăr, este ceea ce acum, în conştiinţele, bucuria şi dorul nostru ne este dat să trăim ÎMPREUNĂ?

Zicala românească spune „Capul ce se pleacă, paloşul nu-l taie". A existat în societatea noastră şi umilinţa dureroasă a capetelor plecate, dar încă nu a venit rândul să le plângem pe acestea. Există osânda de neînţeles a celor de aici şi de aiurea, pe care nimeni nu i-a întrebat dacă se pleacă sau nu, dar care au fost surghiuniţi pentru că se născuseră în neamul în care Dumnezeu a vrut ca ei să se nască. Au existat cei cărora li s-a furat ultima demnitate de om şi care totuşi au rămas în viaţă.

Dar, pentru că aceasta este a patra întâlnire a noastră, vreau să vă vorbesc despre suferinţa din trecut care uneşte şi înalţă, pentru că nu putem ieşi din întuneric spre a ne înălţa la lumină întru mântuirea acestui neam şi a acestei Europe ameninţate, decât uniţi (dar aşa precum preotul dezleagă la spovadă, fiecare recunoscându-şi vina, de are vină, împotriva fratelui său, de cumva a urât, a blestemat, a hulit sau a nedreptăţit), şi înţelegând că preţios este ceea ce uneşte, nu mărunţişurile care ne despart.

Ce i-a unit pe robii din lagăre şi închisori, de vârste diferite, din partide diferite, de credinţe diferite, din straturi sociale diferite?

Faptul că ei au fost cei care nu şi-au plecat capul, că nu au vrut să profite de pe urma unor ideologii ce fără mărturie ar fi rămas doar vorbă... că nu au cerut, ci au dăruit, şi s-au dat pe sine drept jertfă.

Idealul în viaţă, în cultură, în politică, nu-i cale spre satisfacerea unui „Interes personal". El sete drum şi capăt de drum, este raţiunea de a fi.

Aceasta să învăţăm din suferinţa celor mulţi, cărora cuvine-se să le mulţumim că au fost sământă căzută în pământ, care murind a dat rod.

De tatăl meu îşi amintesc mulţi, alături de care a luptat pentru neam şi democraţie de-a lungul întregii sale vieţi: deputat de Maramureş, condamnat în procesul

Maniu, trecut prin temniţele şi lagărul de la Târgu Jiu, Malmaison, Galaţi, Râmnicu Sărat, lagărul de muncă de la Periprava, ţinut opt ani in lanţuri şi singurătate, dar ieşit din puşcărie cu convingerea că Binele va învinge.

Despre implicarea lui în lupta neamului şi in viaţa politică nu s-a scris atât cât s-ar fi meritat, căci morţii-s morţi şi tranziţia n-are vreme. Au rămas însă memoriile sale, documente importante şi scrisori ce oglindesc încrâncenata epocă prin care am trecut, şi mulţumesc moroşenilor care nu l-au uitat niciodată, care dovedesc strămoşeasca cinstire prin slovă, grai şi creştineasca pomenire.

Badea Pătru Mihnea din Valea Izei i-a făcut cea mai frumoasă caracterizare („Expres", nr.44, p.10): „Tătă lumea din puşcărie ştia că Ciolpan, călăul, nu-l putea pune în gerunţi pe Ilie Lazăr. Cum o fo? Iel era cocon de ţăran şi-îi era dragă pădurea. S-apropia de fereastra celulei şi se uita la Solovan (muntele sighetenilor). Ciolpan îl prindea că se uită afară. Şi-îi striga: «În gerunchi!». «Io, în gerunchi înaintea ta?» îi răspundea şi mai tare Ilie.

Şi nu se putea!"

Şi iată ca dincolo de vreme, cei neîngenuncheaţi au rămas să vorbească vremii.

Aceasta-i judecata istoriei pentru cei care ştiu că numai înaintea lui Dumnezeu cel viu şi adevărat trebuie să ne plecăm genunchii.

Căci Isus a zis – şi în lumina Cuvântului Său, cei surghiuniţi în închisori ne-o repetă:

„ÎNDRĂZNIŢI! EU AM BIRUIT LUMEA!"

Sorina Ion (Constanţa)

MARTORII N-AU DREPTUL SĂ TACĂ

O întrebare firească, ce este pusă din ce în ce mai frecvent: „De ce foştii deţinuţi politici păstrează tăcerea, de ce nu îşi asumă public evocarea detenţiei?”

Unul dintre posibilele răspunsuri este: Ei sunt eroi, ei sunt un mit. Ei şi-au asumat, într-un moment determinat istoric, o atitudine, care depăşea normele uzuale ale percepţiei semenilor, situându-se dincolo de categoriile comune de „bine” şi „rău”, drept pentru care societatea i-a pedepsit, i-a eliminat. Au devenit eroi prin confirmarea valorii morale a demersului lor, confirmare venită tardiv din partea semenilor şi au rămas eroi căci, absenţi fiind, în urmă rămânând doar evocarea lor, ei nu au putut fi fărâmaţi în cotidian, în minciuna comună multora dintre cei ce nu au avut curajul unei atitudini verticale în primii ani ai instaurării comunismului.

Revenirea eroilor în agora, i-ar distruge, i-ar reduce în banal. În arealul nostru, se pare că o condiţie necesară pentru a fi erou este absenţa din agora, din cotidian. Ce s-ar întâmpla acum, dacă cei care au suferit pedepse privative de libertate din considerente politice şi-ar asuma public evocarea acelor momente, în care ei, marginalizaţi atunci, că si acum de altfel, s-ar supune judecăţii tocmai a celor care, prin duplicitate, oportunism, instinct de conservare, au făcut posibilă detenţia lor?

Deci în faţa cui pot ei să-şi asume evocarea?

În faţa temnicerilor şi a temnicerilor fii ai temnicerilor părinţi?

Totuşi, excepţii există. Excepţia implică asumarea limitei proprii de conservare şi a celei impuse de societatea în care supravieţuiesc. Evocarea implică asumarea destinului lor, asumarea tragicului. Evocarea lor nu aparţine, se pare, acestei generaţii, decât în mică măsură. Evocarea lor aparţine generaţiilor viitoare, după ce mentalitatea se va schimba. Iată de ce evocarea lor este necesară a fi făcută acum, pentru că acum avem nevoie de acest Memorial de la Sighet, această portiţă spre viitor a învăţămintei din trecut, a umilinţelor, suferinţelor celor mulţi şi nevinovaţi, a istoriei adevărate. Şi EI, martirii noştri, au nevoie de acest Memorial şi de martorii care n-au dreptul să tacă, pentru că mulţi dintre EI, neavând parte de morminte, nu se pot odihni decât în memoria omenirii.

Un demers timid în acest sens, o evocare făcută în sfera generalităţilor, vă voi prezenta în cele ce urmează.

Canalul Dunăre – Marea Neagră

În România regimului de dictatură comunistă, arma la îndemâna celor aflaţi la putere a fost înrobirea poporului, folosindu-l la munci umilitoare, pentru înfăptuirea aşa-ziselor „măreţe realizări ale epocii socialiste". Unul din obiectivele de bază al regimului comunist a fost şi construirea Canalului Dunăre – Marea Neagră, devenit simbolul suferinţelor celor puşi în lanţuri, prin cea mai ticăloasă unealtă – Securitatea, care a umplut temniţele ţării cu cei mai buni fii ai neamului. Aceştia vor deveni sclavii timpurilor moderne, plătind cu viaţa, săpând şi trudind pământul străvechii Văi a Carasului, calea noului canal.

Deţinuţii politici au fost aduşi la Canalul Dunăre – Marea Neagră începând cu anul 1949, fiind scoşi din marile temniţe da la Aiud, Gherla, Piteşti, Jilava şi repartizaţi în coloniile de muncă forţată: „Columbia" – Cernavodă, Saligny, Mircea-Vodă, Poarta Albă, Peninsula, Cap Midia, Nouă Culme, Galeşu şi altele. Deţinuţii aduşi la Canal şi rulaţi în aceşti ani au depăşit câteva zeci de mii. Cifra oficială nu o avem, nu este ştiută nici acum la 5 ani de la revoluţie şi nici numărul celor morţi, îngropaţi în zeci de locuri necunoscute.

O statistică parţială efectuată de A.F.D.P. Filiala Constanţa, prin extragerea de date din registrele de deces ale primăriilor din Năvodari, Lumina, Ovidiu şi Poarta Albă, dintre anii 1949-1953, arată că numărul celor morţi, dintre deţinuţii politici, ar fi de 840. Cifra este neelocventă, deoarece, pe raza acestor comune, au fost doar cele mai grele lagăre – numite „colonii", unde au fost jertfite atâtea vieţi omeneşti. Regimul, ca şi cei care l-au servit cu atâta „devotament", n-au avut nici un interes să înregistreze oficial numărul celor morţi pe Canal.

Starea generală a viitorilor săpători ai Canalului era precară. Regimul de înfometare din închisori îi transformase în adevărate fantome. Slabi, epuizaţi, fără nici o pregătire de refacere organică, au fost repartizaţi în brigăzi şi scoşi la muncă grea.

Munca se executa aproape în totalitate manual, bazându-se numai pe forţa omenească, de fapt toată epuizată prin nealimentaţie. S-au distribuit cazmale, târnăcoape, lopeţi, răngi şi roabe pentru săpatul, încărcatul şi căratul pământului şi pietrei, acolo unde era necesar.

Se muncea zi-lumină. Zi de zi, regimul aspru de lucru, fie ploaie, ninsoare, îngheţ, furtună, a săpat la temelia sănătăţii celor forţaţi să trudească fără întrerupere.

Alimentaţia necorespunzătoare, neodihna, lipsa condiţiilor de igienă din barăcile insalubre, friguroase, au fost de asemeni elemente distructive ale sănătăţii.

Comportarea brutală a paznicilor lipsiţi de suflet a terorizat nu numai fizic, dar şi psihic pe sclavii regimului comunist, supuşi celor mai tiranice măsuri, indicate de forurile superioare.

Cei care n-au mai putut rezista au plătit cu viaţa, iar morţii, mulţi dintre ei, au fost azvârliţi în gropi comune, necunoscute azi, fiindcă în a doua fază de construire a Canalului, pământul depus de buldozere pe

o parte şi alta a apei, a acoperit pentru totdeauna osemintele morţilor.

În cei aproape 4 ani de muncă forţată, nu s-a realizat ceva deosebit, ca să marcheze liniile definitive ale Canalului. De aceea s-a renunţat la săparea lui în continuare.

Consecinţa: sfârşitul ruşinos dar distrugător al vieţilor şi sufletelor a zeci de mii de deţinuţi politici, a fost urmat de un proces public. Regimul a intitulat această înscenare „Procesul bandei de sabotori şi diversionişti de la Canalul Dunăre – Marea Neagră". Procesul condus de Tribunalul Militar Teritorial Bucureşti judecă la Poarta Albă, iar la data de 1 septembrie 1952 pronunţă sentinţa:

Condamnaţi la moarte: inginerii Georgescu Gheorghe-Topuzlău, Rozei Aurel Rezemberg, Vasilescu Nicolae zis Colorado, Cerătescu Petre şi mecanicul Nichita Dumitru. Au fost executaţi: Vasilescu Nicolae, Rozei Aurel Rezemberg şi Nichita Dumitru. Celorlalţi doi li s-a comutat pedeapsa la muncă silnică pe viaţă. Cu aceeaşi pedeapsă (pe viaţă) au mai fost condamnaţi şi inginerii: Frangopol Nicolae şi Ciorapciu Mircea. Apoi, câte 25 ani de muncă silnică inginerii: Ionescu Oprişan, Niţescu Constantin şi mecanicul de locomotivă Vieru Petre.

Toţi aceşti ingineri din conducerea construirii Canalului Dunăre – Marea Neagră au fost găsiţi vinovaţi de sabotajul lucrărilor de pe şantiere, motiv de nerealizare a obiectivului.

Desigur, nu aceştia erau vinovaţii! Nerealizarea s-a datorat sistemului de lucru, utilizându-se în mod criminal munca forţată a unor oameni întemniţaţi, fără condiţii de viaţă omenească, brutalizaţi, cu tendinţa lichidării lor sub orice formă. Se înţelege că randamentul a fost scăzut sub normal, ducând la faliment ideea realizării acestui canal monstruos, cu sacrificarea vieţii a mii de oameni nevinovaţi.

Slăbirea forţei de muncă şi a randamentului scontat s-a datorat, pe lângă celelalte elemente nefavorabile, şi îmbolnăvirilor multiple. O statistică obţinută după actele de deces ale celor 840 morţi pe Canal, înregistraţi la primăriile enumerate, între anii 1950-1953, arată că cele mai frecvente mortalităţi au avut diagnosticul de: sindrom carenţial, caşexie, enterocolite, colaps cardio-vascular, bronho-pneumonii etc. Se poate deduce uşor care au fost factorii care au determinat îmbolnăvirile: carenţe de alimentaţie, eforturi deosebite la muncă, igienă generală deficitară, lipsă de îngrijire medicală etc.

Au fost boli ce necesitau izolarea şi tratament special, ca tuberculoza. Morţi de tuberculoză, conform registrelor de deces, au fost 103 deţinuţi politici. Dar foarte mulţi din cei morţi aveau forme de tuberculoză ocultă nespecificată în actele de deces. Apoi multe cazuri de hepatită epidemică rămase netratate au fost surse de infecţie şi determinante ale morţii.

Dar nenumărate cazuri s-au datorat accidentelor de muncă. În registrele controlate erau trecute doar 40 de pierderi. Accidentele de muncă s-au datorat în general prăbuşirii fronturilor de muncă (maluri) oamenii fiind

călcaţi sau loviţi de tren, striviţi de bolovanii mari de piatră etc.

Aufost cazuri de deţinuţi politici împuşcaţi de ostaşii de Securitate sau de gardieni, sub diferite motive, în majoritatea invocându-se tendinţa fugii de sub escortă, sau prin sârma ghimpată împrejmuitoare. N-au lipsit cazurile de spânzurare a unora din cei chinuiţi, nemaiputând suferi viaţa de câine şi fără perspectiva de a mai scăpa din aceste lagăre.

Printre cei împuşcaţi în sârma ghimpată, dintre personalităţi – chirurgul emerit dr. Simionescu I. Ion de 54 ani, din Bucureşti, la colonia Peninsula, pe 12 iulie 1951.. Gestul disperat s-a datorat maltratărilor la care a fost supus noapte de noapte, luni de zile, din partea unor deţinuţi torţionari. Alte căteva personalităţi decedate în aceste colonii: generalul Nicolici Alexandru 60 de ani din Buzău, mort la Spitalul de Campanie nr. 3 din colonia Poarta Albă, la 15 ianuarie 1953. Cauza morţii: gangrenă membru inferior, miocardită toxică şi enterocolită dezinteriformă. Apoi dr. Botez Gh. Ion, prof universitar din iaşi, în etate de 61 ani, moare la 23 ianuarie 1953, la colonia Cap Midia în urmacaşexiei şi insuficienţei cardiace.

Dintre fruntaşii constănţeni, Voicu V. Roşculeţ, liberal, fost deputat, în etate de 47 de ani, moare accidentat cu fractura bazei craniene la 4 septembrie 1951, la colonia Cap Midia. Desigur, dintre personalităţile de vază din acel timp au plătit cu viţa şi alţii, dar din registrele de deces lipsesc multe din datele personale ale celui mort, cu acre ar fi fost mai uşor identificat.

Privind în ansamblu realizarea Canalului Dunăre – Marea Neagră constatăm că are ca fundament o parte din tragedia neamului românesc din acei ani. Ascunde pe malurile lui mormintele celor dispăruţi tragic şi are în apele lui sângele lor.

După datele oferite de dr. Nicolae C. Dumitru, membru al A.F.D.P.R., filiala Constanţa.

Gheorghe Ciugureanu (Bucureşti)

UN MORMÂNT – SIMBOL

Pentru mine cea mai duioasă, dar şi cea mai dureroasă amintire, este legată de tatăl meu, dr. Daniel Ciugureanu, încarcerat in această închisoare la 6 mai 1950 şi ucis imediat după încarcerare.

Firesc, se pune întrebarea de ce această execuţie a fost făcută cu atâta grabă. Pentru cine cunoaşte însă evenimentele din perioada 1917-1918 legate de unirea Basarabiei cu România, devine clar rolul preponderent jucat de dr. Daniel Ciugureanu în desfăşurarea evenimentelor premergătoare unirii.

Astfel, ca urmare a tratativelor duse de dr. Daniel Ciugureanu, în calitate de prim-ministru al Republicii Moldoveneşti, împreună cu omologul său din România, Al. Marghiloman şi personal cu Regele Ferdinand I al României, au fost stabilite condiţiile care au prevalat la votul Sfatului Ţării (preşedinte fiind I. Inculeţ, care a luat şi el parte la tratative) şi care a consfinţit unirea Basarabiei cu Patria Mamă la 27 martie 1918.

Cu acest episod a luat sfârşit mandatul de prim-ministru al Basarabiei, dr. Daniel Ciugureanu fiind apoi cooptat în guvernul României. A făcut parte ulterior din patru guverne centrale, a fost senator şi deputat, membru în birourile executive ale celor două Camere. Pentru meritele sale deosebite în ceea ce priveşte întregirea neamului, a fost decorat cu cele mai înalte distincţii dintre care menţionez: Coroana României în grad de Mare Cruce cu cordon, Ordinul Ferdinand I cu grad de Mare Ofiţer, Ordinul Serviciul Credincios cu grad de Mare Ofiţer.

Din cauza atitudinii sale ferme privitoare la unirea Basarabiei cu România, atitudine manifestată încă din timpul studenţiei, a fost pedepsit prin deportarea în Siberia. Pentru acţiunile sale patriotice româneşti, pentru idealurile sale de întregire a neamului, dr. Daniel Ciugureanu a fost condamnat în contumacie la moarte de către un tribunal sovietic încă din anul 1924.Sentinţa a fost dusă la îndeplinire nu de către sovietici şi nu în acel an, ci abia în 1950, tot din ordinul Moscovei, de către acoliţii acesteia de la noi din ţară, la închisoarea de la Sighetu Marmaţiei. Imediat după arestarea sa, represaliile împotriva familiei Ciugureanu au continuat. Familia a fost aruncată în stradă din propria locuinţă cu menţiunea „nici pe partea cealaltă a străzii să nu mai treceţi", toate bunurile agonisite într-o viată de om, din muncă cinstită de doctor chirurg, au fost confiscate.

În urma acestei tragedii, la puţin timp, mama mea, soţia dr. D. Ciugureanu a decedat. A fost supusă terorii i umilinţelor, aruncată intr-o pivniţă părăsită, cu şobolani, cu domiciliu obligatoriu, trebuind săptămânal să semneze de prezenţă la miliţie.

Ca o caracteristică a personalităţii sale este de menţionat că în luna august 1944 tatăl meu, aflat în refugiu la Lipova, a refuzat oferta de a părăsi ţara pentru a se pune la adăpost. A preferat să se întoarcă la Bucureşti în întâmpinarea soartei sale, pe care de altfel o

intuia, considerând că nu poate lăsa fără susţinător pe basarabenii aflaţi în plină restrişte.

În amintirea sa se află un cenotafla Mânăstirea Cernica printre mormintele altor fruntaşi basarabeni, iar la Sighetu Marmaţiei în aşa-zisul „Cimitir al săracilor" este ridicată o troiţă, acolo unde zac osemintele fără cruci ale celor care au fost întemniţaţi în acea groaznică închisoare, a celor care constituie elita martirizată a neamului. Locul unde este aşezată troiţa este ales ca un simbol, căci rămăşiţele sale pământeşti sunt într-un loc neştiut de nimeni. Troiţa dr. D. Ciugureanu, unificator al Basarabiei cu Patria Mamă, alături de cea a lui Iuliu Maniu, unificator al Transilvaniei cu Patria Mamă, joacă rolul unei mărturii prin care viitorimea va putea cunoaşte şi cinsti sacrificiul şi martirajul la care au fost supuşi cei care au făcut România Mare şi a celor care apoi au luptat pentru idealurile ei.

Nu pot încheia această comunicare fără a constat paralelismul existent între patriotul care a fost D. Ciugureanu, condamnat la moarte pentru idealurile sale de bun român, de către un tribunal străin, închis şi ucis, şi patriotul nostru de acum, Ilie Ilaşcu, închis şi umilit, condamnat la moarte de aceeaşi duşmani ai neamului nostru.

Grigore-Anton Teodorescu (Bucureşti)

O FIGURĂ MAI PUŢIN CUNOSCUTĂ

Doresc ca în puţinul timp pe care îl am la dispoziţie să vă aduc în faţă figura unui om care şi-a consacrat viaţa ţării şi neamului, un om care a avut ca deviză să nu iasă în evidenţă sau să iasă cât mai puţin.

Sever Dan, unul din demnitarii martirizaţi la Sighet, este tatăl soţiei mele, dar trebuie să mărturisesc că l-am cunoscut, sau mai bine spus l-am descoperit, abia după moartea sa.

A fost arestat în faimoasa noapte de 6 mai 1950 şi internat la Sighet. Eliberat la 6 iulie 1955, revine acasă distrus fizic, grav bolnav, dar cu moralul neatins. Nu a fost judecat şi condamnat, dar i s-a luat totul.

Născut la 23 februarie 1855 în comuna Mociu, în „Câmpie", se trage din două familii cu vechi tradiţii atât intelectuale cât şi politice. Familia Dan îşi trage obârşia din valea Buzei. Ţărani fruntaşi, îşi trimiteau copii la şcoli superioare „cu straiţa de gât".

Mama lui se trăgea din familia German, originară din Turdaş pe Mureş, din mai multe generaţii de preoţi. Bunicul, părintele German, cărturar pasionat şi naţionalist înfocat, a luat parte la procesul „Memorandului" cu o delegaţie de săteni.

A făcut şcoala naţională în comuna natală, apoi la liceul german din bistriţa, la colegiul Piariştilor din Cluj şi ultimele clase de liceu la Beiuş.

Încă din clasa a VII-a de liceu este abonat la *Semănătorul*, apoi la *NeamulRomânesc* al lui Iorga (cu care de altfel a purtat îndelungă corespondenţă) şi *ViaţaRomânească* a lui C. Stere.

În clasa a şaptea (1904) împreună cu colegii săi Vasile Filipciuc şi Victor Ţiplea (tatăl decedatului profesor dr. Alexandru Ţiplea) au iniţiat „Carta Rotundă", un caiet de corespondenţă între elevii liceului din Beiuş şi elevii liceului *Traian* din Turnu Severin.

Sever Dan coresponda cu George Popescu din Cloşani (general de aviaţie), iar Victor Ţiplea cu G. Ionescu Siseşti (profesor şi academician).Această corespondenţă, încurajată de profesorii liceului *Traian*, se extinde la Blaj, Braşov, Craiova, etc. şi a durat până la izbucnirea războiului.

Tot în 1904, cei doi colegi, Filipciuc şi Ţiplea şi împreună cu corespondenţii lor de la Turnu Severin: Ionescu-Siseşti, Popescu, Roibănescu, participă la serbările comemorative de la Mănăstirea Putna. La Cernăuţi sunt primiţi cu căldură de N. Bălan, mitropolitul de mai târziu.

În sufletul celor 6 tineri serbările de la Putna şi excursia făcută cu această ocazie au lăsat profunde şi emoţionante impresii. Sever Dan a lăsat o frumoasă descriere a drumului comun în *Luceafărul*, sub titlul „Cascada înfrăţirii", exprimând dorinţa de a se reîntâlni în acelaşi loc peste o jumătate de veac.: „...în scoarţa unui brad cu răşină aprinsă săpărăm adânc numele şi leatul... De fiecare slovă se lega un dor şi o mărturisire"

Face facultatea de drept la Cluj cu două doctorate.

Sever Dan este o personalitate complexă, activă, care se desfăşoară pe multiple planuri: ziarist şi publicist, om politic, om de acţiune.

Îşi face debutul de publicist în 1904 la *Luceafărul*, revista românească editată de Oct. Tăzlăuanu la Budapesta.

Scrie succesiv la *GazetadeDuminică* (Şimleu Silvaniei), apoi la *Familia* (Oradea), precum şi la *Tribuna* (Arad) şi *Lupta* editată de Al. Vaida-Voevod.

În anul 1907 devine reporterul la Budapesta al ziarului *Tribuna*, făcând dările de seamă ale activităţii grupului de deputaţi români din parlamentul budapestan.

Neamulromânesc publică aprecieri elogioase referitoare la dările de seamă ale lui Sever Dan despre adunările anuale ale societăţii „Astra" şi despre „Societatea de Teatru".

În *Semănătorul* publică „Cugetări", iar în revista *Ramuri* (Craiova) publică „Medalioane", pentru care într-un număr comemorativ se scrie despre el deosebit de elogios.

În 1909 publică în *GazetaTransilvaniei* articolul „Acum paragraful 173", despre un proces de presă al lui Octavian Goga.

Pentru acest articol este judecat şi condamnat la 6 luni închisoare ordinară.

În toamna anului 1909, după moartea lui Silvestru Moldovan, văduva lui Andrei Mureşanu îi oferă conducerea *GazeteiTransilvaniei,* ca director şi redactor responsabil.

Nicolae Iorga aprecia că „...bătrâna *GazetaTransilvaniei* a întinerit dintr-o dată..."

Publică în *Orizontul* (Cluj), în revista studenţească *Noi* editată de Eugen Bianu şi în *Românul* lui V. Goldiş.

În martie 1914 îl înlocuieşte pe V. Goldiş la conducerea ziarului *Românul*.

În paralel, se conturează şi personalitatea lui ca om politic.

Îl cunoaşte pe Al. Vaida-Voevod, de care se apropie.

În 1913, când prim-ministrul maghiar István Tisza încearcă împăcarea cu Partidul Naţional Român, Sever Dan este cooptat, împreună cu Aurel Lazăr, Voicu Niţescu ş.a., în Consiliul naţional şi votează contra acestei împăcări.

În martie 1914 este invitat la Dej la şedinţa Comitetului Executiv şi este ales secretar general. În această calitate îl înlocuieşte pe V. Goldiş la conducerea ziarului *Românul*, oficiosul partidului.

În vara anului 1916 România intră în război împotriva Puterilor Centrale. În septembrie Sever Dan este arestat şi deportat împreună cu alţi patrioţi la Sopron, în vestul Ungariei, unde rămâne până la dezastrul militar al Austro-Ungariei.

În 12 octombrie 1918, convocat de Al. Vaide-Voevod, se întruneşte Comitetul Naţional: Vaida, Goldiş, Suciu, Cicio-Pop, Aurel Vlad, Sever Dan etc. Maniu era pe Frontul italian, dar se întâlnise cu Vaida înainte de şedinţă.

Se definitivează textul declaraţiei pe care Vaida o va citi în Parlament la Budapesta, prin care românii din Transilvania îşi exprimă hotărârea de a se rupe de Ungaria şi dea se uni cu România. Comisia de redactare: Aurel Lazăr, Sever Dan şi V. Goldiş.

Sever Dan organizează revoluţia în Cluj şi pe „Câmpie", emiţând următoarea circulară către comunele din Câmpie:

„Adunarea de la Alba Iulia se va ţine negreşit, însă nu sâmbătă, ci duminică 1 Decembrie 1918 stil nou. Comunele singuratice nu sunt datoare să trimită delegaţi, dar e bine dacă merge un delegat de fiecare comună. De la Cluj pleacă un tren anume spre acest scop, la amiaz la orele 12, sâmbătă.

Proclamaţia generalului Prezan, ce se află în Unirea sau alte ziare (o trimit şi aici în copie)să o afişaţi numaidecât la primării sau la intrarea în biserici, încadrată în tricolor românesc!

În Mociu s-a desfiinţat garda maghiară şi ne-a predat armele.

Am înfiinţat o companie de 60 soldaţi, miliţie regulată românească, supusă regimului românesc din Cluj. Când se fac tulburări cereţi ajutor de la noi, telefonaţi: primăria sau comanda românească.

Mociu, 1918, novembrie 27.

ss. Dr. Sever Dan"

Participă la Adunarea Naţională de la Alba Iulia cu delegaţia din Cluj, ca reprezentant al Câmpiei.

În guvernul Văitoianu, Sever Dan este reprezentant al Consiliului Dirigent, consilier cu problemele Transilvaniei în Ministerul Finanţelor, cu grad de subsecretar de stat.

Este ales deputat în primul Parlament al României Mari, iar de atunci reales în toate legislaturile.

Este prezentat Reginei Maria, cu care se na întâlni apoi frecvent.

Organizează alegerile din 1920,

În succintele sale amintiri scrise după ieşirea din închisoare, Sever Dan creionează frământata viaţă politică din România de după război, dar din păcate ele nu pot înlocui notele zilnice amănunţite pe care le-a ţinut începând cu 1923. Sunt câteva caiete care au fost confiscate la arestarea lui, odată cu alte manuscrise, cu toate lucrurile din casă şi odată cu evacuarea familiei din casă.

În 1927, Barbu Ştirbei formează un guvern de coaliţie în care Sever Dan este subsecretar de stat la Finanţe.

Sub patronajul lui Vaida, Sever Dan organizează tineretul ardelean. Şef este V.V. Tilea, alături de el Pavel Pavel, Aurel Buteanu, Petre Ţuţea şi alţii.

În octombrie 1928 Regenţa încredinţează lui Maniu formarea guvernului. Sever Dan este desemnat pentru Ministerul Sănătăţii.

Preluând sporturile de la Ministerul Instrucţiunii, propune înfiinţarea A.N.E.F.-ului şi iniţiază o lege specială pentru încurajarea şi ocrotirea sportului.

De asemenea, iniţiază legea Loteriei de Stat.

În primăvara anului 1929, regina doreşte să se organizeze o călătorie a principesei Ileana în Ardeal ca să cunoască ţara şi să fie dânsa prezentată ţării. Sever Dan o va însoţi peste tot.

În vară regina îl invită la Balcic.

În 1930 este numit administrator la B.N.R.

În 1936 are loc ruptura Maniu-Vaida. Sever Dan îl urmează pe Vaida, care înfiinţează Frontul Românesc.

Scrie Sever Dan: „*Ruptura din partid, părăsirea cuibului în care m-am născut şi în care am crezut şi căruia i-am dat tot ce am avut mai bun în mine, mi-a făcut să-mi tresară sufletul. Am avut sentimentul că cerul s-a prăbuşit asupra mea".*

Mai departe arată că *„despărţirea lui Castor şi Polux a fost o mare greşeală din partea amândurora".*

Sever Dan păstrează însă vechile amiciţii şi legături. Maniştii vin frecvent la el în casă să îl consulte. Însuşi Maniu îl convoacă adesea la el, să analizeze împreună situaţia.

În 1938 este ales deputat a noua oară.

Intră în Frontul Renaşterii Naţionale.

Este numit Sindic al Bursei de Valori, apoi în comitetul de direcţie al Băncii Urbane.

La începutul verii 1944, Ilie Lazăr îl vizitează la Haţeg, unde era refugiat, venind din partea lui Maniu, pentru a-l pune la curent şi a-l asocia la pregătirile de ieşire din război.

Grav bolnav la ieşirea din închisoare, moare în 1961.

Emil Marinescu (Bucureşti)

GEOGRAFIA NĂDEJDII – POETUL ŞI DIPLOMATUL ŞTEFAN NENIŢESCU

Nu demult, am ascultat o neobişnuită conferinţă a unui matematician, profesor la unul din colegiile din Cambridge şi membru al Academiei Regale Engleze; insolitul subiectului ţinea de aplicaţiile metodelor statistice în istoria medievală – era de fapt vorba de a reconstitui evoluţia de-a lungul secolelor a unui domeniu seniorial din Comitatul Oxford. În ciuda informaţiilor conţinute de registrele parohiale, uneori pline de detalii extrem de utile privind actele de dotă, în ciuda donaţiilor regale consemnate cu minuţie, donaţii care treceau pământurile din mâna unui susţinător al Rozei albe în stăpânirea unui fidel al celei însângerate, în ciuda bogăţiei arhivelor, datele erau incomplete. Pergamentelor li se adăugau fotografiile aeriene recente care, luate în timpul iernii, puneau în evidenţă benzile înguste dreptunghiulare cu conturul accentuat de stratul fin de zăpadă. Pământul lucrat de proprietarii şi arendaşii succesivi îşi păstra istoria înscrisă în urmele brazdelor şi ale cutumelor medievale, venind din negura vremilor, de la acea Domesday Book – cartea judecăţii din urmă, ce cuprinde recensământul tuturor domeniilor, al întregii Anglii, poruncit de Wilhelm Cuceritorul.

Matematica era ingredientul necesar ca să acoperi ici şi colo goluri de câteva decenii, permiţând restituirea *in integrum* a istoriei câmpiei engleze din jurul

Oxfordului. Surâzând, conferenţiarul m-a asigurat că acelaşi lucru s-ar putea face pentru majoritatea pământurilor Angliei. Bucuria şi întristarea m-au cuprins în eglă măsură: bucuria de a vedea că strădania omului, efortul solitar şi umil al plugaruluipoate fi descoperit şi onorat de erudiţia savantă a medievişţilor şi de metodele cele mai performante ale teoriei statistice a recunoaşterii formelor. Tristeţea mi-a fost legată de întrebarea firească: s-ar putea face oare şi la noi aşa ceva? Am putea găsi în pământul nostru, scormonit cu atâta furie de tractoarele colectivismului, acea continuitate aşezată care dă trăinicia şi temeiul unei ţări?

Suntem reuniţi în aceste zile, spre a încerca să refacem , nu geografia fizică a României, ci spaţiul ei spiritual, istoria, atât de recentă şi atât de îndepărtată, ale cărei file au fost smulse şi arse, pierzându-se odată cu ele nume şi vieţi, deznădejdi şi speranţe – eroismul cotidian al celulelor. Suntem chemaţi să restituim memoria celor care, aşa cum admirabil spune Canonul roman al Liturghiei, „*ne-au precedat cu semnul credinţei şi dorm somnul păcii*". Pentru ei, şi în acelaşi timp pentru noi, suntem datori de a face această restituire în adevărul care singur poateelibera.

Am deci privilegiul, pentru care mulţumesc organizatorilor, de a vă evoca pe scurt persoana şi opera lui Ştefan Neniţescu.

Născut la 7 octombrie 1897,într-o familie în care cultivarea literelor se împletea cu interesul pentru politica activă a vremii – tatăl lui, poetul Ioan Neniţescu, era prefect de Tulcea, iar un unchi, fruntaş al Partidului Conservator. Viitorul diplomat şi estetician urmează clasele liceale în Bucureşti la „Gheorghe Lazăr" şi la Berlin la Liceul francez – întemeiat de Frederic cel Mare, cu profesori aparţinând familiilor protestante stabilite în Prusia în urma revocării Edictului din Nantes. Urmează apoi facultatea de Filosofie la Roma, la „Sapienza", unde este marcat de cursurile lui Ernesto Buonaiutti şi de cele ale lui Giovanni Gentile. Contactele cu Benedetto Croce şi danezul Joergensen i-au orientat primele cercetări estetice şi filosofice spre lumea Umbriei, dominată de marii mistici medievali Francisc de Assisi şi Caterina de Sienna. Anii petrecuţi în Italia completează în mod fericit formaţia primită la Berlin, ajungând să înţeleagă în adâncime dilema sufletului german, aşa cum o va descrie mai târziu Hans Urs von Balthasar, în „Apokalypse der Deutschen Seele". Întâlnirea la Roma cu pictorul Sabin Popp îl marchează profund, prietenia lor rămâne încă un domeniu neexplorat pentru istoricii şi criticii de artă şi literatură. Urmează apoi teza de doctorat „Istoria artei ca filosofie a istoriei" şi primele volume publicate de poezie, dintre care menţionez „Ode italice". Colaborarea la „Ideea europeană", o importantă revistă care avea drept program deschiderea României spre cultura europeană, se concretizează într-un lung şir de articole de critică de artă.

Înţelegând încă de la sfârşitul anilor '20 pericolul ce-l reprezenta pentru noi apropierea germano-rusă, intră în serviciile diplomatice româneşti şi asistă în calitate de consilier al Legaţiei de la Haga la „procesul optanţilor". Olanda, şi în primul rând pictorii ei, îi influenţează două volume de poezie încă nepublicate. La

Haga îl întâlneşte pe Nicolae Titulescu, de care îl va lega o profundă prietenie. Nelipsită însă de o judecată lucidă, această legătură s-a bazat pe un pact nescris, întotdeauna respectat de Ştefan Neniţescu: acela de a-i spune ministrului său de externe ce crede despre el şi mai ales ce erori face. Era un mod de a servi ţara, neservindu-se pe sine. Alături de Mihai Arion, a fost singurul care a demisionat din minister atunci când Carol al II-lea l-a îndepărtat pe Titulescu. Anii ce urmează sunt ani de studiu, de cursuri predate la Universitatea din Bucureşti, unde era conferenţiar definitiv, şi mai ales sunt ani de lucru intens la câteva volume de poezie şi filosofie, astăzi pierdute.

Cu câteva luni înainte de intrarea României în război, la sugestia lui Iuliu Maniu, pleacă în Anglia spre a se asocia grupului de români din capitala britanică ce reprezentau opoziţia din ţară faţă de politica de alianţă cu Axa. La Londra colaborează cu diplomaţi cehi, polonezi şi francezi, încercând o sensibilizare a Ministerului de Externe englez faţă de pericolul sovietic, pregăteşte o serie de emisiuni pentru BBC destinate României şi, alături de activitatea politico-diplomatică, se pătrunde de poezia metafizică engleză, devenind un fin cunoscător al ei. Nu încetează să scrie poezie românească, care în parte a putut scăpa vigilenţei Securităţii comuniste. Prietenia cu Sir Stafford Cripps, lider laburist şi fost ambasador al Angliei la Moscova, îi permite să afle conţinutul acordului secret prin care Churchill ne ceda în procentaje Moscovei. În ciuda ofertelor engleze şi franceze de a rămâne, se întoarce în ţară în 1946 pentru a preveni asupra conţinutului acordului anglo-rus şi mai ales pentru a împărtăşi soarta ţării. Înainte de plecarea din Anglia scrie un ciclu de poeme ce prevestesc viitorul ţării. Tonalitatea lor aminteşte de Milton şi mai ales de Dante:

„ADIO SOARE, GLORIE, ONOARE!

Deasupra scundei poţi atâta scrie;
Şi poate-o lume dincolo să fie
De ce nu-ncântă şi de ce nu doare?
Adio soare, glorie, onoare –
În literă nădejdea întârzie,
Ca neîncrederea la fel să fie
Răsfrântului amurg ce-i tot mai mare
Adio soare, glorie, onoare,
Închise sub zăpadă, păpădie,
Mai drag, ce este ca să nu mai fie,
Fără de-nvieri, căci jertfa moare,
Mereu, în fiecare clipă vie –
Adio soare, glorie, onoare.

Adio soare, glorie, onoare –
Am scris-o eu? A scris-o lumea? Scrie.
A cui e poarta şi a cui să fie
În dosul porţii casa-ncăpătoare?
De-ar fi ca-n basme, ar fi mut portarul,

Şi multe ar avea să povestească
De-ar mai putea... De-ar fi! Ceva să crească
Se-ndură din pământul ars de jarul
Unor popasuri haiduceşti uitate?
Nu-i înăuntru stingerea din toate
Şi peste care chiar lumina doare,
Ca răstignită cucuvea ce este
Asemeni întunericului peste
Adio soare, glorie, onoare?"

În ţară, îşi foloseşte ultimii ani de libertate pentru a structura o încercare de înlăturare a guvernului Groza, în lunile în care noul preşedinte al Statelor Unite, Truman, convins de reaua voinţă a Moscovei, punea politica externă americană pe alt făgaş. Arestat în 1949 în urma unui denunţ, împreună cu cei 27 de membri ai grupului său, dintre care amintesc pe Radu Cioculescu, pe Nicolae Iuca, pe Nicolae Mavrocordat, pe Maria Golescu şi pe Magdalena Cancicov, este condamnat pe viaţă şi din fericire va supravieţui închisorilor din care va fi eliberat în aprilie 1964.

Perioada închisorii a fost, ca pentru mulţi alţii, o experienţă capitală. Ceea ce remarcau toţi cei ce-l cunoscuseră înainte, era o modificare în adâncime. Intelectualul exclusivist, de o ironie muşcătoare, lăsase loc omului de rugăciune. Cei care au avut bucuria de a-l întâlni, i-au putut resimţi disponibilitatea uitătoare de sine, într-o nobilă simplitate. Discreţia, care-i caracteriza întreaga persoană, amintea rezerva diplomatului, dar mai ales de acea „discretio" - recomandată călugărilor benedictini de Regula lor, benedictini cunoscuţi şi îndrăgiţi în anii italieni ai studenţiei. Suferinţa se transformase în înţelepciune, diplomatul interesat de politică nu mai era interesat decât de rugăciune, fără însă a ieşi din veac, căci nimic nu-i era mai odios ca pietismul înveşmântând compromisul şi laşitatea.

Au urmat 15 ani de muncă intensă, până la moartea survenită la 3 octombrie 1979. Poezia concepută şi şlefuită în închisoare s-a aşternut peste câteva sute de pagini; două volume de teologie, numeroase eseuri de artă şi un ultim volum de poeme religioase au adunat experienţa unei vieţi într-o mărturisire de credinţă. Cunoscător deopotrivă al patristicii şi al misticii apusene, era frământat de pasiunea unităţii celor două Biserici surori, moştenitoare ale unei tradiţii comune timp de o mie de ani. Opera manuscrisă cuprinde o mare varietate de teme: de la analiza timpului la misterul stărilor-limită ale spiritului omenesc în confruntarea mereu reînnoită la Vadul Iabocului, de la problemele dreptului natural la justificarea tiranicidului, aşa cum a trăit-o Dietrich Boenhoffer, pentru care avea o deosebită admiraţie, de la drama personală a lui Nietzsche la analiza experienţei lui Edith Stein, carmelita, elevă a lui Husserl, gazată la Auschwitz şi ridicată de Ioan Paul al II-lea la cinstea altarelor. Nimic din ceea ce privea condiţia umană la acest sfârşit de secol nu-i era străin, şi mai cu seamă l-au interesat întrebările ce urmau să se ivească atunci când elitele occidentale se vor fi trezit din iluzia marxistă. Vedea în marxism un angelism inversat, o căutare a

solidarităţii umane în afara unicului centru posibil de unitate: Întruparea.

Un număr de sonete sunt închinate pustiirilor cărora le cad însă în cele din urmă victime pustiitorii înşişi:

„Attila, cine? Unde-a fost Ninive?
auguste hoituri să le are boii
de-ngrăşăminte forturile Troii...
consecutive crivini costilive
dorm gloriile lor nemilostive
când numai glorii!"

Numai suferinţa închisorilor, asumată şi recunoscută ca jertfă, va putea reda pământului nostru, pervertit de nemiloasa trecere, cuminţenia lui primordială.

Recunoscându-şi înălţimile, spaţiul românesc îşi va recupera istoria. Îmi permit să vă citez un fragment din introducerea la tratatul de mistică comparată al lui Ştefan Neniţescu:

„Umblaţi cât mai aveţi lumină, ca să nu vă cuprindă întunericul. Nu ştie cel care umblă în întuneric unde merge. Mântuitorul pe cruce S-a suit, ca lumina, aceeaşi pe care ucenicii o văzuseră pe Tabor, să fie văzută de cât mai departe. Pe înălţimi se vede lumina cea mai tânără şi tot pe înălţimi cea de amurgire. Prima şi ultima este a înălţimilor. Vestitoare o răsfrânge creasta munţilor şi tot creasta munţilor mai îndelung o păstrează, întocmai cum sfinţii ne sunt păstrători de nădejde, ai nădejdii mărturisite, ca să nu ne apuce, pe noi ceştilalţi, bezna de smoală, când noaptea se revarsă neagră peste văi. A văilor este întunecarea cea dintâi, întâiele raze pe ţancuri se văd."

Geografiei spaţiului nostru, sfârtecat de minciuni şi impostură, pentru a i se restitui memoria, savantele metode ale matematicii aplicate în istorie nu-i sunt de nici un folos. Dumneavoastră, aici, prin mărturia suferinţelor, ne-aţi dezvăluit însă, nu o istorie erudită, ci viitorul – viitorul purtat în rugăciune pe înălţimile nădejdii.

Victor Clonaru (Bucureşti)

FEMEIA ÎN REZISTENŢA ANTICOMUNISTĂ

August 1944. A început întunericul. Armata împărăţiei fără Dumnezeu s-a revărsat peste ţară.

Inamicul a pătruns în cetate. Ne impune viaţa de turmă. Instituţiile vieţii noastre româneşti sunt supuse descompunerii. O luptă dramatică începe. Un întreg popor se ridică la luptă. Rezistenţa are caracter naţional. Din munţi până la mare, inamicul şi agentura internaţionalei comuniste se izbesc de cea mai îndârjită rezistenţă.

În această luptă femeia română a adus cea mai sublimă jertfă. Sufletul ei sensibil nu putea sta deoparte atunci când părinţii, bărbaţii şi copiii săi luptau în munţi, erau chinuiţi în anchete, torturaţi şi ucişi în închisori.

Chipul oribil al tiraniei s-a arătat în represiunea sălbatică exercitată asupra femeilor noastre. La Canal, Jilava, Mislea, Dumbrăveni, Oradea, Miercurea Ciuc, dar şi, mai ales, în deportările în Taiga, Siberia, de la Cercul Polar s-a văzut măsura crimei organizate împotriva unui întreg popor. Să zdrobească orice rezistenţă, fie ea şi pasivă.

Femeile au fost obligate să divorţeze atunci când bărbaţii lor erau închişi, ca să nu fie alungate din serviciu, ca să-şi poată întreţine familia. Au fost servitoare, îngrijitoare, măturătoare de stradă. Au stat ore întregi la cozi în faţa magazinelor ca să facă cumpărături pentru alţii, înjosite, dar nesimţindu-se umilite. Şi-au purtat calvarul cu demnitatea neştirbită, demne de matroanele romane.

În luptă, s-au alăturat,de la legendara Elisabeta Rizea din munţii Făgăraşului, la Alice Voinescu, care avut curajul să omagieze pe cei ucişi la Jilava de slugile Moscovei; de la neobosita Monica Lovinescu, care a reuşit să realizeze un nou curent de opinie în intelectualitatea occidentală, şi Doina Cornea, exemplu de abnegaţie desăvârşită în lupta anticomunistă, la d-na doctor Vega Munteanu, sora lui Pamfil Şeicaru, ca să citez numai câteva personalităţi de elită dintre miile de luptătoare din rezistenţa activă alungate, arestate şi condamnate de slugile infernului O dramă si mai îngrozitoare au trăit acele femei ajunse în Taiga, Siberia, la Cercul Polar. Înfometate, supuse la munci faraonice, ele au suportat chinurile cu mândrie, cu credinţă în invincibilitate sufletului lor.

Dar şi în rezistenţa pasivă, femeia română a dat tăriei şi înţelepciunii necesare, acelea cere te duc la victorie. Acolo, în taina căminului, în faţa icoanei, a împreunat mâinile micuţilor la ruga către Domnul, pentru mântuirea neamului nostru. Căminul a fost sanctuarul în care s-a păstrat comoara sufletului românesc. Rezistenţa activă şi pasivă a milioanelor de femei demonstrează nobleţea sufletului lor.

Suferinţa şi sacrificiul au fost legea lumii noastre. Femeia română, din acest punct de vedere, a dat cel mai impresionant exemplu. Datoria de a lupta contra comunizării ţării nu a fost suficientă.

Pentru a învinge, a fost nevoie şi de acest sentiment profund care este dragostea. Dragostea de tot ce este

românesc. Cine a iubit mai puternic? Cine iubeşte încă? Cine va iubi întotdeauna glia strămoşească, instituţiile noastre vitale, credinţa, valorile umane? Cine altcineva? Natura lucrurilor îmi dă răspunsul. Femeia română!

Aşadar, eu mă voi adresa vouă, femeilor patriei mele, pentru iniţierea luptei de redresare şi grandoare a României. Voi sunteţi elementele active, forţa eminamente iubitoare şi răbdătoare, care ştie să se dăruiască pentru triumful patriei. Cine mai mult decât voi este mai interesat ca statul nostru să fie reaşezat pe bazele lui tradiţionale? Cine mai mult decât voi poartă povara nenorocirilor publice?

Bărbatul, în cumplita luptă, şi-a dat viaţa. Voi aţi dat pe fiii voştri, pe bărbaţii voştri. Cine plăteşte tributul sângelui? Mama, Soţia.

Cine a murit aici la Sighet?

Fiii şi bărbaţii voştri.

Cine, mai mult ca voi, are dreptul, are datoria de a se transfigura de acest interes suprem care este destinul patriei noastre?

Sensibilitatea inimii voastre, mila şi oroarea de sânge, dragostea nemărginită faţă de familiile noastre, faţă de patria voastră, v-au aruncat în luptă. Aţi luptat alături de fiii şi bărbaţii voştri, ale căror oase au fost semănate pe câmpurile Europei şi în împărăţia celor fără Dumnezeu.

Vindecarea totală a rănilor provocate de această orânduire sinistră este sigură prin sacrificiul şi suferinţa voastră. Voi, care aţi fost umilite, care aţi fost supuse la un proces al degradării de altfel fără izbândă, voi care în viaţa chinuită de zi cu zi aţi păstrat în căminele voastre candela aprinsă a valorilor patriei noastre, vorbiţi!

Vorbiţi şi spuneţi copiilor, copiilor voştri, ce aţi suferit, la ce umilinţe aţi fost supuse: la încercarea oribilă de a vă schimba sensul firesc al existenţei. Prin voi şi cu voi se va însănătoşi viaţa noastră şi se vor păstra valorile eterne ale societăţii noastre.

Patria a fost binecuvântată de Dumnezeu prin darul său – femeia română!

Constandina Brezu (Bucureşti)

ALICE VOINESCU, LA CAPĂT DE DRUM – FILE DINTR-UN JURNAL EPISTOLAR

În toamna anului 1952, după doi ani de detenţie în închisorile Jilava şi Ghencea, Alice Voinescu este debarcată în gara din Târgu Frumos, spre a fi escortată într-un sat din partea locului, unde i se fixase domiciliul obligatoriu. Capul de acuzare pentru care fusese încarcerată, ispăşind mai departe pedeapsa, era greu de formulat. Şi apoi, ce importanţă avea, când totul era posibil, în numele cărei cauze? De aceea, oricât s-a străduit mintea ei strălucită să-nţeleagă ce se petrece, n-avea cum să formuleze vreun delict pe care nu l-a comis.

S-ar putea crede că accidentul biografic la care ne referim o plasează pe Alice Voinescu dincolo de operă; operă în cuprinderea săvârşirii ei de către profesorul-estetician, la catedră, şi de către eseist; cheia de boltă a acestui demers de neseparat fiind omul şi umanitatea. Or, evenimentul – neaşteptat, trăit – a produs, se ştie, o cotitură dramatică în existenţa ei, cei patru ani de privaţiune de libertate i-au modificat raporturile cu realitatea, imprimând filosofului o viziune tragică asupra lumii. Scrierile elaborate ulterior au făcut mai evidentă legătura dintre „substanţa propriului eu „ şi actul cultural înfăptuit, altfel spus, dintre operă şi autor. Căci, Alice Voinescu s-a remarcat[1], a avut vocaţia de a se construi pe sine ca personaj. Şi dacă e adevărat că îşi crease o tipologie, oferind siguranţa unui drum raţional bazat pe înţelegerea umanului, avem, în parte , explicaţia tipului ei de rezistenţă, pentru a fi putut străbate intervalul între aici şi dincolo, fără să se fi rătăcit. Aliajul – fericit – care s-a regăsit în structura fiinţei sale, între o cultură europeană asimilată şi respectul absolut al valorilor morale a fost motivul supliciului îndurat şi, deopotrivă, sursa tămăduirii salvatoare.

Despre închisorile ilustrei învăţate s-a ştiut câte ceva în lumea intelectuală. Dar scrierile consacrate ei în posteritate au ocolit, prudent, subiectul; nici nu se putea altfel. Iar în 1985, când ar fi trebuit să fie celebrat centenarul naşterii AliceiVoinescu, n-a avut loc vreo manifestare care să fi reţinut, măcar pentru o clipă, interesul public. De aceea, odată dobândită libertatea memoriei culturale, se cuvine a fi identificată parte obscură a programului unei ideologii barbare perfect puse la punct, menite să izoleze, să decimeze, să distrugă şi să anihileze o întreagă categorie de minţi luminate, ce ar fi reprezentat un virtual obstacol în calea unui sistem clădit pe abolirea celor mai elementare principii de umanitate. Alice Voinescu este doar un caz trecut prin toate formele umilinţei; documentele autografe, păstrate de credincioşii ei prieteni, dezvăluind astăzi represiunea şi urmările ei, petrecute în ultimul deceniu de viaţă. O corespondenţă, însumând cca 40 de scrisori[2], adresate prietenei sale, Florica Rarincescu,

[1] Cf. Nicolae Florescu, *De la eseu la monolog dramatic,* „manuscriptum”, nr.2, an VI, 1975.

[2] Lotul de scrisori se află în patrimoniul Muzeului Literaturii Române, inv. 27.371.

înfăţişează experienţa izolării – forţate – la Costeşti, în intervalul nov. 1952 – dec. 1953. Cum a demarat surghiunul – ultima parte a pedepsei ce trebuia executată –, va consemna în *Jurnalul* ei autoarea, la numai câteva luni de la ridicarea restricţiei de a se întoarce acasă; adică în ziua de 12 iulie 1954: „Era în dimineaţa de 1 nov. (1952) când pe la ora 6 dimineaţa coboram din tren la Târgu Frumos în tovărăşia a tei colegi bătrâni şi ei, dar curajoşi. Un miliţian tânăr, înalt şi politicos ne întovărăşea. Haina lui de ploaie nouă, albastră ca marea sub cer senin distona de hainele noastre uzate, ieşite, mizere. Păşea alături de noi tinereşte pe când noi urcam dealul cam obosit şi poate copleşiţi de noutatea aventurii care ne aştepta”[1] .

Dictate de nevoia imperioasă de comunicare, mărturiile epistolare vor alcătui, aşadar, sub toate aspectele, cronica segmentului de timp petrecut în izolare impusă. De bună seamă că Alice Voinescu vorbeşte aici, în primul rând, despre sine, dar o face cu rară discreţie. Iar când furtuna din sufletul ei nu poate fi reprimată, se admonestează cu asprime.

Abundă, în schimb, impresii din perimetrul restrâns al realităţii în care are permisiunea să se mişte; o pendulare de la persoana întâi către ceilalţi în mijlocul cărora s-a trezit, într-o logică a alternanţelor ce lărgeşte continuu, de la o scrisoare la alta, fluxul narativ al trăirilor. Ea ţine, de altfel, din capul locului să-i liniştească pe cei de acasă că a fost bine primită, având proba unei ospitalităţi neaşteptate, de îndată ce soseşte. Căci, bolnavă fiind (o criză cardiacă puternică o ţine la pat, fără nici un ajutor medical), gazdele se dovedesc a fi oameni foarte buni, chiar dacă n-au cum s-o ajute.„Doar o minune mă va face să suport o iarnă aici”, scrie în 19 noiembrie. Va cunoaşte cu timpul şi momente de bucurie, dar sentimentul – dur – al exilului nu se va atenua. Alice Voinescu ştia, însă, şi învăţase din experienţa recentă, că trebuie să accepţi ceea ce îţi este dat să trăieşti; şi face, o dată, o trimitere la cursul despre Dionisos[2]: „Elinii numeau partea ce-ţi revine din viaţă soartă”. De unde se vede că nu i-a lipsit curajul să înfrunte nici umilinţa fizică, nici ruptura de preocupările ei de o viaţă. Răpirea acestui din urmă drept, de a nu-şi împlini până la capăt vocaţia profesională, va fi mai greu de suportat decât multe altele. Drept care, va încerca un simulacru de remediu: să lucreze, fie şi cu aproximaţie. Şi dacă atinge punctul în care nevoia de a se apleca din nou asupra studiilor ei preferate devine imperioasă, faptul se datorează, reiese din mărturisirile ei, şi celor care au primit-o omeneşte şi i-au făcut, pe cât a fost cu putinţă, un trai suportabil; exemple de – elevată – umanitate fiind împărtăşită în modul cel mai direct-sincer. Timofte îi aduce un pomuleţ din livadă pentru foc, şi tot el îi culege o batistă de struguri pentru a-i îndulci duminica. Mihai îi plăteşte un car de crăci , ca să nu rămână fără bani de cheltuială. Un

[1] Alice Voinescu, *Scrisori către Fiul şi Fiica mea,* elaborate în intervalul 1950-1957, parte integrantă a *Jurnalului* (1929-1961). *Însemnări de la Costeşti*, fragment publicat de Maria Ana Murnu în „România Literară”, nr. 35, 28 august 1991, cu precizarea că textul se află în curs de publicare la Editura „Dacia” din Cluj.

[2] Se referă la cursurile ţinute de ea la Catedra de Estetică şi Istorie a Teatrului de la Conservatorul din Bucureşti.

medic „foarte gentil", care i-a luat tensiunea, se oferă să-i dea un certificat, spre a se putea interna la spitalul lui; până una alta, o dă în grija unui doctor tânăr, care vine săptămânal s-o vadă, şi-i recomandă linişte. În fine, glasul domnului Gheorghiţă – factorul, este glasul cel mai scump ei la Costeşti, pentru că aşteaptă scrisori, valorând mai mult decât orice pachet de bunătăţi. Cât despre figura – omniprezentă – a Coanei Profira, ea se înscrie, puternic, în secvenţa autobiografică a exilului; şi-i va fi amintit, poate, perfecta ospitalitate de la Pontigny, datorată, în primul rând, doamnei Paul Desjardins, cea care în timpul şedinţelor plenare tricota într-un colţ, făcând ca discuţiile de înalt nivel intelectual să se desfăşoare fără urmă de pedanterie[1]. Eseul postum *Ce i-ar lipsi Europei dacă n-am fi noi?* Face, tematic vorbind, un racord pătrunzător între experienţa trăită la Costeşti şi miracolul de *umanism şi umanitate* întâlnit de ea în climatul care stăpânea decadele de la Pontigny.

Crăciunul petrecut de Alice Voinescu în mijlocul familiei care o primise a fost manifestarea de cea mai firească omenie , din partea acestor oameni, notează ea, cu educaţie tradiţională, trăind după pravili nescrise. Spectacolul obiceiurilor vechi de sărbători, urăturile copiilor cu buhaiul, sunt pentru ea scene absolut emoţionante. Istoriseşte în scrisoarea din 1 ianuarie 1953, cum au fost treziţi toţi ai casei la 11 noaptea de sosirea colindătorilor: „Nu vă pot spune ce sentiment unic m-a străfulgerat când din pat, pe la fereastra luminată de lună (...) am văzut capetele la fereastră şi am auzit „Sculaţi, sculaţi boieri mari", şi-am aflat că voi purta chitie (sic) de mătase cu nestemate mari în frunte şi altele după datina nealterată de adausuri moderne". În atmosfera de reculegere a datinilor creştine încolţeşte speranţa într-o posibilă schimbare – gând nebunesc,recunoaşte – că cei cu domiciliul fix vor fi graţiaţi. Se ţese printre rânduri, ca un epitaf, nădejdea: „Poate c acest început prielnic e un început bun de renaştere a omenirii spre cuminţenie". Îi va fi fost, aşadar, cu atât mai favorabil momentul ca proiectele ei să prindă contur şi să se aşeze la masa de scris; chiar dacă nu era deloc sigură că i se va şi publica, cere,prin urmare, să-i fie trimise la Costeşti textul lui Sofocle, grecesc şi tradus în franceză, şi dicţionarul elin-german, aşezat după furtună undeva, lângă Brockhaus. Face, între timp, lecturi la întâmplare: *O pânză-n depărtare* de Kataev, descoperită pe o oală cu lapte; şi remarcă „foarte fină şi caldă psihologia copilului"; un studiu despre Caragiale de Silvian Iosifescu; şi citeşte „cu sfinţenie" *Scânteia*. Nu poate împrumuta cărţi de la biblioteca şcolii, apropierea de corpul didactic fiind – aproape – interzisă. La începutul lunii septembrie îşi informează prietena că a avansat în studiul despre Antigona, fără a omite să adauge că deşi lucrează o face cu lipsa de graţie de odinioară.

Alice Voinescu a avut, însă, nostalgia catedrei, absenţa preocupării ei de o viaţă fiind simţită ca o mare frustrare. De aceeaa fost pentru ea o adevărată bucurie,

[1] Cf. André Berge, *Reminiscences – Souvenirs de ma première vie,* Cap. *Pontigny*, Edit. Émile-Paul, Paris, 1975.

compensatorie, când, acolo, la Costeşti, şi-a încropit o grupă de auditori, „micii mei studenţi", recrutaţi dintre şcolari. „Copii palizi, nemâncaţi, îmbrăcaţi în zdrenţe", îi scrie Floricăi Rarincescu. Despre ce le vorbeşte? De bună seamă, despre antici. Totul a început când, înaintea unui extemporal, elevii au venit s-o consulte asupra lui Homer. Dar, spune profesoara, „când a vrut să afle despre cei trei mari tragici greci pe care i-au numit foarte corect, era să cad de pe bancă. Iar când au cerut să le povestesc pe *Oedip al lui Sofocle* – atunci am crezut că visez. Închipuiţi-vă scenă – pe prispă, eu pe o bancă instabilă, ei pe marginea prispei, cu faţa atentă la mine şi cu ochii strălucitori, cu caietul pe genunchi şi creionul când pe limbă, când pe hârtie... Am uitat unde sunt – în mine s-a deşteptat dascălul şi am trăit ceasuri de altădată." A scris, ac urmare, în ziua aceea o introducere la *Antigona*. Regăsirea a ceea ce a crezutcă a dispărut definitiv din existenţa ei, aici în singurătatea – mult râvnită după colectivizarea pe care i-a oferit-o puşcăria – restabileşte legătura esenţială cu universul ei , atingând clipa împăcării cu sine. În scrisoarea din 63 septembrie1953, strecoară un asemenea gând, de consolare copleşită de liniştea seculară a împrejurimilor: „Aseară se întunecase, dar cerul era luminat de un jeratic ce mocnea de după dealuri. Eu mă plimbam printre crucile vechi şi căutam departe spre orizont, întrebătoare, ce va fi soarta viitorului. Vă luasem pe toţi, dragii mei, şi păzeam vitejeşte peste trecut, peste pietrele seculare – spre viitor. Era noapte când m-am întors spre livadă".

E de la sine înţeles că scurta noastră expunere n-a putut înfăţişa toate faptele memorabile cuprinse în corespondenţa exilului. Dar ceea ce nu trebuie omis este că ele s-au petrecut pe fondul unui zbucium sufletesc întreţinut de chinuitoarea întrebare: cărui fapt s-a datorat opresiunea la care a fost supusă? De ce? Judecând în context a ajuns la concluzia că anii din urmă „i-au deschis ochii cu sila", că n-a mers pe drumul pe care trebuia. Acolo, în spaţiul suspendat, parcă, într-un univers ireal, a reflectat adânc asupra mersului lumii, sprijinindu-se în cârjele înţelepţilor cugetători Descartes si Pascal. Pe Montaigne l-a interogat, stăruitor, pentru a dezlega raporturile individuale cu istoria, sau cu capcanele ei; şi scrie: „Dumitale îţi pot mărturisi că deseori chinul meu nu e deloc din pricina greutăţilor prin care am trecut – căci toate au fost suportabile, la urma urmelor! Chinul meu e mai ales sufletesc: despărţirea de ai mei şi sentimentul lipsei de libertate. Voi, pe care v-a ferit Dumnezeu şi să vă ferească până la ultima suflare! – nu vă închipuiţi ce este pentru un om liber simţământul de a nu mai fi liber. Cât voi trăi, n-aş mai închide nici o pasăre în colivie" (Scrisoarea din 23 nov. 1952).

Alice Voinescu s-a întâlnit, în reculegerea ei, spune undeva, şi cu Providenţa, şi a trebuit s-o recunoască. Şi a-nţeles că trebuie să fii capabil de Dumnezeu, ca să-l meriţi, ca să-l simţi, să-l trăieşti. Care e drumul către El, iată marea întrebare. În ce o priveşte, recunoaşte că a păcătuit împotriva vieţii ei, şi s-a judecat cu asprime, pentru că în loc s-o trăiască, a gândit-o, a irosit-o în principii şi probleme.

Repetatele încercări întreprinse de unele personalităţi şi de un Comitet de sprijin, anume alcătuit, spre a i se reda libertatea, n-au dus la rezultate încurajatoareşi s-a resemnat la gândul că, cel puţin astfel, rămâne cu faţa curată. Înseamnă, cumva, că era omul care nu mai aştepta nimic de la viaţă? Nici vorbă; doar că justiţia trebuia căutată altundeva, poate acolo se vor împlini toate după alte legi: „Am hotărât că odată voi întineri iar, voi stimula iar! Poate voi ţine clasă pe pajiştile Raiului, cu îngeri inteligenţi şi care se vor bucura că ei îl cunosc de mult, de la 1616, în persoană, pe Shakespeare".

Alicja Wancerz-Gluza şi Piotr Jakubovski

(Varşovia)

O CRONOLOGIE A KARTEI POLONEZE

– fragment din comunicare –

Centrul *Karta* a fost înfiinţat în anii '80 la Varşovia, în condiţiile celei mai periculoase ilegalităţi, şi poate aşa se explică dezvoltarea sa foarte complexă: astăzi, el contează – împreună cu ramificaţiile din Polonia şi ţinând cont de relaţiile sale internaţionale – drept cel mai important laborator de studiu al experienţei totalitare. Structurile sale au înglobat, an de an, noi nuclee şi programe de cercetare.

În 1982, după proclamarea Legii marţiale, apărea revista „Karta", o singură filă de hârtie, difuzată în mii de exemplare, în cutiile poştale ale tot atâtor locuinţe. În anii de până la 1989 revista a reuşit să devină un adevărat almanah şi să mai apară în încă şapte ediţii, tot în condiţii de conspirativitate.

Începând din 1987, redactorii *Kartei* s-au concentrat asupra colectării de date privind istoria provinciilor răsăritene ale celei de a 2-a republici poloneze, interesându-se de soarta etnicilor polonezi în timpul ocupaţiei sovietice, ca şi de mişcarea de rezistenţă din teritoriile poloneze, după război. Colecţiile lor de mărturii – înregistrate sonor sau scris – au alcătuit ceea ce azi se numeşte Arhiva Răsăriteană. De la început,

bănuindu-se amploarea operaţiunii (era vorba de cercetarea unei represiuni în masă) rezultatele au fost adunate într-un program de calculator. După înregistrare, elementele mărturiei erau concentrate într-o fişă, cuprinzând atât datele persoanei intervievate, cât şi datele furnizate asupra altor persoane. Prin computerizare, aceste date au ajuns să alcătuiască o hartă individuală a mişcărilor represive dintre anii 1939 şi 1989. O hartă umană cuprinzând 170.000 biograme, adică traiectorii de viaţă, de-a lungul deportărilor, lagărelor, închisorilor, pogromurilor. Apelul la aceste biograme facilitează obţinerea de date despre persoane dispărute între timp. Prin relaţiile obţinute de la foştii colegi de detenţie au fost identificate nenumărate astfel de destine, sfârşite în gropi comune, pe front sau în peregrinările deportării. După 1990, KARTA a devenit o autoritate ştiinţifică în societatea civilă poloneză. La serviciile ei fac apel fie rudele victimelor, în mod direct, fie Crucea Roşie sau Procuratura poloneză, sprea li se furniza datele de care nu dispun. Datele cuprinse în memoria computerului *Kartei* sunt inestimabile – fie că este vorba de cei 20.000 de ofiţeri polonezi ucişi la Katyn, fie de sutele de mii de civili deportaţi în Siberia Kazahstan. Succesele cercetărilor au fost uneori spectaculoase, reuşindu-se descoperirea unor persoane aflate în viată, pe care familiile le credeau pierdute pentru totdeauna.

Alte priorităţi ale programelor *Kartei* au fost: 1. întocmirea listelor de combatanţi din Rezistenţă; 2. cercetarea instaurării puterii comuniste; 3. a organizării Securităţii poloneze; 4. a construirii opoziţiei anticomuniste.

Acestor programe le-au fost adăugate treptat dimensiuni noi.

În 1991, *Karta* a obţinut accesul la arhivele Republicii Populare Polone – un departament special ocupându-se de aşa numitele Arhive Vestice, referitoare la provinciile postbelice ale Poloniei, la soarta deportaţilor de origine poloneză şi germană din aceste provincii.

În noiembrie 1992 a fost inaugurată „Agenţia de informaţii istorice", ocupându-se cu punerea la dispoziţia publicului a datelor obţinute prin cercetare, fie în urma unor cereri personale, fie prin editarea unui Buletin Informativ.

În ianuarie 1993 a fost conexată *Kartei* o asociaţie de tip *Memorial*, pentru o mai bună colaborare cu organizaţiile similare din ţările răsăritene.

Primul program comun de cercetare se numeşte „Europa de Esst – o experienţă împărtăşită". Este asistat financiar de „National Endowment for Democracy" din Statele Unite şi de fundaţia poloneză „Bathory" şi se referă la aspectele comune ale istoriei secolului XX în Polonia, Rusia şi Ucraina. Printre organizaţiile colaboratoare se numără şi *Memorialul rus*, fondat în 1987, sub auspiciile unor intelectuali democraţi, între care Andrei Saharov. Se urmăreşte investigarea unor importante arhive sovietice: arhivele de stat ale revoluţiei din octombrie, ale Ramatei Roşii, ale K.G.B.-ului, ale Partidului Comunist, ale Kominternului – iar prin această investigare va fi facilitată completarea cercetărilor.

În vara aceluiaşi an, 1993, a fost deschis un nou centru KARTA la Riazan, în Rusia, acesta având ca principale obiective: 1. reconstituirea cimitirelor unor cetăţeni polonezi, germani, lituanieni, italieni, cehi şi români; 2. cercetarea arhivelor; 3. colectarea de mărturii scrise şi fotografice; 4. indexarea victimelor represiunii; 5. organizarea de expediţii de cercetare pe locurile deportărilor.

Marius Oprea (Bucureşti)

DOCUMENTE EDIFICATOARE

1. Vă este cunoscut că A.F.D.P.R. a denunţat la Parchetul General în septembrie 1991 fosta Securitate. Între acuzaţi Alexandru Drăghici era o figură de prin rang. La trei zile după ce A.F.D.P.R. a depus la Parchetul General denunţul, Drăghici părăsea România. Ajuns în Ungaria, avea să moară în 1993. Am căutat să-mi explic de ce autorităţile române au privit cu o atât de mare uşurinţă această situaţie şi întâmplător am găsit o stenogramă a plenarei din 22-25 aprilie 1968, celebra plenară a reabilitărilor. Aceste texte sunt ţinute în continuare în arhivele armatei şi îndosariatela „strict secret". Este inadmisibil ca arhivele comunismului, arhivele pe care se poate scrie istoria acestor ani, să fie ţinute în continuare în regim de strict secret de actuala putere. Iată totuşi care sunt motivaţiile acestui gest. Citez din stenogramă. Este stenograma discuţiilor din plenară, care au urmat debarcării lui Drăghici din toate funcţiile, deci după ce Drăghici a fost scos din Comitetul Central.

„N. Ceauşescu – Având în vedere că C.C. s-a descomplectat, propunem ca să alegem ca membru plin sau să trecem din cadrul membrilor supleanţi ca membru al C.C. pe tov. Iliescu Ion. Îl cunoaşteţi, tovarăşi?

Toţi tovarăşii – Da.

N.C. – E vreo obiecţie, tovarăşi?

Toţi tov. – Nu.

N.C. – Să nu spună cineva că a votat numai pentru că s-a făcut propunerea. Atunci cine e pentru, tovarăşi? Mulţumesc. E cineva împotrivă? Se abţine cineva? Nu s-a abţinut nimeni".

Deci Ion Iliescu a ajuns membru în Comitetul Central în locul lui Drăghici. Iată o explicaţie.

2. „Trenul morţii", despre care s-a vorbit aici, a fost organizat după ce între Nicolski şi Coloman Ambrus, cel de la Timişoara, a avut loc o şedinţă la sediul M.A.I., era o şedinţă trimestrială de bilanţ. La acea şedinţă, Nicolski vădit nemulţumit de faptul că cei din lot nu fuseseră condamnaţi la moarte, ci doar la pedepse ci închisoarea pe diferite termene, deşi Nicolski îi considera pe toţi deopotrivă bandiţi, i-a zis: „Colomane, ia-i tu şi rezolvă situaţia!" – vă citez exact din stenogramă. Or, Coloman a rezolvat situaţia aşa cum ştia el. Au fost ceruţi de la penitenciarul unde erau deţinuţi, pentru completarea anchetei. Dumneavoastră, foştii deţinuţi politici, ştiţi ce înseamnă asta. Pe parcurs, deci în cursul călătoriilor, cei de la Gherla au fost transportaţi cu dube spre Timişoara şi au fost împuşcaţi undeva pe parcurs. Cei care au fost luaţi din arestul miliţiei din Constanţa, unde se aflau in momentul acela, au fost împuşcaţi undeva înainte de intrarea în Timişoara. Unul dintre cei transportaţi în trenul morţii a murit în cursul transportului. Erau 16 oameni în acel vagon-penitenciar. Pentru ei s-au eliberat câte două certificate de deces. Unul la sosirea trenului, care a fost trimis familiei, şi al doilea în '56, făcând parte din acele documente pe care dumneavoastră le aveţi. Ce s-a întâmplat în '56, de unde şi până unde această dorinţă a Securităţii de a-şi legaliza crimele? Există o scrisoare a biroului secretariat al M.A.I., o hârtie de uz intern, prin care şeful biroului secretariat îi spunea lui Drăghici: „Tov. Ministru, suntem asaltaţi cu o mulţime de scrisori de la familiile care ştiu că membrii lor sunt deţinuţi, nu ştiu unde sunt deţinuţi, nu ştiu ce s-a întâmplat cu ei, nu au nici un semn". Drăghici a scris pe acest document: „Rog verificaţi". Şi ce s-a întâmplat? Datorită acelei „completări de anchetă" ordonată de Nicolski, aceşti oameni apăreau în registrele penitenciare în continuare, pentru că ei erau în mod birocratic-comunist în continuare deţinuţi, dar în realitate nu mai existau, şi atunci s-a pus problema clarificării acestei situaţii din punct de vedere pur birocratic, şi atât.

Emil Constantinescu (Bucureşti)

O CATEDRALĂ A SUFERINŢELOR POPORULUI ROMÂN

Acest simpozion nu seamănă cu nici una din conferinţele naţionale sau internaţionale la care am participat. A fost într-adevăr o conferinţă ştiinţifică prin seriozitatea studiilor, prin sobrietatea datelor şi uneori chiar prin concizia prezentărilor, dar a fost mai ales o cutremurătoare mărturie colectivă, care a transformat această sală, pentru două zile, într-o catedrală a suferinţelor poporului român. A fost, aşa cum apare din tematica lui, un memorial istorico-politic. A fost *istoric* pentru că a evocat trecutul ultimei jumătăţi de secol, care a început pentru România cu un război sovieto-român şi a continuat cu un război româno-român, al cărui obiect a fost anihilarea conştiinţei naţionale şi individuale. A fost *politic* pentru că a pus şi pune problema schimbării consecinţelor acestui îndelungat asalt asupra conştiinţelor.

Obligaţie vitală *pentruprezent* şi *pentruviitor*. Trecutul, oricât de dureros ar fi, poate fi depăşit. Ca să poată fi depăşit, el trebuie însă să fie asumat. Ca să poată fi asumat, el trebuie să fie înţeles. Şi ca să poată fi înţeles, el trebuie să fie cunoscut.

Acestea sunt treptele pe care cei prezenţi aici – şi mulţi alţii, în ultimii patru ani – le-am parcurs.

Şi trebuie să ne mai punem acum câteva întrebări: Ce se va întâmpla după ce această conferinţă va lua sfârşit? Ce va însemna ea pentru România, pentru Europa, pentru o lume marcată de conflicte tragice? Cât timp România va mai fi dominată de aroganţa, cinismul, corupţia, minciuna şi hoţia celor care sunt acum la putere? Cât timp România va mai fi dominată de confuzia, izolarea, neînţelegerea, disperarea celor care acum sunt dominaţi? Cât timp România va mai fi dominată de orgoliile, interesele, ambiţiile personale ale celor care ar trebui să se unească acum pentru renaşterea economică, politică, socială, dar mai ales morală?

Cei care au suferit şi cei care şi-au asumat acest trecut – de la primii arestaţi şi schingiuiţi până la doctorul Orban care, ciuruit de gloanţe, a zăcut în spitalul din Timişoara în 17 decembrie 1989 – au tot dreptul să se izoleze de o societate coruptă şi confuză, dispreţuind-o, pentru că ei şi-au făcut datoria. Dar cred că singura şansă în faţa acestei aroganţe a unei puteri care dispune practic de tot – de forţa administrativă, de forţa militară, de forţa financiară – este ca să se impulsioneze un nou fel de politică, în care politicianismul trebuie înlocuit cu o politică misionară. Şi mai cred că, dacă vom reuşi să facem acest fel de politică, vom reuşi. Şi poate atunci, aşa cum spunea una din organizatoarele acestei conferinţe, vom găsi împreună forma superioară a libertăţii: *solidaritatea*.

Moţiunea adoptată la simpozion

Participanţii la Simpozionul de la Sighet, foşti deţinuţi politici, urmaşi ai lor, istorici, sociologi, oameni de cultură, cercetători ai fenomenului totalitar, din România şi din alte ţări, întruniţi între 10 şi 12 iunie 1994 pentru a-şi reaminti şi a analiza un trecut din care nu se poate ieşi pentru că nu-i sunt dezvăluite adevărurile şi înţelesurile, ne adresăm tuturor celor ce doresc şi speră depăşirea momentului de confuzie şi criză prin care trece ţara noastră şi – într-o măsură mai mare sau mai mică – întregul Est al Europei, pentru a le spune că, atâta timp cât adevărul nu va fi despărţit de minciună, libertatea nu va putea fi decât sinonimul haosului şi corupţiei, atâta timp cât vinovăţiile nu vor fi asumate şi victimele nu vor fi recunoscute, reconcilierea rămâne o iluzie sau o ipocrizie.

Cei ce-şi uită trecutul sunt condamnaţi să-l repete, cei ce-şi ascund trecutul sunt vinovaţi de repetarea lui.

Din acest loc de suferinţă şi supliciu al valorilor democratice şi creştine declarăm solemn că vom continua să luptăm pentru recuperarea şi impunerea tuturor adevărurilor vieţii şi istoriei noastre, pentru a face posibile nu numai dreptatea, ci şi viitorul.

Iar până când justiţia nu va reuşi să fie o formă de memorie, nu vom renunţa să facem din memorie o formă de justiţie.

Participanţii la cea de a doua ediţie a Simpozionului internaţional de la Sighetu Marmaţiei fac un apel către toate instituţiile statului român, cât şi către cele ale Republicii Moldova, către organismele internaţionale de apărare a drepturilor omului, şi nu în ultimul rând către conştiinţa celor pentru care forma supremă a libertăţii este solidaritatea, să facă toate demersurile posibile şi necesare pentru eliberarea ultimului deţinut politic român, Ilie Ilaşcu, deputat în Parlamentul Republicii Moldova, şi a colegilor lui de suferinţă.